

2021
12.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

HALLER JÓZSEF – PETŐFI ATTILA – MÉSZÁROS KRISTÓF: A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés

LEHOCZKI ÁGNES – RONYECZ CSABA: Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány

GÁRDONYI GERGELY: Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével

LOHNER KLAUDIA: Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig

HERMANN ZSOMBOR: Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése

RÁNKI SÁRA: Nyelvi profilalkotás

PAKSI PETRÓ CSILLA - STRÉHLI GEORGINA: Coaching szemléletű fejlesztés a közszolgálatban.

Jó gyakorlatok, fejlesztési potenciálok a rendvédelemben és a közigazgatásban

BALATONYI LÁSZLÓ – REICH GYULA – JANCÓS BÉLA – NAGY ZSUZSANNA – BUZÁS KÁLMÁN – TÓTH LÁSZLÓ:

Fenntartható települési vízgazdálkodás, jövőkép a települések részére

URBANOVICS ANNA – SASVÁRI PÉTER: Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében

BÖRÖCZ MIKLÓS: Az európai IT-biztonság jelenlegi kihívásai

KORINEK LÁSZLÓ – FINSZTER GÉZA: Nemzetközi Rendészeti Figyelő IV.

RECENZÍÓ: Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve című ünnepi különszám bemutatása

INTERJÚ: Szakmaiság, minőség, hatékonyság, közösség

69.
évfolyam

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

69. ÉVFOLYAM

2021 / 12. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Detlef Schröder igazgató, Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség
Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Bakai Kristóf püör. dandártábornok, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bárdos Szabolcs nb. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorellhárítási Központ főigazgatója
Dr. Halmosi Zsolt r. altábornagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Kovács Gábor r. dandártábornok, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. altábornagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
főigazgatója
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. altábornagy, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi
Elemző Központ főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Hornyik Zsuzsanna
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
MUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Luda Henrietta Csala Károly r. ezredes Havasi József Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXIX. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
KÉPSZERKESZTŐ	<u>Botlik László</u>
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Szakolczai Lóránt bv. ezredes Megjelenik havonta

TARTALOM

	Ünnepi köszöntő	2065
	TANULMÁNYOK	
HALLER JÓZSEF – PETŐFI ATTILA – MÉSZÁROS KRISTÓF	A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés	2069
LEHOCZKI ÁGNES – RONYECZ CSABA	Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány	2087
GÁRDONYI GERGELY	Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével	2107
LOHNER KLAUDIA	Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig	2119
HERMANN ZSOMBOR	Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése	2137
RÁNKI SÁRA	Nyelvi profilalkotás	2155
PAKSI PETRÓ CSILLA – STRÉHLI GEORGINA	Coaching szemléletű fejlesztés a közszolgálatban. Jó gyakorlatok, fejlesztési potenciálok a rendvédelemben és a közigazgatásban	2167
BALATONYI LÁSZLÓ – REICH GYULA – JANCSÓ BÉLA – NAGY ZSUZSANNA – BUZÁS KÁLMÁN – TÓTH LÁSZLÓ	Fenntartható települési vízgazdálkodás, jövőkép a települések részére	2189
URBANOVICS ANNA – SASVÁRI PÉTER	Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében	2209
BÖRÖCZ MIKLÓS	Az európai IT-biztonság jelenlegi kihívásai	2227

	<u>NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ</u>	
KORINEK LÁSZLÓ – FINSZTER GÉZA	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé	2245
DRAGON SÁNDOR, NAGY IVETT, PÉK RICHÁRD TAMÁS, PÁSZTI PÉTER GERGELY, NÉMETH GÁBOR, BEKE JÓZSEF, VEPRIK ZITA	Nemzetközi Rendészeti Figyelő IV.	2247
	<u>RECENZÍÓ</u>	
CHRISTIÁN LÁSZLÓ	Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve című ünnepi különszám bemutatása	2271
	<u>INTERJÚ</u>	
HORNYIK ZSUZSANNA	Szakmaiság, minőség, hatékonyság, közösség. Interjú dr. Kovács Gábor r. dandártábornokkal, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának dékánjával	2277
	A Belügyi Szemle 69. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke	2285

SZERZŐK

HALLER JÓZSEF

Prof. Dr. tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar
haller.jozsef@uni-nke.hu

PETŐFI ATILA

főosztályvezető, rendőr vezérőrnagy, rendőrségi főtanácsos
Készenléti Rendőrség, Kiemelt Ügyeket Felderítő Főosztály
petofia@orfk.police.hu

MÉSZÁROS KRISTÓF

hallgató
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar
mkrstof9808@gmail.com

LEHOCKI ÁGNES

tanársegéd, doktorandusz, bv. őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar
lehoczki.agnes@uni-nke.hu

RONYECZ CSABA

kiemelt főnyomozó, rendőr alezredes
Készenléti Rendőrség, Nemzeti Nyomozó Iroda,
Életvédelmi és Célkörözési Főosztály, Életvédelmi Osztály
ronyeczs@nni.police.hu

GÁRDONYI GERGELY

Dr. PhD, tanszékvezető adjunktus, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar,
Forenzikus Tudományok Tanszék
gardonyi.gergely@uni-nke.hu

LOHNER KLAUDIA

tudományos segédmunkatárs
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Kriminálpszichológiai Kutatóműhely
lohner.klaudia@uni-nke.hu

HERMANN ZSOMBOR

referens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar
hermann.zsombor@uni-nke.hu

RÁNKI SÁRA

oktató, magánszakértő
Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
sara.ranki81@gmail.com

PAKSI-PETRÓ CSILLA

Dr. PhD, ACC, adjunktus, vezetőképző tréner, ICF business coach
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Állam és Közigazgatás-
tudományi Kar
petro.csilla@uni-nke.hu

STRÉHLI GEORGINA

tanársegéd, vezetőképző tréner, coach
Belügyminisztérium, Rendészeti Vezetőkiválasztási,
Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Állam és Közigazgatás-tudományi Kar
georgina.strehli-klotz@bm.gov.hu

BALATONYI LÁSZLÓ

Dr. PhD, adjunktus, osztályvezető
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Víz tudományi Kar,
Országos Vízügyi Főigazgatóság
balatonyi.laszlo@uni-nke.hu

REICH GYULA

titkár, alelnök
Országos Vízügyi Főigazgatóság Tudományos Tanács,
Magyar Mérnök Kamara
rewebt@t-online.hu

JANCSÓ BÉLA

elnök
Magyar Mérnök Kamara Vízépítési és Vízgazdálkodási tagozat
jancso.bela@fomterv.hu

NAGY ZSUZSANNA

Dr. ügyvezető
DHI Hungary Kft.
z.nagy@dhigroup.com

BUZÁS KÁLMÁN

Prof. Dr. címzetes egyetemi tanár
Budapest Műszaki Egyetem,
Vízi Közmű és Környezetmérnöki Tanszék
buzas.kalman@emk.bme.hu

TÓTH LÁSZLÓ

Dr. PhD, adjunktus, gazdasági főigazgató-helyettes,
bv. vezérőrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Víz tudományi Kar,
Országos Vízügyi Főigazgatóság
toth.laszlo@uni-nke.hu

SZERZŐK

URBANOVICS ANNA

doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
urbanovics.anna@uni-nke.hu

SASVÁRI PÉTER

Dr. PhD, habilitált egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
sasvari.peter@uni-nke.hu

BÖRÖCZ MIKLÓS

Dr. doktorandusz
Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola
drborocz@drtb.hu

DRAGON SÁNDOR

Dr. c. rendőr ezredes, tanársegéd
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
dragon.sandor@uni-nke.hu

NAGY IVETT

rendőr hadnagy, főnyomozó, doktorandusz
Budapesti Rendőr-főkapitányság, VII. kerületi
Rendőrkapitányság
nagy.ivett@uni-nke.hu

PÁSZTI PÉTER GERGELY

doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola

NÉMETH GÁBOR

doktorandusz, kiemelt főelőadó, rendőr alezredes
Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ
Képzésigazgatási Szervek
Külszolgálati és Békétámogató Osztály
nemethgabi@rokk.police.hu

BEKE JÓZSEF

doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
jozsef.beke@gmail.com

VEPRIK ZITA

szolgálatvezető, rendőrségi tanácsos, rendőr alezredes
Csongrád-Csanád Megyei Rendőr-főkapitányság

CHRISTIÁN LÁSZLÓ

Dr. PhD, oktatási rektorhelyettes, tanszékvezető habilitált
egyetemi docens, rendőr dandártábornok
Nemzeti Közszerzési Egyetem
christian.laszlo@uni-nke.hu

HORNYIK ZSUZSANNA

Dr. főszerkesztő-helyettes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
zsuzsanna.hornyik@bm.gov.hu

ÜNNEPI KÖSZÖNTŐ

Herke Csongor professzor 50 éves

A Pécsi Büntető Eljárásjogi Tudományos Műhely emblemikus professzora, Herke Csongor tanszékvezető egyetemi tanár idén tölti be 50. életévét.

A jubiláns Budapesten, az ELTE Apáczai Csere János Gimnáziumának komplex természettudományi speciális osztályában érettségizett, majd sikeresen felvételizett a Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára. Tudományos érdeklődése már joghallgató korában megmutatkozott, előbb másodévesként a Jogi Informatikai Csoportnál, majd 1993-tól a Büntető Eljárásjogi Tanszéken tevékenykedett demonstrátorként. *Szempontok és kritériumok a biztosíték melletti szabadrábra helyezés bevezetéséhez* címmel írott szakdolgozatával 1995-ben az Országos Diákköri Konferencián, a büntető eljárásjogi szekció első helyezettjeként az országos rendőrfőkapitány különdíját is elnyerte.

Summa cum laude minősítésű diplomájának megszerzését követően, a felkínált tanársegédi állást elfogadva, 1995-től a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi és Kriminálisztikai tanszékének oktatója lett, ahol gyorsan haladt előre a tudományos grádicsokon. Doktori fokozatot

1998-ban a *Letartóztatás* címmel megjelent monográfiájával szerzett, mely a hazai büntető eljárásjogi szakirodalom egyik alapművének tekinthető.

A *Megállapodás a büntetőeljárásban* című értekezése alapján habilitált doktori titulust szerzett (2008), majd a *Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban* című monográfiájának megvédésével (2013) a Magyar Tudományos Akadémia doktora cím birtokosává vált.

2014-től egyetemi tanár a PTE Állam- és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszékén tanszékvezetői minőségben.

Aktív oktatásfejlesztő és kari közéleti tevékenységet folytatott és folytat. 1996–2007 között a PTE ÁJK Rendőrtiszti Kiegészítő Levelező Tagozat tagozatszerzője, később a PTE ÁJK Kriminálisztikai Szakjogász Továbbképzési Szak és a Kriminálisztikai Szakokleveles Rendvédelmi Szakember Szakirányú Továbbképzési Szak vezetője, 2013–2018 között a PTE ÁJK oktatási és tudományos dékánhelyettese.

Iskolateremtő munkásságát fémjelzi, hogy témavezetőként öt doktorandusz szerzett mentorálása alatti PhD-fokozatot, míg további két doktoranduszt társ-témavezetőként segített a promováláshoz.

2018 óta a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Habilitációs és Habitusvizsgáló Bizottságának a tagja.

Jogászgenerációk nőttek fel az általa írt és/vagy szerkesztett magyar és idegen nyelvű büntetőeljárás tankönyveken. A középiskolai éveiben megmutakozó matematikai, informatikai és rendszerező képességét sikerrel kamatoztatja a jogászkutatásban, számtalan új tudástámogató szoftvert, tanulást segítő programot elsők között alkalmazott az egyetemi hallgatók örömeire és meglegedésére.

Az MTMT-ben elérhető tudásmetriai mutatói lenyűgözők: 1134 független hivatkozás; több mint 50 magyar és idegen nyelvű tanulmány, valamint 40 magyar és 45 idegen nyelvű könyvrészlet szerzője.

Tudományos közéleti aktivitása átlag felett a hazai és külföldi konferenciákon, szakmai továbbképző fórumokon tartott előadásainak száma meghaladja az ötvenet. Számos hazai és nemzetközi tudós társaság, grémium tagja vagy szakértője (például Central European Criminal Cooperation, de Investigación de Estudios del Derecho de España, Portugal y América Latina).

2013 óta betölti a Magyar Tudományos Akadémia Pécsi Területi Bizottsága IX. Gazdaság- és Jogtudományok Szakbizottságának elnöki tisztségét.

Külföldi tudományos munkássága során a világ rangos tudományos műhelyeiben járt mint meghívott kutató (például Sanghai Academy of Social Science, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht).

Herke Csongor professzor nemcsak a büntető eljárásjog nemzetközileg mértékadó művelője, hanem védőként is országosan elismert szaktekintély. Személyében megvalósul a sokak által hiányolt elmélet és gyakorlat egysége.

A jubiláns számos kitüntetés, díj (például Abay Neubauer Gyula-díj, Vámbéry Ruzstem emlékérem) ellenére megmaradt egy szerény, segítőkész, a pályatársakat és a fiatalokat egyaránt önzetlenül támogató jogtudós.

Annak az egészséges embereszménynek a képviselője, megvalósítója és példaképe, aki a szellem művelése mellett a testi fizikum karbantartásáról – gondolok a maratonok lefutására – sem feledkezik meg.

Kedves Professzor Úr! Csongi! További sok sikert kívánok szakmai pályafutásodhoz!

Kóhalmi László
társtanszékvezető

Haller József – Petőfi Attila – Mészáros Kristóf

A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés

The ease and difficulty of profiling – a perspective approach

Absztrakt

Folyó év őszén a Nemzeti Köszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszéke és Kutatóműhelye egy konferenciát szervezett, amely a bűnözői profilalkotás témája köré szerveződött. A konferencia előadói részben a kérdéskör elméleti szakemberei közül verbuválódtak, részben azok közül a gyakorlati – nyomozati – szakemberek köréből, akik egy profilalkotási folyamatnak a megrendelői és egyben hasznélvezői lehetnének. A konferencia célja egy olyan párbeszéd kezdeményezése volt, amely párbeszéd nélkül a résztvevők egyöntetű véleménye szerint a magyar profilozási tevékenység nem újítható meg. A Belügyi Szemle jelen és következő lapszámában publikálja az előadások tanulmányra konvertált változatait. Ebben a tanulmányban tág perspektívában vizsgáljuk meg a kérdést, mintegy alapot teremtve a következő, részletkérdéseket kifejtő tanulmányok számára.

Kulcsszavak: bűnözői profilalkotás, profilozási eljárások, célok, felhasználók, gyakorlat, fejlesztés

Abstract

The Department of Criminal Psychology and its Research Workshop (Faculty of Law Enforcement at the National University of Public Service) organized this year a conference on criminal profiling. The speakers of the conference were recruited partly from theoretical partly from practical investigative experts, who could be both customers and beneficiaries of profiling services. The aim of the conference was to initiate a dialogue, which may contribute to the renewal of the Hungarian profiling activity. The Belügyi Szemle agreed to publish the

printed versions of the lectures in this and the next issue. In this first study, we examine criminal profiling from a broad perspective to provide some basis for the following studies elaborating particular issues.

Keywords: criminal profiling, profiling procedures, goals, users, practice, development

A probléma körvonalazása

Magyarország azon kevés ország közé tartozik, amelynek saját, eredeti bűnözői profilalkotási eljárása van, nevezetesen az a szociológiai/statisztikai modell, amely mögött egy évtizedeken keresztül gyűjtött adatbázis, egy keresőmotor és egy felkészült szakértőgárda állt. Ez egyrészt a rendszert működtette, másrészt elkészítette a szociológiai profilt azon adatok figyelembevételével, amelyeket a gép „kidobott”. Tudomásunk szerint Magyarországon kívül még két olyan ország van, ahol a bűnözői profilalkotás saját fejlesztésű eljárással dolgozik, és hasonló mértékben intézményesült.

Múltja alapján Magyarország a nemzetközi profilalkotás élvonalába kelle-ne tartozzon, de nem tartozik oda. Ennek okai sokrétűek, ezek közül csak néhányra térünk ki. Egyrészt a kilencvenes évek közepe táján kialakított rendszer számítástechnikai szempontból is frissítésre szorulna, másrészt igénybevéte-lét néhány gond hátráltatta. A problémák közé tartozik például, hogy egyetlen büntett-típusra koncentrált (az emberölésre és a vélhetően ennek tulajdonítható gyanús eltűnésekre); az adatok bevétele – 254 kérdés megválaszolása – komoly feladat egy elfoglalt nyomozó számára, és eredménye – függetlenül helyessé-gétől – nem mindig segítette a nyomozást. Ezek fényében talán nem teljesen meglepő, hogy a nyomozók még fénykorában is csak végszükség esetén fo-lyamodtak a szolgáltatáshoz, és a rendszer használata az elmúlt egy évtized-ben fokozatosan elhalt. Az adatbázis legfrissebb elemei már közel tíz évesek.

A profilozási tevékenységre ugyanakkor – mint nyomozást segítő eszközre – a nyomozónak szüksége lenne, egyrészt a sorozatbűncselekmények összekap-csolása, másrészt a gyanúsított kör szűkítése végett. Sőt, arra is szükség vol-na, hogy a profilalkotói tevékenység többféle büntettre is kiterjedjen, ne csak emberölésekre és gyanús eltűnésekre. Bár az erőforrások mindig és mindenhol korlátozottak, az olyan súlyos bűncselekmények, mint a szexuális erőszak biz-tosan megérdemelnének egy profilozási módszert, és talán ide sorolhatók len-nének az interneten keresztül elkövetett, sokszor igencsak jelentős lelki szen-vedést és anyagi kárt okozó bűncselekmények is.

Úgy érezzük, hogy a magyar rendőrség a bűnözői profilalkotás terén választút elé érkezett. A korábban évtizedekig alkalmazott eljárás lassan kikopott a használatból, és különben is csak egyetlen büntett-típus esetében nyújtott segítséget. Joggal tehető fel a kérdés: hogyan tovább? A kérdést nem lehet megválaszolni – illetve a döntést nem lehet meghozni – elhamarkodottan. A válasz és a döntés előkészítésének támogatása végett szervezett a Kriminálpszichológia Tanszék és Kutatóműhely egy bűnözői profilalkotásról szóló konferenciát, és ennek jegyében publikálja a konferencia előadásaiból megszületett tanulmányokat. Ez a tanulmány lényegében a következők előkészítését szolgálja, egyfajta elméleti keret kidolgozásával.

Profilozni könnyű – három esettanulmány

Néha a helyszíni nyomok annyira egyértelműek, hogy viszonylag könnyen képet kaphatunk az elkövető kulcsfontosságú tulajdonságairól. Sőt, a jó következtetés levonásához néha még szakismeretek sem szükségesek, máskor pedig elegendő pusztán az NKE Rendészettudományi Kar Bűnözői Profilalkotás elnevezésű kurzusának az elvégzése. Ezt három esettanulmánnyal szemléltetjük. Ezek nem annyira a profilkészítésnek, mint a profilozási képességeknek az esettanulmányai, és mindhárom azt igazolja, hogy profilozni könnyű. A következő fejezetben írjuk le azt, hogy miért nehéz – mindennek ellenére.

A fent említett kurzus első előadásának a legelején Marti Hill esetét mutatjuk be a hallgatóknak, és felkérjük őket, hogy tippeljék meg, ki az elkövető. Marti Hill egy rendkívül szorgalmas fiatal hölgy volt (amolyan munkamániás típus), aki egy napon nem jelent meg a munkahelyén. Ez olyannyira szokatlan volt, hogy értesítették a rendőrséget, amely egy járőrt küldött ki a házához. A ház csendes volt, az ajtó nyitva, de a járőrök semmilyen dulakodásra vagy zavarra utaló nyomot nem találtak. A rendőrségi fotókon – amelyeket a hallgatók rendelkezésre bocsátunk – sehol egy felborult váza, eltépett papír vagy cipőnyom a falon. A járőrök lementek a pincébe; felvételeiken látszik, hogy a lépcsőlejárát ugyanúgy „rendben van”, mint a lakás többi része. A pincében azonban megtalálják Marti Hillt félholtra verve. Ki lehet az elkövető?

Még nem volt olyan évfolyam eddig a karon, amelyből néhányan ne jöttek volna rá szinte azonnal, hogy az elkövető egy olyan szerelő lehet, aki nem sokkal korábban a házban dolgozott. A logika egyszerű: a sértett nyilván ismerte az elkövetőt, hiszen minden ellenkezés nélkül beengedte lakásába, és lement vele a pincébe. Aligha képzelhető el, hogy egy egészséges ifjú hölgyet nyomok nélkül lehet a pincébe kényszeríteni. Ha viszont megkérdezzük magunktól, hogy

miféle ismerőst vezethet le valaki jószántából a pincébe, a szerelő magától adja magát, hiszen a felvételeken jól látszik, hogy a lakás szerelvényei – például egész fűtésszabályozó rendszere – a pincében van. Egy váratlanul, munkaidő előtt betoppanó ismerőst nem szokás levezetni a pincébe. A szerelőnek ez a balvégzetű látogatása persze lehetett volna az első, de kevésbé valószínű, hogy egy szerelő a munka elvállalása előtt, bármiféle lelki felkészülés nélkül támadásba lendüljön. Előfordulhatott volna az is, hogy a szerelő évekkorábban dolgozott a házban, de akkor miért várt volna ilyen sokáig, és miképpen emlékezhetett volna a házra és lakójára, ha profi szerelőként naponta kerül kapcsolatba új megrendelőkkel? Az amerikai rendőrség gondolkozása hasonló vonalak mentén haladt, és az elkövetőt – Brian Pennington – egy nap alatt megtalálták. Valóban szerelő volt, és valóban dolgozott Marti Hill pincéjében, alig tíz nappal korábban. Azzal az ürüggyel tért vissza – nyilván a tett elkövetése fölötti tépelődés után –, hogy valamit elfelejtett Martinak megmutatni, és esetleg folytatni kellene a tíz nappal korábban befejezettnek vélt munkát.

A hallgatók (talán öntudatlanul) és a helyi rendőrség (talán tudatosan) az Egyesült Államokban szinte egyeduralkodó, úgynevezett FBI-féle, nyomozati ihletésű profilozási módszert alkalmazták, amelynek sommás összefoglalása az, hogy a profilozó a nyomokból következtet azokra a tulajdonságokra, amelyekkel az elkövetőnek rendelkeznie kellett ahhoz, hogy a büntettet elkövetesse. Ezzel az eljárással sok rokonságot mutat a „verziók felállításának” nevezett gyakorlat, amelyről ugyanebben a lapszámban Gárdonyi Gergely ír (Gárdonyi, 2021). A „verziók felállítása” ugyanis úgy is felfogható, mint az FBI-féle profilozási módszer egyik változata.

A második esettanulmány már vizsgafeladat; azok a hallgatók kell megoldják, akik elvégezték a profilozási kurzust. Azt kell megtippelniük, hogy a „bolti sorozatgyilkosságként” elhíresült magyarországi eset elkövetője milyen tulajdonságokkal kellett rendelkezzen ahhoz, hogy tetteit elkövetesse. Az eset rövid leírása a következő: egy ismeretlen elkövető sorozatban kirabolt kis üzleteket Budapesten, az alkonyi órákban. Megvárta, amíg az utolsó vásárló is távozott, behatolt az üzletbe, revolverrel a pénz átadására kényszerítette az eladót, majd közvetlen közlőrl fejbe lőtte őt. A rablásoknak egyetlen szemtanúja sem maradt életben. Három hasonló büntettet követett el gyors egymásutánban, négy embert ölt meg, majd felhagyott ezekkel a büntettekkel. Az elrabolt pénz teljes összege néhány tízezer forintba rúgott. A hallgatókat még egy kiegészítő információval látjuk el: tájékoztatjuk őket arról, hogy hasonló büntettet korábban még nem követtek el Magyarországon. Ez gyakorlatilag biztossá teszi, hogy sorozatelkövetőről van szó, hiszen valószínűtlen, hogy korábban soha elő nem forduló büntettet rövid idő alatt hárman is elkövetnének. A hallgatók nagyjából

háromnegyede ebből a rövid leírásból a következő profilt állította össze: az elkövető férfi, háborúban harcolt, valamelyik délszláv államból származik, beszél magyarul, sőt, valószínűleg magyar nemzetiségű, ideiglenesen tartózkodott Magyarországon, és büntetett előéletű. A leírás tökéletesen illik Erdélyi Nándorra, aki a sorozatgyilkosságot elkövette. A profilt ugyanannak az FBI-féle eljárásnak a segítségével lehetett megoldani, amellyel az elsőt. A hallgatók logikai lépései – a zárhelyi dolgozatok tanúsága szerint – a következőképpen rekonstruálhatók.

1) Nagy a kontraszt a büntett brutalitása és a várható haszon között. Nem véletlen, hogy hasonló eset Magyarországon nem fordult elő, mert azok az elkövetők, akik ilyen brutalitásra képesek, nem kis boltok napi bevételére „hajtanak”. Következésképpen olyan elkövetőre lehet gyanakodni, aki számára az emberélet kioltása nem okoz gondot – például olyasvalakire, aki egy brutális háborúban harcolt, ahol emberiesség elleni büntetteket követek el. Ilyen háború – Magyarország környezetében – egyedül a délszláv államokban folyt a közelmúltban. Az elkövetőnek egyébként már azért is külföldinek kellett lennie, mert nagy zsákmányt sejtett kis üzletekben, az esti órákban; olyan nagyot, hogy azért embert is érdemes ölni. Magyarországi illetőségű elkövető ilyen hibát valószínűleg nem követett volna el.

2) Az elkövetőnek ismernie kellett Magyarországot ahhoz, hogy elboldoguljon. A földrajzi profilozás egyik alaptétele, hogy a büntetteket az elkövetők az úgynevezett komfortzónában hajtják végre. Ez egy olyan hely, ahol nem ismerik őket – ezért a lebukás veszélye kicsi – de ahol kiismerik magukat, vagyis ahol nem kerülnek bajba a hiányos helyismeret miatt. Magyarország azoknak komfortzónája, akik gyakran látogatnak ide, ami elsősorban a magyar nemzetiségű külföldiekre jellemző, elsősorban azokra, akik a környező országokban laknak.

3) Az elkövető tudatosan törekedett a nyomok eltüntetésére, amiből következik, hogy büntetett előéletű. Még az is elképzelhető, hogy a magyar rendőrségnek adatai voltak róla, ezért vélte szükségesnek minden szemtanú megölését.

4) Nemére abból az egyszerű statisztikai tényből lehetett következtetni, hogy a fegyveres rablások elsöprő többségét férfiak követik el.

Mint említettük, a hallgatók háromnegyede – a kurzus elvégzése után – jól oldotta meg a feladatot, bár nem mindenki profilként volt teljes körű. Úgy tűnik, profilozni valóban könnyű. Nem mi vagyunk az elsők, akik erre a következtetésre jutottunk. A kilencvenes évek legelején született egy provokatív és vitatott tanulmány, amely kísérletileg mutatta ki, hogy egy tapasztalt nyomozó ugyanolyan sikeresen tud profilozni, mint egy profi profilozó (Pinizzotto & Finckel, 1990). A kritikák és ellenkritikák, kísérletek és ellenkísérletek sorát nem érdemes áttekintenünk. Elég, ha ezek összefoglalásaként egy olyan kísérletre

hivatkozunk, amely különböző szakértelmű embereket hasonlított össze, és arra a következtetésre jutott, hogy a professzionális profilozó szakember munkája szignifikánsan jobb, mint a nyomozóké és a rendőrséggel együttműködő másféle szakértőké, de az utóbbiak is igen sikeresek lehetnek, még átlagosan is (az átlag nyilván rosszabb, mint a legjobb teljesítmény) (Kocsis, Middle-dorp & Karpin, 2008). Ez motivált bennünket akkor, amikor a Bűnözői Profilalkotás elnevezésű kurzust bevezettük. A kurzus hallgatói – levelező hallgatók lévén – többségükben hivatásosok, és úgy tűnik, hogy némi alapismeretekkel felvértezve sokkal részletgazdagabb profilt tudtak összeállítani, mint azok az FBI profilozók, akiket a magyar rendőrség segítségnyújtás céljából hívott meg (URL1). Ebben nyilván segítségükre volt, hogy a helyi körülményeket jobban ismerték, mint az óceánon túli profik.

Harmadik esettanulmányunk a statisztikai profilozás témakörébe tartozik, és Mészáros Kristófszakdolgozatának kutatási eleme volt. A kutatás során a hallgató két adatbázist használt fel: a Global Terrorism Database-t (GTD) (URL2) és a Profiles of Individual Radicalization in the United States-t (PIRUS) (URL3). Mindkettőt az Egyesült Államokbeli National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism tartja karban. A GTD több mint 200 000 terrorcselekményről tartalmaz sokféleképpen kereshető és osztályozható információkat, néha az elkövető nevét is. A PIRUS csaknem 3000 amerikai terrorista személyes adatait tartja nyilván, összesen 112 féle adatot elkövetőnként (például nem, születési dátum, állampolgárság, családi állapot, iskolázottság, pszichiátriai diagnózisok, elkövetett terrorcselekmény jellege, eszköze, típusa, sikeressége, szerepkör a támadásban, az elkövető kapcsolata szervezetekkel, funkció a szervezetben belül, családjának ideológiai állásfoglalása stb.). A terroristák nevét itt kódszámok helyettesítik.

A hallgató feladata a következő volt:

- 1) Keresnie kellett olyan amerikai terrorcselekményeket a GTD-ben, amelyek elkövetőjének neve az adatbázisban szerepelt.
- 2) Meg kellett állapítania a terrorcselekmény típusát.
- 3) Ki kellett keresnie a PIRUS-ból az adott terrorcselekményekhez hasonlókat, és meg kellett állapítania, hogy az ilyen cselekmények elkövetői milyen tulajdonságokkal rendelkeztek, az illető tulajdonság százalékos előfordulásának megjelölésével. Ezeket a tulajdonságokat becsléseknek kellett tekintenie.
- 4) Internetes források alapján meg kellett tudnia az elkövetőről mindent, amit tudni lehet.
- 5) Össze kellett vetnie a becslést a valós tulajdonságokkal.

Az eljárás példaként azt az esetet mutatjuk be, amelyet Haller József a Bűnözői Profilalkotás kurzusban alkalmaz. A terrorcselekmény leírása a GTD-ben a következő: „*Eric Rudolph srapnel jellegű bombát robbantott a birminghami (Alabama) abortusz klinikán. A támadásban meghalt egy szolgálaton kívüli rendőr, aki véletlenül tartózkodott a helyszínen, és megsebesült egy nővér*”. Típusát tekintve tehát ez vélhetőleg abortuszellenes támadás volt, ugyanakkor bizonyosan erőszakos, emberélet elleni és sikeresen végrehajtott. A PIRUS adatbázis 16 ilyen típusú büntettet tart nyilván az Egyesült Államokban. Az elkövetők mindegyike született amerikai férfi volt, ősei legalább három generációra visszamenőleg amerikaiak voltak, a kaukázusi rasszhoz tartoztak, bűnözői előélettel rendelkeztek és rendezett anyagi körülmények között éltek. Kétharmaduknál többről lehetett elmondani, hogy nem voltak mentálisan zavartak, nem voltak alkoholisták, erősen elkötelezettek és szélsőséges szervezet tagjai voltak, ahol nem töltötték be vezető pozíciót. Mivel a srapnel jellegű bomba elkészítése katonai szakértelmet igényelt, valószínűsíthető, hogy az elkövető katonai kiképzésben részesült. Ez utóbbi becslés nem a statisztikákból következett, hanem egyfajta FBI-jellegű profilozási gondolkodás következménye volt. Eric Rudolph adatainak felkutatása teljes mértékben igazolta a becslést. Vagyis, ha a fenti tulajdonságokból profilt állítottunk volna össze, az teljes egészében helyes lett volna.

Mészáros tíz esetet dolgozott fel. A terrorcselekmények leírását az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. számú táblázat. *A szakdolgozatban feldolgozott terrorcselekmények leírása a GTD-ben*

Elkövető	A cselekmény leírása magyarra fordítva
Sean Urbanski	2017. 05. 20-án egy támadó leszúrta III. Richard Collinst, a Marylandi College Parkban található Marylandi Egyetem campusán. Collins egy afroamerikai tanuló volt a Bowie Állami Egyetemen, aki életét vesztette a helyszínen. Egyetlen szélsőséges, radikális csoport (továbbiakban: csoport) sem vállalta a felelősséget az esetért, azonban a hatóságok a támadással összefüggésben letartóztatták Sean Urbanskít. Urbanski bár nem tartozott csoporthoz, más források megerősítették, hogy tagja volt egy „Alt-Reich Nation” nevű Facebook-csoportnak.
Corey Johnson	2018. 03. 12-én a támadó egy ottalvós összejövetelen három embert késett meg Bella Isles szomszédságában, a Florida állambeli Palm Beach Gardensben. Legalább egy személy életét vesztette és további két ember megsebesült a támadás során. Corey Johnson vállalta a felelősséget, és kijelentette, hogy azért követte el a cselekményt, mert az áldozatok kigúnyolták őt, ahogyan muszlim vallását gyakorolta. A forrásokból azt is tudjuk, hogy Johnson állítólag felvette a kapcsolatot az ISIL szervezettel, és érdekelt volt a csoporthoz való csatlakozásban.

Dimitrios Pagourtzis	2018. 05. 18-án egy támadó tüzet nyitott a texasi Santa Fe-ben található Santa Fe Középiskolában. Legalább tíz embert, közöttük tanárokat és diákokat ölt meg, és a támadás során 14 ember, köztük az elkövető is megsérült. Ezenkívül hamis robbanószereket fedeztek fel az iskola környékén. Egy csoportba nem tartozó személy, akit Dimitrios Pagourtzisként azonosítottak vállalta a felelősséget a történetekért. Források megerősítették, hogy Pagourtzis érdeklődött a náciizmus, valamint a fasizmus iránt és a közelmúltban képeket tett közzé a közösségi médiában német nacionalista szimbólumokról, és egy képet magáról, ahogyan egy „born to kill” („ölésre születni”) felirattal ellátott pólót visel.
Eric Frein	2014. 09. 12-én egy támadó tüzet nyitott az állami rendőrökre a Pennsylvania államban található Blooming Grove laktanyában. A támadás során egy rendőr életét veszítette, egy másik pedig megsérült. Eric Frein vállalta a felelősséget az esetért, és a szüleinek írt levelében Frein feltüntette, hogy forradalmat akar kirobbantani a kormány ellen.
Frank Silva Rogue	2001. 09. 15-én 14:45 körül Frank Silve Roque megölte Balbir Singh Sodhit, a szikh indiai-amerikai származású bevándorlót, amikor Sodhi virágokat ültetett a kisboltja elé az arizonai Mesaban. Ez volt az első Roque három támadásából, aki arab- és bevándorló ellenes nézeteket vallott. .380-as kaliberű maroklófegyverrel volt felfegyverkezve és egyenesen Sodhit vette célba, mert őt arabnak nézte és az USA-t érintő 2001. 09. 11-én bekövetkezett al-Kaida támadásokat akarta megtorolni. Roquet az elkövetést követő napon tartóztatták le, mentálisan beszámíthatónak nyilvánították és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.
Frazier Glenn Cross	2014. 04. 13-án egy támadó civilek nyitott tüzet egy zsidó közösségi ház előtt a Kansas államban található Overland Parkban. Legalább két ember veszítette életét a támadásban, amely támadás egyike volt annak a sorozatnak, amelyet az elkövető személy percekben belül vitt végbe (a helyszínen). Frazier Glenn Cross vállalta a felelősséget az eseményekért, és kijelentette, hogy a zsidó közösség tagjait kívánta megcélolni.
Joshua Cummings	2017. 01. 31-én a támadó megölte Scott Von Lanken tranzitbiztonsági őrt a Colorado megyében található Denverben lévő Union Station közelében. Joshua Cummings, radikális muszlim nézeteket valló személy vállalta a felelősséget az elkövetésért, és kijelentette, hogy „Allah öröme” hajtotta végre a támadást. Cummings a letartóztatását követően hűséget mutatott az Irak Iszlám Állama és a Levant iránt, azonban azt állította, hogy a támadás nem az ISIL nevében történt.
Micah Xavier Johnson	2016. 07. 07-én egy támadó tüzet nyitott a rendőrökre a „Black Lives Matter” tüntetésen, Texas államban, Dallasban. A támadásban öt rendőr veszítette életét és kilenc személy, köztük civilek is megsebesültek. Micah Xavier Johnson vállalta a felelősséget az esetért, és (korábban) kijelentette, hogy „fehér embereket akar megölni”. A támadást követően a rendőrök lelőtték az elkövetőt, aki a helyszínen életét veszítette.

Richard Baumhammers	2000. 04. 28-án a Pennsylvania államban található Pittsburgh közelében folytatott több, egymást követő támadás egyikeként Richard Baumhammers 13:55 perc körül két embert lőtt meg .357 Magnum típusú maroklófegyverével az India Grocersnél. Baumhammers (aki fehér felsőbbrendűségi nézetű) megölte Anil Thakurt és súlyosan megsebesítette Sandip Patelt, mielőtt folytatta támadássorozatát zsidó, ázsiai és fekete emberek ellen. Baumhammers múltjából kiderül, hogy rasszista, bevándorló ellenes nézeteket vallott, és mentális betegségben szenvedett. Beismerte a bűncselekményeket, majd a beszámíthatóságának vizsgálata során megállapították, hogy mentálisan beszámítható, ezért 2001 májusában halálra ítélték.
Scott Roeder	2009. 05. 31-én vasárnap reggel a kansasi Witchitában agyonlőtték Dr. George Tillert, egy abortuszokat végző orvost, az evangélikus templom előterében. A fegyveres személy csak egyetlen lövést adott le, ezzel halálosan megsebesítve Tillert, valamint ezzel összefüggésben két másik személyt megfenyegetett. Ezt követően az elkövető elmenekült a helyszínről. Más kárt nem jelentettek és egyik csoport sem vállalta a felelősséget a történetekért. Scott Roedert elítélték a gyilkosságért.

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Mint látható a GTD ugyancsak szűkszavúan írja le a terrortámadásokat, de a leírások elegendők ahhoz, hogy a terrorcselekmény típusát megállapítsuk, és az adott típushoz tartozó elkövetők tulajdonságait a PIRUS adatbázis alapján meghatározzuk. Az elemzés eredményét a 2. számú táblázat szemlélteti.

2. számú táblázat. *A statisztikai profilozás valóságtesztje*

Név	Életkor	Kaukázusi	Afroamerikai	Született amerikai	Férfi	Internetes radikalizálódás	Támadás saját megyében	Támadás saját városban	Diák	Nem volt amerikai katona	Nem volt külföldön katona	Támadást megtervezte	Nincs gyermeke	Nincs pszichiátriai múltja	Szervezet tagja	Egyetlen ügyért harcol
S. U.	20-40	100		100	95	86	85		8 - 0	85	100					
C. J.	12-36				85		100			100		100	85			
D. P.	17-53	100		100	100			83							90	
E. F.	29-57	100		100	93		78		0							
F. S. R	30-52	100			100		100		0			100				
F. G. C.	21-49	93		100	100											86
J. C.	21-35				100				22	85						
M. X. J.	16-40		95	100	91		80			80						
R. B.	19-47	100		100	94							88				
S. R.	23-53	100		100	88			23								90

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A táblázat celláiban a tulajdonság meglétének százalékos valószínűsége szerepel (kivéve természetesen az életkorhatárokat). Ilyen százalékban rendelkeztek a tulajdonsággal azok a terroristák, akik azonos típusú támadást követtek el. Az üres cellák azt jelzik, hogy az adott tulajdonság meglétéről az elkövetőnél nem tudtunk információt szerezni. A normál betűtípus azt jelzi, hogy az elkövető az adott tulajdonságában hasonlított a többi elkövetőhöz, vagyis az előrejelzés helyes volt. A nulla gyakoriság azért lehetett helyes, mert az illető tulajdonság nem fordult elő az elkövetőnél. Sötétebb háttérrel jelöltük a hibás becsléseket. Hibás volt a becslés akkor, ha a statisztika alapján a tulajdonság 75% fölötti valószínűségű lett volna, mégsem volt jellemző az elkövetőre. Mivel a becslés a nagy valószínűségű tulajdonságokat építette bele a profilba, a kis valószínűségűeket hibás becslésnek tekintettük, amennyiben igaznak bizonyultak.

Az elemzésnek nyilván korlátjai voltak. Először is: a minta kicsi, mert nagyon nehéz volt olyan GTD leírásokat fellelni, amelyekben szerepelt az elkövető neve, és olyan elkövetőt találni, akiről az interneten információ szerezhető. Másodsor: az interneten fellelhető információ helyességét nem tudtuk ellenőrizni, bár minden esetben több forrást sikerült fellelnünk, és azok adatait egyeztetettük. Korlátjai ellenére az elkészült profilok meglepően jók voltak. Öt esetben a profilban nem volt hiba (50%), három esetben a profil egyetlen hibát tartalmazott (30%), egy esetben két hibát (10%), és egy további esetben három hibát (10%). Összességében 58 becslésből 50 volt jó (86%).

Bár ez a statisztikai profilozás pusztán ujjgyakorlat, és kérdéses, hogy a terrorelhárítás használni tudta volna, mégis megmutatja az eljárás erejét. Hasonló büntettek hasonló elkövetők szoktak elkövetni, ezért a korábbi büntettek elkövetőinek tulajdonságaiból elég jól lehet következtetni egy ismeretlen elkövető tulajdonságaira is. Ez az elv nagyon hasonlít a magyar rendőrségnél alkalmazott szociológiai-statisztikai eljárás alapelveihez (Nagy & Elekesné, 2004).

Profilozni nehéz – a gondok felmérése

Az előző fejezet példái bátorítók, de némileg félrevezetők. Az első két büntett például nagyon sajátos volt. Kevés olyan büntett van, amelynél ilyen nyilvánvalóan adja magát egy nagyon valószínű megoldás, amely ráadásul helyesnek is bizonyul. Persze lennének alternatívák („verziók”) is, amelyeket ezúttal nem tekintettünk át, de szerencsére a legvalószínűbb tipp bizonyult igaznak. A büntettek elsőprő többségében azonban sokkal kevesebb a nyilvánvaló elem, több az alternatíva, így könnyebb tévedni is. A maga részéről a nyers statisztikai profilozás (amit a harmadik esettanulmányban alkalmaztunk) lehet pontos úgy

is, hogy közben egyetlen hasznos információval sem szolgál. Például Sean Urbanskiról, aki a táblázat első helyén szerepel, a statisztikai profil annyit árult el, hogy abban a megyében él, ahol a bűntettet elkövették, emellett született amerikai fehér férfi, aki korábban nem volt katona. Sok ilyen ember élhet a megyében – ráadásul a profil egyike azoknak, amelyekbe hiba csúszott, mert Urbanski nem volt diák, pedig a statisztika alapján annak kellett volna lennie. Így a profil kevés segítséget nyújtott volna a nyomozóknak, ha postáztuk volna nekik az eredményt. Nem elég ugyanis az, hogy a profil tökéletes, vagy majdnem tökéletes. Hasznosnak is kell lennie. Elképzelhető, hogy a statisztikákból releváns tulajdonságokra derül fény, de az is, hogy csak olyan általánosságok, amelyek a gyakorlatban használhatatlanok.

Ráadásul annak is komoly esélye van, hogy a statisztika félrevezet. Lehet, hogy egy adott tulajdonság valószínűsége viszonylag kicsi, és mégis igaz, és fordítva: lehet egy tulajdonság esélye nagy, és mégsem igaz. A 2. számú táblázatban például több olyan elkövető is van, akinél a nála fellelt tulajdonság esélye elég kicsi volt, és mégis igaznak bizonyult (így a profil nem lett volna helyes), vagy akinél egy tulajdonság meglétének magas volt az esélye, mégsem volt fellelhető az elkövetőnél. Ugyanis a 75% (a figyelembe vehető gyakoriság alsó határa) elég magas, de egyben elkerülhetetlenül azt is jelenti, hogy négyből egy esetben a 25%-os valószínűség érvényesül. A tévedés esélye tehát elég nagy.

Hogyan kerülhetők el az effajta csapdák? Eléggé egyöntetű álláspont az, hogy a kulcsszó a konstelláció. Ez a csillagászati kifejezés lényegében együttállásként fordítható le, ami a mi esetünkben a nyomokból kiolvasható információk sajátos együttállását jelenti. Példának egy friss tanulmányt hozzuk fel, ahol 11 tulajdonság együttes figyelembevételével nagy valószínűséggel meg lehetett jósolni, hogy az emberölés nyereségvágyas vagy szexuális motivációjú volt (Lohner, Hermann & Haller, 2021). A tanulmánynak két fontos következtetése volt. Egyrészt beigazolódtott, hogy minél több releváns tulajdonságot veszünk figyelembe egymással összefüggésben, annál pontosabb a profil. Másrészt az is beigazolódtott, hogy a relevánsnak tekinthető tulajdonságok összefüggései pontosabb becslést eredményeznek, mint a nyilvánvaló tulajdonságoké. Az áldozat meztelensége például kevésbé biztosan jelezte előre a szexuális motivációt, mint a meztelenség és a fojtás együtt, és még pontosabb lett a becslés, ha további tényezőket vettünk figyelembe.

A nyers statisztikai eljárás egydimenziós logikát alkalmaz, és abból indul ki, hogy ami a múltban gyakori volt, az a jövőben valószínűvé válik. Például, ha „A” nyom jelen van, akkor X százalék a valószínűsége annak, hogy az elkövető ilyen vagy olyan. A fent felvázolt – konstelláción alapuló – eljárás viszont több dimenzióval dolgozik. Ha az elkövetésnél előfordul az „A”, „B”, „C” stb.

tényező, de nincs jelen a „D” [...] „N” stb., akkor ez a konstelláció együtt azt sugallja, hogy az elkövető ilyen vagy amolyan. Az egydimenziós logikánál elég nagy a tévedés valószínűsége – mint fent láttuk –, a többdimenziósnál viszont jóval kisebb, éppen a több dimenzió együttes jelenléte, és ezek összefüggéseiknek sajátos volta miatt. Ezt a fajta logikát szemlélteti bővebben Hermann Zsombor tanulmánya ugyanebben a lapszámban (Hermann, 2021).

A konstellációk figyelembevétele két alapvető kérdést vet fel.

- 1) Melyek azok a tényezők, amelyek relevánsak egy adott büntett-típus esetében?
- 2) Melyek azok a matematikai eljárások, amelyekkel a kritikus konstellációkat azonosítani lehet, hogy összeállíthassuk a profilt?

Egyik kérdés sem válaszolható meg pusztán spekuláció alapján. Nyilván minden büntett-típusnak mások a releváns profilozási tényezői, és csak fáradtságos munkával lehet összeállítani azt a listát, amellyel már lehet kezdeni valamit, feltéve, hogy pontos és nagyméretű adatbázisokkal tudunk dolgozni. Hazai viszonylatban a jó hír az, hogy hasonló adatbázisok léteznek, a rossz pedig, hogy (saját tapasztalat alapján) ezek pontossága és teljessége néha kérdéses. Persze hasonló problémákkal mások is küszködnek. A második kérdésre a mesterséges intelligencia a válasz. Minél több tényezőt (matematikai dimenziót) kell figyelembe vennünk, annál kevesebb esélye van az emberi elmének arra, hogy segítség nélkül elboldoguljon. A hasonló problémák megoldására fejlesztették ki azokat a statisztikai eljárásokat, amelyeket a hétköznapi nyelven mesterséges intelligenciának nevezünk, a statisztikai szoftverek pedig az „adatbányászat” (data mining) menüpont alatt sorakoztatnak fel. A kifejezés azonban eljárások sokaságát jelöli, amelyek néha eltérő konstellációkat vázolnak fel ugyanannak az adatbázisnak az alapján. Sőt, ugyanaz az eljárás – mondjuk az, amit Random Forest-nek neveznek – sokféle beállítás alapján működtethető, és minden beállítás kissé más eredményt ad. Ráadásul olyan eljárások is vannak, amelyeket még nem építettek be statisztikai szoftverekbe, és alkalmazásukhoz programozási ismeretek szükségesek. Melyik adatbányászati eljárást alkalmazzuk? Adatbányászati eljárásonként milyen beállítások a legcélravezetőbbek? Minden büntett-típusra alkalmazható ugyanaz az eljárás, vagy mindegyik esetében ki kell kísérletezni a legcélravezetőbbet? Csupa olyan kérdés, amely kutatásra vár.

Röviden összefoglalva: profilozni könnyű, ha a büntettnek könnyen megfejtendő és logikai sorrendbe rendezhető sajátosságai vannak. Ezt illusztrálta első két esettanulmányunk. A büntettek többsége azonban nem ilyen. A nyers statisztikai eljárás is viszonylag egyszerű, ha van egy adatbázisunk, amely hasonló

büntettek sokaságát tartalmazza. A statisztikai eljárás hibaszázaléka viszont nagy, mint fent bemutattuk. A többdimenziós, mesterséges intelligencián alapuló eljárások ígéretesek, ezek azonban még kidolgozásra várnak, és a kidolgozás sok munkát igényel. Összességében tehát jól profilozni mégiscsak nehéz.

Merre haladjunk? (Melyik eljárás a legjobb?)

A profilozás mint kriminálpszichológiai műfaj az Amerikai Egyesült Államokban született meg, ahol nagy tapasztalatú és kiváló képességekkel rendelkező nyomozók csapata évtizedeket átívelő munkával létrehozta azt az eljárást, amelyet fentebb FBI-eljárásnak aposztrofáltunk, és amely alapján az FBI úgynevezett Behavioral Science Unit-ja működik (Douglas, Ressler, Burgess, & Hartman, 1986). Erről fentebb sommásan már szoltunk. Nagy Britanniában kidolgoztak egy másik eljárást, amelynek angol neve „investigative psychology”, amit magyarul többnyire pszichológiai profilozás néven emlegetnek. Ez a pszichológiai ismeretek, empirikus kutatás és logikai következtetések rendszerén keresztül nemcsak egy bűnözői profilt rajzol meg, hanem szakmai támogatást nyújt a nyomozás legkülönbözőbb szakaszaiban, beleértve a kihallgatás és médiastratégia kialakítását (Canter, 2000). Ennek a megközelítésnek a jegyében született meg a Lehoczki–Ronyec szerzőpáros tanulmánya ugyanebben a lapszámban (Lehoczki & Ronyec, 2021).

A pszichológiai profilozás Nagy Britanniában az úgynevezett Behavioural Investigative Advice eljárássá fejlődött tovább, amely a pszichológiát viselkedéselemzéssé szűkítette, bonyolult statisztikai eljárásokat alkalmaz, és központi elemévé a bűnözői viselkedés tipizálását tette (Alison, Goodwill, Almond, van den Heuvel & Winter, 2010). Céljaiban ugyanolyan komplex, mint a pszichológiai profilozás, de más az elméleti és gyakorlati alapja. Az eljárás kidolgozói egyedülállóan tudományosnak tekintik sajátjukat, és sok kritikát fogalmaznak meg másokkal, elsősorban az FBI-féle és a pszichológiai eljárással szemben.

Két, viszonylag egyszerű eljárás – a pusztán tapasztalaton és logikán alapuló „józan ész” taktikája, illetve a fentebb nyersnek minősített statisztikai megközelítés – valószínűleg jelen van a legkülönbözőbb országok nyomozóinak arzenáljában, akár profilozási eljárásnak tekintik ezt, akár nem (Snook, Eastwood, Gendreau, Goggin, & Cullen, 2007). Egy nem különösebben új, de még mindig eléggé kiforratlan vonulata a szakmának a klinikai profilalkotás eljárása (Copson, Babcock, Boon & Britton, 1997), amelynek szellemében a Belügyi Szemle 2022. januári számában ír tanulmányt Bellavics Zsóka Mária. Egy sajátos formája a bűnözői profilalkotásnak a földrajzi irányultságú, amely az elkövető

feltételezhető lakhelyéről próbál becslést adni (MacKay, 1999). Az internet előretörésével valószínűleg egyre nagyobb hangsúlyt kap majd a nyelvi/nyelvészeti ihletésű profilozási eljárás, amelyről ebben a lapszámban Ránki Sára írt tanulmányt (Ránki, 2021). Végül, de nem utolsósorban létezik egy eredeti magyar megközelítés is, amely technikájában statisztikai, céljában szociológiai jellegű (Nagy & Elekesné, 2004).

Melyik a legjobb? Melyik úton haladjon az, aki bűnözői profilalkotási eljárást szeretne kifejleszteni, vagy egy régit szeretne tökéletesíteni?

Először is érdemes tudni, hogy nincs olyan eljárás, amely általánossá vált volna a világon. A szerzők itt nem részletezett vizsgálódása arra az eredményre vezetett, hogy a világ ebből a szempontból ugyanolyan színes, mint általában szokott lenni. Nagyon sok olyan ország van, ahol a profilozás nem téma, bár, ha egyebet nem, a „józan ész” taktikáját a nyomozók bizonyára mindenhol alkalmazzák. Szintén sok olyan ország van, ahol a profilozás – ekként megnevezve vagy nem – bűnügyi statisztikákra alapul. E helyeken a „nyers” statisztikai eljárást alkalmazzák. A földrajzi profilozás viszonylag széles körben elterjedt, de jelenléte a világon egyenetlen, míg a klinikai profilozás évtizedek óta kezdeti fázisban van. Tudomásunk szerint mindössze három olyan eljárás van, amely intézményesült, de ezek is csak egy-egy országban. Ilyen a Behavioral Science Unit eljárása az Amerikai Egyesült Államokban, a Behavioral Investigative Advice eljárása Nagy Britanniában, illetve a szociológiai/statisztikai profilozás Magyarországon, bár ez utóbbi sokat veszített intézményes jellegéből az elmúlt egy évtizedben. Ha valaki arra számít, hogy saját profilozási rendszerét „jó gyakorlatok” számbavételével, minták alapján alakítja ki, csalódnia fog. Jó gyakorlatok vannak, de ezek egymást kritizálják, és egyik sem vált általánossá a világon.

Másodszer: egy eljárás alkalmazását, illetve alkalmazhatóságát nem csak a profilozó szándéka szabja meg. A bolti sorozatgyilkossághoz hasonló eset Magyarországon korábban nem fordult elő, így ebben az esetben minden olyan megközelítés értelmét veszítette, amely statisztikára épül; többé-kevésbé még a pszichológiai profil is. Az egyetlen használható eljárás az FBI-féle maradt, és az jól is vizsgázott, még ha nem is az FBI profilozóinak kezében. Más esetekben a bűntény súlya nem indokolja költséges apparátus fenntartását. Zsebtolvajok profiljának megalkotását a Behavioral Science Unit valószínűleg visszautasítaná, akárcsak a Behavioural Investigative Advice egységei. Van valahol egy határa a költség/haszon aránynak, ami fölött inkább a modus operandi nyilvánartásokban érdemes keresgélni, semmint profilt készíteni.

Kissé korrigálva a fentieket: egy új profilozási eljárás kidolgozását számtalan minta alapján meg lehet tervezni, de nem látszik célravezetőnek egyetlen

minta mellett letenni a voksot. Szerintünk az eljárásoknak egy összetett rendszerét kellene létrehozni, amelyből a lehetőségek, korlátok és igények Szküllái és Kharüdiszei között a lehető legtöbbet lehet kihozni.

A profilalkotás és a nyomozó – Záró gondolatok

A bűnözői profilalkotásnak nyersanyagra van szüksége, és termékének, a bűnözői profilnak van egy felhasználói köre. Mindkettő a nyomozókhoz kapcsolódik. A profilozó adatokból dolgozik, amelyet nyomozók bocsáthatnak a rendelkezésére, és termékét ugyancsak (és többnyire ugyanazok) a nyomozók használják majd fel, akik az adatokat szolgáltatják. Sőt, az adatbázis, amely a profilozói munkát lehetővé teszi, olyan adatokra épül, amelyeket a nyomozók szolgáltatnak. A két oldalnak nyilván szoros együttműködésre, sőt együtt gondolkodásra van szüksége ahhoz, hogy a közös célt elérjék. Erről a még nemzetközi léptékben is háttérbe szoruló kérdéstről értekezik Lohner Klaudia ebben a folyóirat-számban (Lohner, 2021).

A profilozó szakember hozzájárulása a folyamathoz az a tudás, amelyet a profil létrehozására fordít. A tudás létrehozása azonban jelenleg abban a fázisban van, amelyben még irányítható, és valószínűleg irányítani is kell. A tervezett kutatások szempontjából nagyon fontos előre megállapítani azt, hogy 1) milyen jellegű információkra számíthat a profilozó akkor, amikor egy ügyet kézhez kap; 2) milyen jellegű segítségre van szüksége a nyomozónak, vagyis milyen jellegű információk segítik munkájában, és milyenek nem?

Mint fent jeleztük, egy profil lehet helyes anélkül, hogy hasznos lenne. Ezt kiegészíthetjük azzal, hogy lehet egy profil minden ízében helyes és hasznos is, ha azok az információk, amelyekre épít még nem álltak rendelkezésre akkor, amikor a profilt kérték. Ennek sok példáját látjuk a post-hoc profilok esetében, amikor a kutatók a teljes nyomozati anyag birtokában állították fel a profilt, jóllehet az ügy korai szakaszaiban még csak nagyon kevés információ állt rendelkezésre.

A profilozás nemzetközi viszonylatban is intenzív kutatás tárgya, és véleményünk szerint hasonló kutatásokra van szükség idehaza is. Úgy gondoljuk – és ebben támogat a szakterület fenti áttekintése is –, hogy alkotóan kell viszonyulnunk a kérdéshez, anélkül, hogy elszakadnánk más országok kutatóinak felismeréseitől. Abban bízunk, hogy ez a tanulmánygyűjtemény segít majd megtenni az első lépéseket.

Felhasznált irodalom

- Alison, L., Goodwill, A., Almond, L., van den Heuvel, C. & Winter, J. (2010). Pragmatic solutions to offender profiling and behavioural investigative advice. *Legal and Criminological Psychology*, 15(1), 115–132. <https://doi.org/10.1348/135532509X463347>
- Canter, D. V. (2000). Offender Profiling and Psychological Differentiation. *Journal of Criminal and Legal Psychology*, 5(1), 23–46.
- Copson, G., Babcock, R., Boon, J. & Britton, P. (1997). Articulating a systematic approach to clinical crime profiling. *Criminal Behavior and Mental Health* 7(1), 13–17. <https://doi.org/10.1002/cbm.142>
- Douglas, J. E., Ressler, R. K., Burgess, A. W. & Hartman, C. R. (1986) Criminal profiling from crime scene analysis. *Behavioral Sciences & the Law*, 4(4), 401–421. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370040405>
- Gárdonyi G. (2021). Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2107-2118. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.3>
- Hermann Zs. (2021). Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2137-2154, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.5>
- Kocsis, N. R., Middledorp, J. & Karpin, A. (2008). Taking stock of accuracy in criminal profiling: the theoretical quandary for investigative psychology. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 8(3), 244–261. <https://doi.org/10.1080/15228930802282006>
- Lohner K. (2021). Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2119-2135, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>
- Lohner K., Hermann Z. & Haller J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: Kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813–1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- MacKay, R. E. (1999). Geographic profiling: A new tool for law enforcement. *The Police Chief*, 66(12), 51–59. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/geographing-profiling-new-tool-law-enforcement>
- Nagy E. & Elekesné L. Z. (2004). A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6), 51–65.
- Pinizzotto, A. J. & Finkel, N. J. (1990). Criminal personality profiling: An outcome and process study. *Law and Human Behavior*, 14(3), 215–233. <https://doi.org/10.1007/BF01352750>
- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2155-2166, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>
- Snook, B., Eastwood, J., Gendreau, P., Goggin, C. & Cullen, R. M. (2007). Taking stock of criminal profiling: A narrative review and meta-analysis *Criminal Justice and Behavior*, 34(4), 437–453. <https://doi.org/10.1177/0093854806296925>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Az FBI sűgott, Doszpot lecsapott.* <https://www.blikk.hu/aktualis/az-fbi-sugott-doszpot-lecsapott/b9404wg>

URL2: *Global Terrorism Database.* <https://www.start.umd.edu/gtd/>

URL3: *Profiles of Individual Radicalization in the United States.* <https://www.start.umd.edu/data-tools/profiles-individual-radicalization-united-states-pirus>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Haller J., Petőfi A. & Mészáros K. (2021). A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektívikus megközelítés. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2069-2086. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.1>

Lehoczki Ágnes – Ronyecz Csaba

Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány

Homicide through the perspective of investigation and psychological profiling – a case study

Absztrakt

Bár a profilalkotás definíciójából adódóan elsősorban pszichológiai tevékenység, a módszer napjainkban egyre inkább a tudományos kutatások és a statisztikai eljárásokkal alkotott modellek felé fordul. Ez a folyamat érthető, ám egyre világosabbá válik az is, hogy ha a pszichológiai vonal kimarad a profilalkotásból, akkor az veszít a mélységéből, gazdagságából, és ezáltal a használhatóságából is. A pszichológiai profilok plasztikusabbak, gazdagabbak, valamint szélesítik a profilalkotás felhasználási lehetőségeinek körét. Ugyanakkor reflektálunk a módszerrel kapcsolatos kritikákra és azok érvényességére is. Tanulmányunkban a pszichológiai profilalkotás módszerét mutatjuk be egy 2004. november 16-án történt, és azóta megoldott kettős emberölési ügyön. Bemutatjuk a pszichológiai profil elkészülésének strukturált folyamatát, annak egymásra épülő lépcsőit, és ezeket a fázisokat alkalmazzuk a megtörtént és részletesen leírt bűncselekményre vetítve. Végül az elkészült profilt összevetjük az elkövető adataival. A profil, melyet a pszichológus a cselekmény ismert adatai alapján, az elkövető ismeretének hiányában állított össze, nagyfokú egyezést mutat a később ismertté vált elkövetővel. Ugyanakkor még a legjobb profil is csak érdemi felhasználás esetén képes segíteni a nyomozást. Bízunk abban, hogy hozzájárulunk a módszert övező misztikum és tévhitiek felszámolásához annak érdekében, hogy a gyakorlati szakemberek jobb rálátást kapjanak arra, hogy ez a módszer mire használható és mire nem. Ezzel szeretnénk gazdagítani a nyomozások során bevethető eszköztárat, és egyidejűleg javítani a profilalkotás méltatlanul elhanyagolt helyzetét.

Kulcsszavak: profilalkotás, kriminálpszichológia, emberölés, kriminalisztika

Abstract

Though by definition profiling is a psychological activity, nowadays statistical approaches and models based on scientific research is the trend in profiling. This process is understandable but it is increasingly clearer as well that excluding the psychological method from profiling reduces its depth, richness and thus usability. Psychological profiles are more complex, richer and expand the possible areas of applications of profiling. We also reflect on the criticism directed at the method and its validity. In our study we present the method of psychological profiling through a double homicide committed on 16 November 2004 and solved in the meantime. We present the structured process of psychological profiling, its successive stages and apply these stages to the crime committed and described in detail. Finally, the profile is compared with the offender's data. The profile, which was compiled by the psychologist on the basis of the known details of the crime, without knowing the perpetrator, shows a high degree of similarity with the perpetrator who was later identified. At the same time, even the best profile can only help the investigation if it is used in a meaningful way. We hope to contribute to dispelling the mystique and misconceptions surrounding the method of psychological profiling, in order to give investigators a better understanding how it can be and cannot be used for. In doing so, we aim to enrich the applicable investigative tools and to improve the undeservedly neglected status of profiling at the same time.

Keywords: criminal profiling, criminal psychology, homicide, forensics

A pszichológiai profilalkotás alkalmazása emberölési ügyekben

Tanulmányunkban a pszichológiai profilalkotás módszerét mutatjuk be. A profilkészítés folyamatának és struktúrájának általános ismertetését követően egy 2004. november 16-án történt, és azóta megoldott kettős emberölési ügyön szemlélítjük a módszer működését. Ebben a nyomozásban nem történt profilkészítés, tehát az itt látható elképzelés egy „mi lett volna ha” kísérlet, és csak jelen tanulmány, és az annak alapját képező előadás céljára készült. A pszichológus a profilt az azóta egyébként elfogott és elítélt elkövető ismeretének hiányában készítette. Ez az elrendezés lehetőséget ad nekünk nem csak a profilkészítés bemutatására, hanem az elkészült profil ellenőrzésére is. E tanulmány természetesen nem vállalkozhat minden gondolati szál részletes kifejtésére, célunk csupán a folyamat struktúrájának és szisztémájának vázlatos bemutatása lehet.

Bár a profilalkotás definíciójából adódóan is elsősorban pszichológiai tevékenység (Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006; Lehoczki, 2011; Alföldi, 2012; URL1), a módszer napjainkban egyre inkább a tudományos kutatások és a statisztikai eljárásokkal alkotott modellek felé fordul. Ez a folyamat érthető, hiszen a megbízhatóság, ellenőrizhetőség, illetve a könnyebb tanulhatóság és alkalmazhatóság iránti törekvés nagyon is racionális. Ugyanakkor – például az egyre nagyobb mennyiségű kutatás eredményeit szemlélve – egyre világosabbá válik az is, hogy ha a pszichológiai, pszichopatológiai, pszichiátriai vonal kimarad a profilalkotásból, akkor az veszít a mélységéből, gazdagságából és ezáltal a használhatóságából is. Azonban az is igaz, hogy a legtöbb tévhit és kétség a pszichológiai irányzatot veszi körbe.

Egy gyakori tévhit szerint a pszichológiai és a statisztikai profilalkotás felcserélhető egymással, azonban ez nem így van. A két módszer valójában két külön réteget vizsgál az emberi működésen belül. A statisztikai módszer a felszínibb, szigorúan viselkedéses, a kulturális környezet és a szociális helyzet által jóval meghatározottabb réteget képes elemezni. A cselekmény apró, egyedi részletei – például a kézjegy, a pszichológiai szükségletek, a patológiás működések, a szimbolikus elemek, a csoportdinamika – azonban nem vagy alig elemezhetők statisztikailag, ám ettől ezek még nagyon is fontosak. Ezt a réteget tudja elemezni a pszichológia, illetve ennek a rétegnek az elemzése kimondottan a pszichológia, ezen belül a klinikai pszichológia feladata.

A pszichológiai profilok (diagnostic evaluation) ennek a „mélyfúrásnak” köszönhetően plasztikusabbak, gazdagabbak, és „színessé-szagossá” teszik a képet, az így nyert komplexitás más módszerrel nem reprodukálható (Coupe, 2003). A pszichológiai módszer ezen felül kiterjeszti a profil felhasználási lehetőségeinek körét, mert a gyanúsított kör szűkítése mellett alkalmazható a nyomozási stratégia alakításában, a kommunikációs fogások, proaktív nyomozási lépések, pszichológiai csapdák felállításában, a médiakommunikáció megállapításában, és a kihallgatási taktika felépítésében. Legalábbis, ha a profil helyes. A pszichológiai profillal szemben ugyanis gyakori kritika, hogy mivel nincs szisztematikus módszertana, az egész folyamat és az eredmény is az adott pszichológus egyéni szakértelmétől, szakmai színvonalától függ (Coupe, 2003; Petherick, 2007; Turvey, 2012), így nagyobb a tévedés, és a nagy tévedés lehetősége (Ivaskevics, 2015). Valóban tény, hogy a pszichológiai módszerben az adott szakember tapasztalata, képzettsége, látásmódja és képessége mindig is fontos tényezők lesznek, ez azonban így van szinte minden szakterület esetében. Az is tény – és ez nem is tud változni –, hogy a pszichológiai módszerben a szubjektum és a nehezen számszerűsíthető dimenziók más módszerekhez képest nagyobb hangsúlyt kapnak, ami egyrészt adódik a pszichológia természetéből,

másrészt ez teszi lehetővé azt a mélységet és komplexitást, amelyet a pszichológiai elemzéstől várunk (Coupe, 2003). Mindezek mellett azonban – a kutatásoknak köszönhetően – mára már léteznek olyan jól megalapozott tipológiák, amelyekre a pszichológiai profilalkotás is nagyban támaszkodik, ezáltal strukturálva a folyamatot és szisztematikussabbá téve a módszert (Dumont & Dubois-Obry, 2015). A profilalkotók egyes bűncselekménytípusokra történő „szakosodásával” szintén csökkenthető a szubjektivitás mértéke (Szijártó, 2014). Így a kezdeti kritikák mára veszítettek érvényességükből. Ebben a fejlődésben, és a pszichológiai profilkészítés módszerének szisztematizálásában további előrelépési lehetőség, és a folyamat kontrollálása érdekében legideálisabb a statisztikai és a pszichológiai profil egymáshoz illesztett, egyenértékű és integrált használata, melynek során a statisztikai módszer által generált hipotézisek tesztelése, az ellentmondások feloldása is megtörténik, mindez a szigorú logika mentén (Coupe, 2003).

Számos film és filmsorozat, regény témája a profilalkotás, ám ezek soha nem a statisztikai eljárásokkal operáló, tudományos kutatóként ábrázolják a profilalkotót, hanem olyan pszichológusként, akinek különleges képességei vannak, valamilyen módon képes „belelátni a bűnöző fejébe”, zseni, vagy éppen megérzése, netán látomásai vannak. Nagyrészt ezeknek az ábrázolásoknak köszönhető az a misztikum, amely véleményünk szerint elsősorban a profilalkotás pszichológiai módszerét érinti, sokszor még a nyomozást végzők körében is.

Ezekkel a tévhitekkel szemben a profilalkotó pszichológus pontosan ugyanazokból az adatokból, nyomokból, bizonyítékokból és a cselekmény rekonstrukciójából indul ki, mint a nyomozás összes többi résztvevője, csak ezeket más szempontból elemzi és rendszerezi. Alapul veszi a helyszínelés minden adatát, az orvosszakértői és egyéb szakértői véleményeket, és elsősorban a viktimológiai elemzéshez a tanúvallomásokat. Mindezen adatok mentén rekonstruálja a lehető legpontosabban az elkövető viselkedését a helyszínen (Douglas, Burgess, A. W., Burgess, A. G., & Ressler, 2006; Turvey, 2012). A helyszínen így megállapítható viselkedésekből, mintázatokból, reakciókból, döntésekből következtet a mögöttes pszichés működésmódokra, amelyek a konzisztencia elve alapján minden valószínűség szerint meghatározzák a cselekményen kívüli viselkedést és működést is. A profilalkotás egyik alapelve, a konzisztencia elve¹

1 A másik premissza, a homológia premissza azt mondja, hogy a hasonló adottságokkal rendelkező és hasonló körülmények között élő személyek egy adott szituációban hasonló módon viselkednek. Így tehát, akik hasonló sértettek sérelmére, hasonló módon követnek el bűncselekményt, feltehetőleg azonos körből kerülnek ki, háttérjellemzőik is hasonlóak (URL2), és az eltérő stílusú elkövetés eltérő háttérjellemzőkkel jár együtt. A profilalkotásban ez a premissza teszi lehetővé egyrészt a statisztikai alapú profilalkotást, valamint tipológiák kidolgozását és használatát, és az ebben szereplő háttérjellemzők leírását (Doan, 2008).

ugyanis azt mondja, hogy ahogyan egy ember viselkedik egy helyzetben, az konzisztens azzal, ahogyan más helyzetekben viselkedik (Ellerby, 1986). Azaz vannak olyan alapvető jellemzőink – mint például az interperszonális stratégiák vagy az agresszió alkalmazásának módjai –, amelyek egész életünkön át meghatározók és állandók maradnak, ezért ezek sok különböző helyzeten át – ha fenotípusosan nem is feltétlenül, de – tematikusan (pszichológiai jelentésében) azonos módon jelennek meg (Salfati, 2000). Ha tehát a cselekményben látható viselkedés alapján megállapított működésmódot rávetítjük a cselekményen kívüli szintésre, akkor az sokat elmond arról, hogy ez az elkövető hogyan él, és milyen ember a mindennapokban, milyen a kapcsolataiban, milyen döntésekre, választásokra, helyzetekre predesztinálja ez a működés, és ennek megfelelően hogyan alakul az élete. A pszichológiai profilalkotás ebben az értelemben voltaképpen egy pszichodiagnosztikai tevékenység, csak nem éppen szokványos a tesztanyag.

A profilalkotás folyamatának első lépése tehát a cselekmény és a tettes magatartásának, valamint az áldozati oldal lehető legpontosabb rekonstruálása a már említett adatok teljes körű megismerése és feldolgozása által. Éppen ezért a profilalkotásban alapvetés, hogy amilyen az adat, olyan lehet csak a profil, és ha változnak az adatok, akkor változik a profil is (Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2005).

A következő lépés a cselekményen belül a racionális és a nem racionális elemek, azaz a modus operandi és a kézjegy magatartások szétválogatása. Szintén alapvetés ugyanis, hogy minden, ami nem instrumentális, az emocionális. Tehát minden, ami nem a cselekmény látható, nyilvánvaló célját szolgálja az felesleges kockázat, többletidő a helyszínen, az érzelmi meghatározottságú, és a tettes egyéb szükségleteinek kielégítését szolgálja (Turvey, 2012), ösztönös, automatikus és érzelemvezérelt választásainak eredménye. A modus operandi is sok információt hordoz, a kézjegy elemzéséhez azonban pszichológiai analízisre van szükség. Tévhit, hogy a kézjegy cselekményről cselekményre állandó, ahogyan az is, hogy a kézjegy aspektus megjelenése ritka a cselekményekben, és ezért alig használható koncepció. A kézjegy viselkedéses eleme látszólag lehet változékony, ugyanakkor az a szükséglet, vágy, indulat, amely a kézjegy aspektust életre hívja, állandó és gyakran árulkodik az elkövető patológiájáról is. Ezért, ha ez az állandó késztetés pontosan nem is ugyanúgy jelenik meg a magatartásban cselekményről cselekményre, de tematikusan, tehát pszichológiai jelentésükben igen (Coupe, 2003). Ennek feltárása azonban a mögöttes pszichológiai folyamatok elemzését igényli.

A következő lépés a folyamatban a tipológiai besorolás. Ahogyan az már említésre került, a pszichológiai profilalkotást sokszor éri az a kritika, hogy nincs szisztematikus módszere, azonban jelenleg már van számos jól kidolgozott

tipológia, amelyekre a pszichológiai profilalkotás nagyban támaszkodhat (Turvey, 2012; Dumont & Dubois-Obry, 2015). A besorolás elsősorban a motiváció, a mögöttes mozgatórugók elemzése alapján történik, ezért az ismét pszichológiai tudást és szemléletmódot igényel. A típus megállapítása és az ez alapján kapott típusos profil csupán munkahipotézisként szolgál, és ezáltal stabil struktúrát ad az elemzés folyamatának. Ahol megvalósul, ott hasonló célt szolgál a statisztikai profilalkotással történő integráció is (Coupe, 2003).

A profilalkotás következő fázisában elemzésre kerül, hogy egyéb markáns mintázatok mutatkoznak-e a tettes magatartásában. Ezeket is fel kell tární, és össze kell vetni a munkahipotézissel. Ahogyan a pszichodiagnosztikában, itt is érvényes elv, hogy – pár erős kivételtől eltekintve – egy magatartás önmagában sosem döntő jelentőségű, csakis mintázatban értelmezhető. Minden magatartásnak lehet ugyanis többféle lélektani jelentése, a választ a pszichológiai kontextus adja meg, amelyben megjelenik. Ebben a fázisban tehát az adott cselekmény egyedi mozzanatai és a magatartások pszichológiai jelentései állnak a középpontban, ezért itt a legszükségesebb az adott pszichológus pszichológiai, pszichopatológiai és pszichodinamikai tudása és látásmódja.

A végső lépés a profil megalkotása. A profilnak érthetőnek és jól használhatónak kell lennie. Nem igény vele szemben, hogy teljes egészében írja le az elkövetőt, sokkal hasznosabb, ha fontos és kiugró dolgokat határoz meg. A pszichológiai profil megfogalmazhat javaslatokat a kihallgatásra, a nyomozásban bevethető kreatív megoldásokra, a médiakommunikációra vonatkozóan is. Ugyan az elkészült vélemény már csak a végkövetkeztetéseket tartalmazza, annak háttérét a profilt megalkotó pszichológusnak minden esetben ismernie és összefüggéseiben látnia kell, megalapozatlan következtetés a profilba nem kerülhet be. Szem előtt tartandó továbbá az elkészült profillal kapcsolatban, hogy az nem stabil abban az értelemben, hogy amennyiben változnak az adatok, akkor természetesen változik vagy változhat a profil is (Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2005).

A makói kettős emberölés

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányságon 2004. november 16-án nyomozás indult ismeretlen elkövető ellen, aki 2004. november 16-án 07:00 és 11:30 óra közötti időben Makón, a Szegedi utca 10/a. szám alatti házban megölte az ott lakó özv. T. Gy. L-nét, valamint az oda látogatóba érkező lányát, I-né T. É. M-t. A nyomozás adatai alapján az idős, 77 éves, két hónapja megözyvegyült nő egyedül élt a házban, de gyermekei, illetve unokái rendszeresen látogatták. 51

éves lánya épp válófélben volt a férjétől, akivel két felnőtt gyermekük volt, és a közelben lévő általános iskolában dolgozott takarítóként. Otthonából kerékpárral járt dolgozni olyan módon, hogy a kerékpárt az édesanyja udvarán tárolta, onnan pedig gyalog közlekedett tovább. Osztott munkarendben dolgozott, reggel hat órától tíz óráig, illetve délután három órától hét óráig. A köztes időben gyakran hazament, de előtte mindig meglátogatta az édesanyját, majd onnan a kerékpárján jutott haza. A bűncselekmény reggelén az iskolából a szokásosnál egy órával korábban, kilenc óra előtt indult az anyjához, mert előzőleg bevitt a munkahelyére egy baltát és egy fejszét, amit a karbantartóval megéleztetett, és azt akarta a szülői házhoz vinni.

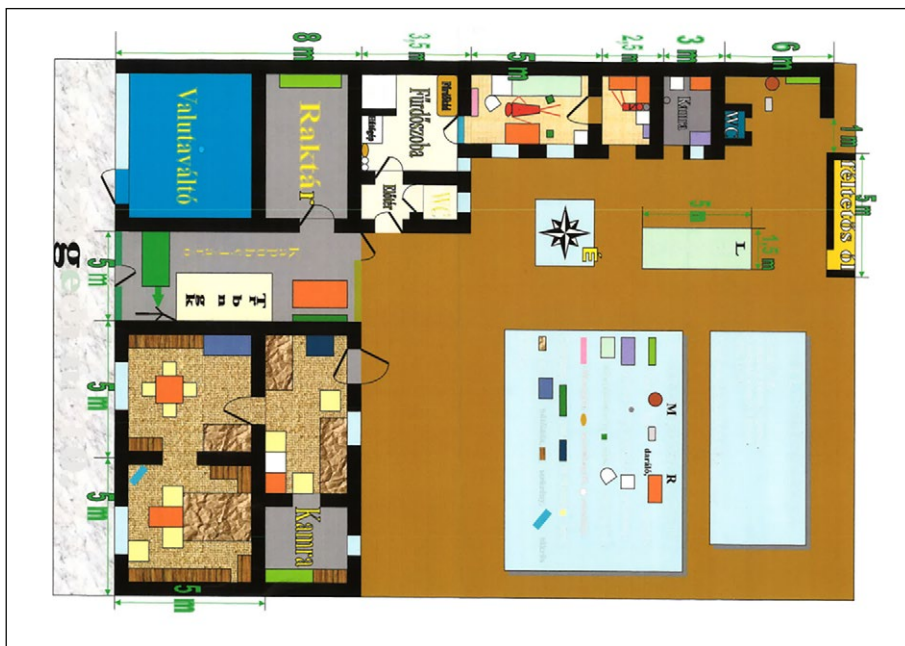
A bűncselekményt az idősebb áldozat fia fedezte fel, aki bátyjának autószerelő vállalkozásában dolgozott. A férfi reggel fél nyolc óra körül járt a házban, mert a megbeszéltek szerint az ebéd elkészítéséhez nyúlhúst vitt oda, amit a konyhában rakott le. Ekkor gyanús körülményt nem észlelt, az édesanyjával nem találkozott, vallomása szerint akkor még aludt, általában nyolc óraker szokott felkelni. 11:30 óraker ment vissza az anyjához ebédelni. Ekkor az udvaron keresztül ment, és hátul, a nyári konyha felől ment be abba a házrészbe, ahol a konyha és a fürdőszoba, illetve a mellékhelyiség volt. Ekkor vette észre, hogy a bejárattal szemben a földre ruhaneműk és papírok vannak kupacba dobálva. Bement a belső konyhába és ott meglátta a testvére földön fekvő élettelen testét, ami ruhákkal volt letakarva. Ideges lett, még telefonálni sem tudott. A sértett házának elválasztott helyiségében működő valutaváltóban dolgozó hölgytől kért segítséget, ő hívta a mentőket és a rendőrséget.

Az idős nő holtteste a külső konyha helyiségben, míg a lánya holtteste a belső konyha helyiségben a padlón feküdt.

A bűncselekmény helyszínéül szolgáló lakóépületbe (1. számú ábra) egy úgynevezett szárazkapu bejárón keresztül, majd egy belső kapun át lehetett az udvarra bejutni. A belső udvaron egy L-alakú lakóépület volt. A lakóház elrendezése olyan volt, hogy külön részben voltak a szobák, illetve a konyha, a fürdőszoba és a mellékhelyiség. Az utcára merőleges részben a konyha, fürdőszoba és WC volt, az épülethez hozzátoldott nyári konyhával és egyéb melléképületekkel. A másik épületrészben voltak a szobák. Az épület egyik részéből a másikba az udvaron keresztül lehetett átmenni. A szárazkapu bejáróból nyílt egy elválasztott helyiség, ami bérbe volt adva. Ebben a helyiségben egy valutaváltó üzemelt, ahová az ügyfelek az utcára nyíló kapun tudtak bejutni. A valutaváltó alkalmazottja, illetve az ott tárolt pénz megfelelő védelmet kapott mind az ügyfélter, mind a hátsó bejárati ajtó irányából. Egyetlen gyenge pontja volt, hogy az alkalmazott a lakóház mosdóját használta, amihez időnként ki kellett jönnie a védett zónából.

A cselekmény a nyomok, a szakértői vélemények, a tanúvallomások és a valutaváltó által működtetett biztonsági kamerák felvételei alapján az alábbiak szerint volt rekonstruálható. A szomszédban lakó férfi reggel hét órakor felkelt és kiment a konyhába reggelizni. Ennek során az ablakon keresztül végig rálátott az udvarra, és ezen idő alatt senkit nem látott ott mozogni. Nyolc óra körül kiment a garázshoz és mély lábnyomokat vett észre az áldozat udvarától az ő udvarát elválasztó, 220 centiméter magas téglakerítés mellett. Egy helyen még a tuja is le volt törve. Ekkor az elkövető már a helyszínen tartózkodott, ahová a szomszéd udvarból a téglakerítésen átmászva jutott be. Az idősebb áldozat fia és egyben a fiatalabb áldozat testvére T. K. J. 07:25 órakor leparkolt a ház előtt. Saját kulccsal kinyitotta a kaput, majd a szárazkapu bejárón és a belső kapun keresztül az udvarba jutott, ahol a balra nyíló első ajtón keresztül, a fürdőszobán át a konyhába ment, ahová letette a húst. Ezután kijött a házból és 07:27 órakor dolgozni indult. Az anyját nem kereste, mert gondolta, hogy még alszik. 09:08 órakor érkezett meg I-né T. É. M. Útközben találkozott a szomszéddal, aki említést tett neki a saját udvarán észlelt lábnyomokról. Tíz óra után néhány perccel egy ismerőse kereste az idős nőt, aki a csengetésére nem reagált. Ekkor bement a valutaváltóba és kérésére az ott dolgozó hölgy kiment az üzletből a belső kapuig, hogy onnan kiabáljon M. néninek, de erre sem érkezett válasz. 10:25 és 10:30 óra között a ház előtti járdaszakaszon gyalogosan közlekedő tanú egy idegen férfit – a nyomozás megállapítása szerint a helyszínről távozni szándékozó elkövetőt – látott az áldozat szomszédjának udvarán. A valutaváltó alkalmazottja 10:36 és 10:38 óra közötti időben átment az áldozat házában lévő mosdóba. Szerencséjére pont elkerülte az elkövetőt.

1. számú ábra: A bűncselekmény helyszínének vázlatos rajza

Forrás: Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Büntügyi Technikai Osztály.

Az emberölési cselekmények az alábbiak szerint voltak rekonstruálhatók. Az idősebb áldozat esetében elsődlegesen nagy valószínűség szerint hátulról a bal válltájékot, a jobb halántéktájékot, és nem kizárható módon a hajas fejbőr középső részét egy-egy középepest meghaladó, illetve nagy erejű tompa erőbehatás érte, amelyet valószínűsíthetően hosszúkás, tompa tárgyval okoztak. Ezt követően a sértett elzuhanva a jobb halántéktáji sérüléshez csatlakozó helyi és ellen-csapódásos agyzúzódástól cselekvőképtelen állapotba került. Az immunhisztokémiai vizsgálat adatai szerint a cselekvőképtelen, földön fekvő sértett nyakát a koponyasérülés elszenvedését követően akár 20-60 perccel később átvágták, két erőbehatás eredményeként, mindent összevetve valószínűleg hanyatt fekvő helyzetben. Ezt megelőzően a földön fekvő sértett fejének jobboldalát egy további nagy erejű tompa erőbehatás is érte. A sértett esetleges védekezésére csupán a jobb alkar sérülése utal, de ezzel kapcsolatban a szakértő úgy nyilatkozott, hogy az más mechanizmussal is keletkezhetett. A nyakmetszés elszenvedését követően a halál rövid időn belül, elháríthatatlanul bekövetkezett, életmentésről szó sem lehetett.

A fiatalabb áldozat esetében a hölgy, illetve a támadója kezdetben szemben álló vagy közel szemben álló testhelyzetet foglalhatott el, a sértett védekezése során alakulhattak ki a kezujjakon és a jobb tenyéren elhelyezkedő sérülések, és ekkor szenvedhette el a torkolati öböl jobboldalán és a szájug jobboldalán elhelyezkedő szúrt sérüléseket. Ezek még cselekvőképtelenséget nem okoztak. Ezt követően a hajás fejbőrén érvényesülhetett egy olyan nagy erejű, durvább eszközös behatás, amely benyomatos koponyatörést, helyi és ellencsapódásos agyroncsolódást idézhetett elő. Ennek következtében a sértett elzuhanhatott és mindenképpen cselekvőképtelen állapotba került. Ebben az állapotában, a földön fekvéskor szenvedhetett el legalább három rendbeli további durvább eszközös behatást a hajás fejbőr területén, amelyek szintén benyomatos koponyatörést és agyroncsolódást okoztak. Az elkövető a fenti sérülések okozását követően ezen áldozat esetében egy nyakmetszést alkalmazott, mindent összevetve valószínűleg szintén hanyatt fekvő helyzetben. A lágyburok és agysérülés környezetében található kezdődő sejtes reakció arra utal, hogy a koponya-agysérülés elszenvedése és a nyakmetszés között viszonylag hosszabb, 20 percet meghaladó idő is eltelhetett.

A sérülések alapján arra lehetett következtetni, hogy az elkövető az idős nőt hátulról leütötte, akinek emiatt nem igazán volt lehetősége védekezni. A lánya nagy valószínűséggel meglepte az elkövetőt, aki előbb egy késsel (éllel-hegygyel bíró eszközzel) támadt rá, majd ezt követően őt is leütötte. A nyakmetszés végrehajtásakor már mindkét személy cselekvőképtelen volt. Az elkövető az ütlegetéshez egy 57 cm hosszú, 2 cm átmérőjű vascövet használt, amely a hatásmechanizmusát tekintve egy „vipera”-hoz hasonlítható. Annyi a különbség, hogy ez nem teleszkópos volt, hanem két összecsapódható részből állt. Ezt az eszközt a támadó a helyszínről történő távozásakor a szomszéd telken a földbe szúrva hagyta. A nyaki metszett sérüléseket nagy erejű, éllel-hegygyel bíró eszközzel hozták létre, az ehhez használt eszköz a nyomozás során nem került elő.

Az elkövető órákon keresztül a helyszínen tartózkodott. Megette a konyhában talált felvágottat, elfogyasztott egy almát, továbbá ivott a szódásszifonból. Ennek nyomai a fürdőszoba zuhanytálcajában voltak láthatók. A szobákat átkutatta, de nem csinált nagy rendetlenséget. Az első szobában az ágyon, nyitott állapotban találták meg M. néni pénztárcáját, amelyet a bevásárláshoz vitt mindig magával. A zsákmány az ebben tárolt néhány ezer forint lehetett. Az elkövető nem találta meg az idős nő 140 000 forintnyi megtakarított pénzét a szekrénybe akasztott köntös zsebében, illetve a néhány nappal korábban felvett nyugdíjából még meglévő 51 500 forintot a terítő alatt. Ezen kívül nem tulajdonította el az M. néni által viselt arany ékszert sem. A fürdőszobában letisztította magáról a vérszennyeződést, ehhez levette a kezéről a szövetkesztyűt, amit a zuhanyzó csapján felejtett.

Az idősebb, 77 éves áldozat szerény körülmények között élő nyugdíjas özvegyasszony volt. A férje két hónappal korábban halt meg, azóta egyedül élt. Az egyik unokája a nagypapa halála előtt zöldséges pultot üzemeltetett a szárazkapu bejáró alatt. A lánya „rosszkor volt rossz helyen”, mert egy órával korábban elment a munkahelyéről, hogy a karbantartóval megéleztetett szerszámokat hazavigye. Anyjához hasonlóan szintén szerény körülmények között élt. M. néni egyik fia vállalkozóként autóalkatrész üzletet, illetve autószerelő műhelyt üzemeltetett. A család többi tagjához képest jómódú volt, de azért nem tartozott a „felső tízezerhez”. Mivel M. néni nem volt vagyonos, és nem is állt ilyen ember hírében, illetve a családtagjain és egy-két barátján kívül mással nem tartott kapcsolatot, ezért a nyomozás egyik nagy kérdése volt, hogy miért vált áldozattá.

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság elrendelte és folytatta a nyomozást az ügyben. 2004. november 30-án gyanúsítottként hallgatták ki az idősebb áldozat egyik unokáját, aki a felfedező tanú korábbi házasságából született fia. Ettől kezdve a nyomozás kizárólag a gyanúsított személyére fókuszált. A nyomozást 2006. március 14-én megszüntették, mert nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el.

A pszichológiai profil megalkotása a makói kettős emberölés ügyében

Az áldozatok megismerése, a cselekmény rekonstruálása és a tettes magatartásának legpontosabb megállapítása után – melyet fentebb olvashatunk – a profil megalkotásának második lépése az instrumentális, célvezérelt, azaz a modus operandi elemek megállapítása. Ide tartozik többek között a bejutás módja, nevezetesen, hogy kintről nem lehet belátni az udvarba, és hogy a tettes minden valószínűség szerint az eszközt és a kesztyűt magával hozta, továbbá a sértettek ártalmatlanítása, a lakás átkutatásának finoman szólva sem alapos módja, illetve a csupán az idősebb áldozat bevásárlós pénztárcájának kifosztása. Az összkép alacsony színvonalú, kriminális kifinomultságot, profizmust nélkülöző cselekményt mutat, amelyet az elkövető előre is tervezhetett, ha nem is teljesen explicit módon.

Ehhez a fázishoz tartozik, és alapvetően a pszichológiai elemzés terepe az érzelemvezérelt elemek analízise, melyekből a terjedelmi korlátok miatt csupán a legfontosabbakat emeljük ki. A legkiugróbb tényező, hogy az elkövető rengeteg időt tölt el feleslegesen a helyszínen. Minden egyes percben a lebukás lehetőségére rejlik, és ez az elkövető is többször közel állt hozzá, hogy tetten érjék.

Beszédes azonban, hogy mivel tölti el ezt az időt: eszik, iszik, mosakszik. Nem csinál rendetlenséget sem a lakásban, sem máshol, szinte elpakol maga után. Otthon érzi magát ebben a környezetben, azt nem akarja tönkretenni. További sarokpont a zsákmány irracionális kezelése. A nagy zsákmányt nem is keresi a legtipikusabb rejtési helyeken (Gárdonyi, 2021), vélhetően, mert az a kevés is elég neki, amit talált, vagy mert csak arra az egy pénztárcára fókuszált. További fontos momentum e téren, hogy ugyan pénzért ment, de az idősebb áldozat aranyékszerét nem veszi le a testről. Az ékszerek otthagynya a testen a nyilvánvalóan anyagi haszonszerzés által motivált cselekménynél a pszichológiai értelmezés szerint megbánásos jegy. Még inkább megerősíti a megbánás jelenlétét az is, hogy az áldozatokat alaposan letakarja (Coupe, 2003).

Újabb szokatlan, ezáltal kiugró jellemző, hogy a magatehetetlen áldozatok torokát legalább 20 perccel azután vágja el, hogy már leütötte és magatehetetlenné tette őket. Ráadásul mint azt egy későbbi orvosszakértői vélemény leírja, inkább szemből, gerincig. Ez semmiképpen nem szokványos, és bár a torok elvágása meglehetősen nyers ölési mód, ez ebben a formában nem annyira indulatvezérelt, nem a primitív agresszió robbanása, hanem sokkal inkább funkcionális. Ez sokat elárul az elkövető agressziókezeléséről: kisebb ingerre is intenzíven és nyersen, durván reagál, beterítve és beszennyezve mindent maga körül.

Semmiképpen nem racionális az sem, hogy otthagyja a kesztyűt, DNS-t, illetve ujjnyomokat hagy mindenfelé annak ellenére, hogy a kezdeti óvintézkedések alapján nyilvánvalóan tisztában van azzal, hogy ezzel saját esélyeit rontja. Különösen érdekes lesz ez a momentum a lefutás elemzésénél.

Ezek alapján soroljuk be a cselekményt a négyes tipológia valamely kategóriájába. A típusokat nagyon röviden, a központi elemek mottószerű megfogalmazásával alább soroljuk fel.

Az erőszakos cselekmények motivációs típusai:

Hatalommegerősítő: a cselekmény a tettes kapcsolati vágyteljesítő fantáziájának megvalósítását szolgálja, kevésbé agresszív úton.

Hatalomérvényesítő: a cselekmény célja a tettes önbizalmának helyreállítása, feltöltése közepes vagy magas agresszió útján; elveszi, mert épp ehhez van kedve, az ilyen elkövető gátlástalanul gázol át az áldozaton.

Harag-megtörő: a cselekményben harag, bosszú, indulatok robbannak, ennek megfelelően overkill jellemző a kivitelezésben.

Harag-izgalom: a klasszikus szadista, itt tehát kínzás jellemző.

Instrumentális: tisztán és csakis anyagi haszonszerzés által vezérelt cselekmények, ahol a célvezéreltségen kívül más elemek nem láthatók (Turvey, 2012).

A terjedelmi korlátok miatt a részletes levezetéstől el kell tekintenünk, így csak a végső megállapítást közölve azt mondhatjuk, hogy az általunk vizsgált cselekmény – mindent összevetve – a hatalommegerősítő típusba sorolható be, ezen belül pedig egy atipikus változatnak tekinthető.

E típus – munkahipotézisként szolgáló – profilját Keppel és Walter (1999), Turvey (2012), valamint Dumont és Dubois-Obry (2015) alapján az alábbiakban foglaljuk össze:

- Az áldozatnál jóval fiatalabb.
- Előre kiválasztja és megfigyeli az áldozatot.
- Az erőszak nem túlzott, csak ami feltétlenül kell a kontrollhoz.
- Ha az áldozat nem játszik alá a fantáziának, akkor pánikszerű ölés, overkill történik a kontroll megőrzése érdekében.
- A fantázia kiélése posztmortem történik.
- Habár intellektuálisan nem feltétlenül sérült, lehetséges, hogy van valamilyen részképességzavara, az iskolában alulteljesít, de azért elvégzi.
- Elmerül a fantáziavilágban, emiatt sokszor „bambának” és szétesettnek tűnik.
- Izolált, magányos, a környezete furcsának tartja.
- Nehezen kommunikál, különösen vele egykorú nőkkel.
- Házasság valószínűtlen.
- Alacsony keresetű, valószínűleg alantas munkát végez, de csak annyit, amennyi a megélhetéshez feltétlen szükséges.
- Egy környéken dolgozik, él és szórakozik, gyalog jár, ha mégis van autója, akkor az elhanyagolt.
- Pszichiátriai előzmény lehetséges.
- A sportok nem érdeklik, valamint a klasszikus maszkulin tevékenységek sem, ezt kompenzálандó kompulzív magatartások lehetségesek.
- A poszt-offenzív szakaszban készítése lehet arra, hogy a kapcsolatot az áldozattal megtartsa

Ezeket a pontokat természetesen a rendelkezésre álló adatok alapján vissza kell ellenőrizni, és amit a helyszín nem támaszt alá, azokat törölni kell (Turvey, 2012). Kiesnek továbbá azok az elemek is, amelyek a profilban kevésbé használhatók, nehezen értelmezhetők, és „zajként” a fókuszált és tiszta információközlést megzavarnák. Valamint a továbbiakban a mintázatelemzés eredményével is összevetésre, szükség szerint törlésre, módosításra kerülnek elemek.

A következő, negyedik lépés a további, kiugró viselkedésmintázatok kutatása és elemzése. Ebben az esetben kézenfekvően adódik arra a kérdésre választ keresni, hogy ha az ilyen típusú elkövető egy vágyat vagy fantáziát él ki, akkor

itt mi a vágyfantázia? Ebben az esetben egy atipikus változatot látunk abban a tekintetben, hogy ez a vágy nem kapcsolati, hanem egy infantilis vágyakozás egy otthon után, ez a környezet neki otthonos, vágyott. Látható ez a helyszínen eltöltött idő mennyiségében, illetve annak tartalmi megtöltésében, ahogyan azt már fentebb, az érzelmi meghatározottságú elemek között tárgyaltuk. A vágyak nem kapcsolati jellegét alátámasztja az eltávolító, egocentrikus, kapcsolódás nélküli interperszonális stílus, amely tükröződik az agresszió nyers, ám funkcionális, szinte indulattalan, higgadt stílusában is.

Ennél a cselekménynél kiugró mintázatként adódik továbbá a megbánásos jegyek sűrűsödése, különösen az idősebb áldozat esetében. A vágási nyomokból láthatóan bizonytalanabb, a testről nem veszi el az értéket, az idősebb áldozatot elfordítja, szinte eldugja a sarokba, továbbá nem csinál rendetlenséget az otthonban, és a holttesteket gondosan letakarja. A megbánás ebben az esetben nem magas szintű moralizálásként, büntudatként, jóvátételi igényként jelenik meg, hanem csupán abban, hogy az elkövetőnek nem okozott jó érzést az ölés, zavarta a holttestek látványa, ottléte. Pszichodiagnosztikai szempontból rendkívül sokatmondó, ahogyan ezt, és minden bizonnyal általában az életében a kellemetlenségeket kezeli: nem akarja látni, ezért letakarja, és ha nem látja, akkor úgy tehet, mintha nem is lenne. Ez a tagadás elnevezésű, alacsony szintű elhárítási manőver megjelenése, és annak uralkodó használatára utal, amely ismét az alacsony személyiségnívót jelzi. Ez rendkívül fontos információ, a kihallgatástaktikában, de a médiakommunikációban is meghatározó adatként használható.

Ebben a fázisban mindig érdemes kitérni a cselekmény lefutására, melynek íve ennél a cselekménynél különösen jól látható. A célvezérelt részt lehetséges, hogy valamelyest eltervezte, és voltaképpen hatékonyan végre is hajtja – bejut, ártalmatlanít, a kinézett pénzt megszerzi. Ezután azonban elkezdi dezorganizálódni. Megtakarított pénzt nem is keres; felesleges időt tölt a helyszínen, eszik, iszik, mosakszik; a testeket letakarja; a kesztyűt leveszi és összefogdossa a helyszínt (ujjnyom, DNS); a hozott eszközt otthagyja. Ennek a dezorganizálódásnak több tényező is állhat a háttérben: alkoholfogyasztás, kifáradás, érzelmi megérintődés, stressz, vagy akár több is ezek közül – ezen a ponton ez nem eldönthető. Az azonban látható, hogy a kezdeti racionális kontrollt nem képes végig fenntartani.

A profil²

Mindent összevetve ebben az ügyben az alábbi pszichológiai profil készült az elkövető ismeretének hiányában, tehát ez a profil született volna meg és került volna beadásra³:

- Az áldozatnál jóval fiatalabb.
- A környéken mozog, látásból ismeri az áldozatot (közelebbről valószínűleg nem).
- Kimondottan primitív és infantilis személyiség.
- Intellektuálisan nem feltétlenül fogyatékos, de az IQ és a végzettség alacsony.
- Elmerül a fantáziavilágban, emiatt sokszor bambának és szétesettnek, érzelmileg üresnek, tompának, sivárnak tűnik.
- Mindezek mentén izolált, magányos, a környezete furcsának tartja.
- Nehezen kommunikál.
- Pszichiátriai előzmény lehetséges.
- Házasság, család valószínűtlen.
- Alacsony keresetű, valószínűleg alantas munkát végez, de csak annyit, amennyi a megélhetéshez feltétlen szükséges.
- Valószínűleg rossz körülmények között él, hajléktalan is lehet, hozzá van szokva a koszhoz, külseje is elhanyagolt.
- Az ölés nem esett neki jól, különösen az idősebb áldozatnál, zavarta a fantáziában való elmerülést.
- A kellemetlenségeket jellemzően úgy kezeli, hogy úgy tesz, mintha nem történt volna meg.
- Emiatt a kihallgatáson nehezen megközelíthető – javaslat: gyermeki vágyaira rátapintani (ez kérdés esetén egy részletes kihallgatástaktikai javaslatban fejthető ki).
- Kommunikációs eszközökkel inkább a környezetét kell megszólítani, mint őt magát.

Az elkövető

A makói kettős emberölés ügynevezett „döglött ügyként” került a Készenléti Rendőrség Kiemelt Ügyeket Felderítő Főosztályára. 2019. november 25-én

2 Megjegyzendő, hogy a profilt a profilozó pszichológus a gyanúsított személy ismeretének teljes hiányában készítette el.

3 Az ügyben a nyomozó hatóság nem kérte profil készítését, ez a profil csak az előadás és a tanulmány céljára készült.

került sor a nyomozás folytatására. A fejlettebb krimináltechnikai eljárásoknak köszönhetően a csaptelepen felejtett szövetkesztyűről, a szódászfion fejről, a vascsőről, illetve a fiatalabb áldozat körömmintájából olyan biológiai anyagmaradványokat sikerült detektálni, amely mintákból a később gyanúsítottként kihallgatott személy DNS-profilját sikerült kimutatni. Az igazságügyi ujjnyomatszakértői vizsgálatok eredményeként pedig a helyszíni szemle során a fürdőszobában lévő tusolót határoló válaszfal egyik csempéjéről egy darab, azonosításra alkalmas olyan ujjnyomtöredéket rögzítettek, amelyik nem valamelyik áldozattól vagy azok családtagjaitól származott. A szakvélemény szerint az ujjnyomtöredék a gyanúsított bal kezének középső ujjától származik. Mindezek alapján egy férfi megalapozottan gyanúsíthatóvá vált a bűncselekmény elkövetésével, akit 2020. február 18-án őrizetbe is vettünk és gyanúsítottként hallgattunk ki.

A gyanúsított Sz. D. ekkor 46, az elkövetéskor tehát 30 éves Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből származó férfi volt. Gyermekkorában egy traumatikus életesemény kapcsán állt pszichiátriai kezelés alatt. Az egyik nővére Csongrád megyébe ment férjhez és családjával egy tanyán állattartásból élt. D. hozzájuk költözött, hogy segítsen az állatok gondozásában. Sok gond volt vele, ezért onnan elküldték. Ezt követően romos tanyákon élt. Időnként engedéllyel, időnként önkényes tanyafoglalóként. A környékbeli gazdáknál vállalt többnyire állatgondozói munkákat. Agresszív viselkedése miatt több munkaadójával konfliktusba került. Erősen alulszocializált, iskolázatlan, írni-olvasni nem tudó személy, és emellett erősen beszédhibás is. 2003. november és 2004. április között viszonyt folytatott egy makói nővel, akivel egy társkereső hirdetés útján ismerkedett meg. Egy-két hetente találkoztak Makón, ahová a férfi mindig busszal érkezett. A buszmegálló, ahol leszállt az áldozat házához közelében volt. A kapcsolatuk ideje alatt a kapubejáróban üzemelt a zöldséges üzlet, ebből esetleg gondolhatott arra, hogy az áldozat vagyonos. A hölgy néhány hónap után szakított vele, mert többször hazugságon érte, illetve több esetben észlelte, hogy kisebb pénzösszegek eltűntek a pénztárcájából. A szakítást nehezen élte meg, huzamosabb időn keresztül telefonon hívogatta a nőt, a hangpostáján könyörgő, illetve fenyegető üzeneteket hagyott. Egy esetben azzal fenyegette meg, hogy megöli az egész családját, elvágja a torkukat.

A bűncselekmény elkövetését a szakértői vélemények ellenére is tagadta. A helyszínen megtalált nyomait az alábbiakkal magyarázta. Egy szombat este autóbusszal elindult Makóra a barátnőjéhez, ahol a bűncselekmény helyszínének közelében található buszmegállóban leszállt, majd bement egy kocsmába, hogy igyon egy sört. A kocsmában megismerkedett egy idegen férfival, akivel órákon át együtt italoztak. Onnan együtt távoztak és az idegen férfi házához

tartottak, hogy tovább igyanak. A gyanúsított a férfi háza előtt az utcán megállva várta, hogy az újdonsült barátja sört vigyen neki a házból. Mivel percekig nem jött ki, ezért először az udvarra, majd a házba is utánament, de mivel senkit nem talált ott, ezért eljött onnan. Mivel késő éjjel volt, ezért a barátnőjét már nem akarta zavarni. Egy parkban aludt és csak reggel ment el a nő albérletébe. A gyanúsított szavait idézve: „... *hogy mit fogtam meg a házban, mit nem arra már nem emlékszem.*” Helyszíni kihallgatás keretében megmutatta a házat, ami megegyezett a sértett házával. A nyomozóhatóság elképzelése a gyanúsított magyarázatával kapcsolatban az, hogy a gyanúsított a volt barátnőjét akarta meglátogatni, aki időközben a fenyegetések miatt hazaköltözött a szüleihez, a korábbi albérletében már nem volt megtalálható. Valószínűleg azért vitt magával kést, illetve vascsővet, hogy a fenyegetéseinek nyomatékot adjon vagy azokat beteljesítse. A nőt nem találta és az éjszakát valószínűleg a szabad ég alatt töltötte. Hajnalban éhesen, szomjasan, zsákmány reményében ment be az idős nő otthonába, ahol végül elkövette a gyilkosságokat.

Az elkövető adataiból jól kirajzolódik az alacsony szintű intellektus, az éretlen, fejletlen személyiség, aki a nehézségekkel, például egy szakítással úgy próbál megbirkózni, hogy nem veszi azokat tudomásul, és megpróbálja azokat „elfedni”. A nyers agresszióra való hajlam – különösen, amikor a realitás az elfedés ellenére is makacsul tartja magát – jól látható a problémás interperszonális viszonyokban, melyekben ugyan megpróbál kapcsolódni, de sikertelenül. Az életkörülményei – munka, egzisztenciális státusz, családi állapot, pszichiátriai előzmény – és a személyiségvonások is – alacsony intellektus, alacsony nívójú, nyers és agresszióra hajlamos személyiség, izoláció – lényegében teljes egyezést mutatnak a profilban leírtakkal. Megfelel az előrejelzésnek a kihallgatási magatartás is: tagadás a tények és realitás ellenére is.

Sz. D. 2020. február 20. óta letartóztatásban van, és a 2021. július 20-i elsőfokú ítéletében a Szegedi Törvényszék életfogytiglani szabadságvesztés büntetésre ítélte, melyből leghamarabb 30 év letöltése után bocsátható feltételesen szabadlábra.⁴

Konklúzió

Tanulmányunkban a pszichológiai profilalkotás módszerét, annak folyamatát és lehetőségeit mutattuk be egy azóta felderítésre került kettős emberölés esetén

4 Az ítélet hossza és a feltételes lehetősége a további jogorvoslatok következtében változhat (Czenczer, 2014).

keresztül. A területi korlátok miatt itt csupán vázlatosan tudtuk ezt megtenni, ám remélhetőleg jól láthatóvá téve azt, hogy a pszichológiai profilok nem az „üveggömbből ugranak elő”, hanem nagy mennyiségű adat feldolgozásával és szisztematikus, szakmai elemzésével készülnek, valamint a gyanúsítottak profilálásán kívül számos egyéb területen alkalmazhatók.

A profil, melyet a pszichológus a cselekmény ismert adatai alapján, az elkövető ismeretének hiányában állított össze, nagyfokú egyezést mutat a később ismertté vált elkövetővel. Ez rendkívül biztató, azonban nem tudhatjuk, hogy egy mégoly pontos profil is hozzásegítette volna-e a nyomozóhatóságot akár a gyorsabb, gazdaságosabb felderítéshez, akár a hatékonyabb kihallgatáshoz. Ezt csak akkor tudhatjuk meg, ha a nyomozások során rendszeressé válik a profilok bekérése és érdemi felhasználása, annak szem előtt tartásával, hogy a pszichológiai profilalkotásban rejlő lehetőségek köre jóval túlmutat a gyanúsított kör szűkítésén.

Felhasznált irodalom

- Alföldi Á. D. (2012). A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, 8, 980–987.
- Coupe, J. J. (2003). *A clinical approach to deductive profiling*. Widener University.
- Czenczer O. (2014). A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi P. (Szerk.), *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (pp. 231–253). Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt.
- Csernyikné Póth Á. & Fogarasi M. (2006). A profilalkotás lényege. In Józsa Zs., Farkas J. & Kovats D. (Szerk.), *Kriminálpszichológia* (pp. 213–217). Rejtjel Kiadó.
- Doan, B. (2008). *Empirical tests of the homology assumption in criminal profiling*. University of Windsor.
- Douglas, J. E., Burgess, A. W., Burgess, A. G., & Ressler, R. K. (Szerk.) (2006). *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crimes*. Jossey-Bass.
- Dumont, O. & Dubois-Obry, V. (2015). *Személy elleni erőszakos sorozat-bűncselekmények elemzése-értékelése és a profilalkotás*. Továbbképzési anyag. ORFK Bűnügyi Főosztály.
- Ellerby, L. A. (1986). *Consistencies in personality characteristics and behavior patterns of homicide offenders: A synthesis of a police technique and psychological theory*. University of Manitoba.
- Gárdonyi G. (2021). *A bűnügyi helyszínelés jelentősége a profilalkotásban*. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Ivaskevics K. (2015). *Nyomozati Pszichológia: Alkalmazott kriminálpszichológia a 21. Században*. Nemzeti Közszerzői Egyetem.

- Keppel, R. D. & Walter, R. (1999). Profiling Killers: A Revised Classification Model for Understanding Sexual Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43(4), 417–437. <https://doi.org/10.1177/0306624X99434002>
- Lehoczki Á. (2011). Irányzatok a bűnügyi profilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(6), 62–81.
- Petherick, W. (2007). *Criminal Profiling: A Qualitative and Quantitative Analysis of Process and Content*. Bond University.
- Salfati, C. G. (2000). The Nature of Expressiveness and Instrumentality in Homicide: Implications for Offender Profiling. *Homicide Studies*, 4(3), 265–293. <https://doi.org/10.1177/1088767900004003004>
- Szijártó L. (2014). Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, 3(2), 1-19.
- Tremmel F., Fenyvesi Cs., & Herke Cs. (2005). *Kriminalisztika: Tankönyv és Atlasz*. Dialóg Campus.
- Turvey, B. E. (2012). *Criminal profiling: An introduction to behavioral evidence analysis*. Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-385243-4.00005-8>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: Bodonyi-Nagy E. (2012). *Profilalkotás a gyakorlatban*. <https://adoc.pub/queue/a-bnelemzes-fogalma-a-bnelemzes-tipusai-orszagos-rendr-fkapi.html>
- URL2: Elekesné Lenhardt Z. (2015). *Profilalkotás a gyakorlatban. Közszolgálat és pszichológia konferencia*. <https://docplayer.hu/9857594-Profilalkotas-s-a-gyakorlatban.html>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Lehoczki Á. & Ronyecz Cs. (2021). Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2087-2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.2>

Gárdonyi Gergely

Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével

**Profiling at the scene of the crime
– through the eyes of a professional**

Absztrakt

Jelen tanulmány a kriminalisztikai ismeretek és tapasztalatok révén a gyakorló szakember szemével mutatja be és rendszerezi a profilalkotást segítő körülményeket a hazai környezetben, valamint felhívja a figyelmet azokra a pontokra, ahol további fejlesztési lehetőségek adódnak az e területen kutatók számára, és olyan veszélyes jelekre koncentrálnak, amelyek a nem szakszerűen lefolytatott szemle (és annak dokumentációja) révén téves irányba vihetik a profilalkotó tevékenységet.

Kulcsszavak: profilalkotás, bűnügyi technika, bűnügyi helyszínelés, fotogrammetria

Abstract

This paper presents forensic knowledge and experience in the Hungarian environment, further it presents the conditions that help profiling in the domestic environment, systematizes them and presents their significance, and draws attention to the points where further development opportunities are provided for researchers in this field, and seeks to draw attention to dangerous signs that could lead to profiling in the wrong direction through improper inspections (documentation).

Keywords: profiling, forensics, crime scene investigation, photogrammetry

Bevezetés

A profilalkotás (profiling) immár három évtizede egyaránt élénken foglalkoztatja a kriminalisták és pszichológusok egy részét külföldön és idehaza. Abban többnyire egyetértés van az egyes szakemberek között, hogy a profialkotás csak egy eszköze a felderítésének, arra kizárólagosan támaszkodni, ítéletet alapítani nem szabad, de abban már vita van, hogy mit is neveznek profilalkotásnak, és abban is, hogy ki végezheti azt. Egyes szerzők szerint ezt kizárólag pszichológus végezheti (Alföldi, 2012a), mások szerint már maga a nyomozó, a helyszínelő is végez ilyen tevékenységet (Petrétei, 2020). Magam Petréteivel értek egyet, a profil megalkotása végigkíséri a teljes bűnügyi szemletevékenységet, párhuzamosan halad a nyomozással, és a nyomozás beérkező adatainak tükrében változik. Ezért megállapításaimat nem a diagnosztikai elemzésre támaszkodó és az induktív módszerekkel dolgozó irányzatok, hanem a Turvey által képviselt deduktív irányzat gondolkodásmódja felől teszem (Lehoczki 2011).

A profilalkotás hazájában, az USA-ban az 1940-es évek óta alkalmazzák ezt a nyomozástámogató módszert (Kemény, 1999). Hazánkban a profilalkotás nem tekint vissza nagy múltra: 1996-ban kezdődött ez a tevékenység az Országos Rendőr-főkapitányság Kriminálisztikai Azonosító Szolgálatánál. Eddig elsősorban a statisztikai alapon működő irányzat vetette meg a lábát (Nyitrai, 2015; Nagy & Elekesné, 2004), a többi irányzat most kezd az érdeklődés középpontjába kerülni, ám egyes eredményei már most figyelemreméltók (Lohner, Hermann & Haller 2021).

Jelen tanulmány nem kívánja bemutatni az egyes irányzatokat, hiszen azt több szerző megette már korábban, és nem kíván állást sem foglalni valamelyik irányzat mellett, csupán bemutatja a gyakorlat irányából a kriminálisztikai ismeretek és tapasztalatok révén a profilalkotást segítő körülményeket, rendszerezi azokat, és bemutatja ezek jelentőségét, valamint jelzi azokat a pontokat, ahol további fejlesztési lehetőségek vannak az e területen kutatók számára, továbbá igyekszik felhívni a figyelmet olyan veszélyes jelekre, amelyek a nem szakszerűen lefolytatott szemle révén téves irányba vihetik a későbbi profilalkotó tevékenységet.

Az előkészületek

A szemle előkészületének tekinthető az a rövid időszak, amikor az eseményről történő értesüléskor végig kell gondolni, hogy hova kell indulni, milyen fény- és terepviszonyok várják a helyszínelőt, mi történt az elsődleges tájékoztatás

szerint (ami az esetek döntő többségében az adatgyűjtés során jelentősen változik). Ilyenkor a szakemberben kialakul egy kép, hogy mi történhetett. Ez a profilalkotáshoz csak annyiban kapcsolódik, hogy ebben a szakaszban bármely következtetést levonni a cselekményre vagy az elkövetőre vonatkozóan elhamarkodott, és minden szakmaiságot nélkülöz – a gyakorlatban azonban mégis többször előfordul. Ez azért említésre méltó, mert az így gondolkodó bűnügyi helyszínelő már nem szívesen változtat az e szakaszban megalkotott prekonceptióján, és ettől a ponttól kezdve – igazolva saját verzióját – hajlamos minden adatot befogadni, amely az ő korai álláspontját megerősíti, és minden olyan adatot elhárítani, amely gyengítheti azt. Ez az attitűd a szemle során felállított profilalkotás torzító tényezőjeként jelentkezhet.

A helyszíni tájékozódás

Ebben a szakaszban történik a helyszínbiztosító rendőr szóbeli jelentésének meghallgatása, a bűnügyi helyszín kordonozottságának felülvizsgálata (szükség esetén módosítása), és valamennyi adatforrás személyes ellenőrzése. Ez azt jelenti, hogy mindent első kézből kell ellenőrizni. Hiába hallgatta meg a helyszínbiztosító rendőr a felfedező tanút, a sértettet és más tanúkat, őket a bűnügyi helyszínelő a saját perspektívájából, a számára releváns kérdések vonatkozásában újra meghallgatja, hogy közvetlenül az adatforrástól tájékozódjon. Ide értendő az is, hogy az elsőként intézkedő rendőrrel mindenképpen újra kell beszélni, hiszen ő rendelkezik azokkal az információkkal, amelyekkel a bűncselekmény helyszínén történő változások figyelemmel követhetők, nota bene azokkal az adatokkal, amelyek a bűnügyi helyszín eredeti állapotára utalnak (például fel volt-e kapcsolva a lámpa a bűncselekmény felfedezésekor, vagy hogyan feküdt a holttest a mentők kiérkezése előtt).

Ebben a szakaszban fel kell kutatni az előzményi adatokat (például orvosi adatokat, korábbi rendőri intézkedéseket), amelyek a későbbi helyszíni vizsgálat relációjában annak kiinduló pontját képezik majd.

A szemle statikus szakasza

A statikus szakaszban a szemle kezdéskori állapotának rögzítésével kell foglalkozni (helyszín jegyzőkönyvi leírása, fénykép- és/vagy videófelvevételek, valamint a helyszínrajz alapjainak elkészítése). Már ekkor, az egyes tárgyak elmozdítása nélkül is a gondolati rekonstrukció segítségével felállítható néhány verzió arra

vonatkozóan, hogy mi történt, hogyan történt, mikor és hol történt, és akár arra is, hogy miért? Szerencsés esetben még arra is választ kaphat a helyszínelő, hogy ki követte el a cselekményt (konkrét személyre utaló adat felkutatása esetén). Az utóbbi kérdés megválaszolására ritkán kerülhet csak sor, de annál gyakoribb az, hogy felállítható egy olyan elkövetői profil, amelynek mentén az egyes nyomozati verziók kidolgozhatók, sőt, egyes verziók megerősíthetők vagy cáfolhatók. Ám ennek során rendkívül körültekintően kell eljárni, mert egy rosszul felállított profil téves útra viheti a nyomozást, amely így végső soron károsabb is lehet a nyomozás sikerére nézve, mintha nem is történt volna profilalkotás.

A verziók felállítása során figyelemmel kell lenni a gondolati rekonstrukció korlátaira is, így számolni kell azzal, hogy 1) az elkövető illogikusan cselekedett; 2) megtévesztő módszert alkalmazott; 3) az észlelt tényekből rossz következtetést von le a helyszínelő. Ennek torzító hatása oly módon küszöbölhető ki, hogy a szemlét valamennyi felmerülő (gyengébb és erősebb) verzió mentén is le kell folytatni (Gárdonyi, 2013). Hogy ennek mi a gyakorlati jelentősége? A nyomozás során felállított verziók közül mindig lesz egy, amelyik a legerősebb. Ha csak abba az irányba, csak annak alátámasztására koncentrálnak a nyomozás, akkor azon verzió későbbi, egyértelmű cáfolata esetén a többi verzió alátámasztására már kifejezetten nehéz vagy akár lehetetlen is lesz intézkedni.¹

A verziók felállítása során a krimináltaktikai területről ismert szituációs modellek jelentősége számottevő (Anti, Barta, Bócz, Illár & Lakatos, 2002). Ezek részben átfedést mutatnak a Turvey által meghatározott vizsgálati szempontokkal:

A tettes és az áldozat közötti kapcsolat jellege

Következtetés vonható le a sértett és az elkövető kapcsolatára a helyszín összeképe alapján. (Esti, éjszakai látogatót fogadott-e? Kávával vagy komplett esti vacsorával várja? Hogyan terít meg: ünnepi terítéssel vagy pedig hétköznapi? Hogyan van felöltözve az áldozat: csinosan vagy hétköznapi viseletben? Sminkelte magát? Mit kapott ajándékba: virágot, desszertet, személyesebb tárgyat?) A sértett öltözéke utalhat külső helyszínen arra az időjárásra is, amire a sértett a találkozó időpontjára figyelemmel számíthatott (például vastag ruházatban hajnali órákban, déli időben vékonyabb viseletben). Nyílt terep esetén szintén utalhat a terep milyensége a kapcsolat jellegére: búvóhelyen, parkban, kávéházban vagy egy épület mögött találtakoztak? A várakozás jeleit

¹ Például, ha a legerősebb verzió szerint – egy tanú elmondása alapján – az elkövető az üzlet elülső ajtaján szaladt ki a rablás után, és az adatgyűjtést csak abba az irányba folytatják, majd az eljárás során később kiderül, hogy a tanú tévedett, akkor a hátsó bejárat irányába fellelhető adatforrások felkutatása már nehéz, vagy egyenesen lehetetlen lesz (például két hét múlva kamerafelvételeket vagy a környéken parkoló autók sofőrjeit felkutatni nem sok sikerrel kecsegtet).

is érdemes kutatni és értelmezni (például eldobott cigarettavégek, kiivott flakonok, eldobott zsebkendők, üres ételzacskók).

A helyszín ismerete

A helyszín ismeretére utalhatnak a célirányos keresés egyértelmű jelei, amikor a legrövidebb és legcélszerűbb útvonalon éri el a tettes az eltulajdonított tárgyakat. Különösen igaz ez, ha ezek a tárgyak atipikus helyeken vannak, vagy jó helyismeretet igényel a felkutatásuk. A bűncselekmény helyszínén eltöltött kevés idő is a helyszín ismeretére utalhat.

Az elkövetés módszerének ismerete

Közismert tény, hogy a tettesek ragaszkodnak ahhoz a módszerhez, amelyet korábban több ízben eredményesen használtak. Az is frázisszerű megállapítás, hogy az ölési cselekmény végrehajtásának módja (akárcsak a betöréses lopások során alkalmazott módszer) kötődik az elkövető személyiségéhez, egyes esetekben a szakértelméhez is (Hegedűs, 2019). Igaz lehet ez az attitűd kapcsán is, ahogy az ölési cselekmények során a szükségesnél nagyobb brutalitás alkalmazása a tettes érzelmi motivációjára utalhat. A tettesek számára vonatkozóan is rendelkezésre állhatnak ismeretek a szemle során, hiszen az eltulajdonított tárgy mérete és súlya árulkodó lehet e tekintetben, de a hátrahagyott, szemmel látható nyomok, anyagmaradványok száma, típusa és jellege is iránymutató.

A kriminális területen való jártasság

A tettes nyomozástani jártasságára utaló jel lehet a helyszín túl tökéletes berendezése éppúgy, mint az úgynevezett negatív nyomok² „jelenléte”, de ilyen lehet a tudatos kesztyű- és maszkhasználat is. Az eltűnt vagyontárgyak típusa is árulkodhat a tettes kvalifikáltságáról az értékesítési hálózatának fejlettsége okán (például készpénz, ékszer, nagyértékű festmények).

Le lehet továbbá vonni következtetéseket a cselekmény elkövetésének idejére vonatkozóan is (felszáradt, vizes lábbelinyomok, felkapcsolt lámpa, bútorok porosodása, élő virágok állapota, postaláda tartalma stb.) (Turvey, 2008).

A dinamikus szakasz

A kriminális területen való jártasságot aposztrofálhatja a takarítás nyoma, amelynek a nyomok kutatása során fellelt törlési nyomok jelenlétén túl jele lehet az

2 „Negatív” nyomnak nevezzük azokat a nyomokat, amelyeknek egy mechanizmus következményeként ott kellene lenniük, de nincsenek ott (például egy megfűrt zár alatt szükségszerűen jelen kellene lennie fa- és fémmaradványnak, festék-anyagmaradványnak, de az nem észlelhető, mivel a tettes feltakarította).

anyagmaradványok és a nyomok illogikus megjelenése is. Ilyen volt például abban a gépkocsiban fellelt vérgyanús szennyeződés, amelynek jelenlétét a jobb első ülésen nem lehetett felkutatni (negatív jelzést adott az optikai nyomkutató eszköz), azonban a gyári üléshezátot feltépve ott volt alatta a vérgyanús szennyeződés. Ez értelemszerűen csak a kitisztított üléshezáton keresztül juthatott a felkutatás helyére. De ilyen volt az a konyhaszekrény is, ahol a lövés nyomait az elkövető a frontoldali lap kicserélésével igyekezett elrejtetni a hatóság elől, de az évekkel későbbi alaposabb vizsgálat után a szekrény belső oldal falán a lövedék gurulati helye elárulta a cselekmény elkövetőjét.

A dinamikus szakaszban felkutatott nyomok, anyagmaradványok gyakran a statikus részben is észlelt elváltozások meghosszabbított nyomvonalának következményei (például egy vértócsából „távozó” réteglerakódási nyomok látens folytatása, amely a dinamikus szakaszban a nyomkutató révén további információkkal szolgál az elkövető egyedi lépésszögére vonatkozóan). Mivel ezek teljesebbé teszik az összképet, ezért megalapozottabb következtetések levonására alkalmasak.

Következtetések a szemle befejezésekor

Ahogy említettem, a tettes profiljának megalkotása a szemle során folyamatosan zajlik, ám a szemle végén – bár a büntetőeljárásban készült szemlejegyzőkönyv nem tartalmaz ilyen részt³ – az esetek döntő többségében elvárható a történeti verzió(k) felállítás, ennek részeként pedig a felkutatott nyomok, anyagmaradványok, elváltozások alapján az elkövetők lehetséges számának, jártasságának, esetleg egyedi tulajdonságainak meghatározása (erős testfelépítésű – eltűnt tárgyak számából és jellegéből; ügyes mozgású – riasztó kijátszásából; vékony testalkatú – befért a szűk behatolás helyén; speciális, mozgásszervi betegsége van – lábbelinyomokból stb.).

Ami ebben az eljárási szakaszban nem adható meg, azt szakvélemény útján kell a nyomozó hatóságnak beszereznie (például zárat nyomszakértői vizsgálatával, hogy az adott zárat milyen módszerrel nyitották; roncsolásmentes nyitátnál ugyanis ez általában nem állapítható meg a helyszínen).

3 A rendkívüli halálesetek vizsgálata során a közigazgatási hatósági eljárásban készült jegyzőkönyvben – nagyon helyesen – van ilyen tartalmi rész. 24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról.

A következtetéseket befolyásoló tényezők

A bűnügyi helyszínelő által tett megállapítások értelmezése, elemzése kapcsán – akár iratanyagból, akár személyes jelenlét esetén – a profilalkotónak figyelemmel kell lennie az alábbi, lehetséges torzító tényezőkre. Szubjektív torzító tényező lehet a bűnügyi helyszínelő által személyesen átélt korábbi hasonló esemény, vagy a hasonló helyszíneken szerzett személyes tapasztalat éppúgy, mint a személyes szimpátia vagy antipátia is. Objektív torzító tényező lehet a szemletevékenység során fellépő külső, zavaró körülmény vagy azok a vezetői elvárások is, amelyek szerencsés esetben csak az időszerűségre vonatkoznak, ám komolyabb problémát jelent, ha ezek egyes – erőszakosan előtérbe helyezett, presszionált – történeti verziókra vonatkoznak (Mészáros, 2021).

A probléma azonban ennél bonyolultabb, ugyanis az emberi kogníció egy olyan összetett rendszeren alapul, amelynek információfeldolgozó képessége bizonyos szempontból korlátozott. Az emberi agy ezért egyszerűsítő mechanizmusokat alkalmaz, amelyek segítségével enyhíti a kognitív terhelését (Dror, 2015). Ezek a mechanizmusok az emberi kogníció hatékony és eredményes működését tévútra is terelhetik (Matlin, 2013). Előzetesen megszerzett tapasztalataink, elvárásaink és szükségleteink torzíthatják az anyagi világ jelenségeinek feldolgozását (Raymond, 1998). E kognitív tényezők akkor válnak különösen meghatározóvá, amikor rossz minőségű, bizonytalan és nehezen meghatározható információk képezik a döntéshozatalunk alapját (Dror, 2011).

Fontos, hogy a szemledokumentációt mindig együtt kell értelmezni. A jegyzőkönyv, a fénykép- és videófelvételek, valamint a helyszínrajz együttesen adhatnak információt a profil felállítása során.

Alapvető elvárás a szemlejegyzőkönyvvel szemben a tényyszerűség. Ennek fontossága nemcsak a büntető ítékezés során vitathatatlan, hanem jelentősége van a teljes büntetőeljárás során⁴, így a helyszín rekonstrukciója és a profilalkotás során egyaránt. Elképzelhető ugyanis, hogy a szemlén törtétekről csak utólag, a szemledokumentációból van lehetőség tájékozódni. Ebben az esetben is javasolt a helyszínre utólag kimenni, ugyanis a személyes tapasztalatot semmi sem pótolhatja, még akkor sem, ha vannak eljárások, amelyek megadják a jelenlét realiztikus élményét. Ilyenek a háromdimenziós helyszín-rekonstrukció lehetőségét nyújtó lézerszkennelrel vagy fotogrammetriai módszerekkel készített képek (Petrétei, 2016; Metzger, Ujvári & Gárdonyi, 2020), amelyek tanulmányozására a profilalkotás szempontjából is érdemes időt szánni.

4 2017. évi IX. törvény a büntető eljárásról (a továbbiakban Be.) 207. §. (2) bekezdés.

Az a szemledokumentáció és szemlevégrehajtási metodika, amelyet képzett szakemberek végeznek szigorú és utólag is bármikor ellenőrizhető protokoll szerint, akkreditált eljárás keretében (Kovács, 2013; Kovács, 2017; Petrétei, 2018) jóval nagyobb eséllyel lesz megbízható, így stabil alapja az annak adataiból dolgozó profilalkotásnak. A szemle megbízhatóságának vizsgálta épp ezért – véleményem szerint – megkerülhetetlen. Ahogy a szakértők (és így a szaktanácsadók) munkájában is jelen van a kognitív torzító hatás, úgy a bűnügyi helyszínelő munkájában is, igaz, ez utóbbit tudományos igényességgel még hazánkban nem vizsgálta senki. Amivel csökkenteni lehet a torzító hatásokat a szakértők esetében, arra érdemes figyelemmel lenni a „szakértői tevékenység előszobájában” tevékenykedő bűnügyi helyszínelők munkájának vizsgálata során is:

- 1) A vizsgálatot végző személy megbízhatósága, képzettsége, gyakorlata.
- 2) Az értékelés módszerei standardokon alapulnak.
- 3) A vizsgálatot végző személyek részt vesznek jártassági vizsgálatokon, amelyek révén felszínre kerülhetnek a torzító tényezők, így azok kiküszöbölésére, megelőzésére intézkedni lehet (Zapf & Dror, 2017).

A szemle megbízhatóságának vizsgálati szempontjait épp ezért meg kell alkotni, és ezen keresztül érdemes a profilalkotási vizsgálatot megelőzően (vagy akár azzal párhuzamosan) a szemle eredményeit is górcső alá venni. Fontos lehet megfigyelni a szemle lefolytatásának metodikáját, a résztvevők képzettségét, gyakorlatát, a technikai eszközök fejlettségét és állapotát éppúgy, mint a szemle lefolyásának rekonstruálhatóságát, és a szemle tényeken alapuló rögzítésének kérdését is.

Véleményem szerint a háttér adatok és módszerek, továbbá az eredmények pontos dokumentálása, valamint a „négy szem”-elvű kontroll alkalmazása a szemle kapcsán is csökkentheti a kockázatokat (Nogel, 2020).

Veszélyes jelek a szemledokumentációban

A szemle iratanyagából készített profilalkotónak fel kell ismernie azokat a jeleket, amelyek nem szakszerű szemle tevékenységről árulkodnak. Egyik legfontosabb ilyen jel az, ha a jegyzőkönyv nem tényszerű adatokat is tartalmaz (ilyen kifejezések utalnak erre, mint „itt mászott be az elkövető”, vagy „az elkövető ezt a helyiséget nem kereste fel, ezért itt nyomkutatást a bizottság nem végez”), ez ugyanis következtetés és nem tény. Hogy ez miért probléma? Mert mindenki, aki nem volt jelen a szemlén, de annak adataiból dolgozik, kizárólag a leírás,

a fényképfelvétel és a felülnézeti rajz alapján tud tájékozódni (esetleg a szemlén jelenlévő tanúk meghallgatásából). Ezek segítségével igyekeznek a fellelt állapot és a rögzített nyomok kapcsán a helyszínt átlátni, az összefüggéseket megérteni. Márpedig, ha a tényszerűség hiányzik, akkor a tanulmányozó nem juthat újabb következtetésre – következtetésből ugyanis nem lehet másik hipotézist felállítani a tények ismerte nélkül. Ezért alapvető a szemlejegyzőkönyv készítésekor, hogy csak az érzékszervek által észlelt jelenségeket szabad leírni (a feltételezéseknek nincs helye a jegyzőkönyv leíró részében). Ugyanakkor – egyetértve több hazai szerzővel (Petrétei, 2020) – hiányzik a mai szemlejegyzőkönyvből egy, a szemlét vezető személy által készített vélemény, ha úgy tetszik az értelmező rész. Ennek hiányában nem lehet ugyanis tudni, hogy a szemlét vezető kriminalista mit gondolt, milyen érzései, benyomásai keletkeztek, nota bene milyen szakmai álláspontja alakult ki a bűncselekmény lefolyásával, így pedig az elkövető jellemzőivel kapcsolatban.

A felületes munka sajátja az is, ha a szemlét a bűncselekmény helyszínének tágabb környezetére a szemlebizottság nem terjesztette ki. Ez jó eséllyel ugyanis azt jelenti, hogy alapos vizsgálat e tekintetben nem zajlott, így nem is vehetett észre olyan fontos körülményeket, mint a tettes várakozásának nyomai (például milyen távolságból, mennyi ideig történt), a helyszín megközelítésének módja (például gépkocsi, gyalogos), vagy éppen az érkezés és távozás iránya.

Végül felszínes munkára utal az is, ha elmarad a szemle elején a részletes tájékozódás, az adatforrások újbóli meghallgatása, vagy ezek dokumentációja hiányos. Ezzel is az a probléma, hogy ebben az esetben a szemle lefolytatása során a nyomkutatósi terv felállítása, a gondolati rekonstrukció is hiányos lesz, vagy éppen téves adatok alapján történhet, amely a szemletevékenységet helytelen irányba viheti, további következményként akár a szemle adatainak megbízhatóságát kérdőjelezheti meg.

A profilalkotást segítő eljárások és a jogalkotás

Mint korábban leszögeztem, a bűncselekmény helyszínének – legalább utólagos – bejárása véleményem szerint elengedhetetlen a profilalkotási tevékenység során. A profilalkotó (akárcsak – döntését megelőzően – a bíró) a hipotéziseinek felállítása előtt szerencsés, ha minél jobban megismerkedik a bűncselekmény elkövetése utáni, azaz a szemlekori állapottal, amelyet a szemle dokumentációján túl a legalaposabban a szemle során készített háromdimenziós fényképfelvétel és akár egy VR szemüveg alkalmazásával is elvégezhet. Ennek segítségével ugyanis olyan helyzetbe kerülhet, mintha ott lett volna a szemle során.

Ráadásul ez esetben érzékelését nem kell befolyásolja semmilyen körülmény, vélemény (ami a szemle során elhangzik), hanem csak a látott és tapasztalt tényekből, helyszíni adatokból kiindulva készítheti el elemzését, alakíthatja ki álláspontját.

E módszer nem is olyan elérhetetlen, mint azt hinnénk, ugyanis a háromdimenziós felvételek elkészítéséhez ma már nem szükséges sokmillió forintos készüléket venni (Horváth, 2019), hanem egy jó minőségű fényképezőgéppel és egy fotogrammetriai szoftver segítségével, utólagos informatikai munkálattal a szemléről háromdimenziós felvétel alkotható (Metzger et al., 2020).

A profilalkotás nem igazságügyi szakértői tevékenység⁵, de mindenképpen szaktanácsadói szolgálat, és mint ilyen, a szakértői tevékenységgel szemben támasztott egyes követelmények e tekintetben alkalmazandók. A szakember igénybevétele a Be. 270. § alapján nemcsak a nyomozási, hanem a vádemelést követő szakban is lehetséges, bár szerepe elsősorban a felderítésben, és nem a bizonyításban van, mégis egyes szerzők szerint ez utóbbiban is felhasználható olyan esetekben, amikor a személyiségprofil alapján azonosított elkövető beismerő vallomást tesz, majd azt a későbbiekben visszavonja, és ekkor a szaktanácsadói véleményben megrajzolt személyiségprofil alkalmas lehet a beismerő vallomás hiteltérdemlőségének megerősítésére, a tagadó vallomás cáfolására, ám elfogadni bizonyítékként csak akkor lehet a szaktanácsadói véleményt, ha annak hiteltérdemlőségét és megbízhatóságát más bizonyítékok is alátámasztják (Alföldi, 2012a).

Felmerülhet a kérdés ezzel kapcsolatban, hogy mennyi információt kell adni a szemle kapcsán a profilozónak. A szakvélemény-alkotás kapcsán a tengerentúlon konkrét kísérleteket is végeztek a torzító információkra és azok bizonyítására vonatkozóan (Dror & Charlton, 2006). Ha túl sok információt kap ugyanis a profilalkotó, akkor a döntését befolyásolhatja a bűnügyi helyszínelő véleménye, és nő a torzítás veszélye (Nogel, 2020), ha nem kap megfelelő mennyiségű adatot, akkor az alapul fekvő tények hiánya miatt a következtetései helyes-sége, így annak megbízhatósága kerül veszélybe. Közismert, hogy a szakértők által adott véleményeket egyes esetekben befolyásolhatják a hatóság által tett szubjektív nyilatkozatok (Fenyvesi, 2017). Ez a problémakör a profilalkotás kapcsán is további vizsgálatot igényel az eljárás bevezetése előtt.

Egyetértve több szerzővel (Csirik, 2014; Alföldi, 2012b) megállapítható, hogy a profilalkotók bevonása a nyomozásokba a szaktanácsadó igénybevételének

5 282/2007. (X. 26.) Korm. rendelet a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről.

lehetőségével a büntető eljárásokban adott, azonban az igénybevétel részletszabályai tekintetében a büntetőeljárás kódex szabályait kibontó 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól) rendelkezései között indokolt lehet e tevékenység szabályozása, amelynek következményeként akár a profilalkotás igénybevételének növekedése is várható (Alföldi, 2012b).

A profilalkotás protokolljának felállítása és hazai viszonyokra történő adaptálása is nagyban segítheti a módszer alkalmazásának elfogadottságát és népszerűségét, amelyhez jó alapot jelentenek a tengerentúlon már bevált módszerek (Salvati, 2005).

Felhasznált irodalom

- Alföldi Á. D. (2012a). A profilalkotás helye a magyar büntetőeljárásban *Magyar Jog*, 59(9) 558–563.
- Alföldi Á. D. (2012b). Az ügyész szerepe és jogai a profilalkotással kapcsolatban. *Ügyészek Lapja*, 19(3), 35–42.
- Antti Cs., Barta E., Bócz E., Illár S. & Lakatos J. (2002). *Krimináltaktika I.* Rejtjel Kiadó.
- Csirik Gy. M. (2014). Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14(4), 95–114.
- Dror, I. E. & Charlton, D. (2006). Why Experts Make Errors. *Journal of Forensic Identification* 56(4), 600–616.
- Dror, I. E. (2015). Cognitive neuroscience in forensic science: understanding and utilizing the human element. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 300(1624), 1–8.
- Dror, I. E. (2011). The Paradox of Human Expertise: Why Experts Can Get It Wrong. In Kapur, N. (Ed.), *The Paradoxical Brain* (pp. 177–188). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511978098.011>
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője.* Campus Kiadó.
- Gárdonyi G. (2013). A gondolati rekonstrukció korlátai. *Belügyi Szemle*, 61(10), 65–71.
- Hegedűs G. (2019). Nyomozástámogatás - bűnügyi profilalkotás. *Magyar Rendészet*, 9(1) 51–63. <http://doi.org/10.32577/mr.2019.1.3>
- Horváth O. (2019). A jövő kriminalisztikája más szemszögből. *Belügyi Szemle*, 67(11), 39–54. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.11.3>
- Kemény G. (1999). A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47(3) 3–20.
- Kovács G. (2017). Az Európai Forenzikus Tudományos Térség (EFSA-2020) megalkotásának koncepciója. *Jog, Állam, Politika*, 83–101. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2017/1/kov%C3%A1cs.pdf>

- Kovács G. (2013). A helyszíni szemle normatív szabályozásának igénye és lehetőségei a büntetőeljáráásban In Szoboszlai-Kiss K. & Deli G. (Szerk.), *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére* (pp. 292–299). Universitas-Győr Nonprofit Kft.
- Lehoczki Á. (2011). Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(6), 62–81.
- Lohner K., Hermann Z. & Haller J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813-1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- Matlin, M. W. (2013). *Cognition*. Hoboken.
- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771-1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>
- Metzger M., Ujvári Z. & Gárdonyi G. (2020). A fotogrammetria kriminalisztikai célú alkalmazása: helyszínek, holttestek, tárgyak rekonstrukciója három dimenzióban. *Belügyi Szemle*, 68(11), 57–70. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.4>
- Nagy E. & Elekesné Lenhardt Zs. (2004). A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6) 51-65.
- Nogel M. (2020). *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*. HVG ORAC.
- Nickerson R. S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175-220. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.2.175>
- Nyitrai E. (2015). Bűnelemzés a nyomozásban. In Hautzinger Z. & Gaál Gy. (Szerk), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI.* (pp. 141–147). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Petrétei D. (2016). Háromdimenziós képalkotás a kriminalisztikában. *Belügyi Szemle*, 64(7-8) 77–86. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.7-8.8>
- Petrétei D. (2018). A bűnügyi helyszín a szabványosítási tendenciák és az új Be. tükrében. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1(3), 4–48.
- Petrétei D. (2020). Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 3–49.
- Salfati, C. G. (2005). Homicide Profiling Index (HPI) – A Tool for Measurements of Crime Scene Behaviors, Victim Characteristics, and Offender Characteristics. In Salfati, C. G. (Ed.), *Homicide research: Past, present and future. Proceedings of the 2005 Homicide Research Working Group Annual Symposium* (pp. 151–159). Homicide Research Working Group.
- Turvey, B. B. (2008). *Criminal profiling*. Elsevier.
- Zapf, P. A. & Dror, I. E. (2017). Understanding and Mitigating Bias in Forensic Evaluation: Lessons from Forensic Science. *International Journal of Forensic Mental Health* (3), 227–238. <https://doi.org/10.1080/14999013.2017.1317302>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Gárdonyi G. (2021). Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2107-2118. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.3>

Lohner Klaudia

Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig

Criminal profiling – trough researches to crime scene investigation

Absztrakt

E tanulmány célja, hogy rávilágítson arra, hogy a tudományos megalapozottság, a széles körű elméleti ismeretek és a gyakorlati tapasztalat, szakértelem egyaránt nélkülözhetetlen elemei egy működőképes profilelemzési eljárás kidolgozásának és az azzal összefüggő kutatásoknak. Egy folyamatban lévő kutatás részeredményeivel és más kutatások eredményeinek áttekintésével igyekszem alátámasztani, hogy a statisztikai megközelítésű profilalkotás működőképes módszer az emberölés bűncselekmények elkövetőinek profilozásában. Azonban nem a statisztikai megközelítésű profil lehet az egyetlen használható módszer. Ha kizárólag statisztikai eljárásokat alkalmaznánk, azzal figyelmen kívül hagyánk az elkövetői viselkedés komplexitását, és nem is lenne szükség profilalkotó, viselkedéstudományi ismeretekkel rendelkező szakemberekre. A megoldást a multidiszciplináris, vegyes megközelítés jelentheti. Azonban bármilyen megközelítést is alkalmazunk a bűnüldözési, helyszínelési, nyomozási ismeretek kutatásokba való beépítése nélkül eredményeink – bár tudományos közegben megállhatják a helyüket – gyakorlati alkalmazhatósága kétségessé válhat.

Kulcsszavak: profilalkotás, pszichológiai és statisztikai megközelítésű profil, helyszíni szemle, elmélet és gyakorlat

Abstract

The aim of this study is to highlight that scientific substantiation, extensive theoretical knowledge, practical experiences and expertise are all indispensable elements for the development of a well-functioning, professional profiling procedure and related researches. With partial results of an ongoing research and a review of the results of other researches, I try to prove that statistical

profiling is a viable method for profiling perpetrators of homicides. However, a profile with a statistical approach may not be the only method that can be used. Using only statistical procedures would ignore the complexity of offender behaviour, and there would be no need for profiling professionals with behavioural science knowledge. The solution could be a multidisciplinary, mixed approach. Regardless of the approach taken, without incorporating law enforcement knowledge, crime scene investigation and investigative knowledge into research - although they might come through in the scientific community - their practical applicability may become questionable.

Keywords: profiling, psychological and statistical profiling approach, theory and practice of crime scene investigation

Bevezető

Rendőrségi és kutatói munkám során is gyakran találkozom olyan kollégákkal, akik szkeptikusan tekintenek bizonyos tudományos megközelítésekre, tudományterületekre vagy eredményekre. Bár ennek a mondatnak lehetne negatív felhangja, még sincs: a kritikus gondolkodás, valamint egy biztosnak tűnő állítás, eredmény megkérdőjelezése fontos, ha lépést akarunk tartani a fejlődés ütemével és a modern kor kihívásaival. A szakemberek (legyenek elméleti vagy gyakorlati területen dolgozók) kritikái előmozdítják a tudományos vizsgálódás és eredmények gyakorlati alkalmazhatóságának lehetőségeit. A rendészettudomány így nem tud önmagáért lenni, és a kutatókat gyakorlatba is átültethető, hasznosítható eredmények produkálására sarkallja.

Gyakran találkozom ezzel a kritikus gondolkodással a profilalkotás említésekor is. Hogy miből ered néhány nyomozó szkepticizmusa e tudományterületet érintően, az meglehetősen összetett kérdés. Egy azonban bizonyos: ez a hozzáállás nem légből kapott és nem teljesen alaptalan. A profilalkotás eddigi eredményei nem minden esetben követhetők, találkozhatunk kudarcba fulladt profilokkal is (lásd: „*Paul Britton és a Rachel Nickell ügy*” című fejezet), a nyomozók elmondása alapján pedig számos esetben nem nyújt előrelépési lehetőséget az ügyekben. Lehoczki Ágnes *Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában* című tanulmányában részletesen taglalja azokat az okokat, amelyek a profilalkotás jelenlegi megközelítéséhez vezettek hazánkban: mint a nyomozók idegenkedése a módszertől, a speciálisan képzett szakemberek hiánya, a külföldi (például FBI-os) szakértők igénybevehetősége egy-egy speciális esetről. A profilalkotás a jelenlegi alkalmazásnál jóval több

feladatra, a cselekmények jóval szélesebb körében lenne használható, a nyomozói munkát mind időben, mind anyagi ráfordításban gazdaságosabbá, hatékonyabbá téve (Lehoczki, 2014). De mitől lesz egy módszer jó? Hogyan lehetne vele érdemben segíteni a munkát?

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a profilalkotás tudománya bár nem egzakt, nem is légből kapott. Az ilyen speciális nyomozástámogató munkát végző szakemberek nem megérzésekre vagy sorozatélményeikre alapozva vonnak le következtetéseket, hanem a helyszíni adatokból és a nyomozás során felmerülő egyéb információkból dolgoznak. A különbség valójában az, hogy egy másik szemüvegen keresztül, olykor a nyomozócsoport tagjaitól eltérő részletekre fókuszálva, tudományos megalapozottsággal végzik elemzéseiket.

A következő fejezetben taglalt Rachel Nickell ügyben elkövetett hibák jól mutatják, hogy az Egyesült Királyság profilozó egységei mekkora utat tettek meg a kezdeti próbálkozásoktól a tudományosan megalapozott, multidiszciplináris megközelítésű módszerekig.

E tanulmányban bemutatom az alapvető profilalkotási megközelítéseket, a statisztikai és a klinikai megközelítésű profilalkotást, kiemelve azok előnyeit és hátrányait. Ezzel rávilágítva arra, hogy a profilalkotásnak – épp ahogy például Franciaországban vagy az Egyesült Királyságban – tudományos módszerekkel megalapozottnak, multidiszciplinárisnak, vegyes megközelítésűnek kell lennie, a nyomozói munkát több részterületen segítve.

Ezt követően megvizsgáljuk, hogy a gyakorlati szakértelemnek és a helyszíni szemlével kapcsolatos ismereteknek miért van szerepük egy profilalkotással kapcsolatos kutatásban.

A klinikai megközelítésű profilalkotás. Paul Britton és a pentagramos gyilkos

1983-ban, mikor a pentagramos gyilkos néven elhíresült férfi megölte első áldozatát, a hatóságok Paul Britton klinikai szakpszichológushoz fordultak segítségért. Arra kérte az eljáró nyomozó, hogy a bűncselekmény helyszínét megtekintve, mondjon valamit a gyilkosról. A 33 éves áldozatot hét késszúrással ölték meg, kezét, lábát összekötötték, a test mellett pedig egy darab papír feküdt, mely egy pentagramot ábrázolt. A nyomozók rituális gyilkosságra gyanakodtak, azonban Britton véleménye szerint ez sokkal inkább az elkövető szexuális deviáns vágyának racionalizálását tükrözte. A szúrások véletlenszerűsége arra engedte következtetni Brittont, hogy az elkövető nagyjából a húszas éveinek elején járó fiatal férfi. Továbbá a jellemrajz szerint vélhetően magányos típus. Ugyan

volt már barátnője, szexuálisan mégis éretlen. Feltehetően a tett helyszínének közelében él a szüleivel, és látásból ismerte áldozatát. Az okozott sérülésekből arra következtetett, hogy kétkezi dolgozó lehet, aki ügyesen bánik a késsel, vélhetően erős, sportos. Heves szexuális vágyát pedig pornóújságokkal, erőszakos, sátáni témákkal elégíti ki.

Amikor még egy nőt megöltek hasonló módon 1985-ben, Britton megállapította, hogy a két gyilkosságot ugyanaz a személy követte el. A hatóságok ezt követően jutottak el Paul Bostock fiatal húsfeldolgozóhoz. A házkutatás során talált tárgyak megerősítették Britton profilját: késkészletet, katonai fegyvereket, pornóújságokat, kínzott nőket ábrázoló durva rajzokat találtak nála. Britton tehát intuitív módon, klinikai tapasztalataira támaszkodva következtetett arra, hogy az emberölést szexuális motivációból követték el. Állítása beigazodott (Innes, 2007).

Paul Britton és a Rachel Nickell ügy

1992-ben Angliában Rachel Nickellt, a 23 éves modellt megerőszakolták, majd 49 késszúrással megölték a kétéves fia szemé láttára. Az ügy az egyik legjelentősebb mérföldkövet képviseli a profilalkotás egyesült királyságbeli történetében. Ekkoriban a profilalkotási tevékenységek többsége az FBI Viselkedéstudományi Egységén belül zajlott, az Egyesült Királyság rendőri köreiben tapasztalható növekvő érdeklődés miatt bizonyos személyek megjelentek, akik ilyen szolgáltatásokat nyújtottak a brit nyomozóhatóságoknak. Paul Britton is így vett részt a Rachel Nickell -gyilkosság vizsgálatában.

A profilja – a pentagramos gyilkos profiljához hasonlóan – információkat tartalmazott az elkövető feltehető demográfiai háttéréről, életkoráról, korábbi bűncselekményeiről, szexuális fantáziáiról. A nyomozók ez alapján jutottak el első számú gyanúsítottjukhoz: Colin Stagghez. A férfit azonban nem tudták a bűncselekményhez kötni. Egy fedett nyomozónőt bíztak meg, hogy lépjen kapcsolatba vele. Az ügy és a gyanúsítottal kapcsolatos profil megjelent a médiában. A férfit személyiségzavarában is diagnosztizálta Britton, és ezeket az „információkat” is mind lehozták a nemzeti bulvárlapok és tévéhíradók (Alison & Rainbow, 2011).

A férfit ártatlanul vádolták meg. A valódi elkövetőt 2006-ban kerítették kézre. A védelem azzal érvelt, hogy a titkos rendőri művelet tisztességtelen és sérti a terhelt azon jogát, hogy „nem köteles magát bűncselekmény elkövetésével vádolni” – amit a titkos információgyűjtés során „kikényszerítettek”. Egy pszichológus véleménye az volt, hogy Britton profilja spekuláció, amely

kizárólag az ő személyes benyomásán alapul. Azzal is érveltek, hogy az elkövetői profilalkotás megbízhatatlan technika, amely nem érte el a tudományos elfogadottság szintjét.

2002-ben, nyolc évvel az eset után Paul Britton megjelent a Brit Pszichológiai Társaság előtt, ahol szakmai szabálysértéssel vádoltak a Rachel Nickell vizsgálatban betöltött szerepe miatt. A panaszt Colin Stagg terjesztette elő, amit arra alapozott, hogy Britton nem megfelelően és nem tudományosan végezte feladatait. Valóban a hiányosságok között szerepelt, hogy viszonylag elszigetelten dolgozott számos területen (az interjútanácsoktól kezdve, a profilozáson át, a fedett munkákig részt vett a munkafolyamatokban), és úgy tűnt, legalábbis a vizsgálócsoporthoz fűződő kapcsolata tekintetében, hogy tanácsai szorosan és elválaszthatatlanul kapcsolódnak a döntéshozatalhoz, vagyis nem volt pártatlan és nem volt függetlenedve az ügytől. Illetve nem jelölte meg állítása bizonyítékalapjait. Például azt állította, hogy a gyanúsított szexualitásának ismeretében „*azonnal tudni fogja, hogy ő [az elkövető] megölte Rachel Nickellt, anélkül, hogy megemlítette volna*”. Az az állítás, miszerint a gyilkost megbízhatóan be lehet azonosítani pusztán azzal, hogy belépnek egy szobába, a telepátia és nem a klinikai szakértelem fogalmába tartozik (Alison & Rainbow, 2011).

A Rachel Nickell ügy tanulságai

A Rachel Nickell ügyből bizonyára számos más tapasztalat is levonható, most azonban azokat emelem ki, melyek e témakör szempontjából relevánsak lehetnek.

- 1) Britton profilját kizárólag saját szakmai tapasztalatára alapozta, érveit és a profilt semmilyen tudományos kutatással nem támasztotta alá. A profilozó sem támaszkodhat kizárólag a megérzésekre és tapasztalataira, többek között azért, mert az általa leírt következtetéseknek reprodukálhatónak kell lenniük (Alison & Rainbow, 2011).
- 2) Britton elszigetelten dolgozott. Fontos, hogy egy ilyen módszer alkalmazásának meglegyenek a megfelelő keretei és ellenőrizhető legyen.
- 3) Amikor a Nickell ügyet elkezdték előkészíteni bírósági tárgyalásra, a profil – melyre a gyanúsítást alapozták – gyenge súllyal esett latba, hiszen felszínre törtek az intuitív módszerrel kapcsolatos aggodalmak. A profil egyébként sem lehet bizonyító erejű módszer. Esetleg közvetett bizonyítékként fogadható el egy bírósági tárgyaláson. Ez azonban nem jelenti, hogy a módszer nem megfelelő, pusztán azt, hogy helye egy eljárás nyomozati szakában van, ahol irányt tud mutatni az eljáró nyomozóknak az ügy kapcsán (Alison & Rainbow, 2011).

- 4) Ha több eljárási cselekményben vesz részt a profilozó, kvázi túl szoros a kapcsolata a nyomozókkal, esetleg a nyomozócsoport tagja, akkor pont az ezekben az esetekben igen hasznos függetlenség, a kívülről szemlélő objektivitásának képessége tűnik el. Épp úgy, ahogy elemző-értékelő tevékenységet sem érdemes annak végeznie, aki például lebonyolítja a helyszíni szemlét, és aktívan részt vesz a nyomozásban.
- 5) Az ügyben készített profilnak hatalmas médiavisszhangja volt, annak apróbb részleteivel együtt. Ma már persze jóval értelemszerűbb lenne, hogy a profil – úgy, mint az eljárás során használt többi módszer – az eljárás végéig zártan lenne kezelendő. A nyomozás bizonyos részleteinek nyilvánosságra hozatala egy megfontolt döntés, mely mellett leginkább akkor döntenek, ha az az ügyet valamiért előre viheti.

A fenti két példa remekül prezentálja az intuitív profilalkotás előnyeit és hátrányait. Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a klinikai megközelítés sokáig nem egy egységes módszertant jelentett, hanem egy olyan folyamatot, amely során az adott profilt megalkotó pszichiáter vagy pszichológus saját klinikai tapasztalataira támaszkodott, és ezen ismereteit igyekezett átültetni ismeretlen elkövetők utáni nyomozások támogatására (Copson, 1995; Ivaskevics, 2020).

A klinikai megközelítés alapkonceptiója, hogy az egyes viselkedési zavarokhoz bizonyos viselkedési jellemzők társulnak. Ha a nyomokból felderíthető a mentális zavar, ennek alapján már az elkövető jövőbeni viselkedése is megjósolható (Ivaskevics, 2020).

A pszichiáterek bevonása a profilalkotásba hasznosnak bizonyulhat: tapasztalataikat a viselkedéstudományban és a pszichopatológiában remekül tudják kamatoztatni arra, hogy bűncselekmények helyszínéből származó információk alapján következtetéseket vonjanak le az ismeretlen elkövető pszichológiai jellemzőire vonatkozóan. Ebből kifolyólag a klinikai szakpszichológusok és a pszichiáterek alkalmazása profilalkotási célokra rendkívül népszerűnek minősült számos országban.

Felmerül azonban egy probléma: nincs tudomásunk olyan kutatásról, amely a pszichiáterek profilalkotásban való hatékonyságát összehasonlította volna más módszerek hatékonyságával. Ezen túlmenően arról sincs információ, hogy egyéni tapasztalataik mellett milyen mértékben használják fel a területen végzett empirikus kutatások eredményeit. A kutatások nélküli, kizárólag egyéni tapasztalatra épülő klinikai profilalkotás veszélyeket rejt magában az objektivitást és tudományos megbízhatóságát illetően, amelyre több tanulmány is felhívta a figyelmet (Rainbow & Gregory, 2009; Garb & Boyle, 2003; Ivaskevics, 2020).

A statisztikai megközelítésű profilalkotás

Ivaskevics Krisztián *Bűnözői profilalkotás* című tanulmánya szerint a statisztikai megközelítés az elkövetői viselkedések, valamint egyéb, a bűncselekmények helyszínéből származó információk elemzését jelenti, többváltozós statisztikai eljárásokkal. A módszer alapkonceptiója, hogy a nyomok alapján összeállítható egy részletes viselkedési profil, amely sok viselkedési sajátosságot ölel fel (ezért nevezik többdimenziósnak), és amely jellemző az elkövetőre, ugyanakkor megkülönbözteti őt más elkövetőktől. A módszer alkalmazói lényegében egy „viselkedési ujjlenyomatot” próbálnak összeállítani, amit összevetnek az adatbázisaikban található más „ujjlenyomatokkal”, hogy megtalálják a leghasonlóbbakat (Ivaskevics, 2020).

Ez azonban valójában nem a tisztán statisztikai megközelítést jelenti. A profilalkotási módszerek szinte mindig valamilyen statisztikán alapulnak (tágabb értelemben akkor is, ha a pszichológus vagy nyomozó fejben, a korábbi tapasztalatai alapján elemzi az ügyet, összehasonlítja korábbiakkal). A módszereket tekintve talán elmondhatjuk, hogy a legtávolabb a tisztán statisztikai módszerek (lásd: magyar módszer) állnak a fent említett, Paul Britton által is alkalmazott pszichiátriai tapasztalatokon alapuló, intuitív profilalkotástól. Lényegében ezt a módszert alkalmazza az FBI is, ahol – főként a kezdeti időkben – a profiloizók olyan nyomozók voltak, akik egyfajta „intuitív géniuszok” voltak, rengeteg tapasztalattal. A tudományág fejlődésével persze az FBI-os módszerek is finomodtak, egyre inkább a tudományos megállapításokra alapozva azokat.

Az Egyesült Királyságban alkalmazott módszer a Behavioral Investigative Advice (BIA), ahol a statisztika egy fontos eszköz a profilalkotásban. A BIA viselkedés alapján tipizálja az elkövetőket. A helyszíni viselkedésből következtetéseket von le az elkövető típusára, így pedig jellemzőire vonatkozóan.

A korábban említett magyar módszer (Nagy & Elekesné, 2004) egy tisztán nyers statisztikai eljárás, mely lényegét tekintve egy gyakoriságból adódó valószínűségeen alapuló eljárás, szociológiai jegyekre koncentrálva.

Jelen tanulmányban „statisztikai megközelítés” alatt azt a megközelítést értem, ahol a statisztikai eljárások (például gépi tanulás, logisztikus regresszió, vagy mentális jellegű statisztika a pszichológiai profilnál) fontos eszközei a profilalkotásnak. A különböző módszerek kategorizálásáról részletesebben Haller József és társai írnak e tanulmánykötetben (Haller, Petőfi & Mészáros, 2021).

Mint azt láthattuk Britton intuitív módon következtetett Paul Bostock, a pentagramos gyilkos motivációra. A Kriminálpszichológiai Kutatóműhelyben¹ végzett

1 Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Rendészettudományi Tanszék.

kutatás keretében megállapítottuk, hogy az emberölést elkövető személy motivációja nemcsak intuitív módon, hanem statisztikai eljárásokkal is megállapítható a helyszínen talált adatokból. Kutatásunkban (Lohner, Hermann & Haller, 2021) a bűncselekmény helyszíni jellemzőiből, statisztikai-matematikai adatelemzési módszerekkel szignifikánsan megkülönböztettük egymástól a szexuális és a nyereségvágyas motivációjú emberöléseket. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy mesterséges intelligencia felhasználásával 90% fölötti valószínűséggel azonosítani tudjuk az emberölés motivációját pusztán a helyszíni nyomok alapján. Például a szexuális és nyereségvágyas motivációjú emberölések között szignifikáns különbség mutatkozott az áldozat életkorában, nemében, alkoholos befolyásoltságában, a halál okában, az eszközhasználatban, értékek eltulajdonításában, valamint a holttest elhelyezésében. Ezek a különbségek statisztikai jellegűek, vagyis gyakrabban fordultak elő a szexuális motiváció esetében, de előfordultak a nyereségvágyas motiváció esetében is

Természetesen nem ez a kutatás az egyetlen, mely alátámasztja a statisztikai megközelítésű módszer létjogosultságát. Az első ilyen eredmények egyike Canter és Heritage kutatásából származik. A rendőrség által biztosított adatokon végrehajtott többdimenziós skálázási elemzéssel öt különböző mintázatot sikerült elkülöníteniük, az adatbázisban lévő bűncselekményeket pedig sikeresen kategorizálták az egyes viselkedéscsoportokba. Ezeket az eljárásokat ezt követően rengeteg tanulmányban használták, többek között emberölések, rablások, betörések, szexuális bűncselekmények vagy éppen gyűjtogatások viselkedésdinamikai feltérképezésére (Canter & Heritage, 1990; Ivaskевичs, 2020).

Ressler és munkatársai 1986-os kutatásukban az Egyesült Államokból származó adatok felhasználásával kimutatták, hogy az elkövetők jellemzői korrelálnak az áldozatok életkorával, a bűncselekmény helyszíne és az elkövető lakóhelye közötti távolsággal, a lábnyomok hagyására és a fegyver helyszínen hagyásával kapcsolatos óvintézkedésekkel (Douglas, Ressler, Burgess & Hartman, 1986).

Salfati és Canter az Egyesült Királyság gyilkosságainak adataiból kimutatta, hogy az elkövető neme, foglalkozása, bűnözői karrierje, és az áldozathoz való viszonya összefüggésben van a bűncselekmény helyszínével (Salfati & Canter, 1999).

Egy 2013-as japán kutatás eredményei azt mutatták, hogy statisztikailag szignifikáns összefüggések vannak az elkövető tulajdonságai és az áldozat jellemzői, a bűncselekmény helyszínének jellemzői, valamint az erőszak és a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb magatartások között. A mintában 839 esetet vizsgáltak logisztikus regressziós modellekkel, és elsősorban arra voltak kíváncsiak, hogy a bűncselekmény helyszíni információiból az elkövető jellemzőire való következtetések mennyire megbízhatók. A modelljük prediktív érvényességét

ROC elemzéssel és tízszeres keresztvalidációs eljárás segítségével vizsgálták. Eredményeik összhangban vannak az utóbbi két kutatás eredményeivel (Fujita et al., 2013).

Ivaskevics Krisztián és Louise Almond 2019-es tanulmányukban 355 magyarországi ismeretlenben induló, megoldott emberölés bűncselekményt vizsgáltak annak megállapítására, hogy a helyszíni viselkedés és a bűnözői előélet között kimutathatók-e összefüggések. Az eredmények azt mutatták, hogy a különböző gyilkossági módszerek és az okozott sérülések típusai a legfontosabb prediktorok közé tartoztak, négy gyilkossági magatartást és három sérüléstípust találtak összefüggésben hat különböző előélettel. A kezdeti elemzések során feltárt jelentős összefüggéseket ezt követően bináris logisztikai regressziós modellekbe vitték be. Egy modell kivételével minden modell szignifikáns volt, ami megerősíti a korábbi tanulmányokat, amelyek azt sugallják, hogy a bűncselekmény helyszínén tanúsított viselkedés felhasználható az elkövető tulajdonságainak előrejelzésére az emberöléses bűncselekmények során (Ivaskevics & Almond, 2019).

A kutatások sorát még lehetne folytatni, de véleményem szerint a fentiek már jól szemléltetik, hogy a különböző statisztikai módszerek fontos elemei a profilelemzésnek és az ahhoz kapcsolódó kutatásoknak. Azonban csakúgy, mint az eddigi megközelítéseknek, a statisztikai megközelítések, és a tisztán statisztikai eljárás alkalmazásának is vannak hátrányai. Egyrészt a specifikus, átlagtól eltérő ügyekben nehezebb alkalmazni a módszert, másrészt pedig az elkövetői viselkedés modellezése önmagában még nem rejt használható információkat a nyomozóhatóság számára, a különböző viselkedésmintázatokat hozzá kell kapcsolni elkövetői tulajdonságokhoz (Ivaskevics, 2020).

Az elmélet és gyakorlat találkozása a profilalkotásban

Véleményem szerint minden nyomozástámogató módszernek, így a profilalkotásnak is olyan információkat kell nyújtania a támogatást kérő eljáró egység vagy rendőr számára, amelyeket ő maga még nem tud, vagy nem biztos benne és megerősítésre van szüksége. Mindemellett olyan tudással érdemes kiegészíteni a nyomozásokat, mely módszerek végrehajtására nincs megfelelő eszköze, nincs ideje, vagy nincs hozzá szakértelme. Remek példa erre az elemző-értékelő tevékenység keretében végzett hálózatelemzés: a rendőri szervek leterheltsége nem teszi lehetővé, hogy minden kapitányság minden nyomozója tudjon kezelni egy hálózatelemző programot, eljárni azzal kapcsolatos képzésekre, legyen ideje feltölteni egy adatbázist. Így ezek hiányában nem tudná vagy nem

engedhetné meg magának, hogy hónapokig egy bűnözői hálózat elemzésével bajlódjon. Többek között ekkor jön képbe az elemzői támogatás kérése. Az elemzők feladata (az elemzői készségek és tudás megszerzése és folyamatos fejlesztése mellett), hogy a nyomozástámogató ismereteket megszerezzék, beszerezzék a bizonyos elemzésekhez szükséges szoftvereket és megtanulják azok használatát. Ez azonban önmagában kevés: az elemzés eredményeinek az eljárásban felhasználhatónak kell lenniük. A nyomozónak át kell látnia, hogy mi alapján jutott az elemző az adott következtetésekre, így azt is, mennyire megbízható információkkal áll szemben. Fujita és Watanabe szerint fontos, hogy a bűnügyi nyomozásokban részt vevő rendőrök ismerjék az elkövető profilalkotásának pontosságát, hogy meghatározzák, milyen mértékben támaszkodhatnak a profilra (Fujita et al., 2013).

Természetesen egy jó, használható elemzés elkészítésének rengeteg lépcsője és kritériuma van, arról nem beszélve, hogy ezek mibenlétét elemzési módszerek és technikák összessége határozza meg. A hazai bűnügyi elemző-értékelő tevékenység részét képezi a profilalkotás módszere is. Ezen módszer megbízhatóságát, értelmezését, felhasználhatóságát is biztosítani kell épp úgy, mint egy hálózat- vagy híváslista elemzését. Persze kiemelten fontos, hogy egyetlen nyomozástámogató módszertől se várjunk többet annál, ami a rendeltetése. Ahogy Dr. Petőfi Attila r. vezérőrnagy úr is megfogalmazta a *Kriminálpszichológia...* konferencián – ne akarjuk egy profilelemzésnél megkapni az elkövető nevét, címét, telefonszámát, mert ez a módszer nem hivatott ezen cél elérésére², ahogy egy híváslista elemzés sem hivatott az elkövető hajszínének megállapítására. Mindezek mellett minden elemző-értékelő módszer, technika alkalmazásakor szükséges a megfelelő gyakorlati ismeretek és tapasztalat megszerzése. Már egy profilelemzéssel kapcsolatos kutatás során is ismernünk kell, hogy mely adatok állhatnak rendelkezésre egy eljárás elején, amikor egy profilelemzési támogatás kérésére sor kerülhet.

A statisztikai megközelítés – a módszer korábban említett hátrányaitól függetlenül – és a többdimenziós skálázás a profilalkotás kutatásában meghatározó módszertan lett, az eredmények pedig számos esetben szolgáltatottak alapot a gyakorlatba történő átültetéshez (Ivaskevics, 2020). A gyakorlati alkalmazhatóság feltételei azonban itt nem érnek véget: ahhoz, hogy ez lehetséges legyen a kutatás lefolytatása során végig szem előtt kell tartanunk a gyakorlati felhasználhatóság kérdését, kezdve a változók kiválasztásával.

2 Dr. Petőfi Attila r. vezérőrnagy előadása a *Kriminálpszichológia – elmélet és gyakorlat találkozása* című konferencián, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2021.

Helyszíni szemle jelentősége a profilalkotásban és a profilalkotással kapcsolatos kutatásokban

A nyomozati szakasz egy bűncselekmény rekonstrukcióját foglalja magába, amelynek célja az egyes elemeket összekötő és ebből következő logikus, kölcsönös kapcsolatok felszínre hozása. Amikor szigorúan magáról a vizsgálatról beszélünk, annak kockázata, hogy egy adott esetet nem tudnak megoldani, az éppen az eljárás ezen szakaszában felmerülő hiányosságokhoz kapcsolódik (Daniszewska, 2016).

Egy bűncselekmény felderítéséhez a kriminalisztika hat alapelve nyújt segítséget. A tényállást megalapozó fő kérdéseket kell mindenekfelett tisztázni, vagyis:

- 1) a kriminalisztikai hét fő kérdés (mi?, hol?, mikor?, hogyan?, ki?, kivel?, miért?), ahhoz, hogy a múltat megismerjük, hogy rekonstruálhassuk;
- 2) a múlt megismerhető, mégpedig a nyomok és anyagmaradványok segítségével, mivel
- 3) minden bűncselekmény hagy nyomot, amelyeket módszeresen össze kell gyűjteni csakúgy, mint a személyi bizonyítékokat, így aztán
- 4) minden kriminalista annyit ér, amennyi adata van; az adatok gyűjteménye pedig a helyszín és a hozzá kötődő elsődleges intézkedések, vagyis
- 5) az első csapás jelentősége, amelyekből kinyerhetjük, és amelyekkel megszereshetjük a végső célunkhoz, az (egyedi) azonosításhoz szükséges adatokat;
- 6) *natura non facit saltum*, vagyis a nyomozó, a nyomozás a megismételhetetlen, egyedileg azonosítható tettet (tetteseket) keresi (Fenyvesi, 2013; 2016).³

Ebből jól látszik, hogy az első csapás és az eljárás elején beszerzett megfelelő adatok elengedhetetlenek a későbbi azonosításhoz. A pontosan elvégzett helyszíni szemle az eljárás sikerességét tekintve meghatározó.

A profilalkotó szintén ezekből az adatokból kezd el dolgozni (persze később bővíthető ezen adatok köre, ahogy a nyomozás során egyre több információ áll a hatóságok rendelkezésére). Így munkája is annyira lehet pontos és megbízható, amennyire a vizsgálat alapját képező adatok. A profilalkotó tevékenysége magába foglalja, hogy a helyszíni viselkedésből következtet az elkövető jellemzőire (Ivaskevics & Almond, 2019).

3 Deklarált tétel mind az elméletben, mind a gyakorlatban, hogy a természetes személy elkövető egyedi, mással össze nem tévesztendő alany. Olyan egyedi jelenség, biológiai lény, amely duplumként nem létezik a földön. „*Natura non facit saltum*” – mondja a latin, a természet nem ismétli önmagát (Fenyvesi, 2013; 2016).

A helyszínen található adatokat tehát tudnunk kell értelmezni. Feltehető, hogy akik ilyen kutatásokat végeznek nem feltétlenül rendelkeznek több tíz éves bűnügyi tapasztalattal, ezért is nagyon fontos a gyakorlati szakemberek bevonása az ilyen jellegű kutatásokba.

A korábban említett, a Kriminálpszichológiai Kutatóműhelyben végzett kutatásunkban (Lohner, Hermann & Haller, 2021) nagy szerepet játszott a gyakorlati tudás ismerete. Olyan rendőri szerveknél több évet töltött szakemberektől kértünk segítséget, akik érdemben tudtak nyilatkozni a helyszíni szemle menetéről, az ott látható nyomokról, és az emberölési ügyekben indult eljárásokról.

Ennek nyomán a kutatásban felhasznált független változóink olyan jellemzők, amelyek az eljárás kezdeti szakaszában kiderülnek, mert első körben ezeknek van jelentőségük a profilelemzési tevékenység végzésekor (lásd 1. számú táblázat). Azonban azt, hogy az általunk vizsgált rendőrségi adatbázisban szereplő bűncselekmény körülményeire vonatkozó információkból mi az, amire vonatkozóan az eljárás első szakaszában (körülbelül az első 24 órában) a hatóságok jellemzően rendelkeznek információval, nem feltétlenül derült ki pusztán szakirodalom és jogszabályok áttekintéséből. Ahhoz volt szükségünk gyakorlati szakemberekkel való konzultációra, hogy valóban azokat válasszuk ki, amire nagy eséllyel a kezdeti időben lesz információnk.

A változók kiválasztásának indoklásához szükséges tisztázni néhány alapvető emberölés bűncselekmény során folytatott eljárásban lezajló momentumot. A helyszíni szemlét a szemlebizottság végzi. Szándékos életellenes bűncselekmény gyanúja esetén az igazságügyi orvosszakértő⁴ is részt vesz a helyszíni szemlén, mely során megállapításokat tesz. A halottvizsgálat⁵ főbb céljai a halál tényének, módjának, okának, valószínűsíthető idejének megállapítása. A halál okát a helyszíni halottvizsgálat során sok esetben csak valószínűsíteni lehet, azt biztonsággal csak a boncolás kiegészítő vizsgálatainak (szövettan, toxikológia, illetve post mortem képalkotó vizsgálatok stb.) eredménye alapján lehet megállapítani. A sértett boncolását jellemzően a holttest felfedezésétől számított 24 órán belül elvégzik. Ekkor az ügyben eljáró nyomozó kérdéseket fogalmaz meg a boncolást végző orvosnak. Általánosságban elmondható, hogy a halál oka, ideje, módja, különös kegyetlenség volta, támadott testtájék, sértett egyéb egészségügyi állapota, betegségei, korábban

4 A helyszíni halottvizsgálaton az igazságügyi szakértői névjegyzékbe igazságügyi orvostan szakterületre bejegyzett igazságügyi szakértő járhat el.

5 A halottvizsgálatok körébe sorolják a jogszabályok a helyszíni halottvizsgálatot, a helyszíni halottszemlét, a különböző boncolásokat (kőrboncolás, hatósági, illetve igazságügyi boncolás), illetve ezek kiegészítő vizsgálatait (például szövettani, toxikológiai vizsgálat).

elszenvedett sérülési, neme, kora a kérdésekre adott válaszként megállapításra kerül. Ezt követően végzik el a szövettani és toxikológiai vizsgálatokat, melyek eredményeire várni kell.⁶

1. számú táblázat: Kutatás során vizsgált változók

Változók rövidítése	Változók leírása I.
sértett kora	Sértett életkora
levetkőztetett sértett	Az elkövető levetkőztette a bűncselekmény elkövetése során a sértettet
nemi szerv sérülés	A sértettnek sérülései voltak a nemi szervén
végbél sérülés	A sértettnek sérülései voltak a végbél környékén
sértett ruházatát levágta	Az elkövető levágta a sértett ruházatát
kínzás	Az elkövető kínozta a sértettet
támadás eszközzel	Az elkövető valamilyen eszközzel támadta meg a sértettet
sértett alkoholt fogyasztott	A sértett alkoholt fogyasztott a támadást megelőzően
holttest elhagyatott helyen	Az áldozat testét elhagyatott helyen találták meg
támadás kézzel	Az elkövető pusztá kézzel támadott a sértettre, nem használt eszközt
halál oka fojtás	Elkövető megfojtotta a sértettet (eszközzel vagy pusztá kézzel)
támadás tompa tárgygal	Az elkövető tompa tárgygal támadta meg a sértettet
holttest privát beltéren	Az áldozat testét valamilyen privát beltéren találták meg
elkövető foglalkozott helyszínnel	Az elkövető foglalkozott a bűncselekmény helyszínével a támadás után
tettetárs	Az elkövető tettetárral követte el a bűncselekményt
sértett neme	Áldozat neme
elkövető eltulajdonított értéket	Az elkövető eltulajdonított valamit a sértettől
támadó eszköz lőfegyver	A támadó eszköz lőfegyver volt
támadó eszköz kés	A támadó eszköz szúró, vágó eszköz volt

6 Juhász Tamás korábbi életvédelmi területen dolgozó vizsgálóval folytatott konzultáció alapján.

Változók rövidítése	Változók leírása I.
támadó eszköz kötél	A támadó eszköz kötél, zsinag volt
test a támadás helyén	A sértett testét a támadás helyén találták meg
holttest rejtése	Az elkövető holttest felfedezhetőségével kapcsolatos viselkedése
helyszín állapota	A helyszín állapota rendezett vagy rendezetlen volt
sértett szájába helyezett valamit, betapasztotta	Az elkövető valamit helyezett a sértett szájába vagy betapasztotta
kéz sérülés	Sértettnek sérülései voltak a kezén
fej, arc sérülés	Sértettnek sérülései voltak a fej, arc környékén
láb sérülés	Sértettnek sérülései voltak a láb környékén
ütés rúgás száma	Kézzelel, lábbal okozott sérülések száma
sértett arca betakarva	Betakarta a sértett egész arcát
torzó sérülés	Sértettnek sérülései voltak a torzóján

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Valamennyi függő változó kiválasztását nem taglalom, példaként említeném a társtettességről szóló változót. Hogy tettestárssal követték-e el az emberölés bűncselekményt, arra például az utalhat rögtön a helyszínből, hogy egyértelműen nem lenne elég egy személy fizikai ereje a bűncselekmény oly módon történő végrehajtásához. Például akasztott holttest esetén lehet látható, hogy egy elkövető nem tudta volna megvalósítani a bűncselekményt.⁷ Ilyen lehet még ha több, egy irányba mutató lábnyomcsapás van a helyszínen és azok összeegyeztethetők a bűncselekmény tényállásával. Szexuális motivációjú emberölés esetén, a holttesten talált lefogási nyomokból is lehet többes elkövetésre következtetni. Ezen túl, ha a helyszínen több támadó, elkövetési eszközt találnak, már a helyszínen is feltételezhető, hogy több elkövető követte el a cselekményt. Ezt a megállapítást a későbbiekben az ujjlenyomatok különbözősége tudja igazolni.⁸ Amennyiben társtettességre utaló nyomokat nem rögzítenek

⁷ Juhász Tamás korábbi életvédelmi területen dolgozó vizsgálóval folytatott konzultáció alapján.

⁸ Dr. Gárdonyi Gergely PhD r. ezredes, az NSZKK Bűnügyi Szolgáltatási Főosztály vezetőjével folytatott konzultáció alapján.

a helyszíni szemle során, akkor szemtanúk elmondása vagy kamerafelvételek adhatnak erről információt. Ezek hiánya esetén előfordul, hogy csak valamely későbbi nyomozati cselekmény során vagy az eljárás végén derül ki a társas elkövetés. Bűnsegéd és felbujtó esetében például a tanúk, kamerafelvételek nélkül a helyszínen és a nyomozás kezdeti szakaszában nem lehet megállapítani a társas elkövetési alakzatot.⁹

Véleményem szerint jól látható, hogy ezek a megállapítások bár logikusak, gyakorlati tapasztalat nélkül nem vagy nehezen lehetne rájuk következtetni. A helyi szemlével kapcsolatos ismeretek tehát elengedhetetlenek a profilelemzés és az azzal kapcsolatos kutatások végrehajtásakor.

Összegzés

A pentagramos gyilkosság jó példa a pszichológiai megközelítésű, intuitív módon történő profilalkotásra, ahol pszichiátriai, pszichológiai ismeretekkel, tudományos rendszerezettség nélkül tudott következtetni Paul Britton az elkövető jellemzőire, mellyel sikerre vitte a nyomozást.

A Nickell ügy pedig ennek ellenpéldája, mely jelentős mérföldkőként áll az Egyesült Királyság profilelemzésének történetében. Megmutatja, hogy hiába volt jó szakember Paul Britton, a kellő tudományos megalapozottság nélkül egy profil könnyen félreviheti a nyomozást. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a klinikai profilalkotás hibás megközelítés lenne, azonban rávilágít, fontos, hogy egy ilyen módszer alkalmazásának is meglegyenek a megfelelő keretei, ellenőrizhető legyen, és ne nélkülözze a tudományos bizonyítékokat. Egy profilelemzési eljárás kidolgozását meg kell előznie egy tudományos követelményeknek megfelelő alapkutatásnak. Az eredményeknek reprodukálhatóknak és ellenőrizhetőknak kell lenniük, megnyitva ezzel más akadémikusoknak az utat, hogy megcáfolják, kiegészítsék vagy alátámasszák a kutatás eredményeit. Épp így, egy profilelemzési eljárás módszertanának is átláthatónak kell lennie (Alison & Rainbow, 2011).

Láthattuk, hogy például egy emberölés bűncselekmény motivációja megállapítható mind intuitív módon, mind statisztikai módszerekkel. Fontos szem előtt tartanunk, hogy – a fentiek figyelembevételével – mindig vizsgáljuk meg mi lehet a megfelelő módszer, vagy mely módszerek kombinációi hozhatnak eredményt egy ügy elemzése során. A külföldön alkalmazott profilelemzési módszerek multidiszciplináris megközelítésűek, amely sokkal inkább megalapozza

9 Juhász Tamás korábbi életvédelmi területen dolgozó vizsgálóval folytatott konzultáció alapján.

e nyomozástámogató módszer hitelességét, mintha kizárólagosan egyik vagy másik megközelítést alkalmaznánk.

E tanulmány igyekezett rávilágítani arra, hogy a fentiekén túl nagyon fontos eleme egy gyakorlatban alkalmazandó módszer kidolgozásának, vagy kutatási eredmények gyakorlatba való átültetésének, hogy egyrészt a kutatási célokat, másrészt a változóinkat is a szerint határozzuk meg, hogy az eredményeink ott alkalmazhatók legyenek.

Felhasznált irodalom

- Alison, L. & Rainbow, L. (2011). *Professionalizing Offender Profiling - Forensic and Investigative Psychology in Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203809259>
- Canter, D. & Heritage, R. (1990). A multivariate model of sexual offence behaviour: Developments in 'offender profiling'. I. *Forensic Psychiatry*, 1(2), 185–212. <https://doi.org/10.1080/09585189008408469>
- Copson, G. (1995). *Coals to Newcastle? Part 1: A Study of Offender Profiling*. Home Office Police Research Group.
- Daniszewska, A. (2016). Serial Homicide. Profiling of Victims and Offenders for Policing. *Springer*: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-40054-9>
- Douglas, J. E., Ressler, R. K., Burgess, A. W. & Hartman, C. R. (1986). *Criminal profiling from crime scene analysis*, 4(4), 401–421. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370040405>
- Fenyvesi Cs. (2013). A kriminalisztika alapkérdései. In Hautzinger Z. & Gaál Gy. (Szerk), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.* (pp. 341–349). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Fenyvesi Cs. (2016). Bűnügyi sakkjátszma a kriminalisztikai princípiumok tükrében. *Belügyi Szemle*, 64(11), 40–57. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.11.2>
- Fujita, G., Watanabe, K., Yokota, K., Kuraishi, H., Suzuki, M., Wachi, T. & Ostuka, Y. (2013). Multivariate Models for Behavioral Offender Profiling of Japanese Homicide. *Criminal Justice and Behavior*, 40(2), 214–227. <https://doi.org/10.1177/0093854812458425>
- Garb, H. N. & Boyle, P A. (2003). Understanding why some clinicians use pseudoscientific methods: Findings from research on clinical judgment. *Science and pseudoscience in clinical psychology*. Guilford Press, 17–38.
- Haller J., Petőfi A. & Mészáros K. (2021). A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektívikus megközelítés. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2069–2086. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.1>
- Innes, B. (2007). *Bűnös elmék*. Skandi-Wald Könyvkiadó Kft.
- Ivaskevics K. (2020). Bűnözői profilalkotás. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti Pszichológia* (pp. 111–147). Dialóg Campus.

- Ivaskevicz K. & Almond, L. (2019). Predicting the criminal record of Hungarian homicide offenders from crime scene behaviours. *Psychology, Crime & Law*, 26(1), 22-33. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2019.1611831>
- Lehoczki Á. (2014). Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61.
- Lohner K., Hermann Z. & Haller J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813–1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- Nagy E. & Elekesné L. Z. (2004). A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6), 51–65.
- Rainbow, L. & Gregory, A. (2009). Behavioural investigative advice: A contemporary view. *The Journal of Homicide and Major Incident Investigation*, 5(1), 71–82.
- Salfati, C. G. & Canter, D. (1999). Differentiating stranger murders: Profiling offender characteristics from behavioral styles. *Journal of Behavioural Sciences and the Law*, 17(3), 391–406. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0798\(199907/09\)17:3<391::AID-BSL352>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0798(199907/09)17:3<391::AID-BSL352>3.0.CO;2-Z)

Alkalmazott jogszabályok

7/2020. Módszertani levél: A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara módszertani levele a helyszíni halottvizsgálat során végzett orvosszakértői tevékenységről, 2020.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lohner K. (2021). Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2119-2135. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>

Hermann Zsombor

Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése

**A new perspective on mental disorders and clinical profiling
– the network approach to psychopathology**

Absztrakt

A pszichopatológia hálózati megközelítése egyre nagyobb népszerűsége tesz szert, amit jól mutat, hogy az elmúlt években exponenciálisan növekedett a jelent tanulmányok száma. Alternatív választ ad a pszichopatológia egyik alapkérdésére: miért van az, hogy bizonyos tünetek jellemzően együtt jelennek meg és egymáshoz sokkal inkább kapcsolódnak, mint egyéb tünetekhez? A hagyományos, nyugati orvostudományon alapuló, eleinte kategóriákban, majd dimenziókban gondolkodó válasz szerint egy közös ok áll a háttérben. A pszichopatológia hálózatelmélete azonban azt mondja, hogy tünetek egymással ok-okozati kapcsolatban vannak. Egy tünethálózatot alkotnak, amiből kiemelkednek a mentális zavarok. A tünetek nem felcserélhetők, mindegyiknek meghatározott helye van. Egyik megjelenése maga után vonja a többit is, örödi körként tartják fenn egymást (alvászavar → fáradtság → koncentrációs nehézség → szorongás → alvászavar). A megközelítés új szemszögből mutatja be a mentális zavarokat, tükrözi a gyakorlati szakemberek (és a hétköznapi emberek) gondolkodásmódját. Jelen tanulmány célja a hálózati megközelítés és a pszichopatológia hálózatelméletének bemutatása a kezdetektől a jelenen keresztül a jövőbeli lehetőségekig. Hangsúlyt kapnak a gyakorlati alkalmazási lehetőségek, hiszen a pszichiátria, klinikai pszichológia gyakorlatorientált terület. A tanulmány végén kitérek az irányzat jelenlegi korlátaira, kihívásaira. A különböző hálózatelemzési módszerek átválthatók a profilalkotás, predikció területére, egy új, ígéretes eljárásaként kiegészítve a jelenlegi módszertant.

Kulcsszavak: pszichopatológia, hálózatelemzés, mentális zavar, pszichiátria, diagnosztika

Abstract

The network approach to psychopathology has gained substantial popularity in the past decade as the number of articles are growing exponentially. It provides an alternative answer to a central question of psychopathology, which is as follows: why do symptoms of a mental disorder have strong correlation with each other but weak correlation with other symptoms? The traditional answer is based on Western medicine, which first focused on categorical, then on dimensional approach, assuming a common cause in both cases. On the contrary, network theorists of psychopathology conceptualize mental disorders as networks of symptoms within which there are direct causal relationships. The symptoms are active ingredients of the disorders, they all have their unique and irreplaceable position in the network. One symptom can activate another ultimately creating a feedback loop (insomnia → fatigue → concentration problems → anxiety → insomnia). The network approach studies mental disorders in a novel way, which reflects how practical experts (and ordinary people) often see them. The aim of the current study is to discuss the past, present and future of the new approach and the network theory of mental disorders. Psychiatry and clinical psychology are problem-oriented practical disciplines; therefore, I will discuss practical implications as well. Some limitations and challenges of the approach will also be discussed. The different methods of network analysis can be implemented in the field of profiling as novel, offering promising ways of predicting offender characteristics.

Keywords: psychopathology, network analysis, mental disorder, psychiatry, diagnosis

Bevezető

Kurt Lewin nevéhez kötik a mondást, miszerint „*Semmi sem olyan praktikus, mint a jó elmélet*” (Lewin, 1951). Az elmélet és gyakorlat találkozása mindig központi kérdés. Az idézetben az is benne van, hogy az igazán jó elmélet gyakorlati haszonnal bír. Még ha nem is mondja meg egészen konkrétan, hogyan viselkedjünk, segíti jobban megérteni a körülöttünk levő világot, és ez hatással van gondolatainkra, érzéseinkre, cselekedeteinkre – amit társas-társadalmi

szinten a híres szociálpszichológus, Serge Moscovici (2004) vizsgált és írt le. A pszichiátria alapvetően gyakorlati terület az egészségügy egyéb ágaihoz hasonlóan. Fontos feladata a mentális zavarok okainak felderítése, hatékony és eredményes kezelések kialakítása (Borsboom, 2017). Ennek ad keretet egy uralkodó elmélet, ami magyarázza a tüneteket az okok, háttérben meghúzódó mechanizmusok tükrében és ezek alapján iránymutatást nyújt a kezelésben. Az elméletek azonban sokszor csak egy vagy néhány megközelítésen alapulnak, és előfordulhat, hogy van jobb vagy legalább olyan jó alternatív elképzelés.

Ezen a ponton érdemes megállni és megkülönböztetni megközelítést, elméletet és módszert (Haslbeck, Ryan, Robinaugh, Waldorp & Borsboom, 2020). A megközelítés teljesen általános, egy szemléletmód, gondolkodási keret. Az elmélet konkrét jelenségekre (például betegségekre) vonatkozik, azokat hivatott magyarázni. A módszereknek statisztikai alapjaik vannak, alapvetően önmagukban megállják helyüket. Eszközök, amiket felhasználhatunk az elméletek helyességének tesztelésére. A megközelítés (és sokszor még az elmélet is) távolinak tűnik a gyakorlattól, mégis nagy szerepe van benne. Könnyen belátható, hogy ezek tudományterülettől függetlenül alkalmazhatók. Tekinthesünk úgy elkövetők, áldozatok tulajdonságaira és bűncselekmények jellemzőire, mint egymással összefüggő tényezők hálózatára. A cselekménysor egyik eleme következhet a helyszín bizonyos jellemzőiből, és kapcsolatban állhat az áldozatok tulajdonságaival. Ez a nézőpont alapján új hálózatelemzési módszerekkel felállítható elméletek, illetve létrehozható predikciós algoritmusok, amik magas pontossággal határozzák meg az ismeretlen elkövető különböző (szociológiai, fizikai, pszichológiai, társas) jellemzőit.

A DSM¹ szemléletváltásai

A diagnosztika történetében a DSM-III hozott nagy változást (Shorter, 2013). Itt történt meg az első szemléletváltás: megszűnt a freudi befolyás ezen a területen. A korábbiakban alapvetően a pszichoanalitikus nézőpont uralkodott, a tünetek kevésbé voltak középpontban, inkább a belső konfliktusokkal foglalkoztak. Az új megközelítés alapján azonban a részletes élettörténet feltárása, vizsgálatok, szakértőkkel való konzultációk helyett tünetlisták alapján lehetett diagnózist felállítani. Előtérbe került biológia, genetika, neurológia. Amellett, hogy sok területen sikereket hozott, problémákat vetett fel néhány diagnosztikai

1 Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – A mentális rendellenességek zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve.

kategóriában. Központi „receptként” használták, viszont a gyógyszeripar hamar nehézségekbe ütközött, amikor a DSM-III által egy kórképként definiált heterogén „major depresszióra” kellett volna gyógyszert fejleszteniük.

Alig hét évvel később frissített kiadás jelent meg (DSM-III-R), amit hamar követett a DSM-IV (American Psychiatric Association, 2000). Ekkor változott meg a dualításban, ellentétpárokban való gondolkodás (Spitzer et al. 1992). Nem a mentális (~szoftver, funkcionális), biológiai (~hardware, organikus) osztályozás alapján született meg a DSM-IV, hanem a mentális zavarokat sok tényező együjtjársával jellemezték (Kendler, 2012). Tengelyekben gondolkodtak (biológiai, pszichológiai, szociális), a diagnosztika során mindegyik (összesen öt) tengely mentén megvizsgálták a beteget, és ebből alkották meg a végső képet (American Psychiatric Association, 2000). A mentális zavarokat azonban továbbra is egymástól elhatárolódó kategóriákként írta le a DSM-IV, s gyakorló szakemberek sokszor érezték, hogy távol van tapasztalataiktól (Shorter, 2013). A kategóriákban való gondolkodás alapján a gyakorlatban megkövetelték, hogy a szakember eldöntse, jelen van-e adott zavar vagy sem. A cél a hamis pozitív diagnózis elkerülése volt, így a megadott kategóriákat szűkre vették. A klinikai valóság azonban azt mutatta és mutatja, hogy általában heterogének a tünetek, és a zavarok között nagy lehet az átfedés. Ezeket figyelembe véve készült el 2013-ra a DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013).

A DSM-5 nézőpontja szerint nincs alapvető különbség patológia és egészség között, egy dimenzió két végpontjának tekinti őket (Paris, 2013). Sok rugalmasságot enged meg a diagnosztikában egyéb tünetekkel való kiegészítésen, súlyosság megítélésén és hasonló tényezőkön keresztül. Tudja kezelni azokat az eseteket, amikor feltételezhető egy zavar megléte, de az adott helyzetben nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű információ, például a tünetek fennállásának időtartama (American Psychiatric Association, 2013).

A hálózati megközelítés

A pszichopatológia hálózati megközelítésének kialakulása a DSM-5 megjelenése előtti pár évre tehető. Ekkoriban már a több mint 15 éve jelen levő DSM-IV problematikus szemlélete lecsengőben volt. A hálózati megközelítés egy alternatív válasz a fentebb kifejtett problémákra. A koncepcionális eredete 2008 körülre tehető, empirikus kutatások az elkövetkező két évben indultak (Fried, Epskamp, Nesse, Tuerlinckx & Borsboom, 2016). Denny Borsboom egyik korai tanulmányában (2008) rámutat a dimenzionális felfogás korlátjaira. Amellett érvel, hogy ha minden zavart egy dimenzió mentén képzelünk el, az rugalmasságot

tesz lehetővé, viszont nem azt a rugalmasságot, amire valójában szükség van. A tünetek dimenzióhoz vannak kötve, egydimenziósak a mentális zavarok. Az igazi rugalmasság akkor lenne jelen, ha a tüneteket önmagukban is lehetne értelmezni, például a súlyosság, megjelenési gyakoriság mentén. Borsboom kutatói, módszertani megközelítésből indul ki (Borsboom et al. 2016, Borsboom, 2017, Epskamp, Maris, Waldorp & Borsboom, 2018), a szemléletnek azonban van tudományfilozófiai háttere is (Kendler, Zachar & Craver, 2011, Held, 2017).

A pszichopatológia hálózatelmélete szerint mentális zavarok egymással kölcsönhatásban levő tényezők (tünetek) hálózatából emelkednek ki (Borsboom, 2008, Borsboom, & Cramer, 2013, Fried et al., 2017, Borsboom, 2017, Epskamp et al., 2018, Borsboom et al., 2021). A hálózatok alapvetően csúcsokból és őket összekötő élekből állnak. Itt a csúcsok sokszor tüneteket jelölnek, általában, de nem kizárólagosan azokat, amik a DSM-IV. vagy DSM-5. kiadásában megtalálhatók. Az őket összekötő élek a közöttük levő kölcsönös ok-okozati kapcsolatot jelentik. A kapcsolatok oka lehet biológiai (az alvászavar fáradtságot okoz), pszichológiai (az érdeklődés elvesztése büntudattal jár), társas normán alapuló (a heroinfüggő valószínűleg kapcsolatba kerül rendvédelemmel ott, ahol tiltott a szer használata) vagy egyéb (Borsboom, 2017).

A kiindulási pont, hogy nem maga a mentális zavar az, ami hatására megjelennek a tünetek, hanem mindig jelen vannak mindenkiben eltérő súlyossági szinten. Amikor az egyén életében történik valami, az aktiválhat tüneteket, amik megjelennek és tovább terjesztik az aktivitás. Pontosan úgy működik elméleti szinten, mint ahogy egy vírus terjed az emberek körében. Vegyünk példaként egy traumatikus eseményt, mondjuk egy élettárs elvesztését. Ezt követően depressziós hangulat lesz úrrá az egyénen, amit alvászavar, szégyen és szorongás követ. A hálózatelmélet szerint a tünetek megjelenése után a mentális zavart gyakorlatilag egy ördögi körként tartják fenn: nem tud aludni, ami miatt depressziós a hangulata, szorong, és ezek ismét elalvási nehézségeket okoznak. Hasonlóképpen zajlik le a folyamat más esetekben is. Ha azt hisszük, mások tudnak olvasni a gondolatainkban, szélsőségesen gyanakodni fogunk mindenkire, és kezdünk eltávolodni a közösségtől. Mivel izolálódunk, nem tudnak mások segíteni rajtuk, így egyre jobban elmerülünk hitünkben (Borsboom, 2017).

Egy kérdés – két válasz

A pszichopatológiai hálózatelmélet az úgynevezett „közös ok” modellekkel szemben helyezi el magát (Nuijten, Deserno, Cramer & Borsboom, 2016, Epskamp, Maris, Waldorp & Borsboom, 2018). Eltérő választ adnak egy nagyon

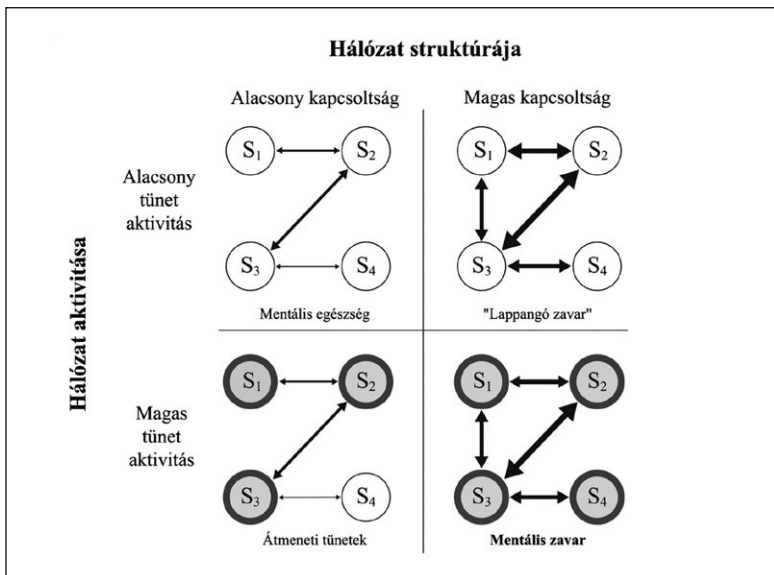
fontos alapkérdésre: miért van az, hogy bizonyos tünetek jellemzően együtt jelennek meg, egymással erősebb kapcsolatban vannak, mint másokkal? Borsboom és Cramer (2013) szemléletesen hasonlítja össze a két választ. A klaszszikus, nyugati orvostudományon és betegségmodellen alapuló válasz (amire a DSM is épül) az, hogy közös a háttérben álló ok. Ahogy a betegségeknel, úgy a mentális zavaroknál is létezik egy háttérben álló ok, ami okozza a tüneteket. Ez az összehasonlítás azonban közel sem tökéletes. A betegségek esetében ugyanis sokszor egyértelműen el lehet dönteni azok meglétét vagy hiányát: erre a Down-szindrómát hozzák fel a szerzők. A mentális zavarok esetében viszont nem létezik laboratóriumi teszt, amivel hasonlóképpen ki lehet mutatni a háttérben álló okot. Szintén szemléletesen mutatja be a párhuzam tökéletlenségét a betegség-tünet kapcsolata. Az orvostudományban a kettő elválasztható egymástól. Az agydaganat egyik tünete a fejfájás, viszont fájhat valakinek a feje agydaganat nélkül és létezhet agydaganat fejfájás nélkül. Ha a pszichopatológia esetében is fennállna ilyen szintű szétválasztás, létezhetne major depresszió depressziós, szomorú hangulat és érdeklődés, örömkészség csökkenése nélkül. A két tünet azonban a DSM-5 által megjelölt központi tünet, amik közül legalább egy megléte nélkül nem diagnosztizálható major depresszió (American Psychiatric Association, 2013). Ugyanígy nehezen képzelhető el pánikbetegség pánikrohamok nélkül (Borsboom, & Cramer, 2013).

A feltett kérdésre alternatív válasz a pszichopatológia hálózatelmélete (Borsboom, 2017). Azért jelennek meg együtt a tünetek, mert ok-okozati kapcsolatban vannak egymással. Ördögi körként működnek, egyszerre okozzák egymást és következményei egymásnak. Itt a „közös ok” válaszhoz képest nagyon fontos különbség van abban, hogy a tünetek aktív szerepet töltenek be. A DSM-5 szemléletéhez képest (legalább valamennyi tünet megjelenése a listán felsoroltakból bizonyos ideig) a hálózatban minden egyes tünetnek meghatározott helye van, nem felcserélhetők. Nem csupán passzív jelzői a zavarnak, hanem aktívan formálják azt, fontos szerepet játszanak a kialakulásában és fennmaradásában (Cramer, Waldorp, van der Maas, & Borsboom, 2010, Borsboom, Cramer, Schmittmann, Epskamp, & Waldorp, 2011, Borsboom, & Cramer 2013). A „közös ok” dimenzionális megközelítése összességében nem válaszolja meg az eredeti kérdést – miért jelennek meg tünetek együtt – hanem csupán absztraktabb szinten fogalmazza meg – miért jelennek meg dimenziók együtt (Borsboom, 2008).

Mi a mentális zavar?

A gyakorlatban jól látható, hogy a mentális zavarok sokszínűek és sok tényező (például szociális, biológiai, kognitív) befolyásolja őket (Kendler, 2012, Borsboom & Cramer, 2013, Nuijten, Deserno, Cramer & Borsboom, 2016). A hálózatelmélet szerint a mentális zavar valójában a hálózatnak egy alternatív egyensúlyi állapota (Borsboom, 2017, Robinaugh, Hoekstra, Toner & Borsboom, 2020). Az első egyensúlyi állapot az a helyzet, amikor a tünetek nincsenek jelen (mindegyiknek alacsony az aktivitása), tehát az egyén jól funkcionál. Az életében történik valami (például munkahely elvesztése), aminek hatására megjelennek a tünetek. Ezek sokszor egy darabig fennmaradnak, majd ismét eltűnnek (a reziliencia, vagyis az ellenállóképesség függvényében). Ha azonban sokáig fennmarad a nehézség, vagy jelen vannak veszélyeztető tényezők (például genetika, betegség, szociális kapcsolatok hiánya), elérkezhet egy olyan pont, amikor öröki körként fenn tudják tartani magukat a tünetek. Ez az alternatív egyensúlyi állapot. Egy tünehálózatot két tényezővel lehet jól jellemezni: egyik a kapcsoltság mértéke (hány kapcsolat van a hálózatban), a másik ezek erőssége. Minél több a kapcsolat, annál több tünetet tud egy megjelenése maga után előidézni, és minél erősebbek a kapcsolatok, annál gyorsabb ez a folyamat (Borsboom, 2017).

1. számú ábra: Tünehálózat a kapcsoltság és a tünetek aktivációja függvényében

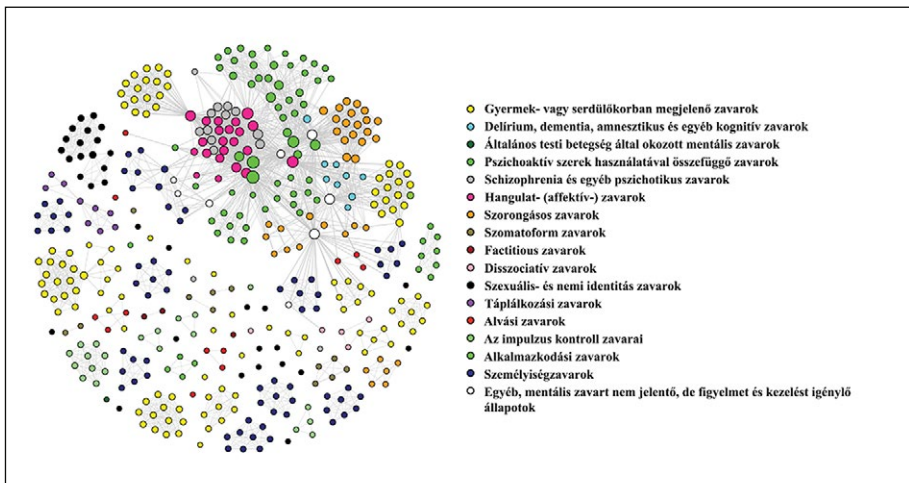

Forrás: Robinaugh et al., 2020.

A komorbiditás hálózatelmélete

Az egyik legfontosabb kérdés a pszichiátria és klinikai pszichológia területén, ami a DSM kiadásában is sokszor megjelenik (American Psychiatric Association, 2008 és 2013) és sok nehézséget vet fel a komorbiditási kérdése (Cramer, Waldorp, van der Maas, & Borsboom, 2010, Borsboom et al., 2011, Cramer & Borsboom, 2013, Nuijten, Deserno, Cramer & Borsboom, 2016, Borsboom, 2017). Ismert, hogy a mentális zavarok esetében több együttes megjelenése nagyon gyakori és problémás. Nehezebb a diagnosztika, viszont nagyobb az igény a segítségre. A „közös ok” modell válasza arra, hogy miért jelennek meg együtt zavarok egyszerű: azért, mert a háttérben meghúzódó okok összefüggnek. A pszichopatológiai hálózatelemzés ehhez képest azt mondja, hogy léteznek úgynevezett „hídtünetek”, amik két zavar tünehálózatának is részét képezik, ezáltal összekötik őket. A dinamikát egyszerűen ragadják meg. Az egyik hálózatban elkezd növekedni az aktivitás, megjelennek a tünetek, és ez a hídtünetek kapcsolatain keresztül átterjed a másik zavar tünehálózatába (Cramer, et al., 2010). Pont ugyanúgy, ahogy egy fertőzés egyik szigetről átterjedhet másik szigetre az őket összekötő hídon utazókon keresztül. Fontosságuk kiemelt, azonosításukhoz négy különböző mérőszámot dolgoztak ki és validáltak (Jones, Ma & McNally, 2021).

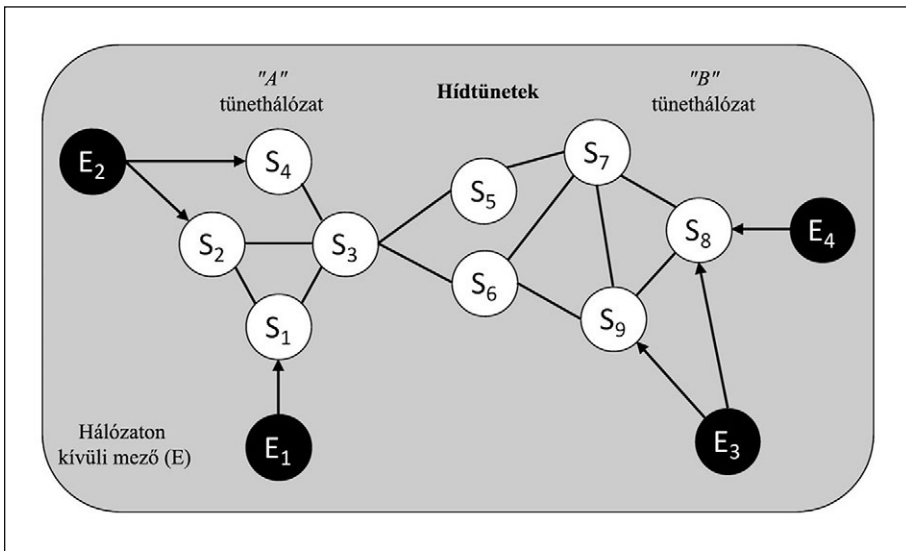
2. számú ábra: Hídtünetek

Forrás: Borsboom, 2017.

Borsboom és munkatársai (2011) felrajzolták a DSM-IV tünehálózatát a következők szerint: minden csúcspont egy tünetnek felelt meg, ami megtalálható volt a DSM IV-ben. Két tünet között akkor rajzoltak fel kapcsolatot, ha létezett legalább egy olyan mentális zavar, aminek a tünettáblájában együtt megtalálhatók voltak. Az eredmény szemléletesen ábrázolja a komorbiditás relevanciáját. A 2. számú ábrán jobb felül található egy nagy tünetcsoport (47,4%), amik között nagyon sok a kapcsolat. Erre jellemző a kisvilág tulajdonság (Watts & Strogatz, 1998), miszerint a tünetek számához képest nagyon gyorsan el lehet jutni egyikből a másikba (Borsboom, et al., 2011). A tünetek egymás utáni megjelenését, az aktiváció terjedését úgy lehet elképzelni ebben a blokkban, mint ahogy egy fertőzés terjed sűrűn lakott környéken, ahol rövid idő alatt el lehet érni másokon keresztül bárkit.

3. számú ábra: A DSM-IV tüneteinek hálózata

Forrás: Borsboom et al., 2011.

Mit jelent mindez a gyakorlatban?

A hálózati megközelítés friss nézőpontot és új elméleteket hozott a pszichopatológia területén, viszont – a bevezetésre reflektálva – legfontosabb pont a gyakorlati felhasználhatósága. Ezek az újdonságok nagy hatással lehetnek mind a kutatói, mind a szakmai gyakorlatra (Jones & Robinaugh, 2021).

A kutatói oldalon a megközelítés elveszi a hangsúlyt a nehezen megfogható „háttérben álló okról”. Nagy erőforrásigényű kutatások keresik a különböző mentális zavarok központi okát kis eredménnyel. A pszichopatológiai hálózat-elmélet szerint ilyen egyedi, kizárólagos ok (mint például egy agytumor) nem létezik. A hangsúly sokáig olyan kérdőívek elkészítésén volt, amik a lehető legpontosabban tudják közelíteni a „közös okot”, ezek helyett érdemes arra fókuszálni, hogy a lehető legpontosabban meg tudjuk határozni a tünetek (és egyéb tényezők) közötti kapcsolatot (Nuijten, et al., 2016). Sok mentális zavar esetében végeztek már kutatást, ezek közül talán leginkább fókuszban a komorbiditás (Yordanova, Kolev, Kirov & Rothenberger, 2010, van de Leemput et al., 2014, Choi, Batchelder, Ehlinger, Safren & O’Vleirigh, 2018, Köhne & Isvoranu, 2021), a major depresszió (Fried, Epskamp, Nesse, Tuerlinckx, & Borsboom, 2016, McWilliams, Sarty, Kowal & Wilson, 2017, Kaiser, Herzog, Voderholzer & Brakemeier, 2021, Malgaroli, Calderon, & Bonanno, 2021) és a poszttraumás stressz szindróma (Armour, Fried, Deserno, Tsai, & Pietrzak, 2017, Birkeland, & Heir, 2017, Bryant et al., 2017, Hardy et al., 2021) áll, de ide tartoznak a szorongásos zavarok, az étkezési zavarok, a kényszerbetegség és sok egyéb (Robinaugh, Hoekstra, Toner & Borsboom, 2020).

A klinikai gyakorlati cél sokrétű. Ebből a megközelítésből kereshetjük azokat a pontokat, ahol be kell avatkozni, hogy a leghatékonyabban csökkenjen a hálózat aktivitása, a tünetek súlyossága. Ki kell billenteni az alternatív egyensúlyi állapotból a tünethálózatot. Ez többféleképp tehető meg (Borsboom, 2017). Kereshetünk olyan központi tüneteket, amik nagy hatással vannak a többire. Ezek célzott terápiás kezelése során az egész hálózat aktivitása csökkenhet. Változtathatunk a tünetekre ható, de a tünethálózathoz képest külső tényezőkön. Ide tartozhat például a társas kapcsolataink javítása, pánikrohamokat keltő helyzetekkel való foglalkozás. Végezetül pedig megpróbálhatjuk átalakítani a hálózat struktúráját a kapcsolatok számának és erejének változtatásán keresztül. Ezt a célt szolgálja, amikor arra fókuszálunk, hogy nehéz helyzetekre ne a szerhasználat legyen a megoldás. A hídtünetek külön figyelmet érdemelnek, hogy megakadályozzuk további mentális zavarok kialakulását (Jones et al., 2018).

Kiemelt fontosságú terület a predikció, előrejelzés, hogy időben elindulhasson az intervenció. Ennek két aspektusára koncentrálnak a hálózati irodalom (Fried et al., 2017). Kereshetjük azokat a pontokat, amikor a hálózat „átbillen” az alternatív egyensúlyi állapotba, illetve ehhez kapcsolódó korai figyelmeztető jelzéseket (Dablander, Pichler, Cika & Bacilieri, 2021). Másrészt felhasználhatunk csoportszintű vizsgálatokból nyert adatokat, és modellezhetjük a mentális zavarok kialakulásának dinamikáját. Bryant és munkatársai (2017) poszttraumás-stressz-szindrómánál vizsgálták a hálózat struktúráját a traumatikus sérülést

követő 1–2 héten belül és 12 hónappal később. Cél lehet továbbá a terápiából való kilépés előrejelzése a megakadályozása céljából. Dinamikus hálózatok vizsgálata kiegészíthet gépi tanuláson alapuló predikciós modelleket, pontosabb előrejelzés érhető így el (Lutz et al., 2018).

Különböző mentális zavarokra sokféle tünetkonstelláció lehet jellemző. Fried és Nesse (2015) 3073 major depresszióval diagnosztizált betegnél 1030 különféle tünetprofilot talált. Hálózatelemzési módszerekkel lehetségessé válhat egyéni szintű tünehálózat-dinamika megállapítása. Ennek egy fontos eszköze az élményértékelő mintavételi módszer (Csíkszentmihályi & Larson, 1987). Naplószerű módszer, az egyénnek a hétköznapi élete során kell megadott időközönként vezetni a mentális állapotát, adott helyzetet és egyéb tényezőket. Ennek segítségével időbeli adatokat lehet gyűjteni, és hálózati formában szemléltetni az időbeli változásokat. Így sokkal mélyrehatóbban, egyéni szinten lehet vizsgálni a tünetek (és egyéb tényezők) közötti kapcsolatot, személyre szabott intervenció kidolgozási alapjául szolgálhat (Guloksuz, Pries & van Os, 2017, Epskamp, Maris, Waldorp & Borsboom, 2018).

Korlátok és kihívások

A pszichopatológia hálózatelmélete sok kérdésre választ adhat, viszont többet fel is vet. Az elkövetkezendő közel egy évtized célja az elméletek, módszerek és eredmények kidolgozása. Így válhat belőle akár egy új irányzat a pszichopatológia területén (Robinaugh, et al., 2020). Ugyanitt három kritikát fogalmaznak meg. Egyrészt a korábbi kutatásokban már meglévő, DSM-eken alapuló adatokon végeztek hálózatelemzést. Másrészt szinte nincs olyan kutatás, ahol egy beavatkozás segítségével megvizsgálták volna, hogy hogyan változik egy tünet hatására az egész hálózat. Harmadrészt óva intenek a következtetések levonásánál, a komplex rendszerek viselkedését különösen lehet előre jelezni.

Szintén nehéz kérdés a csúcspont kiválasztása. Eleinte a DSM-et használták iránymutatásként, viszont egyéb fontos tényezők is központi szerepeket tölthetnek be bizonyos mentális zavarok hálózatában. Amennyiben egy ilyen tényezőt kihagyunk, jelentősen eltérhet a hálózat struktúrája (Fried et al., 2017, Bringmann & Eronen, 2018). Az sem egyértelmű, milyen szinten érdemes vizsgálni a mentális zavarokat. Általában tüneteket vizsgálnak, viszont az élményértékelő mintavételi módszer esetében az érzelmi állapotokat helyezik előtérbe (Fried et al., 2016). Mindez kihatással van a megismételhetőségre is. Az elmúlt években jelentősen nőtt a mentális zavarok hálózatelemzésével foglalkozó tanulmányok száma, viszont kevés volt a kísérlet az eredmények megismétlésére (Fried &

Cramer, 2017, Guloksuz, Pries & van Os, 2017). McNally (2020) azonban több példát hoz fel amellet, hogy a módszertan kiállta a próbát és a megismételhetőség kérdésre megnyugtató igen a válasz.

Többen megkérdőjelezik a hálózatelmélet és a „közös ok” modell éles szétválasztását (Humphry & McGrane, 2010, Fried & Cramer, 2017, Bringmann & Eronen, 2018). Amellet érvelnek, hogy valójában nincs éles határ a kettő között: nem lehet pontosan tudni, hol ér véget az egyik és kezdődik a másik. A különböző hálózatelemzési módszerek nem számítanak újdonságnak, hanem a vizualizáció és a különböző mutatók eszköztárának bevonása az, ami új szemszögből mutatja be a mentális zavarokat (Bringmann & Eronen, 2018). A hálózati megközelítés kutatói is elismerik, hogy a valóság valószínűleg jóval összetettebb a két nézőpont éles szétválasztásánál. Mindkét irány hozzáadhat a mentális zavarok magyarázatához, de tiszta, önálló formában félrevezetők lehetnek. Előfordulhat, hogy bizonyos zavaroknál egyik, másoknál másik, megint másoknál pedig hibrid modellek (például egy „közös ok” váltja ki a tüneteket, viszont azok kapcsolata tartja fenn a mentális zavar egyensúlyi állapotát) ígéretesebbek. Hibrid modell lehet a legjobb megközelítés például a poszttraumásstressz-szindróma és a major depresszió esetében (Fried & Cramer, 2017).

A pszichopatológia hálózatelméletének előnyeit, korlátait, kihívásait számos cikkben összefoglalják (Fried & Cramer, 2017, Fried et al., 2017, Robinaugh, et al., 2020, Guloksuz, Pries & van Os., 2017, McNally, 2020).

Diszkusszió

A hálózati megközelítés népszerűsége a pszichopatológia területén 2008 óta exponenciális ütemben növekedett. Az első évtizedben 363 cikk született, ennek 60%-a az utolsó két évben. Nagyrészt empirikus kutatások, amik a módszertant alkalmazzák, de növekedett az elméleti és módszertani tanulmányok száma is (Robinaugh, et al., 2020). Népszerűségének több oka is van. Könnyen tudja kezelni a mentális zavarok soktényezős mivoltát, tükrözi azt a gondolkodást, ahogy a gyakorlati szakemberek (és akár a hétköznapi emberek is) gondolkodnak a zavarokról, tünetekről (Borsboom, Cramer, 2013, Borsboom, 2017). Nem egy merev, elméleti kategóriarendszer, hanem rugalmas megközelítés, amit akár egyénenként eltérően is lehet alkalmazni. Egyszerű választ ad a hídtünetekkel a komorbiditás sokat kutatott és problematikus területére (Cramer, et al., 2010, Jones, Mair & McNally, 2018). Hálózati modellezéssel a komplexitás nagyon magas foka érhető el jól értelmezhető formában. Létrehozhatók többretegű modellek, ahol értelmezünk rétegeken belüli, illetve azok közötti kapcsolatokat. Az

első réteg lehet például a gének hálózata, felette a tünetek hálózata, rajtuk kívül pedig megjelenhetnek környezeti faktorok (Guloksuz, Pries & van Os, 2017).

A hálózati megközelítést azonban nem csak a pszichopatológia területén lehet alkalmazni. A hálózattudomány multidiszciplináris, egy közös nyelv, ami sokféle tudományterületet összeköt (Barabási & Pósfai, 2016). Habár nem lehet minden esetben teljesen egyformán eljárni, tudományterületenként, kutatásonként eltérő lehet a hálózaton belüli fókusz, a mérőszámok használata, mégis átfogó megközelítés. A legtagabb értelemben gyakorlatilag azt vizsgáljuk, hogy különböző tényezők hogyan kapcsolódnak össze egymással egy bonyolult rendszerben (Bringmann & Eronen, 2018). Ezek lehetnek gének, személyek, repülőterek, weboldalak, érzelmek és a sor szinte soha nem ér véget. A kapcsolat is sokrétű lehet. Szociometria esetében, vagy bünszervezetek felépítésének hálózatelemzése során ismertek alapvetően a kapcsolatok (ki, ki mellé ülne a vonaton; ki, kivel telefonál/találkozik; ki, kit ismer), más területen viszont pont a csúcsok tulajdonsága ismert (tünetek súlyossága, gyakorisága) és a kapcsolatokat (feltételes, időbeli) kell kiszámolni. Az utak eltérők, viszont végeredményben egy hálózatot kapunk, amit azonos (legalábbis nagyon hasonló) módszerekkel lehet elemezni. Léteznek univerzális típusai/tulajdonságai a hálózatoknak, amiknek a feltételei, ha teljesülnek, tudományterülettől függetlenül pontosan ugyanazok lesznek a tulajdonságai és hálózatelemzési következtetései. Ilyen lehet például a véletlen hálózat (Erdős & Rényi, 1959), a kisvilág tulajdonság (Watts & Strogats, 1998) vagy a skálafüggetlenség (Barabási & Albert, 1999). Végezetül előnyei közé tartozik az eredmények vizualizációja (Bringmann & Eronen, 2018). Különböző algoritmusok (Fruchterman & Reingold, 1991, Jones, Mair & McNally, 2018) lehetővé tesznek olyan megjelenítési módokat, hogy – természetesen a csúcsok számának függvényében – csupán a hálózatra ránézve is lehet következtetéseket levonni.

A mentális zavarok hálózatelemzése a klinikai profilalkotást támogathatja, az univerzalitás elvéből kifolyólag a hálózatelemzés módszertana pedig a profilozás különféle területein alkalmazható. Egy doktori disszertációban (Pas, 2018) hálózatelemzési módszereket használtak elkövetők ismeretlen jellemzőinek meghatározásához. A szerző előnyként kiemeli, hogy könnyen használható bárki által, nem feltételez sem pszichológiai, sem pszichiátriai ismereteket. A módszer egyre pontosabb lesz, ahogy több adat érkezik be. Bár ez még egy bevezető tanulmány, ígéretesek az eredmények. A hálózatelemzés módszerei, matematikai eljárásai a profilalkotásban egy új megközelítést jelenthetnek. Számos algoritmus áll rendelkezésre, melyek bevezetése megfelelő mennyiségű és minőségű adat felhasználásával kimagasló pontosságot képes elérni az ismeretlen tulajdonságok meghatározásában amellet, hogy elméletek kidolgozásában is segítséget nyújthat.

Felhasznált irodalom

- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Author.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Author.
- Armour, C., Fried, E. I., Deserno, M. K., Tsai, J. & Pietrzak, R. H. (2017). A network analysis of DSM-5 posttraumatic stress disorder symptoms and correlates in U.S. military veterans. *Journal of Anxiety Disorders*, 45, 49–59. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2016.11.008>
- Barabási, A. L. & Albert, R. (1999). Emergence of scaling in random networks. *Science*, 286(5439), 509–512. <https://doi.org/10.1126/science.286.5439.509>
- Barabási, A.-L. & Pósfai, M. (2016). *Network Science*. Cambridge University Press.
- Birkeland, M. S., Blix, I., Solberg, O. & Heir, T. (2017). Gender Differences in Posttraumatic Stress Symptoms after a Terrorist Attack: A Network Approach. *Frontiers in Psychology*, 8, 2091. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02091>
- Borsboom, D. (2008). Psychometric perspectives on diagnostic systems. *Journal of Clinical Psychology*, 64(9), 1089–1108. <https://doi.org/10.1002/jclp.20503>
- Borsboom, D. (2017). A network theory of mental disorders. *World Psychiatry*, 16(1), 5–13. <https://doi.org/10.1002/wps.20375>
- Borsboom, D. & Cramer, A. O. (2013). Network analysis: an integrative approach to the structure of psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9, 91–121. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-050212-185608>
- Borsboom, D., Cramer, A. O. J., Schmittmann, V. D., Epskamp, S. & Waldorp, L. J. (2011). The Small World of Psychopathology. *PLoS ONE*, 6(11), Article e27407. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0027407>
- Borsboom, D., Deserno, M. K., Rhemtulla, M., Epskamp, S., Fried, E. I., McNally, R. J., Robinaugh, D. J., Perugini, M., Dalege, J., Costantini, G., Isvoranu, A.-M., Woysocki, A. C., van Borkulo, C. D., van Bork, R. & Waldorp, L. J. (2021). Network analysis of multivariate data in psychological science. *Nature Reviews Methods Primers*, 1(1). <https://doi.org/10.1038/s43586-021-00055-w>
- Borsboom, D., Rhemtulla, M., Cramer, A. O. J., van der Maas, H. L. J., Scheffer, M. & Dolan, C. V. (2016). Kinds versus continua: A review of psychometric approaches to uncover the structure of psychiatric constructs. *Psychological Medicine*, 46(8), 1-13. <https://doi.org/10.1017/S0033291715001944>
- Bringmann, L. F. & Eronen, M. I. (2018). Don't blame the model: Reconsidering the network approach to psychopathology. *Psychological Review*, 125(4), 606–615. <https://doi.org/10.1037/rev0000108>

- Bryant, R. A., Creamer, M., O'Donnell, M., Forbes, D., McFarlane, A. C., Silove, D. & Hadzi-Pavlovic, D. (2017). Acute and Chronic Posttraumatic Stress Symptoms in the Emergence of Posttraumatic Stress Disorder: A Network Analysis. *JAMA Psychiatry*, 74(2), 135–142. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2016.3470>
- Choi, K. W., Batchelder, A. W., Ehlinger, P. P., Safren, S. A. & O'Cleirigh, C. (2017). Applying network analysis to psychological comorbidity and health behavior: Depression, PTSD, and sexual risk in sexual minority men with trauma histories. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 85(12), 1158–1170. <https://doi.org/10.1037/ccp0000241>
- Cramer, A. O., Waldorp, L. J., van der Maas, H. L. & Borsboom, D. (2010). Comorbidity: a network perspective. *The Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 137–193. <https://doi.org/10.1017/S0140525X09991567>
- Csikszentmihályi, M. & Larson, R. (1987). Validity and reliability of the experience-sampling method. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 175(9), 526–536. <https://doi.org/10.1097/00005053-198709000-00004>
- Dablander, F., Pichler, A., Cika, A. & Bacilieri, A. (2020). Anticipating Critical Transitions in Psychological Systems using Early Warning Signals: Theoretical and Practical Considerations <https://doi.org/10.31234/osf.io/5wc28>
- Epskamp, S., Maris, G., Waldorp, L. J. & Borsboom, D. (2018). Network psychometrics. In P. Irwing, T. Booth, & Hughes, D. J. (Eds.), *The Wiley handbook of psychometric testing: A multidisciplinary reference on survey, scale and test development* (pp. 953–986). Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118489772.ch30>
- Epskamp, S., van Borkulo, C. D., van der Veen, D. C., Servaas, M. N., Isvoranu, A. M., Rijsse, H. & Cramer, A. (2018). Personalized Network Modeling in Psychopathology: The Importance of Contemporaneous and Temporal Connections. *Clinical Psychological Science: a Journal of the Association for Psychological Science*, 6(3), 416–427. <https://doi.org/10.1177/2167702617744325>
- Erdős, P. & Rényi, A. (1959). On Random Graphs I. *Publicationes Mathematicae Debrecen*, 6, 290–297.
- Fried, E. I. & Cramer, A. (2017). Moving Forward: Challenges and Directions for Psychopathological Network Theory and Methodology. *Perspectives on Psychological Science: a journal of the Association for Psychological Science*, 12(6), 999–1020. <https://doi.org/10.1177/1745691617705892>
- Fried, E. I. & Nesse, R. M. (2015). Depression is not a consistent syndrome: An investigation of unique symptom patterns in the STAR*D study. *Journal of Affective Disorders*, 172, 96–102. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.10.010>
- Fried, E. I., Epskamp, S., Nesse, R. M., Tuerlinckx, F. & Borsboom, D. (2016). What are 'good' depression symptoms? Comparing the centrality of DSM and non-DSM symptoms of depression in a network analysis. *Journal of Affective Disorders*, 189, 314–320. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.09.005>

- Fried, E. I., van Borkulo, C. D., Cramer, A. O. J., Boschloo, L., Schoevers, R. A. & Borsboom, D. (2017). Mental disorders as networks of problems: A review of recent insights. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology: The International Journal for Research in Social and Genetic Epidemiology and Mental Health Services*, 52(1), 1–10. <https://doi.org/10.1007/s00127-016-1319-z>
- Fruchterman, T. M. & Reingold, E. M. (1991). Graph drawing by force-directed placement. *Software: Practice and Experience*, 21(11), 1129–1164. <https://doi.org/10.1002/spe.4380211102>
- Guloksuz, S., Pries, L. K. & van Os, J. (2017). Application of network methods for understanding mental disorders: pitfalls and promise. *Psychological Medicine*, 47(16), 2743–2752. <https://doi.org/10.1017/S0033291717001350>
- Hardy, A., O’Driscoll, C., Steel, C., Van der Gaag, M. & Van den Berg, D. (2021). A network analysis of post-traumatic stress and psychosis symptoms. *Psychological Medicine*, 51(14), 2485–2492. <https://doi.org/10.1017/S0033291720001300>
- Haslbeck, J. M. B., Ryan, O., Robinaugh, D., Waldorp, L. & Borsboom, D. (2019). Modeling Psychopathology: From Data Models to Formal Theories. <https://doi.org/10.31234/osf.io/jgm7f>
- Held, B. S. (2017). The distinction between psychological kinds and natural kinds revisited: Can updated natural-kind theory help clinical psychological science and beyond meet psychology’s philosophical challenges? *Review of General Psychology*, 21(1), 82–94. <https://doi.org/10.1037/gpr0000100>
- Humphry, S. M. & McGrane, J. A. (2010). Is there a contradiction between the network and latent variable perspectives? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 160–161. <https://doi.org/10.1017/S0140525X10000786>
- Jones, P. J. & Robinaugh, D. R. (2021). So What? Implications of Network Theory for Research and Practice. <https://doi.org/10.31234/osf.io/6bqdx>
- Jones, P. J., Ma, R., & McNally, R. J. (2021). Bridge Centrality: A Network Approach to Understanding Comorbidity. *Multivariate Behavioral Research*, 56(2), 353–367. <https://doi.org/10.1080/00273171.2019.1614898>
- Jones, P. J., Mair, P. & McNally, R. J. (2018). Visualizing Psychological Networks: A Tutorial in R. *Frontiers in Psychology*, 19, 1742. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01742>
- Kaiser, T., Herzog, P., Voderholzer, U. & Brakemeier, E.-L. (2021). Unraveling the comorbidity of depression and anxiety in a large inpatient sample: Network analysis to examine bridge symptoms. *Depression and Anxiety*, 38(3), 307–317. <https://doi.org/10.1002/da.23136>
- Kendler, K. S. (2012). The dappled nature of causes of psychiatric illness: Replacing the organic-functional/hardware-software dichotomy with empirically based pluralism. *Molecular Psychiatry*, 17(4), 377–388. <https://doi.org/10.1038/mp.2011.182>
- Kendler, K. S., Zachar, P. & Craver, C. (2011). What kinds of things are psychiatric disorders?. *Psychological Medicine*, 41(6), 1143–1150. <https://doi.org/10.1017/S0033291710001844>

- Köhne, A. & Isvoranu, A. M. (2021). A Network Perspective on the Comorbidity of Personality Disorders and Mental Disorders: An Illustration of Depression and Borderline Personality Disorder. *Frontiers in Psychology*, 12, 2456. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.680805>
- Lewin, K. (1951). Problems of research in social psychology. In Cartwright, D. (Eds.), *Field theory in social science: Selected theoretical papers* (pp. 155-169). New York: Harper & Row. <https://doi.org/10.1177/000271625127600135>
- Lutz, W., Schwartz, B., Hofmann, S. G., Fisher, A. J., Husen, K. & Rubel, J. A. (2018). Using network analysis for the prediction of treatment dropout in patients with mood and anxiety disorders: A methodological proof-of-concept study. *Scientific Reports*, 8(1), 7819. <https://doi.org/10.1038/s41598-018-25953-0>
- Malgaroli, M., Calderon, A. & Bonanno, G. A. (2021). Networks of major depressive disorder: A systematic review. *Clinical Psychology Review*, 85, Article 102000. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.102000>
- McNally, R. J. (2020). Network Analysis of Psychopathology: Controversies and Challenges. *Annual Review of Clinical Psychology*, 17, 31-53. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081219-092850>
- McWilliams, L. A., Sarty, G., Kowal, J. & Wilson, K. G. (2017). A Network Analysis of Depressive Symptoms in Individuals Seeking Treatment for Chronic Pain. *The Clinical Journal of Pain*, 33(10), 899–904. <https://doi.org/10.1097/AJP.0000000000000477>
- Moscovici, S. (2004). *La psychanalyse: son image, son public*. Paris: Presses Universitaires de France. <https://doi.org/10.3917/puf.mosco.2004.01>
- Nuijten, M. B., Deserno, M. K., Cramer, A. O. J. & Borsboom, D. (2016). Mental disorders as complex networks: An introduction and overview of a network approach to psychopathology. *Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation*, 13(4-5), 68–76.
- Paris, J. (2013). The Ideology Behind DSM-5. In Paris, J. & Phillips, J. (Eds), *Making the DSM-5. Concepts and Controversies* (pp. 39-45). Springer New York. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6504-1>
- Pas, L. (2018). *Statistical Criminal Profiling Predicting Homicide Offender Characteristics using a Bayesian Network*. Master Thesis, Universiteit Leiden.
- Robinaugh, D. J., Hoekstra, R., Toner, E. R. & Borsboom, D. (2020). The network approach to psychopathology: a review of the literature 2008-2018 and an agenda for future research. *Psychological Medicine*, 50(3), 353–366. <https://doi.org/10.1017/S0033291719003404>
- Shorter, E. (2013). The History of DSM. In Paris, J. & Phillips, J. (Eds), *Making the DSM-5. Concepts and Controversies* (pp. 3-20). Springer New York. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6504-1>
- Spitzer, R. L., First, M. B., Williams, J. B., Kendler, K. S., Pincus, H. A., & Tucker, G. (1992). Now is the time to retire the term „organic mental disorders.” *The American Journal of Psychiatry*, 149(2), 240–244. <https://doi.org/10.1176/ajp.149.2.240>

- van de Leemput, I. A., Wichers, M., Cramer, A. O. J., Borsboom, D., Tuerlinckx, F., Kuppens, P., van Nes, E. H., Viechtbauer, W., Giltay, E. J., Aggen, S. H., Derom, C., Jacobs, N., Kendler, K. S., van der Maas, H. L. J., Neale, M. C., Peeters, F., Thiery, E., Zachar, P. & Scheffer, M. (2014). Critical slowing down as early warning for the onset and termination of depression. *PNAS*, *111*(1), 87-92. <https://doi.org/10.1073/pnas.1312114110>
- Watts, D. J. & Strogatz, S. H. (1998). Collective dynamics of 'small-world' networks. *Nature*, *393*, 440-442. <https://doi.org/10.1038/30918>
- Yordanova, J., Kolev, V., Kirov, R. & Rothenberger, A. (2010). Comorbidity in the context of neural network properties. *Behavioral and Brain Sciences*, *33*(2-3), 176–177. <https://doi.org/10.1017/S0140525X1000083X>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Hermann Zs. (2021). Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése. *Belügyi Szemle*, *69*(12) 2137-2154. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.5>

Ránki Sára

Nyelvi profilalkotás

Linguistic profiling

Absztrakt

Jelen tanulmány a nyelvi profilalkotásról szól. Egészen pontosan arról, hogy mit jelent a nyelvi profilalkotás, milyen nyelvészeti elméleti és módszertani alapokra épül, és milyen igazságügyi területeken lehet alkalmazni.

Kulcsszavak: nyelvi profil, szociodemográfiai jellemzők, anonim szerzők, pszeudonim szerzők, álnevek dekódolása

Abstract

The current study is about linguistic profiling. After introducing the theoretical and methodological foundations of linguistic profiling I will discuss the practical implications.

Keywords: linguistic profiling, sociodemographic characteristics, anonymous authors, pseudonymous authors, decoding pseudonyms

Jelen tanulmány margójára

Tekintettel arra, hogy a tanulmány a Belügyi Szemle hasábjain jelenik meg, módszertani szempontból a tudományos stílus elvárásai szerint kívánkoznék megfogalmazni a mondanivalót. Figyelembe véve azt a szempontot viszont, hogy a Szemle olvasóközönsége legkevésbé a nyelvésztársadalom, a tanulmány a tudományos-ismeretterjesztő publikációk elvárásai szerint íródott, hogy célját elérni tudja. Tényleg ismereteket terjesszen, tudományos jelleggel.

Nagyon röviden az igazságügyi nyelvészetről

Az igazságügyi nyelvészet alkalmazott nyelvészeti tudományterület. Az igazságügyi, más néven forenzikus nyelvészet összefoglaló elnevezése azoknak az alkalmazott nyelvészeti eljárásoknak, amelyek valamilyen módon az igazságszolgáltatás sikerességét segítik elő. Alkalmazott nyelvészeti tudományterületként a nyelvtudomány megállapításait használja az igazságügyi eljárásokban.

Az igazságügyi nyelvészet nemcsak a nemzetközi, hanem a hazai nyelvészeti szakirodalom része is. A hazai szakirodalomban (Ránki, 2011) már az 1960-as évek óta jelennek meg tanulmányok. Elsőként 1961-ben a *Kriminalisztika* című BM-kiadvány (Garamvölgyi & Viski, 1961) foglalkozott kriminalisztikai célú szövegvizsgálattal.

Az igazságügyi nyelvészet részterületei

A hazai és a nemzetközi szakirodalom is beszámol arról, hogy mit tekint valójában az igazságügyi nyelvészet részterületeinek. A hazai szakirodalmi adatok viszont még korántsem olyan részletesek, mint a nemzetköziek. Ha az elmúlt fél évszázad hazai eredményeit nézzük, akkor leginkább arról esik szó, hogy milyen perekben működtek közre nyelvészszakértők, ez általában a kriminalisztikai szövegnyelvészet területét érinti, vagy hogy mik azok a nyelvi jogok, mi az a nyelvi diszkrimináció, vagy milyen új törekvések tapasztalhatók a forenzikus nyelvészetben (Kontra, 2006.). Méltatlanul kevés szó esik például a börtönnyelvészetről, amely azt hivatott kutatni, hogy a börtönnyelvi vizsgálatokat hogyan lehetne felhasználni az igazságszolgáltatás javára, de ugyanígy nem ismeretesek olyan kutatások sem, amelyek a menekültek nyelvhasználatát vizsgálnák az idegenrendészetben.

Összefoglalóan a hazai forenzikus nyelvészet szakterületei: kriminalisztikai szövegnyelvészet (például szerzőségvizsgálat, tartalomelemzés), törvényszéki fonetika (hangazonosítás, hangadatbázis építése), nyelvi profilalkotás, bűnügyi lexikográfia (bűnügyi szótárak, kategóriaszótárak készítése), börtönnyelvi vizsgálatok, tárgyalótermi diskurzuselemzés, gyűlöletbeszéd-elemzés stb. A vizsgálatok kiterjednek írott és beszélt nyelvi anyagokra is.

A nyelvi profilalkotás

Mire lehet használni a nyelvi profilalkotást? Miért lesz jó egy nyomozónak például, ha összetalálkozik egy nyelvészrel, aki végez nyelvi profilalkotást? Jogosan merül fel a kérdés egy olyan tudományterülettel kapcsolatban, amely elszigetelten működik az igazságszolgáltatástól még akkor is, ha annak alkalmazhatósága abszolút az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódik.

A nyelvi profilalkotás az igazságügyi nyelvészet azon részterülete, amely egy szöveg (írott vagy hangzó) ismeretlen (vagy álneves) szerzőjének profilját tudja meghatározni nyelvészeti módszerekkel. A definícióból kitűnik, hogy a nyelvi profilalkotás tehát nem azonos a grafológiával, mert nem írásképet vizsgál a szakértő, hanem szöveget. A nyelvi profilalkotás során elsősorban egy szerző szociodemográfiai jellemzőit lehet meghatározni. Tehát nemét, korát, nyelvjárást, hogy milyen anyanyelvű, egynyelvű vagy kétnyelvű-e, iskolai végzettségét, esetleg foglalkozását. Másodszorban pedig az egyes szövegekből más egyéb jellemzők is kirajzolódhatnak egy szerzővel kapcsolatban, de ezeket előre nem lehet megjósolni, ezek a szövegvizsgálatok során rajzolódhatnak ki mint az adott profil egyéb jellemzői. Például a szerző vallása, tartozik-e valamilyen csoporthoz (hobby), vall-e szélsőséges nézeteket, milyen fórumokat olvas, van-e online jelenléte, családos-e vagy egyedülálló, volt-e börtönviselt stb. Fontos azt is elmondani, hogy aki nyelvi profilalkotást végez, az nem személyiségjellemzőket határoz meg. Tehát a nyelvi profilalkotás során egy szakértő nem nyilatkozhat például abban a tekintetben, hogy az adott szöveg feltételezett szerzője szenved-e pszichiátriai betegségben. Nem is teheti, hiszen nem kompetenciája. Azt viszont megállapíthatja, hogy vannak olyan szövegsajátosságok, amelyek például nem kapcsolhatók valóságelemekhez. Ilyen esetben konzultálni szükséges pszichológus szakértővel, aki a nyelvi profil alapján kompetens nyilatkozni arról, hogy a szövegsajátosságok alapján lehet-e következtetni arra, hogy a feltételezett szerző valamilyen pszichiátriai kórképet mutat. De minden, ami egy szövegből kinyerhető egyéb információ, tehát egy profil felállításában adatként szolgálhat mint a kérdéses profil jellemzője, a nyelvi profilalkotás feladata kinyerni az adott szövegből.

A nyelvi profilalkotás elméleti kerete

Az elméleti keretet többek között a nyelvészeti pragmatika, a pszicholingvisztika, a dialektológia, a stilisztika, a szociolingvisztika és leíró szövegnyelvészet, fonetika, morfológia, lexikológia és szintaxis adják. Ez nem azt jelenti, hogy

a nyelvtudomány egyéb szakterületeit nem vonja be az elemzésekbe, profilalkotásba, hiszen a különféle nyelvészeti szakterületeket együttesen figyelembe vevő globális szemléletmód alkalmas lehet arra, hogy egy nyelvi profilalkotás alapjául szolgáljon.

Az alábbiakban ezek közül néhányuk rövid ismertetése következik.

A nyelvészeti pragmatika *„a nyelvnek a különböző kontextusokban különböző célok elérése érdekében való használatát vizsgálja mind a nyelvhasználó produkciója, mind a partner interpretációja, illetve a kettő interakciója során”* (Németh, 2006). A nyelvészeti pragmatika tehát azt állapítja, meg hogy egy írott vagy hangzó szöveggel a nyelvhasználónak (beszélőnek és hallgatónak) célja van; aki az üzenetet kapja, az értelmezi (interpretálja) azt, és mindezekon keresztül valósul meg (realizálódik) igazából maga a nyelvhasználat (Austin, 1990). A pragmatika egyik ága, a funkcionális kognitív pragmatika bevezeti a „nyelvhasználat” helyett a „nyelvi tevékenység” fogalmát (Tátrai, 2011), és ezzel próbálja meg hangsúlyozni, hogy a nyelv használata tevékenység, tett (act). Ez azt jelenti, hogy mindenki felelős azért, amit mond vagy ír. Az pedig, ahogy egy szöveget megformál valaki (Nemesi, 2009), tudatos döntések sorozata. Nemcsak, hogy tudatos döntések sorozata, de automatikus is. Automatikusan választjuk meg stílusunkat, szavainkat, mondatszerkezetünket, de még toldalékainkat is. Rutinszerűen használja az ember a nyelvet.

A nyelvi tevékenység

A „nyelvi tevékenység” fogalma azt jelenti, hogy konstruktívan járulunk hozzá saját nyelvhasználatunkhoz, amely szociokulturálisan és kognitívan is meghatározott. Konstruktívan, tehát tudatosan, azt felépítve, az író, beszélő részéről ahhoz hozzájárulva. A szociokulturális meghatározottság arra utal, hogy a nyelvi tevékenység minőségének egyik faktora az, hogy egy szöveg szerzőjének milyenek a szociodemográfiai és szociokulturális jegyei (Hymes, 1967).

A nyelvi választás tudatos döntés (kivéve az olyan eseteket, amikor valami véletlenül kicsúszik az ember száján, vagy elszólja magát), a rendelkezésre álló nyelvi készletből a beszélő különböző szempontok alapján választja ki azokat, amelyekről azt gondolja, hogy kommunikációját sikeressé tehetik. Például, ha kimond egy adott szót, vagy valamilyen stratégia folytán inkább körül írja azt (ha diszkrécióra vagy titkosságra törekszik), vagy nem mond ki semmit (Tolcsvai-Nagy 2011). Esetleg köznyelvet használ a kommunikációjában, vagy helyette titkos nyelvet (ez a hétköznapi nyelvben „virágnyelvként” ismert). A nyelvet variabilitás jellemzi, tehát „van miből választani” annak használata során.

A beszélőtől függ, és annak tudatos döntése, hogy mely nyelvi elemeket, formákat alkalmazza (Szili, 2004). A nyelvi választásokkal kapcsolatban lényeges szempont, hogy spontán beszéd esetén is választ a nyelvhasználó (nem csak egy előre megírt beszéd esetében). A választás automatikusan működik, ezt az ember (többek között) pragmatikai és kommunikációs kompetenciája teszi lehetővé.

Miből választunk beszéd során? Gyakorlatilag egy tároló rendszerről van szó, „amelyben a nyelv és a beszéd különféle egységeit, szabályait, működési mozzanatait tároljuk” (Gósy, 2005). Ennek a tároló rendszernek a neve mentális lexikon, elemei például a szavak. Beszéd során ebből válogatunk. Vannak olyan elemei, amelyeket nagyon gyakran használunk, ezeket az aktív, míg a kevésbé használt elemeket a passzív rész tárolja. Beszéd során mindkettő aktiválódik attól függően, hogy milyen elemek kiválasztását tartja indokoltnak a beszélő. A konstruktív hozzájárulás a nyelvhez ugyanis részben itt is tetten érhető: a beszélő döntése, hogy milyen szavakat választ a kommunikáció során.

Az elméleti keret egyik legfontosabb mozzanata az, hogy tudatosan használja az ember a nyelvet. Egy szöveg, legyen írott vagy hangzó, minden eleme tudatos választás eredménye. Az egyes szövegekben a választások eredményeként realizálódó szövegjellemzők pedig a nyelvi profilalkotás alapjai. Ezek adják majd egy lehetséges profil vizsgálati kereteit.

Módszertani keretek

„Az igazságügyi nyelvészet témaköréből Szilák Jolán r. alezredes már 1979-ben leírta, mennyire fontos a valóságselemek vizsgálata névtelen vagy álnévvel ellátott levelekben. A névtelen levelek vizsgálata során a valóságtartalmat a szövegrendszerben kell keresni: a nyomozó feladata, hogy a szövegben leírt adatokat, tényeket ellenőrizze, a további vizsgálat célja ugyanakkor a szöveg mögöttes tartalmának a feltárása. Ilyenkor a szakértő ütközteti egyrészt a szavakban megnyilatkozó tartalmat a szöveg mögöttes tartalmával, másrészt a saját ismereteivel, és ezek eredményeiből következtet a szerző személyére. Egy másik tanulmányában Szilák egy olyan kutatásáról számolt be, amelyben száz ismertté vált névtelen szerző levelét vizsgálta abból a szempontból, hogy magukban a nevekben és helynevekben mennyi a valóságos elem. Fontos megjegyezni, hogy azok a levelek, amelyek kitalált, hamis névvel vannak ellátva, a névtelen levelekkel egy kategóriába tartoznak, azonos elbírálás alá esnek. Ennek a vizsgálatnak az eredményei a következők: a kitalált nevek egy része tömegnév pl. Tóth, Nagy, Varga, Szabó, ugyanígy a kitalált utcaneveké is: Fő tér, Kossuth, Rákóczi, Petőfi utca stb. Véletlen folytán persze előfordulhat, hogy a kitalált

tömegnév- és cím megegyezik valamely létező személy nevével és címével, de ilyenkor csak név- és címazonosságról van szó. A névkitalálásnak különböző fajtái vannak: van, aki valódi nevének egyes elemeit kombinálja kitalált elemekkel. Mások a fonetikai hasonlóságra vagy eltérésre építenek például úgy, hogy valódi nevük első szótagja vagy magánhangzósora megmarad pl. Szalay-Szabó, Seres-Sebes, Gábor-János, Elek-Ede. Beszélő nevekkkel is találkozunk, ezekben általában kifejeződik a fogalmazónak a témával kapcsolatos véleménye. Előfordul, hogy valaki a másik nem neve mögé rejtőzik. (Szilák szerint a férfiak ritkábban vesznek fel női nevet, mint ahogyan a nők férfinevet.) Akad olyan is, aki saját neve helyett egy közismert, de legalább a saját környezetében ismert ember nevét kölcsönzi. Az anonim vagy kitalált nevű szerzők címadása (helység- és utcanév) is tanulságos. Sok esetben következtetni lehet ezekből az adatokból a levélíró műveltségére, esetleg foglalkozására, lakóhelyére. A névtelen levelezők között akad olyan, aki a saját szociodemográfiai tulajdonságaival ellenkező tulajdonságokkal rendelkezők képviselőjében ír, például az idősebbek a fiatalok, az értelmiségiek a munkások nevében” (Ránki, 2015)

A szakirodalmi előzményeket is figyelembe véve elmondható, hogy a nyelvi profilalkotás során egy adott szöveget a nyelv összes szintje szerint vizsgálni kell. Ezek mellett elemzési szempont (lehet) még a tipográfiai elrendezés, illetve a tartalomelemzés.

Álnevek dekódolása

Az álnevek vizsgálatára azért kellene külön figyelmet fordítani (nincs tudomásom olyan korpuszról, amely álnevek nyelvészeti szempontú vizsgálatának képezhetné alapját), mert korábbi online oldalak vizsgálata során meg lehetett állapítani, hogy az egyes oldalakra bejelentkező álneves szerzők egyéb más, hasonló tartalmú oldalakra is ugyanazzal vagy hasonló álnévvel jelentkeznek be. Illetve az adott oldalon jelenlevők az álnevek alapján be tudják egymást azonosítani (ki mennyire gyakran látogatja az adott oldalt, milyen tartalmakat szokott megosztani, esetleg más, hasonló tartalmú oldalon az adott személy milyen álnéven szerepel).

Nyelvi profilalkotás online szövegtípusok esetében

Online szövegtípusok esetében (chat, blog, e-mail, komment stb.) nem járhatunk el a hagyományos nyelvi profilozás módszertana alapján. A nem online szövegek

esetében ugyanis az egyik faktor a helyesírás (a helyesírás és a nyelvhelyesség értékelése mint egyéni szövegsajátosság). Ezzel a faktorial (értékelési szemponttal) viszont nem számolhatunk online szövegek esetében, mert az online helyesírás nagyban különbözik a nem online szövegekre érvényes helyesírási szabályoktól. Az online szövegekre jellemző, az internet világával kialakult helyesírási szokások nem sértik az online szövegekre jellemző helyesírási elvárásokat (igazából semmilyen szabályrendszert nem sértenek), így azokat nem értékelhetjük egyéni szövegsajátosságokként. Például, ha valaki egy Facebook üzenetben a „hogy” kötőszót „h”-nak rövidíti, nem tekintendő nyelvhelyességi vagy helyesírási hibának, mert a szöveg egy online szövegtípus. Ha viszont ugyanez a rövidítésforma nem online szövegtípusnál jelentkezik egy szerző esetében, akkor azt tekinthetjük egyedi szövegsajátosságnak.

Nyelvi profilalkotás és szerzőségvizsgálat

Gyakran az a kérdés egy ügy kapcsán, hogy ki lehet egy szöveg szerzője, tehát készüljön egy nyelvi profil egy szöveg ismeretlen kilétű szerzőjéről. Több esetben viszont nemcsak nyelvi profilalkotásról lehet szó. Kérdés lehet az is, hogy az, akiről nyelvi profil készült, az lehet-e egyéb, az adott ügy kapcsán rendelkezésre álló szövegek szerzője (például, ha különböző Facebook-profil alatt található meg szövegek, és a kérdés az, hogy ugyanaz-e a szerző). Ilyenkor úgynevezett komparatív (összehasonlító) vizsgálatot kell elvégezni, amely alkalmas arra, hogy különböző szövegek tekintetében meg lehessen állapítani szerzőazonosságot, vagy azt, hogy egyáltalán egy- vagy többszerzőjű szövegekről van-e szó. (És abban az esetben, ha többszerzőjűségről beszélünk, akkor a szöveg szerzői ismerhetik-e egymást, esetleg kimutatható-e egy értelmi és egy érdemi szerző, jelesül az, hogy diktált szövegről van-e szó.)

Szövegtorzítás

Létezik szövegtorzítás, de a nyelvészeti tapasztalat ezzel kapcsolatban az, hogy visszatérő szövegtorzítási stratégiákról beszélhetünk. Tehát, egy szöveg szerzője, hogy kilétét elfedje, a következő szövegtorzítási módszereket alkalmazza írásban: „j” helyett „ly”-t ír, nagy kezdőbetű helyett kis kezdőbetűt ír, rossz központosítást alkalmaz (rossz helyre tesz vesszőt, például a „hogy” kötőszó elé nem), a magánhangzók időtartamát helytelenül jelöli. Olyan szövegtorzítási stratégiát nem említ a hazai szakirodalom, hogy valaki például direkt szólásokat,

közmondásokat használt egy szövegírás során csak azért, hogy a hatóságokat megtévevse. Ennek az oka az, hogy egy beszélő, aki nem foglalkozik a nyelvvel, nem ismeri a nyelvi szinteket, a szabályrendszeret, az nem tud a nyelvről másként gondolkodni, mint ahogy azt a tanulmányai kialakították benne.

Nagy Ferenc *Kriminalisztikai szövegnyelvészet* című könyvében (1980) leírta, hogy a szöveg szándékos megváltoztatása egyirányú folyamat, tehát a művelt ember fel tudja tüntetni magát műveletlennek, de fordítva ez már elképzelhetetlen. A tanulmány végkövetkeztetése szerint minden kitalált névben, címben és persze a szövegben is vannak olyan valóságelemek, amelyek a fogalmazó akaratán túl információkat adnak. Éppen ezért a félrevezető kísérletek nem zárják ki a szövegező vagy levélíró csoport-hovatartozásának megállapítását, személyének megközelítését.

Példák

Az alábbi példákat az igazságügyi szakértői törvény vonatkozó rendelkezéseire tekintettel közlöm.

Gyászjelentések

Egy eljárásban a vádhatóság képviselője több ízben kapott olyan névtelen leveleket, amelyekben az ő halálával kapcsolatos, gyakorlatilag gyászjelentéseket fogalmaztak meg.

A levelek a gyászjelentések szabályai szerint íródtak, kiváló helyesírással és stílusban. A kérdés az volt, hogy ki vagy kik lehetnek a szövegek szerzője, szerzői.

Mivel a gyászjelentés kötött formájú, és a szövegek ennek megfelelően voltak megfogalmazva, tehát néhány sorosak voltak, keresni kellett olyan szövegsajátosságot, amely a szerző személyére utal. Az nem volt ismeretes, hogy kik lehetnek a gyanúsítottak (de a vádhatóság látókörében felmerült néhány személy). A szövegeknek egy árulkodó mozzanatuk volt: *„Felejthetetlen halottunkról 2013. év 03. hó 15. napján 10 órakor veszünk búcsút a miskolci temető ravatalozójában. Drága emléke szívünkben él!”* Ebben a szövegrészben az árulkodó a dátumozás formája volt (a többi szövegrész ugyanis teljesen sablonos). A „2013. 03. 15. napján” dátumozási forma a hivatalos stíluson belül leginkább a jogi szaknyelvre jellemző. Ugyanis a hétköznapi (köznapi) nyelvhasználatban ez úgy szerepelne, hogy 2013. 03. 15-én. Tehát feltételezni lehetett, hogy a szöveg szerzője esetleg jogi végzettségű személy. A „miskolci ravatalozó” szövegrész pedig feltételezhetően utalhatott a szöveg szerzőjének esetleges lakóhelyére vagy munkavégzésének helyére. A nyelvi profilozás eredménye alapján tehát

el lehetett mondani, hogy a feltételezhető személy egy miskolci származású, lakóhelyű, esetleg munkahelyű, jogi végzettségű személy. A vádhatóság látókörében pedig volt egy miskolci lakóhelyű, jogi végzettségű személy. (Az ügy kimenetele nem volt ismeretes.)

Afáziában szenvedő szövegező

„Elszabadul a pokolódarab váló indításu szovjet gyártásu rakéták van és töbrobano anyag van elhejzve budapesten hijába kutatok levan fedve a nagy vezértek ha nemogya le a bsz téren de meg éreszte hogy kilesz nyirv a csöcse-lékvivel egy rákosi renzerbe vol hogy akire ráfogták hogy kulák aszt felakasztoták vagylágerb e viék...”

A kérdés: Ki lehet a szöveg szerzője? Hasonlóan az előző esethez, nem volt ismeretes az, hogy ki került a nyomozó hatóság látókörébe. Tehát „vakon” kellett nyelvi profilt alkotni.

A fenti szöveggel kapcsolatban (és talán ez volt az egyik legfontosabb információ) ki lehetett zárni, hogy a szerzője vagy szerzői elmebeteg. Az elmebeteg szövegalkotása ugyanis (az eddigi hazai tapasztalatok szerint) nem érintik egy szöveg morfémaszintjét, inkább az úgynevezett lexikai szinten érhetőek tetten az elmebetegsége utaló jelek. Tehát, a kérdés a profilozó számára az volt, ki az, aki a fenti szöveget előállíthatja. Ez az az eset, amikor interdiszciplináris keretek között kell eljárni, tehát meg kell kérdezni más tudományterületek képviselőit. A nyelvészet egyik ága a neurolingvisztika, amely választ tudott adni arra a kérdésre, hogy milyen típusú szövegezési sajátosság tapasztalható a fenti szövegen, és az minnek a következményeként jelenik meg. Az ügyben felkért neurolingvista meg tudta állapítani, hogy a szöveget nem elmebeteg szövegező alkotta, hanem egy olyan személy, aki afáziában szenved. A nyomozó hatóság látókörében pedig felmerült olyan személy, aki elszenvedett már agyvérzést, így az afázia nála megjelenhetett kóroki tényezőként.

Álnevek dekódolása

„A nyomozó hatóság részéről az volt a kérdés, hogy a két álnév (Sebinoka Hai és Solomon Cedar) alatt megjelenő szövegek származhatnak-e ugyanattól a személytől, illetve, hogy a két álnév alatt szereplő személy paranoid skizofrén-e. A nyelvészszakértő nem válaszolhat arra a kérdésre, hogy egy személy paranoid skizofrén-e, mert az nem nyelvészeti szakkérdés. Arra viszont adhat választ, hogy a szövegeknek, illetve az álneveknek van-e referenciájuk a valóságban. Ha nem, akkor lehet mondani, hogy a szöveg szerzője eltérő nyelvi viselkedést mutat az átlagoshoz képest. A két álnév alatt szereplő feltételezett személy nőket üldözött, életveszélyes fenyegetéseket küldözve nekik.

Sebinoka Hai: A „hai” szót meg lehet találni szótárban, cápát jelent. A „Sebinoka” okozott fejtörést. Egy szótárban, egy nyelven sem találkoztam ezzel a szóval. Egy olasz nyelvű oldalon szerepel a „sebino” kifejezés, ez egy különleges babafélének az elnevezése. (Ember formájú élethű babák emberi szőrzettel.) A „ka” végződésről feltételezhető, hogy magyar kicsinyítő képző (babácska). Az előfordul a magyar nyelvben, hogy idegen szóhoz magyar toldalék kerül, pl. cset + „l”, csetel. A „Sebinoka Hai” dekódolása „babaevő cápaként”, ismerte az ügyet, bele is fért a képbe. A „Solomon Cedar” is nehéz falat volt. Ezt a szókapcsolatot nem lehet megtalálni csak az angol nyelvű Bibliában: „So Hiram gave Solomon cedar-trees and cypress-trees [according to] all his desire.” Salamon király cédrusfából építtetett templomot. Az isten felé való törekvés, az égiekkel való kapcsolat is megjelenik eltérő nyelvi viselkedést mutató szemelyeknél. Mindez azt igazolhatja, hogy a két álnevet takaró személy lehet olyan, akinek nyelvi tevékenysége eltér a hétköznapiétól. Az elemzésre került szövegek is ezt támasztották alá” (Ránki, 2015)

Szólások, közmondások

Egy magánnyomozó irodát azzal keresett föl egy ügyfél, hogy többszáz Facebook-üzenetet kapott, különböző álneves profiloktól (hat különböző profil). A profilozás során az egyes szerzők esetében jellemző volt szólások és közmondások használata. Viszont eltérő formákban. Mert míg az egyik pszeudonim szerző helyes formában használta azokat, több másik helytelenül. A helytelen szerkezetekre példák: nem fér kétség afelől (helyesen: nem fér kétség ahhoz), szóban futó ügy (helyesen: szóban forgó ügy), részedre is sok sikert (helyesen: neked is sok sikert), akivel sms-t folytattál (helyesen: akivel sms-t váltottál), a dühödöt rajta kell elszámolnod (helyesen: a dühödöt rajta kell kitöltened). Mire lehet az alábbi példákból következtetni? Kissé leegyszerűsítve arra, hogy az, aki szólást vagy közmondást használ a magyar nyelv szabályai szerint nem helyes formában, az a személy lehet kétnyelvű (az anyanyelve nem magyar, de magyar nyelvi környezetben él vagy élt), vagy például határon túli magyar. Ezek hosszabb, nyelvészeti magyarázata itt nem szükséges, de a vizsgálatok során igazolódni látszott, hogy a feltételezett levélírók között volt határon túli magyar szerző.

Kriminalisztikai skála

Egy nyelvészeti profilalkotás során azt is tudni kell megválaszolni, hogy milyen valószínűséggel állítható fel egy profil.

A nyelvészszakértők által ma Magyarországon és a legtöbb nyugati országban preferált és leggyakrabban használt valószínűségi skála egy hatfokú skála (Pápay, 2007). A skála használata árnyaltabbá teheti egy szakvéleményben a szakértő állásfoglalását nemcsak a profilalkotással kapcsolatban, hanem más kérdésekben is. A skála a következő:

- 1) Bizonyossággal határosan valószínű.
- 2) Nagyon valószínű.
- 3) Valószínű.
- 4) Nem valószínű.
- 5) Nagyon nem valószínű.
- 6) Bizonyossággal határosan nem valószínű.

Ehhez a skálához sorolható az úgynevezett „lehetőséget kifejező szakvélemény” is, amikor például az azonosságra vonatkozó következtetés mellett nem zárható ki a különbözőség fennállása sem. De más jellegű, nem azonosságra vonatkozó következtetések tekintetében is alkalmazható, amikor egy valamilyen másik eshetőség fennállását is jelezni kell.

A nyelvi profilalkotás jelene és jövője

Maga az igazságügyi nyelvészet, és ezen belül a nyelvi profilalkotás is méltatlanul mellőzött tudományterület. A nyelvészeti társadalom érdeklődése és nyitottsága az eddigi eredmények és alkalmazhatóság alapján tapasztalható, nem így az igazságszolgáltatás rendszeréé. Pedig a kortárs nyelvészeti kutatások és gyakorlati munkák célja nemcsak az, hogy a nyelvészeti szakirodalmat gyarapítsák, hanem az is, hogy mindezeket együttesen az igazságszolgáltatás rendelkezésére is bocsáthassák, teret engedve egy alkalmazott nyelvészeti tudományterület fejlődésének.

Felhasznált irodalom

- Austin, J. L. (1990). *Tetten ért szavak*. Akadémiai Kiadó.
- Garamvölgyi M. (főszerk.) & Viski L. (szerk.) (1961). *Kriminalisztika*. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztály.
- Gósy M. (2005). *Pszicholingvisztika*. Osiris Könyvkiadó.
- Hymes, D. (1967). Why Linguistics needs the Sociologist? *Social Research* 34(4), 632-647.
- Kontra M. (2006). Nyelv és jog. In Kiefer F. (Szerk.), *Magyar nyelv* (1018-1038). Akadémiai Kiadó.
- Nemesi A. L. (2009). *Az alakzatok kérdése a pragmatikában*. Loisir Kiadó.
- Németh T. E. (2006). Pragmatika. In Kiefer F. (Szerk.), *Magyar nyelv* (222-261). Akadémiai Kiadó.
- Pápay K. (2007). Valószínűségi skálák az igazságügyi nyelvészetben. In Váradi T. (Szerk.), *Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézet. <http://www.nytud.hu/alknyelvdok07/proceedings07/Papay.pdf>
- Ránki S. (2011). A kriminalisztikai szövegnyelvészet hazai kutatástörténete 1960-tól 1990-ig. *E-nyelv.hu Magazin*. <https://e-nyelvmagazin.hu/2011/08/31/a-kriminalisztikai-szovegnyelv-eszet-hazai-kutatastortenete-1960-tol-1990-ig/>
- Ránki S. (2015). Nyelvi profilozás az interneten. In Sziklay J. (Szerk.), *A NAIH tanulmánya a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról* (pp. 64-69). https://naih.hu/files/Kulcs_anv_v2.pdf
- Szili K. (2004). *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Tinta Könyvkiadó.
- Tátrai Sz. (2011). *Bevezetés a pragmatikába (Funkcionális kognitív megközelítés)*. Tinta Könyvkiadó.
- Tolcsvai-Nagy G. (2011). *Kognitív szemantika*. Konstantin Filozófus Egyetem.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2155-2166. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>

Paksi Petró Csilla - Stréhli Georgina

Coaching szemléletű fejlesztés a közszolgálatban

Jó gyakorlatok, fejlesztési potenciálok a rendvédelemben és a közigazgatásban

Development with coaching approach in the civil service

**Best practices and development potentials
in law enforcement and public administration**

Absztrakt

A közszolgálati vezetőkkel szembeni elvárások és mindennapi kihívásaik kimagaslóan komplexek. A vezetői pálya során számos olyan megpróbáltatás merül fel, melyre nem lehet sztenderd válaszokat adni. Az egyéni problémák egyéni megoldásokat igényelnek. Helytállásuk megerősítését a 21. századi elvárásokhoz igazodó, innovatív képzési formák képesek megfelelően támogatni. A vezetők számára elengedhetetlen magas szintű önismeret, vezetői tudatosság és önreflexiós készség a coaching szemléletű képzéssel hatékonyan fejleszthető.¹ Ez biztosítja az új ismeretek és viselkedésminták mindennapi munkába való beépülését, az önreflexiót, a vezetői tudatosság növelését. Coachinggal a kompetenciák készségszintű elsajátítása és elmélyítése jóval eredményesebb bármely más tanulási formánál. Kutatások szerint a coaching, a vezetői leterheltséget figyelembe vevő, személyre szabott, időben és térben rugalmas, magas hatékonyságú kompetenciafejlesztő módszer. A coaching módszert a nemzetközi közszolgálati képzési gyakorlat döntő többségében rendszeresen alkalmazza, nem úgy a hazai közszolgálat.

Mind a közigazgatásban, mind pedig a rendvédelemben egyaránt működik továbbképzési rendszer, mely a szakmai felkészültségen túl a kompetenciafejlesztésre is egyre nagyobb figyelmet fordít. A közszolgálati továbbképzési

¹ Coaching szemléletű képzés alatt azt értjük, hogy a vezetők fejlesztésében használjuk a coaching változatos eszköztárát.

rendszer célja az állomány önkéntes tanulásának ösztönzése, motivációjuk felébresztése, a statikus ismeretek közvetítése helyett a szemléletformálás, az értékorientáció, a soft skilllek (puha faktorok) önfejlesztése. A hagyományos előadóközpontú képzési formák helyett az utóbbi években elterjedtté vált a tréning és az e-learning módszer használata. Mindkét hivatásrend esetében rövid, egy-három napos és e-learning kurzusok elvégzésére van lehetőség, melynek képzési palettája és módszertana folyamatos fejlesztés alatt áll. Ugyanakkor több olyan haladó szellemű képzési módszer (mint a coaching) bevezetése csak szórványosan kezdődött meg. Ezek integrálásával, rendszerszintű fejlesztésével a közszolgálati szervezetben dolgozó vezetők teljesítménye, ezen keresztül pedig a szervezeti teljesítmény, jelentős mértékben növelhető lenne. Tanulmányunk röviden bemutatja a rendvédelmi és közigazgatási vezetőképzés rendszerét, eredményeit, vizsgálja a coaching szemléletű vezetőképzés megjelenésének nemzetközi és hazai gyakorlatát, valamint a benne rejlő, jelenleg még rengeteg kiaknázatlan potenciált.

Kulcsszavak: egyéni coaching, innovatív képzés, online coaching, szervezet coaching, coach típusú vezető

Abstract

The expectations facing the civil service executives and their everyday challenges are outstandingly complex. During the career of an executive a number of hardships occur, which cannot be overcome with standard responses. The individual problems require individual solutions. The innovative training forms adapted to the expectations of the 21st century are able to appropriately support the strengthening of the successes of the executives. The following are indispensable for the leaders: high level self-knowledge, leadership consciousness and the ability of self-reflexion. These capabilities may be efficiently developed with the aid of coaching based training. This ensures the integration of the new knowledge and behaviour patterns into everyday work, self-reflection, and the increase of leadership consciousness. Skill level acquiring and in-depth learning of competences are far more successful with coaching than with any other learning form. According to the researches, coaching is a personalised, highly efficient competence development system that takes into consideration the loads and burdens of the leaders, and which is flexible as regards time and space. The coaching method is regularly used by the decisive majority of the international civil service training practice. Unlike the case of domestic civil service. The further training system operates both in the area of public administration and in

the area of law enforcement. It pays an increasing attention beyond vocational preparedness also to the development of competence. The purpose of civil service further training is to encourage the voluntary learning of the staff, to awaken their motivation and instead of conveying static knowledge to form the attitude, value orientation and self- development of soft skills. Instead of the traditional lecture -focused training forms the using of practical training and the method of e-learning became widespread in the recent years. In the case of both professional areas it is possible to complete short one-three day and e-learning courses of the training palette and methodology which are under continuous development. At the same time, the introduction of several training methods of advanced approach (as e.g., coaching) has been started to be used only in a scattered manner. It would be possible to increase the performance of the executives working in the civil service organizations significantly by integration and system-level development of these methods, and through this it would be possible to increase the performance of the organisational units themselves considerably. Our study briefly introduces the executive training system of law enforcement and civil service, its results, and it examines the international and domestic practice of the appearance of coaching based executive training, as well as the huge amount of inherent, unexploited potentials.

Keywords: individual coaching, innovative education, online training, organisational coaching, coaching type leader

Bevezets

„A coaching az ügyféllel való partneri együttműködés, olyan gondolatébresztő és kreatív folyamat, amely arra inspirálja az ügyfelet, hogy a legtöbbet hozza ki önmagából személyes és szakmai szempontból is.” (International Coach Federation – ICF)

A vezetőkkel szembeni elvárások és mindennapi kihívásaik kimagaslóan komplexek. Helytállásuk megerősítését a 21. századi elvárásokhoz igazodó, innovatív képzési formák képesek támogatni. Kutatások által megkérdőjelezhetetlen módon a coaching, a vezetői leterheltséget figyelembe vevő, személyre szabott, időben és térben rugalmas, magas hatékonyságú kompetenciafejlesztő módszer. Az aktuális nemzetközi képzési trendek rámutatnak: a tanulást szükséges nagyobb arányban online térbe helyezni, a személyes és személyreszabott interaktív tanulás egyedülálló tanulási hatékonyságának fenntartása mellett. Mind a közigazgatásban, mind pedig a rendvédelemben egyaránt működik

továbbképzési rendszer, mely a szakmai felkészültségen túl a kompetenciafejlesztésre is lehetőséget biztosít. Az utóbbi években a hagyományos előadóközpontú képzési formák helyett elterjedtté vált a tréning és az e-learning módszer használata. Mindkét hivatásrend esetében rövid, egy–három napos kurzusok elvégzésére van lehetőség, melynek képzési palettája folyamatos fejlesztés alatt áll. Ugyanakkor több olyan képzési módszer bevezetése is gyerekcipőben jár még jelenleg, melyek integrálásával, fejlesztésével a közszolgálati szervezetben dolgozó vezetők teljesítménye, ezen keresztül pedig a szervezet teljesítmény jelentős mértékben növelhető.

Tanulmányunk röviden bemutatja a rendvédelmi és közigazgatási vezetőképzési rendszerét, vizsgálja a coaching szemléletű vezetőképzés megjelenésének nemzetközi és hazai gyakorlatát, valamint a benne rejlő, jelenleg még rengeteg kiaknázatlan potenciált.

A rendvédelmi és a közigazgatási vezetőfejlesztés főbb sajátosságai és eredményei

A rendvédelem szervezete és tevékenysége bármely más szakághoz képest speciálisnak tekinthető. A folyamatos fejlesztés, a legújabb technikák ismerete és a környezeti, technológiai fejlődés követése elengedhetetlen. Ebből adódóan a képzés és továbbképzés is a szervezeti kultúra részét képezi. Ugyanakkor az intézményesített keretek között zajló képzési formák száma igen csekély volt még a 2000-es évek elején is. Sokkal inkább belső képzések zajlottak, melyek legtöbbször csak a szakmai felkészültség fenntartását célozták. Az 1990-es években jelent meg az igény, majd vált egyre hangsúlyosabbá, a szakmain túl a munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák fejlesztésére is. A 2000-es évektől a közép és felsővezetői kinevezést a tréningek elvégzéséhez kötötték. A megvalósításáért a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztálya (továbbiakban: BM RVVTF) felel. Természetesen vezetői szinttől függően más-más fejlesztendő területek kerülnek fókuszba. A középvezetők esetében 21 napos komplex program fut, melynek keretében a részt vevők beosztásukhoz kapcsolódó legfontosabb kompetenciákat fejlesztik: vezetői funkciók, konfliktuskezelés, asszertív kommunikáció és az önismeret fejlesztése. A felső vezetők kurzusán (20 nap) már stratégiai szemlélet és a szervezet működéséhez kapcsolódó ismeretek (például humán erőforrás-menedzsment, projekt- és változásmenedzsment) kerülnek előtérbe. A rendészeti vezetővé képző és mestervezető képző tanfolyam szilárd alapot biztosít a kompetenciafejlesztésre, azonban a vezetők számára egy jelentős mérföldkő

is, hiszen mindkét kurzus vizsgával zárul, mely egyben a kinevezés feltétele². Unikális mindkét képzés abban a tekintetben, hogy máshol ilyen komplex, átfogó és alapos felkészítésre egy folyamaton belül nincs példa.

Mindkét képzés módszertanát tekintve alapvetően a tapasztalati tanulásra és a résztvevő központú tréningre épít. A jelenléti alkalmakat e-learninges tananyag egészíti ki, mely főként az elméleti háttéranyagot tartalmazza. Néhány éve már tehát blended learning formában valósul meg a képzés. Ezidáig közel 4000 fő középvezető és 828 fő mestervezető végezte el a tréningeket és vizsgázott le sikeresen³.

A 2014. január 1-je óta működő továbbképzési rendszer szintén a BM RVVTF koordinációjával valósul meg, melynek keretében meghatározott számú kredit (jogszabály szerint: továbbképzési pont) gyűjtése kötelező a hivatásos jogviszonyban álló vezetők számára. A képzési paletta igen széles körű az oktatás módszertana és a tartalom tekintetében egyaránt. 2021-re 432 minősített program érhető el a rendszerben, melyek általában egy–három napos kurzusok. A listán megtalálhatók – a jelenléti képzéseken túl – a blended vagy e-learninges formában elkészült tananyagok is. A jelenlegi továbbképzési rendszernek a közel 60 000 fős állományon belül 3469 fő vezető továbbképzését kell biztosítania. A jövőbeni fejlesztési folyamatok során nem csupán a blended-learning formában kialakított képzések kidolgozása a cél, hanem az online térben elvégezhető e-learning tanfolyamok arányának növelése is⁴.

A 2000-es években a közigazgatás vezetőképzési rendszere fokozatosan felzárkózott a nemzetközi térben modernnek számító oktatási módszerekhez. 2014 óta a közigazgatási továbbképzés új országos rendszerében külön ágazatként működik a vezetőképzés. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (továbbiakban: NKE) által működtetett egyedi képzési modellben a teljes közigazgatási vezetői körnek rendszeresen, meghatározott számú képzésen kell részt vennie.⁵ A korábbi jogi és szakismereti tárgyú, előadó központú képzéseket a készségfejlesztést elősegítő, résztvevő központú oktatásmódszertan váltotta fel (Rogers, 2003). A továbbképzési programjegyzéken 2019 végén 2488 program szerepelt, amelyből 576 program az NKE által fejlesztett és nyújtott közszolgálati továbbképzési program.⁶ A vezetőképzések célja a vezetői utánpótlás képzése, a vezetők rendszeres továbbképzése és a vezetők magas szintű kiválósági képzése.

2 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervezetek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről.

3 A BM RVVTF által közölt adatok alapján.

4 A BM RVVTF által közölt adatok alapján.

5 Közszolgálati tisztviselők továbbképzéséről szóló 273/2012. (IX. 28.) Korm. rendelet 22. § (2).

6 Jelentés a 2019. évben megvalósított közszolgálati továbbképzésekről és az éves továbbképzési tervek végrehajtásáról 2020. április.

Módszertanilag három típusuk van: e-learning, jelenléti, és a kettőt vegyítő blended-learning. A közszolgálati vezetők 2019-ben 12-féle blended-learning vezetőképző, hatféle jelenléti, valamint 1 e-learning-program közül választhatnak. A blended-learning típusú képzések egy bevezető e-learning tartalom megismerésével kezdődnek, melyet egy két napos (16 órás) tréningprogram követ, és a program végül a tanultakat összegző, rendszerező e-learning tananyagrészt elsajátításával zárul. A jelenléti típusú képzések tréningmódszertanon alapulnak (két nap, 16 óra). Ezeken összesen 1096 fő vett részt 2019-ben.⁷

A továbbképzési rendszer megújulási célja 2021-ben a tisztviselők önkéntes tanulásának ösztönzése, saját motivációjuk felébresztése, statikus ismeretek közvetítése helyett a szemléletformálás, az értékorientáció. A kötelező jelleg, a vizsgaorientáltság és a személytelenség negatív élményének kiküszöbölése, helyette önfejlesztési lehetőség és tanulási élmény adása (Jelentés, 2020). A meglévő színes képzési paletta mellett célszerű lenne a coaching módszertan szerinti képzési kínálat integrálása a rendszerbe.

A két vezetőképzési rendszer eltér abból a szempontból, hogy a közigazgatás nem alkalmaz hosszabb lélegzetvételű, több hetes időtartamú alapvető vezetői készségfejlesztést.

Hasonlóság a két rendszer között, hogy mindkettőben megtalálhatók a rövidebb, 1–2 napos tréningek kínálata (változatos témákban). Módszertani hasonlóságként megfigyelhető a tréning és e-learning módszerek használatának dominanciája. Ugyanakkor a közigazgatási továbbképzés rendszere sokkal inkább támaszkodik az online megoldásokra, mint a rendvédelem (az 576 db közszolgálati továbbképzési programból 316 db e-learning típusú volt 2019-ben). A képzések jellemzően e-learning vagy blended-learning tananyagok formájában kerülnek fel a portálra. Emellett megjelenik a webinárium csatornák működtetése is. A rendvédelmi továbbképzések között szintén megjelennek az e-learning és blended learning kurzusok, azonban jóval nagyobb arányban tartanak személyes jelenléthez kötött tréning vagy gyakorlati jellegű kurzusokat (jogszabály szerint: továbbképzések).

A két vezetőképzési rendszer egymástól elkülönült szervezetek gondozásában működik, ugyanakkor néhány esetben elismertethető az egymás kurzusain szerzett kreditpont, mely abból is adódik, hogy hasonló elvek mentén alakítják ki programjaikat (illetve a 2/2013. BM rendelet rendezi ezt a kérdést). Ugyanígy az oktatók között van bizonyos százalékban átfedés.

7 Jelentés a 2019. évben megvalósított közszolgálati továbbképzésekről és az éves továbbképzési tervek végrehajtásáról 2020. április.

A coaching módszer főbb alapvetései

A coaching meghatározásával kapcsolatban sokféle irányultságú definícióval találkozhatunk. Bagi (2013) szerint „... összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a coaching egy olyan átfogó kísértámogató tevékenység és gondolkodásmód, amely gondolkodási keret biztosítása és visszajelzések segítségével az ügyfél saját erőforrásainak feltárásával éri el pontosan meghatározott fejlődési-tanulási célját...”

A coaching az egészséges, önmagukat bizonyos területeken fejleszteni kívánó embereket, szervezeteket segíti céljaik elérésében. A coaching nem terápia, nem tréning, nem tanácsadás, nem mentorálás, és a legkevésbé sem felszínes baráti beszélgetés. A coaching „verejtékes” belső önismereti és önfejlesztési munka. A coach támogatásával az ügyfél stratégiát és akciótervet dolgoz ki, amelyet az önként vállalt feladatok és határidők betartása, nyomon követése mellett valósít meg. Érdeemes coaching programot indítani:

- ha időszerű a szervezet építése, átszervezése, stratégiai tervezése, szervezeti szintű változások bevezetése;
- ha szükséges a vezetők kompetenciáinak fejlesztése, megváltozott feladatok miatt új készségek elsajátítása;
- ha indokolt az új vezetői munkakörbe történő beilleszkedés gyorsítása, vagy a szervezet kiemelkedő tehetségeinek (például vezetői utánpótlás) fejlesztése a cél.

A 2020. évi Országos Coaching kutatás eredményei szerint hazánkban a leggyakoribb coaching témák a vezetői képességek fejlesztése, a munka-magánélet egyensúly megtartása, a munkahelyi kommunikáció, a konfliktuskezelés, és az új kinevezéssel, új feladatkörökkel járó nehézségek leküzdése kapcsán igénylik a coach segítségét (2020. évi Országos Coaching kutatás).

A coaching, bár ahogy a következőkben látni fogjuk, a nyugati országokban elismert szervezetfejlesztési eszköz, viszonylag fiatal szakma. Talán emiatt is a hazai ismertsége még korlátozott. Hazánkban igazi áttörése a 2005–2010 közötti időszakban volt. Kezdetben a nagyvállalati gyakorlatban terjedt, de lassan begyűrűzött a kis- és középvállalkozások mindennapjaiba is. Ennek ellenére sokan nem értik/félreértik a módszert. A coaching egyéb támogató módszertanoktól való elkülönítését segíti az 1. számú táblázat.

1. számú táblázat: *A coaching néhány kulcstényezőjének mentén történő összehasonlítása más kiemelt módszertanokkal*

Jellemzők	Tanácsadás	Terápia	Mentorálás	Tréning	Egyéni coaching	Team coaching
Fókuszában áll	kapott tanácsok beépítése	páciens gyógyulása, mentális egészség helyreállítása	mentorált szakmai előmenetelének támogatása	kompetenciák növelése, új gyakorlatok elsajátítása	teljesítmény, sikeresség maximalizálás egyéni szinten	teljesítmény, sikeresség maximalizálás csoport/ szervezet szinten
Idősíkja, melyen dolgozik	jelen	múlt	jelen	jelen	jelen és jövő	jelen és jövő
Tanulási időtartam	rövid, közepes	többnyire hosszú	rövid, közepes	közepes	rövid	rövid
Résztevői létszám	1-...fő	1 vagy néhány fő	1 – néhány fő	8–14 fő	1 fő	6–8 fő
Tanulási autonómia	nem jellemző	alacsony	alacsony	alacsony vagy közepes	magas	magas
Kapcsolat a fejlesztővel	ügyfélként	páciensként	alá-főlérendelt	tréningvezető és részt vevők	partneri	partneri

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A tanácsadás független szakértők által nyújtott szolgáltatás, a tanácsadó olyan javaslatokat (alternatívákat) készít, amelyek segítenek az ügyfélnek megoldani a szervezetnél felmerült problémákat. A változást és a fejlődést az ügyfél számára az hozza meg, hogy a tanácsadó rámutat a hiányzó tudásra, készségekre vagy tapasztalatra (Dávid, 2012). A coach nem ad megoldási alternatívákat a problémákra. Célirányos kérdésekkel, odafigyeléssel, visszajelzéseivel vezeti rá az ügyfelét a megoldásra. Nem mondja meg, hogy mit kell tennie, hanem abban segíti, hogy ő maga találjon rá a saját maga, saját élethelyzete számára legmegfelelőbb útra és módszerre.

A mentorálás során két különböző szakmai és élettapasztalattal rendelkező személy kerül kapcsolatba. A tapasztalt, nagyobb helyismerettel rendelkező mentor szakmai tanácsokkal segíti mentoráltját, hogy az könnyebben beilleszkedjen a szervezetbe, vagy karrierjében magasabb lépcsőfokra érjen. A mentor általában szaktekintélynek számít saját szakmájában, és ismeretei, tudása, tanácsai átadásával segíti mentoráltját (URL1). A coachnak nem kell helyismerettel, nagyobb szakmai tapasztalattal rendelkeznie az ügyfele szakterületén. A legnagyobb különbség a két módszer közt, hogy a coach nem a saját tudását, tapasztalatát adja át az ügyfélnek, hanem új tudás és tapasztalat megszerzésére ösztönzi. A coach nem az ügyfele szakmájában szaktekintély, hanem gazdag eszközrendszerével a tanulástámogatás szakértője!

Terápia pszichés probléma, érzelmi elakadás esetén szükséges (URL2). A terápia a múltban keres választ arra, hogy egy lelki sérülés hol gyökerezik, és hogyan gyakorol hatást a páciens jelenlegi érzelmi életére és viselkedésére. Célja a lelki probléma, trauma okozta sebek gyógyítása, a saját érzelmek és kapcsolatok jobb átlátása, új megküzdési stratégiák elsajátítása. Középpontjában az ügyfél személyisége, annak változása áll. Általában hosszabb folyamatot igényel a terápia végigvitele. Kérdése: „Miért történt ez?”

A coaching a jelen és a jövő idősíkjában dolgozik. Célja ösztönözni és támogatni az ügyfél személyes és szakmai fejlődését. Középpontban az ügyfél tanulása, fejlődése és cselekvései állnak. A coach támogatásával az ügyfél stratégiát és akciótervet dolgoz ki, majd megvalósítja, amelyet az önként vállalt feladatok és határidők betartása, nyomon követése segít. A tanulás ideje rövidebb és koncentráltabb, egy ülésorozat általában 4–6 alkalomból áll. Kérdése: „Hogyan valósítsam meg?”

A tréning a tréningcsoport készségeinek és kompetenciájának fejlesztése egy adott témakörben (például időgazdálkodás, konfliktuskezelés stb.) (URL3). A tréningeken általában 10–14 fő vesz részt, és a tematika viszonylag fix, így nincs lehetőség minden részt vevő egyéni igényeit figyelembe venni. Előnye, hogy gyakorlatias képzési forma, illetve fél vagy egy/néhány napra a részt vevő kiszakad a megszokott munkakörnyezetből. Hátránya viszont, hogy a tréninggel egy időben nem tudja saját munkáját végezni. A tréning során különféle gyakorlatok (egyéni, páros, kiscsoportos, nagycsoportos) megoldásán és feldolgozásán keresztül zajlik a tanulás. Tréningre van szükség, ha egy csoport készségeit, tudását, felkészültségét szeretnénk fejleszteni egy adott témakörben.

A coaching fő irányultága szerint beszélhetünk: egyéni coachingról (a coach egyénileg foglalkozik a coacholttal) vagy csoportos coachingról (a coach egy kis csoporttal foglalkozik).

Az egyéni coachingon belül különböző ágazatok fejlődtek ki: life coaching (egyéni életvezetéssel foglalkozik); business coaching/üzleti coaching (munkahelyi fejlődést segítő folyamat középvezetők, menedzserek részére); executive coaching/felsővezetői coaching (speciálisan, főként vállalati felsővezetők részére szóló fejlesztés).

Az egyéni business coaching a középvezetői réteg kompetenciáinak egyénre szabott, hatékony és időalapkimélő fejlesztése. A coaching a szervezet építésében, átszervezésében, stratégiai tervezésben, szervezeti változások bevezetésében nyújt támogatást. Arra irányul, hogy a középvezetők jobb vezetőkké válhassanak, a kompetenciáik fejlődjenek, saját, hatékonyabb vezetési stílust alakíthassanak ki. A cél az egyéni teljesítmények fejlődésén keresztül a szervezeti teljesítmény növelése. Klasszikus témái például az önismeret, asszertivitás,

delegálás, együttműködés (csapatépítés), időgazdálkodás, konfliktus- és stresszkezelés, motiválás, változáskezelés, proaktivitás stb.

A vezetői coaching speciális fajtája a felsővezetők számára biztosított executive coaching. Felsővezetői szinten speciális problémák adódhatnak, gyakran olyan jellegű kérdéseket kell megvitatni, amiket az ügyfél mással nem tud. A kompetenciafejlesztésnél hangsúlyosabb a speciális felsővezetői élethelyzetekre való felkészülés. Klasszikus témái: változások hatékony bevezetése, kritikus témák megbeszélése, interperszonális helyzetek eredményes kezelése, felkészülés kulcsfontosságú/kockázatos feladatokra, felkészülés coaching szemléletű vezetésre (a vezető nincs coaching kapcsolatban a munkatársaival, de vezetési eszköztárába beépíti és használja a coaching technikákat) (Kellő, 2016). A csoportos coaching módszerek csoportos formájú változástámogatási- és fejlesztő módszerek. Célja több konkrét egyéni/szervezeti probléma közös megoldása coaching módszerekkel. A részt vevők a coach irányítása mellett tapasztalatot cserélnek, segítenek, tanácsot adnak egymásnak, és javaslatokat tesznek a szervezeti hatékonyság növelésére. Az egyéni és csoportos coaching nagyszerűen alkalmazható szervezetfejlesztési folyamatok részeként is. Szintén fontos szervezeti hatása lehet a vezetői réteg coaching szemléletű vezetővé képzésének.

A coaching módszer nemzetközi és hazai tapasztalatai

A Nemzetközi Coach Szövetség (International Coach Federation – ICF) 2015 évi felmérése szerint a coaching éves árbevétele minimum 2 billió USD (Alvarez, 2019). A 2020-as felmérésük szerint a coachingból származó árbevétel világviszonylatban már 2,849 billió USD volt 2019-ben. Ez 33%-os növekedés. Magyarországon 2020-ban a coachok átlagos óradíja 26 000 forint (2020. évi Országos Coaching kutatás).

A coach szakemberek száma 2015-ről 2019-re 50–65 ezerről 71 ezerre tehető, amely 21%-os növekedés (2020 ICF Global Coaching Study). A szakemberek növekedése is mutatja a coaching iránti érdeklődést, még akkor is, ha a coach képzést végzetteknek csak töredéke dolgozik majd teljes állású „profi” coachként. Többségük rész munkaidős coach, a cégvezetéshez tanul coaching szemléletet, vagy önismereti törekvéseit valósítja meg a képzések elvégzésével. A magyar társadalomban korábban „ciki” volt pszichológushoz, más segítő szakemberhez járni. Mára már egyre többen felismerik, hogy a mentális egészség legalább olyan fontos, mint a fizikai. A nagyvállalati szektor által behozott szemlélet terjedésével egyfajta kiváltság vagy „menő” dolog, ha van saját coachod. Ez azt jelentheti: vagy olyan fontos a szervezet számára, hogy biztosítja

az egyénre szabott fejlődésed luxusát. Maguk a vezetők is egyre szélesebb körben használják vezetői munkájuk során beosztottaik menedzselésében a coach kompetenciákat (ügynevezett coaching szemléletű vezetést). A coaching megrendelések nagy része még mindig a vállalati szektorban keletkezik, de egyre többen magánemberként is hajlandók személyes fejlődésükbe befektetni (31%) (2020. évi Országos Coaching kutatás).

A coaching módszertanába sok minden belefér, fő szempont, hogy az az ügyfél fejlődését szolgálja. A coaching már évtizedekkel ezelőtt is jól működött telefonon, illetve a digitális világ kiterjedésével online platformokon. Korábban sem volt ritka mondjuk Magyarországról Skype-on coacholni egy dél afrikai menedzsert. De az online coachingban „áttörést” a COVID-19 hozott igazán. A kényszer hatására azon coachok közül is sokan áttértek az audiovizuális megoldásokra, akik korábban idegenkedtek tőle, vagy nem voltak magabiztosak a technika használatában. Az ICF Covid kutatása szerint a pandémia kezdete óta a coachok 74%-a audiovizuális platformokra váltott (COVID-19 and the Coaching Industry). Az ügyfelek könnyebben beilleszthetik mindennapjaikba az üléseket, mert időben jobban tervezhetők (nem kell odautazni és esti ülések is szóba jöhetnek), és költséghatékonyabbak is. A virtuális tér megnöveli a coach kínálatot is, azaz könnyebb ügyfélként megtalálni a számunkra legjobb coachot, mert földrajzi kötöttségektől mentesen dolgozhatunk azzal, akivel csak akarunk (2020. évi Országos Coaching kutatás).

Az európai közigazgatási modellek képzési és továbbképzési rendszerei, valamint az Európán kívüli közigazgatási szervezetek jelentős része mára már valamilyen formában biztosít coaching szolgáltatást köztisztviselői számára.

Németországban a BAKöV ([URL4](#)), mely a közszolgálati képzésekért felelős központ, öt divízióval rendelkezik. Ezek egy-egy főbb terület köré szerveződnek, melyből az egyik a Coaching Centrum. A centrum egyéni és team coaching szolgáltatása mellett a mediáció is megtalálható portfóliójában. Bármely tisztviselő, aki a feltételeknek megfelel, igénybe veheti a szolgáltatást. Ehhez hasonlóan az angolszász országok – mint Nagy-Britannia ([URL5](#)) és az USA – az elsők között építették be közszolgálati vezetőképzésükbe a coachingot. Esetükben a coaching működtetése rendszerszinten valósul meg, az egyéni coaching mellett lehetőséget biztosítanak peer coachingra (a vezetők egymást coacholják) (Kellő, 2015), és a coachok fejlődési lehetősége szintén a képzési rendszer részét képezi. Számos esettanulmány (Rigg & Richards, 2006) és vizsgálat (Edwards, Snowden & Halsall, 2021) is igazolja eredményességüket, melynek köszönhetően népszerűségük töretlen. A vizsgálatok egyértelműen rámutattak, hogy a módszertan hatására nő a szervezeten belüli elégedettség, és támogatja a szervezeti kultúra változásait is. A coaching bármely vezető számára

elérhető, igény szerint. A képzési rendszer részeként megtalálható a coaching Írországból is, a közigazgatási képzési központ szervezésével (IPA) (URL6), mely jelenleg már online is működik (URL7). Az egyéni coaching elsősorban az ír felsővezetőket igyekszik támogatni a munkából adódó kihívások kezelésében.

A fent említett országokban az egyéni és a csoportos coaching módszertanok különböző fajtáit is beépítették, és rendszeresen alkalmazzák. Az angolszász országokban már maguk a vezetők is elvégeznek team coaching tanfolyamokat annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják kezelni csapatukat (Rigg & Richards, 2006).

A francia képzési struktúra némiképp eltér az előzőektől. Esetükben már nem egy központi szerv, hanem a L'ENA (URL8) biztosít képzéseket, tréningeket, továbbképzéseket. Az egyetem a közigazgatásban tevékenykedők, valamint a nem kormányzati szervek képviselői számára is meghirdet tréningeket, azonban főként a vezetőképzésekre specializálódott. Továbbképzési palettáján belül biztosít vezetői coachingot közigazgatási és civil szektorból érkezőknek egyaránt, mely a tipikusan menedzserképzések részeként, egyénileg vehetők igénybe.

A visegrádi országok közül a Lengyel Nemzeti Közigazgatási Iskola (KSAP) (URL9) már tett lépéseket, és igyekszik a közigazgatási vezetők számára beépíteni a coachingot a képzési kínálatba. A legutóbb például egy 2020 márciusában megvalósuló projekt keretében (URL10). Lengyelország ezen a területen élen jár, hiszen a másik két ország (Csehország és Szlovákia) egyelőre a kezdeti lépéseket tette meg, és csupán néhány projekt keretében került sor a módszer kipróbálására, azonban a rendszeres alkalmazásával kapcsolatban egyelőre nincsenek szélesebb körű tapasztalatok.

2. számú táblázat: Coaching alkalmazása a nemzetközi térben

Ország	Szervezet	Célcsoport	Alkalmazási keretek
Németország	BAKöV (Coaching Centrum)	közigazgatási vezetők: közép- és felső vezetők	továbbképzési rendszer keretében
Franciaország	L'ENA	közigazgatás és versenyszféra vezetői	egyéni fejlődési igény esetén
Írország	IPA	közigazgatási vezetők	továbbképzési rendszer keretében
Nagy Britannia	CSLA	közép- és felső vezetők	egyéni fejlődési igény esetén
USA	OPM	szövetségi igazgatás vezetői számára	vezetőképzés keretében
Lengyelország	KSAP	nincs	projekt jelleggel
Csehország	nincs szervezet megnevezve	nincs	projekt jelleggel
Szlovákia	nincs szervezet megnevezve	nincs	projekt jelleggel

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A táblázatból jól látható, hogy a nyugat-európai országok többségében már kiforrott, jól működő rendszerben működik a coaching szolgáltatás. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a közszolgálati képzésért felelős intézmények többségében kiemelt szerepet tölt be a képzések között, és/vagy különálló szervezeti egységként (például BaKöV – Coaching Centrum) működtetik (URL4). Továbbá a 2. számú táblázat rámutat, hogy a visegrádi országok egyelőre a coaching szolgáltatás kialakításának első lépéseinél tartanak, ahogy Magyarország is. A jövőben pedig a visegrádi országok számára is kiemelt cél lehetne a rendszerszerű kialakítás, és a módszertan egyre szélesebb körben való alkalmazása a nyugat-európai országok gyakorlatához hasonlóan. Hiszen annak ténye, hogy a coaching szolgáltatás folyamatosan fejlődött és mára már kiemelt szerepet tölt be, a továbbképzési rendszerben eredményességét igazolja.

Coaching szemléletű fejlesztés jövője a közszolgálatban

A közszolgálat csupán néhány coaching kezdeményezést tudhat maga mögött. Sajnálatos módon ez a szakterület még kiforratlan, nem bővelkedik kutatási anyagokkal és jelentős tapasztalatokkal. A közigazgatás tekintetében néhány projektjellegű kezdeményezésre került sor. Ezek csak időlegesen, csupán egy-egy szerv vagy szervezeti egység kérésére valósultak meg. Még abban az esetben is, ha pozitív volt a benyomás vele kapcsolatban, a hosszú távú képzési terv részeként nem jelent meg. A közszolgálat sajnálatos módon ebben a tekintetben a versenyszférához képest jócskán lemaradt. Hiszen ez utóbbiban már évek óta a vezetői munka szinte nélkülözhetetlen velejárója a coaching, és nem kizárólag a felső vezetők számára elérhető, hanem egyre szélesebb körben és több vezetői réteg esetében is alkalmazzák. Komocsin Laura (2018) kutatása arra mutat rá, hogy a versenyszféra esetében a különböző szektorok között nagy eltérés tapasztalható abban, hogy alkalmazzák-e a coachingot, és milyen formában. A kutatás eredményeiből az is jól látszik, hogy azok a cégek, ahol a coaching szemléletű vezetés és a tanácsadókkal való együttműködés a szervezeti kultúra részét képezi, ott a szemlélet is befogadóbb az új megoldásokkal szemben. Itt a legtöbb esetben a csoportos coaching módszertan is részét képezi a fejlesztési folyamatoknak. Ezekben nem kizárólagosan a vezetői réteg vesz részt, hanem akár egy-egy egész szervezeti egység is. Ahol belső coach csapat támogatja a munkát, nagyobb eséllyel fordul elő csoportos problémamegoldás is.

A 2013-ban végzett Közszolgálati Humán Tükör kutatás (Szabó, 2014) kitért a közszolgálati képzések és egyben a coaching alkalmazásának gyakoriságára is. A kutatásban részt vevők többségének információja sem volt ilyesfajta képzési

formáról, és ez a szám a humánerőforrás gazdálkodással foglalkozó kollégák között sem növekedett jelentősen (Szabó, 2014). A rendvédelemben ugyan elkezdődött egy belső coach csapat képzése 2014-ben, azonban akkor még gyerekcipőben járt a coaching folyamatok kialakítása, s csupán szórványosan fordult elő. Emellett érdemes megemlíteni, hogy a Belügyminisztérium által felállított coach csapat nem tekinthető teljes mértékben belső támogatásnak, hiszen a rendvédelmi szervek képző központján belül működik, nem pedig egy szervezet részeként. Ebből adódóan sokkal inkább rendszeren belülinek tekinthető, aki külső coachként látja el a feladatát. Ennek nagy előnye, hogy a szervezeti sajátosságok tekintetében kellő információval rendelkezik, mégsem tekinthető belső, függelmi viszonyban lévő személynek. Tehát e tekintetben mégis külső coach. A rendvédelem, az új közszolgálati életpálya⁸ kialakításához kapcsolódó program keretében tűzte ki célul a hivatásos állományú vezetők coachingba való bevonását és szélesebb körben való alkalmazását, melyre hamarosan kitérünk.

Öt évvel később (2018) az államigazgatásra, önkormányzati szférára és rendvédelemre kiterjedő HR kutatás eredményei szerint a coaching alkalmazása jelentősen nem bővült a közigazgatásban (Stréhli & Szakács, 2020). A coachinggal kapcsolatban a megkérdezettek mindössze 10%-a nyilatkozott úgy, hogy felajánlottak számára ilyesfajta fejlesztési lehetőséget. Jelentősebb hányaduk a rendvédelmi dolgozók közül került ki.

Mint ahogy azt korábban említettük, a rendvédelemben a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztálya biztosítja a felügyeletük alá tartozó hivatásos állományúak számára a kinevezéshez szükséges középvezetői és felsővezetői továbbképzéseket ([URL11](#)). Emellett a rendészeti továbbképzési rendszer koordinációjáért is felel, melynek keretében megtalálható a coaching szolgáltatás is. A vezető a megadott névjegyzék alapján dönt, és egyéni igény szerint kérheti coach segítségét, melyet a legtöbb esetben saját motivációja miatt választ a képzési kínálatból. Emellett mára már előfordul, hogy egy vezető saját beosztott vezetőinek fejlődése érdekében kér coach segítséget, akár az egész kapitányságra vonatkozóan is. A központilag támogatott és kialakított egyéni fejlesztések lehetősége így rendkívül korlátozott, hiszen a legtöbb rendvédelemben dolgozó vezető számára nem ismert ez a fajta fejlesztési folyamat, ebből adódóan annak igénybevétele is esetleges. A coaching folyamat biztosítása emiatt nem lehet rendszerszintű, csupán egyéni érdeklődés alapján kerül rá sor. Ezt mutatják a számok is, a továbbképzési rendszerből lekért adatok alapján a 2014–2020-as időszakot tekintve a továbbképzés keretében ez idáig mindössze 201 coaching folyamat zajlott le, 3

8 Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program 11.0, 2011.

db csoportos coachingra került sor célzottan, szervezetfejlesztés részeként, és mindössze 1 db team coachingra.

Mindemellett előremutató, hogy azok a szervezeti egységek, melyek vállalkoznak arra, hogy részt vegyenek egy-egy coaching folyamatban, nagy valószínűséggel szívesebben választják a coaching lehetőségét később is. Szintén a coaching elterjedését segíti, hogy a mestervezetői tanfolyam tematikájában megjelenik a coaching és a coaching szemléletű vezetés, természetes vezetés fogalma is. A középvezetők felkészítő tréningjének keretén belül szintén megjelenik érintőlegesen a téma, illetve a tematikához illeszkedve team coaching ülésekre is sor kerülhet abban az esetben, ha a csoport és a felmerült téma feldolgozását megkönnyíti a módszertan. Ezen kezdeményezések kapcsán még messze nem beszélhetünk rendszerszintű alkalmazásról, azonban rendkívül jó alapot képezhet a további terjedésének is.

Jelenleg a csoportos coaching formák szórványos megjelenéséről beszélhetünk a közigazgatásban. Robert Kramer a George Washington University oktatója 2014-ben pilot jelleggel tartott team coachingot az NKE-n. Egyrészt a közszolgálati felső vezetők, másrészt az egyetem oktatói számára. Utóbbiak már train the trainer kurzus keretében sajátíthatták el az action learning (akció tanulás) módszertant (Kramer & Jenei, 2015).

2016 és 2019 között valósult meg az állami tisztviselők és a kormányhivatali vezetők új, kötelező előmeneteli képzési rendszere az NKE szervezésében. A *Kormányzati Tanulmányok* című továbbképzés célul tűzte ki a hatékonyabb vezetői feladatellátás fejlesztését, melynek egyik kurzusa a *Vezetés – szervezés* kompetenciafejlesztő három napos tréning volt. Ennek keretében jelent meg a team coaching. A módszertan meglehetősen újként hatott a részt vevők számára, hasonlóval a tisztviselők ez idáig nem találkoztak. A szervezeti kultúra sajátosságaiból adódóan, a technika eredményes alkalmazásának érdekében a jövőben hosszabb előkészítési folyamat lehet szükséges.

Ugyancsak a közigazgatási felső vezetők számára dolgozott ki az NKE egy speciális kompetenciafejlesztést célzó kurzust, melynek részét képezte egy egyéni és team coaching folyamat. A 2017 és 2018 között a közigazgatási továbbképzési rendszerben meghirdetett *Adaptive leadership in a rapidly changing public administration*⁹ elnevezésű, exkluzív továbbképzésre szintén nemzetközi szakértők bevonásával került sor (az „adaptive leadership” irányzat elnevezésének még nincs hivatalos magyar megfelelője).

A coaching szemlélet terjesztése a közigazgatási vezetőképzésben is megjelenik. A közigazgatásban vezetői munkakörben dolgozóknak kétnapos vezetőképzési

9 A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Évkönyve (2017–2018).

tréning keretében 2020 óta van lehetőségük megismerni a coaching szemléletű vezetés eszköztárát, alkalmazási lehetőségeit. A *Coaching szemléletű vezetés* tréninget eddig 48 közigazgatási vezető végezte el. A pandémia miatt a tréning át lett alakítva az online tér igényei szerint, emiatt remélhetőleg az idei évben több vezetői is részesülhet ilyen típusú képzésben!

Az NKE Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kara szabadon választható kurzus keretében ugyanilyen nevű tréninget biztosít a hallgatóknak. 2017–2020 között összesen 126 fő hallgató részesült coaching szemléletű vezetőképzésben.¹⁰

A coachingban rejlő potenciálok

A coaching míg a nyugat-európai országokban és az USA-ban már elterjedt, a vezetők számára elfogadott és gyakran alkalmazott módszertan, addig a visegrádi országokban és Magyarország közigazgatásában még kevésbé ismert. Jóval gyakrabban alkalmazzák a tréning módszertanát. A közszolgálati vezetőknek komoly kihívásokkal kell megküzdeniük, csoportos képzéseik mellett nagy szükségük lenne egyénre szabott kompetenciafejlesztésre és támogatásra. A kihívásokon túl számos, az átalakulásból és reformokból adódó olyan terület érinti feladatkörüket, mellyel korábban nem vagy csak érintőlegesen találkoztak. Tevékenységük a fejlesztési projektek kapcsán kiegészült, így meg kellett küzdeniük a változásmenedzsmenttel, humánerőforrás-gazdálkodáshoz szorosan kötődő rendszerekkel, mint például a teljesítményértékelés, ezentúl a környezeti és társadalmi változásoknak köszönhetően hangsúlyosabb elvárás lett az időgazdálkodás, a konfliktuskezelés, vagy a munkatársak motiválásának képessége is. Jelentős kihívást jelent a közigazgatási szervezetek számára a magas fluktuáció, mely egyértelműen összefügg a generációváltással is. Az Y és a Z generációval szemben tanúsított vezetői attitűdnek és funkcióknak szintén alkalmazkodnia kell ezekhez az elvárásokhoz az alacsonyabb mértékű elvándorlás elérése érdekében (Schäffer, 2015).

A vezetők számára kidolgozott tréningek időigényesek és egész napos jelenlétet kívánnak. Ezalatt a feladatok még inkább feltorlódhatnak, a munkatársakra jóval nagyobb munkateher hárul a helyettesítések és a megnövekedett döntési helyzetek miatt. A coaching alkalmazásának lehetősége igen széles körű, nagy előnye, hogy rugalmasan illeszthető a szervezet és a vezetők elvárásaihoz, a feloldozandó témához és a szervezeti kultúrához egyaránt. Nem véletlen, hogy

¹⁰ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Tanulmányi Osztály adatai, 2021.

hasonlóan mind egyéni, mind pedig csoportos formája a legtöbb szervezeti működésbe beilleszthető. Rugalmasságán és a képzéshez szükséges időráfordításon túl azonban jóval többet jelent a coaching a vezetők számára. Egy olyan tanulási élményt, melyet egész életén át hasznosíthat. Akik pedig a számok nyelvén értenek, örömmel fogják olvasni, hogy a szervezet működésére vonatkoztatható számszerűsíthető bizonyítékai vannak eredményességének. Nézzük, mely területeken hogyan is teljesíti a coaching.

A coaching szervezetre gyakorolt hatása mára már számos, objektív számítás segítségével kimutatható. Általánosan elterjedt a ROI¹¹ mutató alkalmazása. A témában már nagy mennyiségű kutatási eredmény áll rendelkezésre, melyek egyértelműen bizonyítják eredményességét a vállalatok életében. Az Institute of Coaching (IOC) ([URL12](#)) egy nonprofit szervezet, melynek fő célja a coaching módszertan hitelességének és elfogadottságának növelése. Munkájának jelentős részét a témában végzett kutatások teszik ki. A szervezet által megkérdezett vállalatok esetében a coachingban részesült személyek 70%-a érezte úgy, hogy javult a munkateljesítménye, kapcsolatai, és fejlődött a kommunikációs készsége. A Nemzetközi Coaching szövetség (ICF) ([URL13](#)) adatai szerint a szervezetek 86%-a érezte úgy munkájában, hogy megtérült a képzés. Ezenfelül azoknak a vezetőknek, akik korábban részt vettek coaching folyamatban 96%-a vélekedett úgy, hogy szeretné megismételni a folyamatot, mert hatékonyabbá tette vezetői munkáját.

Az eredményeket objektív mérési szempontok alapján határozták meg, melyekben jól azonosíthatók a változások és azok mértéke is. Ilyen kézzelfogható tényező volt például a megnövekedett termelékenység, az alkalmazottak általános teljesítményének növekedése, a csökkent költségek, a bevételek és az értékesítések növekedése, a munkavállalói fluktuáció csökkenése és a munkavállalók nagyobb elkötelezettsége is. A számmal ki nem mutatható, azonban a munkatársak és a vezetők visszajelzése alapján leírtak között említették, hogy javult a kommunikáció, erősebbé vált a csoporton belüli kohézió (valószínűsíthető, hogy szintén a vezetői feladatok hatékonyabb ellátásának köszönhetően). A Firma 500 által ([Anderson, 2021](#)) végzett kutatás azonban kifejezetten az Executive Coaching eredményeire koncentrált, melynek során a megkérdezettek 77%-a jelezte, hogy a coachingnak, megítélése szerint, jelentős hatása volt az általuk vizsgált kilenc üzleti tevékenység legalább egyikére. Növekedett a termelékenység és az általános elégedettség is. A hatások megmutatkoznak az ügyfelek és munkatársak elégedettségében és elkötelezettségében, ugyanakkor egyértelműen kimutatható volt az éves pénzügyi eredményekben

11 ROI (Return on Investment): A mutató segítségével leírható egy beruházás vagy befektetés megtérülése.

is. Összességében tanulmányuk arra a következtetésre jutott, hogy az Executive Coaching 788%-os (ROI) megtérülést jelent a szervezet számára. Vagyis a vállalat coachingra fordított befektetése majdnem nyolcszoros megtérülést ért el.

Az említett példákban jól látszik a coaching hatása a szervezetekre. Ennek egyik fő oka, hogy a coaching során a vezetők elsajátítják, és a coach segítségével megtanulják alkalmazni a coaching szemléletű vezetés megoldásait. Ez a munkatársakkal való hatékonyabb együttműködés és a szervezetikultúra-váltás szempontjából kiemelt fontosságú lehet.

Annak ellenére, hogy a rendvédelemben már megkezdte térhódításának első lépéseit a coaching, még rengeteg feladat áll a szakértők előtt ahhoz, hogy rendszerintű alkalmazásáról beszélhessünk. A rendvédelemben megkezdett pozitív lépések továbbfejlesztése jelentős sikereket hozhat a vezetők számára egyfelől a szervezet működése, másrészt a vezetők teljesítménye szempontjából egyaránt. Sajnálatos módon jelenleg mindössze a kinevezéshez kapcsolódó kötelező képzéseken találkoznak célzott kompetenciafejlesztéssel. A továbbképzés keretében csak érintőlegesen, illetve rövid képzés keretében szórványosan van lehetőség, ezek is a legtöbb esetben tréning keretében valósulnak meg. Bevezetésének szükségességére egyértelmű, ugyanakkor figyelembe kell vennünk a szervezet méretéből és szervezeti kultúrájából adódó specialitásokat és korlátokat is. Mindemellett a coaching vezetői képzésekbe való beépítésével, majd ezt követően a felső vezetés speciális, egyénre szabott fejlesztésével a szemléletformálás és a vezetőkben rejlő lehetőségek kiaknázása is hatékonyabbá válhatna.

A közigazgatás tekintetében a vezetők számára kidolgozott képzések között jelenleg nincs lehetőség egyéni coaching igénybevitelére, ugyanakkor esetükben a rendvédelemhez hasonló vezetői felkészítés a továbbképzés keretében valósul meg, azonban egységes program nem áll rendelkezésre. Ebből adódóan ezen rendszeren belül átfogó, speciálisan közigazgatásban tevékenykedő vezetők számára szolgáló vezetőképző modulok részeként lenne lehetőség az egyéni kompetenciafejlesztésre is.

Összegzés

Empirikus kutatások bizonyítják, hogy a coaching a vezetőre és a szervezetre is egyaránt pozitívan hat, ugyanakkor az eredményesség tekintetében is egyértelműen látható és a munkatársak számára is érzékelhető a fejlődés. Mindez együtt jár a szervezet versenyképességének növelésével vagy megtartásával, a munkatársak elkötelezettségének növekedésével, és a vezetői kompetenciák fejlődésével. Nem véletlen, hogy népszerűsége töretlen, hiszen a ráfordított

idő és a hatékonyság egy képzésével sem hasonlítható össze. A versenyszféra vezetői számára éppen ezért jól bevált eszköz. Ennek ellenére a hazai közszolgálat még gyerekcipőben jár alkalmazását illetően, a közigazgatásban csak néhány projektjellegű kezdeményezéssel találkozhatunk, a tréning módszertan és az e-learning a jellemző. A hivatásrendek közül a rendvédelemben találhatunk előremutató kezdeményezéseket, melyek követik a versenyszféra gyakorlatát, azonban még itt sem beszélhetünk rendszerszintű működtetésről.

Tanulmányunk rámutatott, hogy a coaching módszert a nemzetközi közszolgálati képzési gyakorlat döntő többségében rendszeresen alkalmazza. Ez bizonyítja relevanciáját is, a technika kiválóan adaptálható a közszolgálati vagy nonprofit környezetben. A közszolgálat nem forprofit elvek mentén működik, mégis reflektálnia kell a 21. század külső környezeti kihívásaira, a gazdasági, technológiai és társadalmi változásokra egyaránt. A környezethez való rugalmas alkalmazkodás és a magasabb teljesítmény elérése érdekében hatékonyabb vezetési megoldásokra van szükség. Mindemellett a társadalmi változások és a generációs különbségek szintén mindennapos kihívást jelentenek egy vezetőnek. Ezeket az igényeket ismerték fel a nemzetközi térben működő közszolgálati képzésekkel foglalkozó intézmények is, és vették fel képzési palettájukba az egyéni és team coachingot, mely a rendvédelem esetében a nemzetközi szervek együttműködését is támogatja. Hasonló elvek mentén érvényesülhetne hazánkban is a módszertan fokozatos elterjesztése, emellett a már meglévő rendészeti képzések részeként, rendszerszintű alkalmazása révén hatékonyabb megoldásokat érhetünk el. A közszolgálat vezetői számára és ezzel együtt a szervezetek számára egy teljesen új, kiemelt hatásfokú tanulási folyamat indulhatna meg. A coaching, a saját élményalapú tanulási módszertana révén, a vezetőket és rajtuk keresztül a közigazgatási szervezeteket a jóval hatékonyabb működés irányába segítené.

Felhasznált irodalom

- Alvarez, E. R. (2019). Executive coaching in international context, University of VAASA School of Management. *Master`s Thesis in International Business VAASA*.
- Anderson, M.C. (Prep.) (2002). *Executive Briefing: Case Study on the Return on Investment of Executive Coaching*. Metrix Global. https://researchportal.coachfederation.org/Document/Pdf/abstract_681
- Bagi N. (2013). A coaching hatékonyságát befolyásoló tényezők A szakirodalom tükrében és coach-szemmel. *Magyar Coach Szemle*, 2(1), 29-43.
- Chandler, S. & Litvin, R. (2013). *A sikeres coach, Maurice Basset*. Cor Leonis.

- Dávid M. (2012). *A tanácsadás és konfliktuskezelés elmélete és gyakorlata*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/288257/file/tanacsadas.pdf>
- Edwards, J. Snowden, M. & Halsall, J.P. (2006). The Example of Coaching in the Public Sector (2006). A Quantitative Case Study. *International Journal of Society Systems Science*, 9(2), 89-104. <https://doi.org/10.1504/IJSSS.2017.085708>
- Horváth T. (2012). A team coaching fajtái – Második rész. *Magyar Coach Szemle*, 1(3), 5-16.
- Jelentés a 2019. évben megvalósított közszolgálati továbbképzésekről és az éves továbbképzési tervek végrehajtásáról 2020. április. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Komócsin L. (2018). *A 2018-as országos coaching kutatás eredményei 2018*. <https://elabours.hu/orszagos-coaching-kutatas-2018-eredmenyei-mar-csak-a-cegek-egyotode-all-ellen-a-coachingnak/>
- Kramer, R. & Jenei, Á. (2015). *What “Develops” in Public-Service Leader Development? Using Transformative Action Learning to Reframe Leader Education at the National University of Public Service*. National University of Public Service Faculty of Public Administration Department of Communication and Public Service Ethics.
- Kramer, R. (2007). How is Action Learning Being Used to Develop Public Service Leaders in the US and Europe? *Leading the Future of the Public Sector: The Third Transatlantic Dialogue* University of Delaware. Newark, Delaware, May 31–June 2, 2007.
- Magyary Zoltán közigazgatás – Fejlesztési program 11.0. 2011.
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem Évkönyve 2017–2018. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12889/NKE_Evkonyv_2017_2018.pdf;jsessionid=AB46B-14C229613A130640D9E79000A31?sequence=1
- Rigg, C. & Richards, S. (2006). *Action Learning. Leadership and Organizational Development in Public Services*. Routledge T&F Group.
- Rogers, C. R. (1983). *Freedom to Learn for the 80's*. Charles E. Merrill Publishing Co. <https://doi.org/10.4324/9780203966198>
- Schäffer Beáta (2015). *Ifjú titánok. Vezetőknek az Y generációs vezetőkről* Boook Kiadó Kft.
- Stréhli-Klotz G. & Szakács G. (Szerk.) (2018). *A közszolgálati tisztviselők élet-és munkakörülményei, társadalmi helyzete*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Szabó Sz. (2014). Az emberi erőforrás fejlesztés humánfolyamata a közszolgálatban. *Részta-nulmány ÁROP_2.2.17. Új közszolgálati életpálya Emberi erőforrás gazdálkodás és közszolgálati életpálya kutatás*. Közszolgálati Humán Tükör.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Mentorálás: a fogalom értelmezése*. http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/97/mentorls_a_fogalom_rtelmzese.html

- URL2: *Állami Egészségügyi Ellátóközpont, Egészségügyi Fogalomtár* <https://fogalomtar.aeek.hu/index.php/Ter%C3%A1pia>
- URL3: *Idegen szavak szótára* <https://idegen-szavak-szotara.hu/tr%C3%A9ning-jelent%C3%A9se>
- URL4: *Bundesakademie*. https://www.bakoev.bund.de/DE/02_Themen/Coaching/Coaching.html?nn=f69d7e83-e0f7-4a2d-be5f-30d7b003113e
- URL5: *Welcome to GOV.UK*. <https://www.gov.uk/>
- URL6: *Human Resource Management*. <https://www.ipa.ie/human-resource-management/cipd-foundation-certificate-in-learning-development.2127.html>
- URL7: *Institute of Public Administration*. <https://www.ipa.ie/leadership-development/executive-coaching.2180.html>
- URL8: *Le manager coach*. <https://www.ena.fr/Formation/Formation-continue/Offre-de-formation-continue-2021/Management-et-negociation/Management/Le-manager-coach>
- URL9: *Lech Kaczynski National School of Public Administration*. <https://ksap.gov.pl/ksap/>
- URL10: *Development Center i coaching w Akademii Zarządzania*. <https://akademiazarzadzania.ksap.gov.pl/development-center-i-coaching-w-akademii-zarzadzania/>
- URL11: *Vezetőképzés – Általános információk*. <http://bmkszf.hu/tart/index/126/Vezetokepzes>
- URL12: *Measuring Change: Evaluating Health and Wellness Coaching Performance, Outcomes and ROI*. <https://instituteofcoaching.org/resources/measuring-change-evaluating-health-and-wellness-coaching-performance-outcomes-and-roi>
- URL13: *What is Coaching?* <https://www.ipeccoaching.com/hubfs/What%20is%20Coaching%20-%20iPEC%20Coach%20Training.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

- 273/2012. (IX. 28.) Korm. rendelet a közszolgálati tisztviselők továbbképzéséről
- 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről
- 2/2013. (I. 30.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Paksi-Petró Cs. & Stréhli G. (2021). Coaching szemléletű fejlesztés a közszolgálatban. Jó gyakorlatok, fejlesztési potenciálok a rendvédelemben és a közigazgatásban. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2167-2187. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.7>

**Balatonyi László – Reich Gyula – Jancsó Béla –
Nagy Zsuzsanna – Buzás Kálmán – Tóth László**

Fenntartható települési vízgazdálkodás, jövőkép a települések részére

**Sustainable urban water management,
vision of the future for municipalities**

Absztrakt

A kormány 2014 óta – változatlan szervezeti formában – a belügyminiszteren keresztül, a közfoglalkoztatási és vízügyi helyettes államtitkárság útján irányítja a vízügyi igazgatási szerveket, amelyek Magyarországon elsődlegesen felelősek a vízgazdálkodásért. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság tevékenység-portfóliójában 2019 óta kiemelten jelen van a települési vízgazdálkodás témakör, ugyanis ekkor került kialakításra a Települési Vízgazdálkodási Főosztály. A Belügyminisztérium alá rendelt országos hatáskörű szervezetek tevékenységeiben legalább egy közös pont van, az pedig az állampolgárok biztonságának szolgálata. A vízügyi szolgálat – az előzőeknek megfelelően – az állampolgárok árvízi biztonságának növelése érdekében, illetve a társadalmi igényeknek megfelelően végzi a jogszabályokban meghatározott feladatokat, valamint az egyéb dokumentumokban, stratégiákban nevesített szakmai célokat (Buzás & Somlyódy, 2011). Fontos megjegyezni, hogy a vízügyi gondolkodás nem közigazgatási egységre, hanem vízgyűjtőre szerveződik. A hazai vízgazdálkodás egyik legkomolyabb kihívása a települési vízgazdálkodás hatékonyságának fejlesztése, s egyben felkészítése a környezetünk és a klímaváltozás kihívásaira, illetve mindezek mellett kellő mértékben figyelembe venni a vizet mint hatótényezőt a települési fejlesztésekben, illetve a településrendezési folyamatokban (Reich, 1997). Jelenleg a településfejlesztés és településrendezés tervezési (Belényesi & Szamadó, 2015) rendszerében a víz szétdarabolva, messze a súlya alatt jelenik meg. Az integrált települési vízgazdálkodási terv célja, hogy a települési vízgazdálkodás elemei és az ezzel kapcsolatos teendők, kötelezettségek komplexen épüljenek be a településfejlesztésbe, és a területhasználatot is szabályozó rendezési eszközökbe. Az

integrált települési vízgazdálkodási terv a település vízgazdálkodási (szakpolitikai) alapidokumentuma, amely a fejlesztést és a működtetést egyaránt szolgálja. A dolgozat bemutatja az integrált települési vízgazdálkodási terv tartalmát, elkészítésének módszertani szempontjait, és lehetséges jövőjét.

Kulcsszavak: településfejlesztés – működtetés, integrált vízgazdálkodás, települési vízgazdálkodás, szakpolitika, területhasználat, regionalitás

Abstract

Since 2014, the Government has managed the water administration bodies, which are primarily responsible for water management in Hungary, through the Deputy Secretary of State for Public Employment and Water Management under the Minister of the Interior, in an unchanged organizational form. Since 2019, the topic of municipal water management has been prominently present in the activity portfolio of the General Directorate for Water Management. There is at least one common point in the activities of the nationwide competent organizations subordinated to the Ministry of the Interior, and that is to serve the security of citizens. Accordingly, the water service fulfils the tasks specified in the legislation and the professional goals named in other documents and strategies in order to increase the flood safety of the citizens and their social conditions (Buzás & Somlyódy, 2011). It remains important to note that water management is organized around river basins and not as administrative units. One of the most serious challenges of Hungarian water management is to improve the efficiency of municipal water management, to prepare it for the challenges and changes of our environment and climate, and to take sufficient account of water as a factor in settlement developments and settlement planning processes (Reich, 1997). In present settlement development systems (Belényesi & Számadó, 2015), water appears fragmented, far below its level of importance. The aim of the integrated settlement water management plan is to integrate the elements of water management related tasks and obligations into the settlement development and its management tools, to regulate land use. The integrated municipal water management plan is the basic document of the municipal water management (policy), which serves both development and operation. The dissertation presents the content of the integrated municipal water management plan, the methodological aspects of its preparation and its possible future.

Keywords: settlement development - operation, integrated water management, municipal water management, policy, land use, regionalism

Integrált települési vízgazdálkodási tervezés szükségessége, indokoltsága

A vízállapotokkal szembeni igények és hatások nagyrészt területhasználat során, azzal összefüggésben jelennek meg. Az egyre nagyobb területre kiterjedő településfejlődés mesterségesen alakítja a vízgyűjtőt, koncentrált vízigénnyel lép fel, és ugyancsak koncentráltan zúdítja vissza a használt vizeket. A települések növekvő kárérzékenysége egyre igényesebb ármentesítést igényel. Az üdülőterületek rendezett partokat és stabil vízszinteket igényelnek. A vízválság megelőzésének talán legfontosabb területe a települési vízgazdálkodás, mert a települések rendkívül erőteljesen módosítják a környezetük vízháztartását, vízviszonyait (vízigény, kibocsátott használt vizek, árvízvédelem, belterületi csapadékvíz-gazdálkodás stb.) (Szaló, 2020). A tervezésnek figyelembe kell vennie a települési vízgazdálkodás céljait, a rendelkezésre álló vízkészletek jellemzőit, a használatokkal járó funkciókat, a kölcsönös függőségeket (Gayer & Ligetvári, 2007).

Az EU vízkeretirányelv és az árvízkezelés-előírásainak valóra válása, valamint a körforgásos gazdálkodásra vonatkozó új EU-jogszabály teljesítésének elemi feltétele, hogy a vízzel kapcsolatos valamennyi részterületet integráltan kezeljék. A feladat időszerűségét kiemelik a klímaváltozás miatt gyarapodó hidrológiai szélsőségek – villámárvizek, aszályok –, így a települések klímaalkalmazkodási tevékenységének is döntő eleme a víz integrált megjelenítése (Szöllösi-Nagy, 2018).

Az előzőkre tekintettel alapvető fontosságú az integrált vízgazdálkodási elvek megjelenése a területfejlesztési és a területrendezési célt szolgáló tervekben, azaz az épített környezet alakítását és védelmét szolgáló tervezési rendszerrel való kapcsolat megteremtése, valamint a terület- és településfejlesztési koncepciókba, integrált stratégiákba, rendezési eszközökbe való minél mélyebb beépülés. Ezzel szemben az e terveket megalapozó vizsgálatok tartalmi következményei között a vízgazdálkodási elemek szétszórtak, fogalmilag rendezetlenek, hiányzik az integrált vízgazdálkodást megalapozó egységes vizsgálat és gondolkodás a településtervezésben. Jelenleg ugyanis a településfejlesztés és településrendezés tervezési rendszerében a víz dedikáltan csak a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarészében szerepel, és itt is több fejezetben szét-darabolva, így nem tudja megalapozni és megteremteni annak egységes értékelését, és az összefüggések vizsgálatát.

A fentiek következtében jelen állapotban:

- a víz fizikai egysége ellenére szétaprózottan van jelen a vizsgálatban,
- nincs feltárva a vízben levő, a vízre alapozható fejlesztési potenciál,
- nincs figyelembe véve az egyes vizes szakági elemek egymásra gyakorolt hatása,
- az ágazati stratégiákkal és programokkal együtt igen sok átfedés, párhuzamosság és ellentmondás található.

A Kvassay Jenő Nemzeti Vízstratégia (URL1) negyedik fő céljának („minőségi víziközmű-szolgáltatás és csapadékvíz-gazdálkodás megvalósítása, elviselhető fogyasztói teherviselés mellett”) kiemelt részcéljaként határozták meg az integrált települési vízgazdálkodási tervek módszertanának kialakítását, bevezetését és összekapcsolását a településtervezésbe.

A fenti céloknak megfelelően a stratégia elfogadását követően 2017 márciusától intenzíven folytatódott a munka a települési vízgazdálkodás, csapadékvíz-gazdálkodás és integrált települési vízgazdálkodási tervezés témakörében is.

Az integrált települési vízgazdálkodási terv egyik célja a társadalmilag és gazdaságilag is elfogadott igények kielégítése és a vízkárok megelőzése hosszú távon, éppen ezért nem csak a helyi vagy vízgyűjtő szinten jelentkező információkat kell összegezni, összekapcsolni. Az integrált települési vízgazdálkodási tervben meg kell jeleníteni a települést érintő egyéb fejlesztési tervekben szereplő információkat, azok egy adatbázisba rendezésével, különös tekintettel a települést érintő felszíni és felszín alatti vizekre.

A fentiek alapján meg kell teremteni az összhangot az alábbiak között:

- az országos és térségi közútfejlesztési programok helyi relevanciájával,
- vízgyűjtőgazdálkodási tervben rögzített célkitűzések és a releváns EU-s irányelvek (Nitrát, Árvízi, Ivóvíz, Fürdővíz, Települési szennyvíz stb.) végrehajtását támogató lefektetett fejlesztési programokban betervezett beavatkozások helyének azonosításával, a projektgazda megnevezésével,
- települési vízgyűjtőre hatással bíró agrárfejlesztések (például agrár-környezetvédelmi programok, külterületi utak fejlesztési tervei) releváns elemeivel.

Integrált települési vízgazdálkodási terv definíciója

Az integrált települési vízgazdálkodási terv a település környezeti, társadalmi és szociális, a vízzel és vízállapotokkal kapcsolatos igényeit kielégítő olyan (digitális alapon is működőképes) vízgazdálkodási (szakpolitikai) alapdokumentum, amely a hosszú távú, gazdaság- és környezettámogató, fenntartható

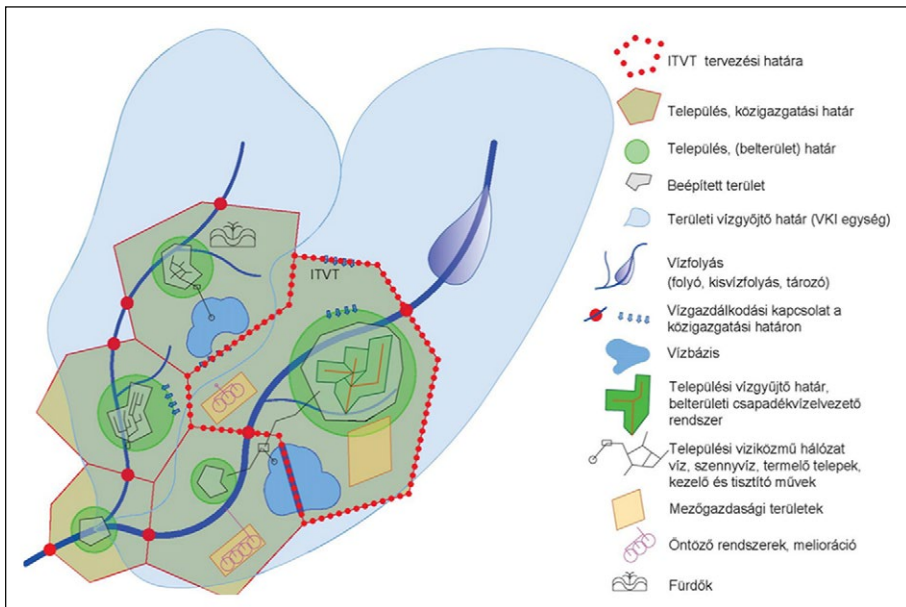
vízgyűjtővel kapcsolatos feladatokat és azok alapjait rögzíti úgy, hogy az működtethető, tartalékkal rendelkező rendszerben formálódják meg.

Az integrált települési vízgazdálkodási terv tartalmát a települések (mint intézményi lehatárolás) vízzel kapcsolatos feladatai határozzák meg. Az önkormányzati törvény szűkszavúan a „vízgazdálkodást, vízkárelhárítást, valamint a víziközmű-szolgáltatást (amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül) teszi a település feladatává. A települések feladatait részletesen a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII törvény 4. § (1) és (2) definiálja.

A tervezési szemlélet bevezetésével cél, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terven keresztül a települési vízgazdálkodás elemei és az ezzel kapcsolatos teendők, kötelezettségek beépüljenek a településfejlesztésbe, ami által végrehajtásra is kerüljenek.

A tervezési terület a település közigazgatási területe, amely mentén kell értelmezni a vízgyűjtőket, a települési részvízgyűjtőket, valamint a tervezési határon jelentkező input és output kapcsolatokat, hatásokat (1. számú ábra).

1. számú ábra: Integrált települési vízgazdálkodási terv javasolt tervezési területe és az egyes vízgazdálkodási elemek kapcsolatai

Forrás: A szerzők saját készítése.

A települési vízgazdálkodást gyakran csak a belterületre és beépítésre szánt területre értelmessé, elsősorban azért, mert a víziközmű-ellátással és csapadékvíz-elvezetéssel (csapadékvíz-gazdálkodással), a vízgazdálkodási célú műszaki infrastruktúrákkal azonosítják.

A külterületek bevonása az integrált települési vízgazdálkodási terv tervezésbe azonban azért is szükséges, mert mintegy ezen keresztül teremődik meg a kapcsolat a vízgyűjtőterülettel, amin a település fekszik. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a dombvidéken található települések árvízi veszélyeztettségére (Balatonyi, 2016). Nyilvánvaló azonban, hogy a közigazgatási határ – mint mesterségesen kijelölt vonal – nem vagy csak nagyon ritka esetben esik egybe a természetes vízgyűjtő határokkal. Másrészt pedig a közigazgatási határt mint virtuális vonalat nem ismeri a víz, azon áthalad. Ezért a település közigazgatási területén a víz, gyakran mint külső tényező jelentkezik, ami meghatározza, befolyásolja a település külterületén levő területhasználatot (például mezőgazdasági termelést), továbbá a külterületről érkező vizek hatással vannak a belterületre nézve. A vízgyűjtő tágabb területrészei felől és felé érkező vizek mind mennyiségi, mind minőségi hatással vannak az ott levő víztestekre is. Mindkét irányú hatás esetén jelentős tényező a település közigazgatási területén belüli és kívüli területhasználat, amit pedig a területrendezési eszközökben kell rögzíteni.

Az integrált települési vízgazdálkodási terv feladata:

- alapinformációt, adatbázist biztosítani a település vízzel, vízgazdálkodással összefüggő területeiről;
- megteremteni az összhangot a települést (a teljes közigazgatási területre vonatkozóan) érintő vízgazdálkodási feladatok és a településfejlesztés között;
- összességében meghatározni a települési önkormányzat vízzel kapcsolatos kötelezettségeit, azaz a működtetéshez szükséges teendőit, és a fejlesztéshez szükséges feladatait.

Integrált települési vízgazdálkodási terv részei

Az integrált települési vízgazdálkodási terv három fő részből áll, amelyek követik a településfejlesztési koncepció, illetve stratégia logikáját. Az első fő fejezet (Megalapozó vizsgálat: Adottságok, helyzetelemzés) enciklopédikus összefoglalása a település vízrajzi, vízgazdálkodási adottságainak. Fő célja, hogy egyben, az egyes elemek összefüggéseit is elemezhető módon legyenek számba véve a település vízgazdálkodásával összefüggő kérdések, témakörök kiinduló helyzetértékelései. Ez egyben alapot biztosít a településfejlesztés tervezéshez, ahol

a jelenlegi állapotában a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarészeiben szétdarabolva jelentek meg a vízzel kapcsolatos adottságok és tevékenységek. Az egységes szerkezetben való tárgyalással az integrált települési vízgazdálkodási terv megalapozottsága is erősödik azzal, hogy komplexen lesznek vizsgálva az olyan adottságok és hatótényezők mint például a település csapadékvizviszonyai, a talaj és a víz viszonya stb.

A második fejezet (Stratégia alkotás: Kihívások, hajtóerők, alkalmazkodási kényszerek) foglalkozik a társadalmi-gazdasági igények várható igényváltozásaival, amelyek a vízviszonyokkal szemben megjelennek. Ilyenek például a lakosság létszámának várható növekedése, ezzel a növekvő ivóvíz és szennyvízkibocsátás, vagy a település iparának fejlesztési terve egy ipari park létrehozásával. E tekintetben az integrált települési vízgazdálkodási terv a helyzetfeltáró munkarész, a koncepció és a stratégia vonatkozó részeire támaszkodik. Ezek a belső hajtóerők. A külső hajtóerők képezik a második fejezet lényegi mondanivalóját, amiben vezető szerepet kapnak a klímaváltozás vízgazdálkodási vonatkozásai. Ugyanitt tárgyalandók a területi determinációk (többek között a megyei, térségi fejlesztési tervek, vízgyűjtőgazdálkodási tervek és az árvízi kockázatkezelési tervek).

A harmadik fő fejezet (Program alkotás) jelöli ki a célokat, és az azok eléréséhez szükséges eszközöket, beavatkozási területeket. Lényeges eleme, hogy a települési vízgazdálkodás fejlesztésnek „szoft” (nem létesítményes) eszközei itt kerülnek meghatározásra, ami a rugalmas, alkalmazkodó vízgazdálkodás alapvető eszköze. Itt van lehetőség megadni, hogy az integrált települési vízgazdálkodási tervben meghatározott célok, programok hogyan érvényesíthetők a településfejlesztési tervekben és szakági területein (környezetvédelem, katasztrófavédelem, tájképvédelem stb.). Ugyancsak itt szerepel, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv által támasztott követelmények hogyan jelennek meg a szerkezeti tervben és a helyi építési szabályzatban, azaz konkrétan a területekre, a területrészekre, a telkekre bontás lehetőségét és módját kell rögzíteni. A részletes fejezeteket az 1. számú melléklet tartalmazza.

Digitális vízgazdálkodás, digitális települési vízgazdálkodás alapjai

Tekintettel arra, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv egyfajta települési összegző dokumentum a települést érintő, a település vízgazdálkodását befolyásoló vizek tekintetében, ezért az integrált települési vízgazdálkodási terv elkészítéséhez igen sokrétű adatokat kell összegyűjteni. A vízgazdálkodási elemek alapadatai tekintetében az alábbi területek a meghatározók:

- területhasználatok jellemzése (például kertváros, sűrű beépítettség, nagy, burkolt felületek stb.);
- víziközmű-rendszerek, csapadékvíz-elvezetés és -tározás statikus (térbeli leíró rendszeradatok) és dinamikus (időbeli, üzemeltetési) adatai;
- időszakos és állandó vízfelületekkel bíró rendszerelemek (tó, tározó, időszakos és állandó vízfolyások, csatornák stb.);
- vízkivételek és használt vizek rendszerbe való juttatásának helyei, mennyiségei és minőségei (m³/nap);
- vízjogi engedélyben rögzített egyéb vízhasználatok és kapcsolódó adatok;
- felszín alatti vizek évi dinamizmusát bemutató – többek között – kúttadatbázisok és vízmérleg adatok.

A fent említett információkat, adatokat rendszerezetten, az alábbi szempontok szerint kell összegezni:

- térképek (digitális, papír, szkennelt papír),
- mérések, annak gyakorisága és helyei, a mérési adatok elérhetőségei,
- leíró adatok, egyéb információk és annak elérhetőségei.

Az adatok, hosszú távú adatsorok esetében a mérések és észlelések technikájának megfelelően különböző módon és formátumban állhatnak rendelkezésre. Ezeket minden esetben megfelelő módon kell homogenizálni, illetve lehetőség szerint a feldolgozáshoz digitálisan rögzíteni kell. A térinformatikai, a táblázatos, illetve a leíró jellegű adatok esetében az a digitális változat tekintendő hiteles, referenciaként szolgáló állománynak, amelynél az elkészítés, módosítás, illetve az ellenőrzés/jóváhagyás/validálás dátuma ismert, fel van tüntetve.

A fentiek mellett, vízgazdálkodási szempontból, kiemelkedő szereppel bírnak az egyes természetvédelmi aspektusból kiemelten fontos területek vízigényei, amelyeket össze is kell gyűjteni. Ennek során be kell azonosítani a vizes és víztől függő élőhelyeket, és a víztestként (még) nem regisztrált egységeket is, például légifelvételek kiértékelése alapján.

Az alapadatok tekintetében fontos megjegyezni, hogy magának az integrált települési vízgazdálkodási tervezési folyamatnak nem része az alapadatok előállítás. Egyes témakörökben és egyes helyeken az adatok tekintetében napjainkban gyakran adatbőséggel is lehet találkozni, de gyakran fordulnak elő adathiányok is.

Amennyiben az integrált települési vízgazdálkodási terv készítése szempontjából nem megfelelő, hiányos adatbázis lelhető csak fel, akkor ezek pótlásáról, pontosításáról az érdekeltnek kell gondoskodni. Ezt az integrált települési vízgazdálkodási tervekészítés során is el lehet készíteni, de ezt mindenképpen

külön kell kezelni, értékelni, illetve tekintettel kell lenni ezen állományok előállításának, pontosításának időigényére.

Abban az esetben, ha a meglévő és megfelelő adatbázis előállítása a rendelkezésre álló kereteket meghaladja, az még nem jelentheti, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv nem készíthető el. Ebben az esetben az integrált települési vízgazdálkodási terv készítés során fel kell tárni a hiányosságokat, ezeket be kell mutatni, és megadni azon lépéseket, teendőket, amiket az adott települési környezetben el kell végezni a továbbiakban ezen a téren. Az integrált települési vízgazdálkodási terv mint folyamatában fejlődő és aktualizálandó települési összegző dokumentum esetében az egyes alapadat-felülvizsgálatok, korszerűsítések, valamint adatbővítések folyamatosan beépíthetők az integrált települési vízgazdálkodási terv tervezési rendszerébe. Ebben a tekintetben is igaz, hogy a folyamatosan fejlődő környezetben az adatok rögzítése, tárolása és pontossága folyamatosan változik, fejlődik a technológia fejlődésének köszönhetően.

Egyértelműen látszik a napi gyakorlatban, hogy az egyes települések vízgazdálkodásával összefüggő alapadatok köre rendkívül széles. Ezért szükség van mind a helyi, mind pedig az országos adatbázisok helyi relevanciájú egységes és egymással kommunikáló adatállományának felkutatására, szükség esetén aktualizálására és közös rendszerbe illesztésére.

Ugyanakkor egyértelmű, hogy vízgazdálkodás „jóságát”, határfokát önmagában a digitalizáció nem fogja megoldani, egyszerűen és pont a felszíni és felszín alatti vizek korlátozásából kifolyólag (legyen szó mennyiségi és minőségi korlátozottságról egyaránt) élni kell az újabb technológiai lehetőségekkel a vízgazdálkodásban is, és ennek szükséges alapfeltétele a digitalizáció magasabb fokú megléte.

Szükségszerű digitalizáció

Általánosan is igaz, hogy a vízgazdálkodás legkülönbözőbb területén is az elérhető legjobb, legújabb eszközöket, technikákat, technológiákat szükségszerű alkalmazni a digitális alapon való működés lehetőségének a megteremtése érdekében, amely egyben támogatja az integrált települési vízgazdálkodási terv elkészítését, használatát és periódusonkénti felülvizsgálatát. A települési vízgazdálkodás területén továbbfejlődést adhatnak a tervezéshez és működtetéshez a mesterséges intelligencia által adott technológiai lehetőségek, amelyeket megfelelő digitális háttér esetén akár már napjainkban is lehetne használni.

Ugyanakkor a digitális tervezés, működtetés alapfeltétele a digitális adatállományok megléte, szükség szerinti létrehozása, amelyet oly módon kellene megvalósítani, hogy az megfeleljen az integrált települési vízgazdálkodási terv szempontjából elvárt részletességnek és pontosságnak. Ennek alapja az ellenőrzött és mérések alapján validált adatok megléte. Fontos továbbá az is, hogy megfelelő, egységes struktúra álljon rendelkezésre, amit folyamatosan fejleszteni is lehet.

Az adatbázisokat nem elég egyszer létrehozni, azokat rendszeresen felül kell vizsgálni, és a fizikai rendszerek állapotában bekövetkezett változásokat át kell vezetni a rendszerekben. A hibás vagy hiányos adat hibás következtetésekhez, összességében hibás tervezéshez, hibás döntésekhez vezet. A digitális adatbázis létrehozása és folyamatos karbantartása tehát nem cél, hanem elengedhetetlen eszköz.

A vízgazdálkodásban rendelkezésre álló adatbázisok különböző részterületekre vonatkozóan már jelen állapotban is nagy számban léteznek az országban. Az adatok jelentős része már digitális formátumban van meg. Kérdés viszont, hogy ezek az állományok megfelelők-e, és milyen mértékben használhatók fel az integrált települési vízgazdálkodási terv számára a fenti célok eléréséhez.

Ezzel kapcsolatban az alábbi általánosságok állapíthatók meg azzal, hogy természetesen ettől eltérő (kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb) helyzettel is lehet találkozni.

Az adatbázisok általában országos adatbázisok, kijelölt adatgazdák gondozásában vannak. Számos esetben csak külön díj fizetése ellenében érhetők el. Az adatbázis felépítése, térbeli felbontása azonban ettől függetlenül nem minden esetben megfelelő a városi környezethez, a tárolt objektumok hiányosak, és sok esetben csak a korlátozottan alkalmazható formátumban léteznek. Az adatok minősége a mérésen alapuló ellenőrzés gyakori hiánya következtében pontatlan. Ez nem jelenti azt, hogy általában nem használhatók a rendelkezésre álló adatok, viszont fel kell hívni a figyelmet, hogy azok megfelelőségét az integrált települési vízgazdálkodási terv szempontjából ellenőrizni kell. Ennek alapján lehet és kell javaslatot tenni az esetleges adatkiegészítésekre, pontosításokra. Az integrált települési vízgazdálkodási tervhez azonban nemcsak az adatokra van szükség, hanem az ebből levonható információkra is.

A fentiekből adódóan az integrált települési vízgazdálkodási terv elkészítéséhez a digitális adatállomány alapadatok kialakításán túli további fejlesztési lépések is szükségesek. Ilyen például a valós, fizikai rendszer digitális modelljének felépítése. Ez számítógépes szoftverek alkalmazásával oldható meg. Mára a piacon számos ilyen szoftver áll rendelkezésre, azonban azt fontos megjegyezni, hogy az alkalmazandó szoftverek kiválasztásakor részletesen ismerni kell a célfeladatot és annak szimulációs elvárásait. Csak a megfelelő célszoftverrel

kaphatunk megfelelő és megbízható eredményt. Fontos az elején meghatározni, hogy a szoftver kiválasztásánál a rövid távú egyszeri használat vagy az építkező, megfelelő háttérrel, támogatással rendelkező hosszú távú használatot célozza meg a település. A szoftverek akkor válnak a település csatornahálózatának, ivóvízellátó hálózatának, felszín alatti vizeinek stb. digitális modelljeivé, ha azokat a településhez tartozó digitális adatállománnyal töltik fel, és a kiválasztott szoftver képes az adott modellezési célra. Arra is érdemes odafigyelni, hogy az idő előrehaladtával egyre több települési feladat, tervezés kerülhet át a szimulációs térbe, és ezek fogadására is alkalmas kell legyen a rendszer.

A megfelelően felépített modellek alkalmasak a rendszerekben lejátszódó folyamatok számítására – akár komplex, integrált módon is –, a számítási eredmények megjelenítésére és előzetes kiértékelésére. Ezzel lehetőséget adnak a tervezési fázisban különböző, a települést érintő fejlesztések következményének, hatásainak vizsgálatára. Például vizsgálni lehet egy városfejlesztési tervben foglalt új fejlesztési terület kiépítésének a városi vízi infrastruktúra rendszerére gyakorolt hatását, azaz meghatározható vele, hogy

- egy túlterhelést okozó új helyzet elkerülése milyen mértékű visszatartást igényel az új fejlesztési területen, vagy
- hol és mekkora beruházást tesz szükségessé a hálózat kapacitásának bővítésére, vagy
- egy zöld infrastruktúrafejlesztésnek hol és milyen mértékű terheléscsökkentő hatása lesz a csapadék/egyesített rendszerű csatornahálózatra, vagy
- egy hálózat valamely részének kiöntése milyen, nem feltétlenül csatorna-beruházást igénylő módon váltható ki hatékonyabban stb.

Integrált települési vízgazdálkodási terv helye és szerepe a pályázati rendszerekben

Annak érdekében, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv készítése ne csak mint teher, kötelezettség jelenjen meg a települések feladatai között, forrást kell biztosítani az elkészítésére és időszakos felülvizsgálatára. Ennek egyik lehetősége a pályázati rendszer keretében történő finanszírozás. Ugyanakkor továbbra is nagy hangsúlyt kell fektetni a települési vízkárelhárítási tervek készítésére, aktualizálásra is (Balatonyi & Tóth, 2020), ezzel segítve az operatív védekezési feladatokat.

A pályázati rendszerek tekintetében az elkövetkező tervezési időszakban elsődlegesen a 2021–2027 időszak hazai, nemzetközi és egyéb forrásait kell és lehet figyelembe venni, és hosszabb távon a megelőzés felé kell eltolni

a tevékenységeinket, amelynek a vízgazdálkodási kereteit hivatott megadni az integrált települési vízgazdálkodási terv.

A források tekintetében alapvetően két terület is megcélozható:

- VMOP (korábban TOP) – Versenyképes Magyarország program.
- KEHOP Plusz (korábban KEHOP) – A Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz) nem csak tükörképe az eddigi KEHOP-nak, de sok újdonsággal is bővült, figyelembe véve az átalakuló szabályozási környezetet és az erősödő zöldítési törekvéseket.

A VMOP és TOP pályázatok esetében az integrált települési vízgazdálkodási terv a települések fejlesztési stratégiájának, fejlődésének egyik meghatározó dokumentációja lehet. A településeken tervezett fejlesztések, ha minimálisan is, de szinte mindig kapcsolódnak a vízhez, ezért, ha nincs a településnek integrált települési vízgazdálkodási terv dokumentációja, a tervezett fejlesztések nem tudják elérni a kellő hatékonyságot a települési víz egységes szemléletű kezelésében, rendezésében. Ezért alapkérdés a települési vízbiztonság megteremtése és az egyes fejlesztési elképzelések vízre gyakorolt hatásának egységes dokumentációban történő rögzítése.

A KEHOP Plusz tekintetében szintén a települési vízgazdálkodási tervezés alapszabályaként kellene kezelni az integrált települési vízgazdálkodási tervet. Ha azt a célt akarjuk elérni, hogy ne legyen tervezhető a települési vizet érintő projekt a nélkül, hogy ne állna rendelkezésre a települést érintő, az egyes vízgazdálkodási elemek egymásra hatását bemutató alap dokumentáció, azaz integrált települési vízgazdálkodási terv, akkor lehetővé kell tenni ezek közvetlen EU-s pályázati finanszírozhatóságát is.

Az EU által támogatott és preferált kék-zöld infrastruktúra-fejlesztés tekintetében a kék infrastruktúra értelemszerűen az integrált települési vízgazdálkodási tervbe integrálható, az tudja ezt megalapozni. A zöld infrastruktúra tervezési elvei jelenleg a mikroklíma, levegőminőség, városkép elvek mentén történnek. Az integrált települési vízgazdálkodási terv így szükséges eleme kell, hogy legyen az EU-s támogatási politikának, azaz az integrált települési vízgazdálkodási terven keresztül lehet biztosítani a zöld infrastruktúra-elemek teljesülését is, például, hogy lefolyáscsökkentési célból hasznosításra kerüljenek a zöld területek. Éppen ezért a zöld infrastruktúra integrált települési vízgazdálkodási terv szerepe megalkotásának, konverziós módszertanának, a szükséges műszaki értelmezésének kiemelt szerephez kell jutnia a jövőben (irányelvek, műszaki előírások tervezők részére oly módon, hogy ennek multidiszciplináris jellege könnyen érthetővé tegye a rendszerek és így a településtervezés komplexitásában rejlő lehetőségeket).

A fentiekből következik, hogy mindkét forrás eredeti célkitűzései, prioritásai mentén alkalmassá tehető az integrált települési vízgazdálkodási terv tervkészítés finanszírozására. Megjegyzendő, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv jellegét tekintve olyan alapidokumentáció, amely megalapozza a település fejlődése érdekében megvalósítandó projekteket, ezzel segítve azok további közvetlen pályázhatóságát.

Annak következtében, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv készítés alapvetően a település érdeke kell, hogy legyen, ezért önkormányzati hatáskörben kell elkészíteni, és így az elsődleges kedvezményezett az önkormányzatok lehetnek. Ehhez társult tagként kapcsolódhatnak a területileg illetékes vízügyi szervezetek, illetve a vízgazdálkodási szolgáltatásban részt vevők. Meg kell továbbá teremteni azt a lehetőséget is, hogy például társulati formában, több önkormányzat összefogva is pályázhasson integrált települési vízgazdálkodási terv készítésre a közös vízgyűjtő mentén.

Településfejlesztési projektek támogatása ITVT tervi alátámasztottság egyezőség alapján

A településen belüli fejlesztések támogathatósága tekintetében fontos, hogy a fejlesztések összhangban legyenek a település integrált vízgazdálkodási feladataival. Ellenkező esetben előfordulhat, hogy egyes fejlesztések ellene dolgoznak a településen belüli hatékony és egységes vízgazdálkodásnak. Az adott fejlesztési projekt keretében elért eredmények más területen olyan károkat okoznak, amik akár magát a projekt létjogosultságát is megkérdőjelezhetik. Ennek elkerülése érdekében fontos megteremteni, hogy a pályázatok során vizsgálják, hogy az adott fejlesztés figyelembe veszi-e a település víz adottságait és illeszkedik-e ebbe.

A fenti elvek érvényesülése érdekében a pályázati rendszerekbe középtávon be kell építeni az integrált települési vízgazdálkodási tervvel való megfelelési vizsgálatot. Ez megteremti az integrált települési vízgazdálkodási terv helyét, szerepét és elfogadottságát a fejlesztések, pályázatok értékelésében. Továbbá ezzel biztosítható, hogy az egyes projektek ne okozzanak visszafordíthatatlan vagy jelentős többletköltséggel járó károkat a település vízgazdálkodásában.

E tekintetben viszont meg kell teremteni azt az átmenetet, hogy amíg a települések el tudják készíttetni integrált települési vízgazdálkodási tervüket, addig annak hiánya ne lehessen kizáró ok, viszont mégis legyen vízügyes kontroll a fejlesztésekkel kapcsolatban. Ebbe a területileg illetékes vízügyi szervezetekkel való egyeztetési kötelezettség előírása lehet egyfajta megoldás.

Az integrált települési vízgazdálkodási terv – mint a települések vízgazdálkodását érintő új tervezési folyamat – helyét és létjogosultságát a meglévő tervezési folyamatokban a megfelelő jogi környezet kialakítása teremtheti meg. A jogi szabályozás mértéke és szükségessége alapvetően annak a függvénye, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv kötelező vagy önkéntes tervezési feladatként kerül meghatározásra.

Az „önkéntes” esetében nincs külön jogszabályi kötelezés, a módszertant, tartalmat szakmai útmutató keretében lehet rögzíteni. Ilyen típusú gondolkodásnak, tervezésnek egyik példája a klímaalkalmazkodási stratégia, amelyet a települések önkéntes alapon készíthetnek, azonban nemzetközi vetülete is van (SECAP).

A „kötelező” esetében jogszabályi keretek mentén történik a tervezési folyamat, és az abban meghatározottak végrehajtása. Ennek jellegzetes példája a *Települési környezetvédelmi program*, amit az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól) definiál, és amiben mind a tervezés módszertana, mind az időszakos felülvizsgálat szükségessége részletesen szabályozott.

Mivel az a cél, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv egy olyan vízgazdálkodási tervezési eleme legyen a településnek, amit a település nem csak a saját érdekei és igényei mentén készít el és tart be, akkor célszerű a szabályozott keretek megteremtése, azaz „kötelezővé” tétele. Ez azon elv mentén is indokolt, hogy a vízgazdálkodás területi, vízgyűjtő lehatárolási rendszere megköveteli, hogy összességében minden település rendelkezzen ilyen tervvel, ezek a tervek egységes szakmai tartalommal és egymással való kapcsolódások mentén készüljenek, továbbá időszakonként aktualizálásra, felülvizsgálatra is kerüljenek.

Ahhoz, hogy az integrált települési vízgazdálkodási terv mint új tervezési feladat elkészítése „kötelezővé” váljék, meg kell határozni, hogy elkészítése ki-nek a feladata, illetve az elrendelés alapján a részletszabályozásokban meg kell határozni annak módszertanát, tartalmi elemeit, illetve, hogy ez hogy épül be a településfejlesztés és településszabályozás rendszerébe.

Összefoglalás

Az integrált települési vízgazdálkodási terv koncepciójának kidolgozása alatt – ami több évre, évtizedre tekint vissza – a különféle vízgazdálkodással összefüggő káresemények száma növekszik, amely sajnos magyarországi településeket is érint. Településeink közel kétharmada valamilyen vízkárelhárítási szempontból (árvíz, belvíz, aszály és helyi-vízkárelhárítás) kitett a vízzel összefüggésben. A klímaváltozás hidrológiai hatásai és a vízzel nem megfelelően

összehangolt településfejlesztési és településrendezési tevékenységek tovább rontják településeink vízgazdálkodási helyzetét, és a tervezett vízgazdálkodás lehetőségeit. Az antropogén és mesterséges folyamatok mellett 2012 óta a településstervezés rendjében is jelentős változás történt. A módosítások nyilvánvalóan maguk után vonják, hogy a tervezés részletszabályait is felül kell vizsgálni. A felülvizsgálat pedig lehetőséget teremt a vízügyi szakigazgatás számára, hogy a jelenleg vízzel kapcsolatos dezintegráltság feloldódjon, és egységes szemléletben, a vízzel is integrált módon történjen a települések fejlesztése, rendezése. A hazai vízgazdálkodás két fő szakirányba csoportosítható: a települési és a területi vízgazdálkodásra. A települési vízgazdálkodás a lakosság és az ipar vízigényének biztosításával, belterületi csapadékvíz rendezésével, és az így keletkezett szennyvizek (használt víz) kezelésével, tisztításával és a természetbe való visszavezetésével foglalkozó tudományág. A területi vízgazdálkodás pedig a természetben előforduló vizek, vízkészletek károkozás nélküli hasznosításával foglalkozik. A két szakterületnek közösen, kéz a kézben kell megvalósítani a feladatait, mert hiszen csak ekkor beszélhetünk egységes keretbe foglalt valós és tényleges nemzeti vízgazdálkodásról.

A vízügyi szakigazgatásfeladata megadni a vízgazdálkodási kereteket – amik a területi vízgazdálkodásban sikeresen működnek – a települések számára is. A fenntartható településfejlesztés érdekében elengedhetetlen az egységes és integrált szemléletű vízgazdálkodási tervezés, amely dokumentuma az integrált települési vízgazdálkodási terv. A tervezési feladat elvégzése és módszertana jelenleg önkéntesen alkalmazható, használható, de jogszabályon alapuló szabályozása már folyamatban van. Ezen tervezési folyamat segítséget adhat a településeknek ahhoz, hogy mindemellett önkormányzati szinten is felkészüljenek a klímaváltozás negatív hatásaira (Hercig & Szatzker, 2021).

Felhasznált irodalom

- Balatonyi L. & Tóth L. (2020). Települési vízgazdálkodásunk finanszírozási rendszere a 2021–2027 közötti pályázati ciklus tükrében. *Belügyi Szemle*, 68(7), 99-120. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.7.7>
- Balatonyi L. (2016). *Árvízhozam előrejelzés optimalizálása középhegységi és dombvidéki kisvízgyűjtőkre*. Doktori érkezés. Pécsi Tudományegyetem.
- Belényesi E. & Számadó R. (2015). Önkormányzatok tervezési gyakorlata – tervek és a valóság. *Új Magyar Közigazgatás*, 3(3), 28-40.
- Buzás K. & Somlyódy L. (2011). Települési vízgazdálkodás. *Magyarország vízgazdálkodása: helyzetkép és stratégiai feladatok* (pp. 255-288). Magyar Tudományos Akadémia.

- Buzás K. (2015). *Víz a városban: Alkalmazkodás a klímaváltozáshoz*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.
- Gayer J. & Ligetvári F. (2007). *Települési vízgazdálkodás, csapadékvíz-elhelyezés*. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium.
- Hercig Zs. & Szatzker P (2021). *Adaptációs útmutató önkormányzatok számára „Az önkormányzatok integráló és koordináló szerepének megerősítése az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében” című LIFE16 CCA/HU/000115 azonosítószerű LIFE-MICACC projekt keretében készült*. Belügyminisztérium, Önkormányzati Helyettes Államtitkárság.
- Reich Gy. (1997). A vízügyi igazgatóságok helye és szerepe a területi közigazgatásban. In Szabó G. & Vadál I. (Szerk.), *Érvek és ellenérvek. Adalékok a területi államigazgatás reformjához* (pp. 169-185). Magyar Közigazgatási Intézet.
- Szaló P (2020). *Árvízvédelem és a területi tervezés összefüggései 2019. október 29. Települési szintű fenntartható energia és klímaakciótervezés (SECAP)*. Építésügyi Műszaki Irányelv-tervezet.
- Szöllősi-Nagy András (2018). *Víz a XXI. században: lesz-e elég? Debreceni Szemle, 4, 370-380.*

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Nemzeti Vízstratégia*. <https://www.vizugy.hu/vizstrategia/documents/997966DE-9F6F-4624-91C5-3336153778D9/Nemzeti-Vizstrategia.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

1995. évi LVII törvény a vízgazdálkodásról

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

1. számú melléklet

Az Integrált Települési Vízgazdálkodási Terv részletes javasolt tartalomjegyzéke

I. Adottságok, helyzetelemzés

- 1 A település és helye a vízgyűjtőn
 - 1.1 A vízgyűjtő megnevezése, terület nagysága, domborzata
 - 1.2 A település területe, művelési ágak
 - 1.3 Meteorológiai adottságok
 - 1.4 Földtani adottságok
 - 1.5 A település vízrajzi leírása
 - 1.5.1 A település részvízgyűjtői
 - 1.5.2 A települést érintő vízfolyások
 - 1.5.3 Állóvizek
 - 1.5.4 Hidrogeológiai leírás
- 2 Monitoring, adatbázisok
 - 2.1 Hidrometeorológia
 - 2.2 Törzshálózati felszíni
 - 2.3 Törzshálózati felszín alatti
 - 2.4 Egyéb felszíni és felszín alatti mérőállomások, adatbázisok
- 3 A település vízkészletei és vízhasználatai
 - 3.1 Felszíni vizek
 - 3.2 Felszín alatti vizek
- 4 Települési (belterületi) vízgazdálkodás, víziközművek
 - 4.1 Vízellátás
 - 4.1.1 Vízbázis
 - 4.1.2 Vízellátás
 - 4.1.3 Termelési, fogyasztási adatok
 - 4.2 Szennyvízelvezetés és tisztítás
 - 4.2.1 Szennyvízelvezetés
 - 4.2.2 Szennyvíztisztítás és elhelyezés
 - 4.2.3 Szippantott szennyvízkezelés
 - 4.3 Csapadékvíz-gazdálkodás, belterületi vízrendezés
 - 4.3.1 Hálózat
 - 4.3.2 Belterületi csapadékvíz-tározás
 - 4.3.3 Elöntésveszélyes területek,
 - 4.3.4 Csapadékvíz-gazdálkodás fejlesztési lehetőségei
 - 4.4 Fürdő, hévíz-, termálvízhasznosítás
 - 4.5 Rekreációs vízfelületek

- 5 Területi (külterületi) vízgazdálkodás
 - 5.1 Árvízmentesítés, árvízvédelem
 - 5.1.1 Árvíz-veszélyeztetettség
 - 5.1.2 Árvízvédelmi főművek
 - 5.1.3 Önkormányzati művek
 - 5.2 Síkvidéki vízrendezés
 - 5.2.1 Belvív-veszélyeztetettség
 - 5.2.2 Belvívvédelmi főművek
 - 5.2.3 Önkormányzati művek, külterületi vízhálózat
 - 5.3 Dombvidéki vízrendezés
 - 5.3.1 Állami tulajdonú vízfolyások
 - 5.3.2 Önkormányzati tulajdonú vízfolyások
 - 5.4 Mezőgazdasági vízgazdálkodás
 - 5.4.1 Öntözés
 - 5.4.2 Halastavak
 - 5.4.3 Melioráció
 - 5.4.4 Területi vízviisszatartás
 - 5.5 Vizes élőhelyek
- 6 Intézmények, partnerség
 - 6.1 Víziközmű szolgáltató (szolgáltatók)
 - 6.2 Illetékes vízügyi igazgatási szerv
 - 6.3 Vízügyi hatóság
 - 6.4 Az önkormányzat feladatai és hatásköre
 - 6.5 A településen belüli vízkárelhárítás szervezeti felépítése és felelősségi körök meghatározása
 - 6.6 Civil szervezetek

II. Kihívások, hajtóerők, alkalmazkodási kényszerek

- 7 A társadalmi-gazdasági igények várható változásai
- 8 Klímaváltozás és klímaalkalmazkodás
 - 8.1 A klímaváltozás hatásai
 - 8.2 A területi klímaalkalmazkodás vízgazdálkodási vetületei
- 9 Az országos, megyei és térségi tervek általi determináltság
 - 9.1 Vízgazdálkodási területek
 - 9.2 Ismert fejlesztési elképzelések
- 10 Vízyűjtőgazdálkodási Terv szerinti követelmények
- 11 Árvíz kockázat-kezelési Terv követelményei
- 12 Nagyvízi mederkezelési Terv

III. Célok és azok beavatkozási területei

- 13 Fejlesztési területek azonosítása (ide értve a működtetés fejlesztését is)
 - 13.1 Víziközmű szakterület
 - 13.2 Belterületi csapadékvíz-gazdálkodás
 - 13.3 Vízkárelhárítás
 - 13.4 Rekreációs vízfelületekkel kapcsolatos célok és tennivalók
 - 13.5 A külterületek vízviszonyaival kapcsolatos önkormányzati feladatok
- 14 A megvalósítás eszközei
 - 14.1 A célok elérését szolgáló fejlesztési és nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek
 - 14.2 Az integrált vízgazdálkodási terv megvalósításának szervezeti keretei
 - 14.3 Településközi koordináció a közös vízgyűjtőn
 - 14.4 A megvalósítást gátló konfliktusok, korlátok és kockázatok
 - 14.5 Monitoring rendszer kialakítása
 - 14.6 Indikatív forrásigény
- 15 A fejlesztési területek összefüggései a területfejlesztési és területrendezési tervben foglaltakkal
 - 15.1 Az ITVT céljainak és tennivalóinak lebontása a településfejlesztési tervek és eszközök szakági területeiben
 - 15.2 Az ITVT által támasztott követelmények megjelenítése a szerkezeti tervben és a helyi építési szabályzatban
- 16 Az ITVT megvalósításának nyomon követése, módosításával kapcsolatos tartalmi és eljárási követelmények

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Balatonyi L., Reich Gy., Jancsó B., Nagy Zs., Buzás K. & Tóth L. (2021). Fenntartható települési vízgazdálkodás, jövőkép a települések részére. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2189-2207.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.8>

Urbanovics Anna – Sasvári Péter

Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében

International scientific visibility in institutions with police science profile

Absztrakt

Jelen tanulmány a nemzetközi tudományos versenyképességet méri a rendészettudományi profillal rendelkező intézmények körében. A nemzetközi tudományos szemléletváltásba jól illeszkedik az egyre kiéleződő verseny, mind a kutatók egyéni, mind az intézmények és országok szintjén. A nemzetközi tudományos szemléletváltás legjelentősebb folyamata a tudományos munka „piacosodása”, melynek keretében a szerzők megélhetésüket kötik a kutatómunkához. A folyamat jelentős eleme a nemzetközi rangsorok, különösen a jelen tanulmányunk vizsgálati kereteit adó nemzetközi egyetemi rangsorok felértékelődése a tudományos teljesítmény mérhetővé válásával. A vizsgálatba hat intézményt vontunk be: Central Police University, College of Policing, Israel Police, National Research Institute of Police Science, Royal Canadian Mounted Police, Shandong Police College. Eredményeink azt mutatják, hogy a vizsgált intézmények összes publikációjának 79%-a folyóiratközleményként jelenik meg, ezt a konferenciaközlemények és review típusú közlemények követik. A társadalomtudományi közlemények 266 darabbal a hatodik legaktívabb tudományterületként jelennek meg a publikációs tevékenységben, melyet az orvostudományi közlemények vezetnek 1088 közleménnyel. A publikációs aktivitást tekintve megállapíthatók a bevont szerzők körében legnépszerűbb tématerületek is, melyet a „Gyilkosság; Sorozatgyilkos; Gyilkosok” tématerület vezet. A társszerzői hálózat elemzésekor egy igen aktív és erőteljes tudományos együttműködés rajzolódik ki a vizsgált intézmények szerzői körében. Az ehhez a társszerzői hálózathoz való csatlakozás a hazai, főleg Nemzeti Közszolgálati Egyetem központú rendészettudományi kutatók számára prioritás a nemzetközi versenyképesség eléréséhez.

Kulcsszavak: nemzetközi tudományos versenyképesség, rendészettudomány, bibliometria, Scopus, Scival

Abstract

The paper investigates international scientific competitiveness in institutions having a primary research profile in police sciences. This ever-increasing competition between institutions fits into the processes of a change of scientific approach at the level of individual researchers, institutions, and countries. Its dominating process is the “marketization” of science, as it becomes the source of earning of researchers. Another important process is the increasing role and significance of the international university rankings as an effective tool of performance evaluation of institutions. Six institutions are involved in the empirical analysis, including the Central Police University, College of Policing, Israel Police, National Research Institute of Police Science, Royal Canadian Mounted Police, Shandong Police College. Findings show that 79 percent of the total publications are published in journals, followed by conference proceedings and review articles. Social science research articles are in the 6th place with a total of 266 articles, while medicine is the leading discipline with 1,088 publications. By measuring the publication performance, the most popular topics can be identified as well. This list is dominated by the topic titled „*Homicide; Serial Killer; Murderers*”. Analyzing the co-author network, a very active and intensive network can be drawn between the institutions. Joining this network should be a hot priority for the Hungarian institutions as well, primarily for the Faculty of Law Enforcement of the University of Public Service.

Keywords: international scientific competitiveness, police studies, bibliometrics, Scopus, Scival

Bevezetés

A nemzetközi tudományos versenyképesség az államok, illetve azokon belül is főként az intézmények fennmaradásában, és az erőforrás-allokáció szempontjából is kiemelt prioritás. A tudományos teljesítmény egyre transzparensbé válásával általában elterjedtte válik a különböző mutatók alapján történő értékelés és rangsorolás. A tudományos közösség számára ilyen értékelések négy szinten, a kutatók egyéni, a folyóiratok, az intézmények és kutatócsoportok, valamint az országok szintjén is történhet (Gevers, 2014). Az értékelést alapját az úgynevezett

„kemény” és „puha” tényezők képzik. Míg előbbi körébe főleg a tudományos teljesítmény számszerűsített, objektívebb oldala, addig az utóbbi a nem kvantifikálható mutatók összessége. Az objektív mérési eszközök talán legismertebb és legelterjedtebb csoportja a bibliometriai és tudományometriai mutatók csoportja, melyek a kutatási produktivitást mérik különböző paraméterek mentén. Itt külön érdemes megjegyeznünk, hogy a nemzetközi tudományos világban két citációs adatbázis – és kvázi indexáló szervezet – mentén kerül sor a teljesítménymérésre. Míg a természettudomány, műszaki tudomány, orvostudomány, matematika hagyományosan a Web of Science (Institute for Scientific Information tulajdonában állt eredetileg, jelenleg a Clarivate Analytics gondozza) adatbázist, addig a társadalomtudomány és bölcsészettudomány művelői inkább a Scopus (jelenleg az Elsevier kiadó tulajdonában áll) adatbázist tekintik mérvadónak.

A teljesítményértékelés egyik legrangosabb és általános konszenzus övezte módja intézményi szinten történik, a nemzetközi egyetemi rangsorok által. Több ilyen rangsort is ismerünk, de talán a két legnívósabb, melyek a társadalom- és bölcsészettudományok sajátosságaira is kellő hangsúlyt fektetnek, a Quacquarelli Symonds World University Rankings (röviden: QS) és a Times Higher Education Ranking (röviden: THE) rangsorok ([URL1](#)). Mindkettő értékelést ad az intézményekről, előre meghatározott indikátorrendszer mentén vetve össze őket. Az intézményeknek az ilyen rangsoron való szereplés és előrejutás számos előnnyel járhat. Egyrészt a forrásallokáció során ez óriási előnyt és nívót jelenthet az adott intézménynek, ezen kívül pedig a nemzetközileg is élen járó kutatói és oktatói kört tudja bevonni, magas színvonalú képzéseket biztosíthat, illetve a legtehetségesebb hallgatókat is képes megszólítani. Emiatt ezeket a rangsorokat az utóbbi években nagy figyelem kíséri a világ minden pontján, mely alól a magyar intézmények sem kivételek.

A rendészettudomány rendszere

A rendészettudomány egy igen komplex, multidiszciplináris és transzdiszciplináris tudományág. Boda (2019) írásában Hans Gerd Jaschke véleményét osztja, aki szerint a rendészettudomány a 18. században még a kormányzás általános tudománya volt, csak ezt követően vált a rendészetre szorítózkodó elméletté. A rendészettudomány más tudományágakkal való kapcsolatát említi Janza is (2016), aki a hadtudomány és rendészettudomány közös szálait ismerteti beszámolójában. A szerző szerint egyre több a két tudományág egymással átfedő területe, biztonságunk megőrzése egyre szorosabb együttműködést igényel mind a tudományos kutatások, mind a gyakorló szakemberek munkája során.

Boda és társai (2016) a rendészettudomány fogalmáról és kutatási irányairól értekeztek. Eredményeik szerint a rendészettudomány feladatát a rendészet jogi szabályozásának, szervezetének, működésének és személyzetének elméleti igényű tanulmányozása adja. Finszter Géza a következőképp határozta meg a rendészettudományt: „*A rendészettudomány az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A rendészettudomány rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.*” (Finszter, 2013).

A rendészettudománynak több fogalma is ismert, ilyenek többek között a tartalmi, formai, tudomány-rendszertani meghatározás. Ezek alapján tanulmányunkban a tartalmi meghatározás és a tudomány-rendszertani meghatározás kerül előtérbe.

A tartalmi meghatározás szerint: a rendészettudomány a rendészetre vonatkozó, kritikailag igazolt, tudományos módszerekkel megszerzett, és a rendészettudomány által kialakított fogalmakkal leírt ismeretek rendszerezett összessége, amelyek lehetővé teszik a kutatási tárgy törvényszerűségeinek megismerését és a rendészet más társadalmi komplexumokkal való kapcsolatainak tanulmányozását.

Tudomány-rendszertani meghatározás szerint: a rendészettudomány az állam- és jogtudományok sorában helyet kapott és a Magyar Tudományos Akadémia által önálló diszciplínaként elismert társadalomtudomány (Boda et al., 2016).

Sallai János a Fijnaut holland kriminológus által elsőként azonosított rendészettudományi pilléreket a következőkben határozta meg:

- Politikai (közigazgatási) rendészettudomány.
- Társadalmi rendészettudomány.
- Technológiai rendészettudomány.
- Történelmi rendészettudomány.
- Összehasonlító rendészettudomány (Sallai, 2019).

Papp munkájában összegezte a fenti fogalommeghatározások mentén azokat a tudományterületeket és tudományágakat, melyekből a rendészettudomány építkezik. Ezek a kriminológia, kriminalisztika, forenzikus tudományok, pszichológia, pszichiátria, igazságszolgáltatás-tudomány és pönológia. Eredményei alapján a rendészettudományt tudományelméleti gyűjtőfogalomként definiálja (Papp, 2020). Kis munkájában a rendészettudomány transzdiszciplináris jellegéről ír. Ez alapján öt dimenziót különít el, melyek mindegyikével szükséges foglalkoznia a rendészettudománynak:

- Közpolitikai és szabályozási dimenzió.
- Szervezeti és szervezési dimenzió.
- A feladat és eszközrendszer dimenziója.
- Az eljárásrend dimenziója.
- Az erőforrások (személyzet, technika) dimenziója (Kis, 2015).

Jaschke és Neidhardt szerint a rendészettudomány a politikatudományhoz hasonlóan a gyakorlati életből és szabályozók alapján állapítja meg tudományos téziseit és eszközeit (operatív és taktikai tevékenységek köre). Ezek egészülnek ki a társadalomtudományok (például közigazgatástudomány, jogtudomány, pszichológia, szociológia), az információs tudomány és a természettudományok releváns aspektusaival. A szerzőpáros végül arra a megállapításra jut, hogy nehéz a rendészettudományt egységes rendszerbe és keretekbe foglalni, ugyanúgy ahogy nehéz egységes rendészettudományi kutatói közösségről beszélni. Ezek mind visszavetik a rendészettudomány fejlődését önálló diszciplínaként (Jaschke & Neidhardt, 2007). Ugyanezt a tudományos hiányosságot mások is megállapítják (Nagel & Antonio, 2020; Weisburd & Neyroud, 2011), s munkáikban ennél is kritikusabb álláspontra helyezkednek, szerintük ugyanis rendészettudományi kutatásról nem is lehet beszélni, hiszen a rendészeti intézkedések során olyan gyors és hatékony eszközökre és döntésekre van szükség, melyek képebe nem illik bele a tudományos kutatások lassabb folyása.

Kutatás menete

Az empirikus elemzésbe hat, jelentős rendészettudományi profillal rendelkező intézetet vontunk be. A kiválasztás szempontjai a következők voltak:

- Az intézmény fő profilja a rendészettudományhoz kapcsolódjon.
- Nevében szerepeljen a „police” vagy „policing” kifejezés, ami a rendészettudományi profilra utal.
- Rendelkezzen a nemzetközi láthatóságot intézményi szinten biztosító Scopus intézményi azonosítóval. A Scopus intézményi azonosító az adott intézményhez kapcsolódó tudományos teljesítményt és megjelent közleményeket átfogóan, összegezve tünteti fel, ezáltal pontos képet kaphatunk a nemzetközileg magasán indexált közleményeiről.

Ezen kiválasztási szempontokat követve hat intézményt vontunk be az elemzésbe, melyek a következők:

- 1) Central Police University (Központi Rendészettudományi Egyetem, Tajvan).
- 2) College of Policing (Rendészettudományi Egyetem, Egyesült Királyság).
- 3) Israel Police (Izraeli Rendőrség, nem egyetem).
- 4) National Research Institute of Police Science (Nemzeti Rendészettudományi Kutatóintézet, Japán, egyetem).
- 5) Royal Canadian Mounted Police (Királyi Kanadai Hegyi Rendészet, nem egyetem).
- 6) Shandong Police College (Shandong Rendészeti Egyetem, Kína).

A vizsgált intézmények közé három távol-keleti (Tajvan, Japán és Kína), egy izraeli, egy brit és egy kanadai került be. Az oktatási intézmények közül a kanadai nem egyetem, amit a kutatásban betöltött szerepe miatt érdemes kiemelni.

Vizsgálataink során statisztikai eszközökkel elemeztük tudományos és publikációs teljesítményüket, majd ezeket a QS és a THE rangsorok kalkulált indikátoraihoz mértük. A publikációs teljesítmény számításakor a Scopus citációs adatbázisban szereplő közleményekre és hivatkozásokra építettünk. A Scopus a Scimago Journal Raking (röviden: SJR) szerinti kvartilis beosztást követi. Az SJR szerinti besorolások használata számos értékelő rangsor, például a QS és a THE Times nemzetközi egyetemi rangsorok részét képezik, ezért a versenyképesség mérésére használt eszköz. Emellett nyíltan hozzáférhető mutató. A folyóiratok (ezen keresztül pedig a cikkek) SJR-értékük szakterületi kategórián belüli rangsora alapján négy, azonos méretű osztályba sorolva jelennek meg. A rangsor felső 25%-ától kezdve a rangsor végén elhelyezkedő 25%-kal bezárolag. Ez az úgynevezett kvartilis besorolás (Q1: legjobb 25%; Q2: 25–50%; Q3: 50–75%; Q4: 75–100%) teszi lehetővé, hogy a különböző tudomány- és szakterületekhez tartozó folyóiratok és cikkek közvetlenül (vagyis a saját területükön elfoglalt pozíciójuk alapján) összemérhetők legyenek.

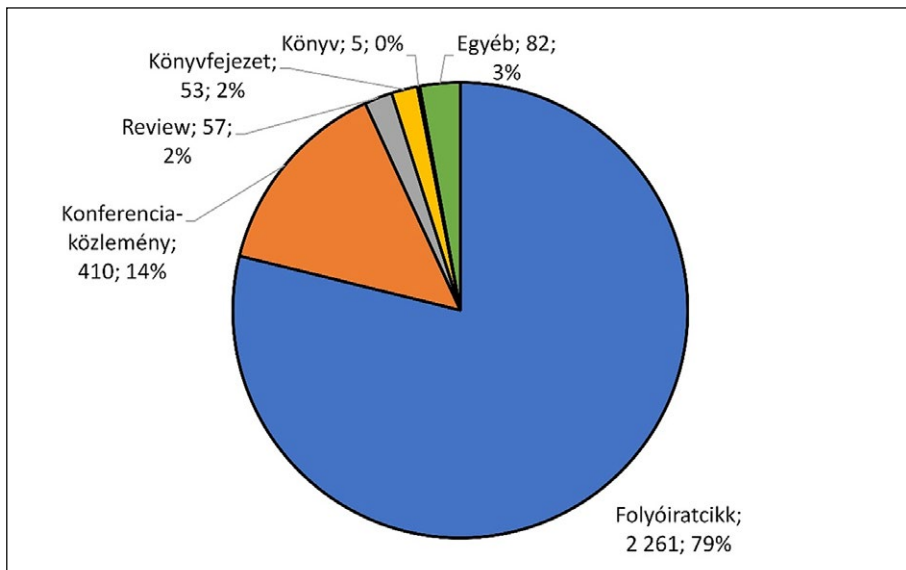
Az elemzés teljesebb megértéséhez a h5-index és a tudományterületi súlyozott hatás fogalmak pontos jelentését érdemes ismernünk. A h5-index mutató az utóbbi öt lezárt évben megjelent közlemények h-indexét mutatja. A h-index olyan mutató, mely szerint a szerzőnek pontosan h darab olyan közleménye van, melyekre egyenként legalább h számú hivatkozás érkezett. A tudományterületi súlyozott hatás az egy publikációra eső átlagos hivatkozásszám összehasonlítása az azonos szakterület átlagos hivatkozásszámával. A hálózattudományi elemzést, mely során az intézmények társszerzői hálózatait vizsgáltuk, a VosViewer szoftver segítségével készítettük. A VosViewer tipikusan bibliometriai hálózatok vizualizációjára alkalmas eszköz, melyet a Scopus-ból exportált adatbázisok importálásával tölthetünk meg adatokkal. Ezt követően a szoftverben többféle elemzést is elvégezhetünk, tipikusan ilyenek a szerzők és intézmények, valamint

a hozzájuk kötődő országspecifikus hálózatok, kereszthivatkozási hálózatok és a kapcsolódó kulcsszavak elemzése.

Kutatási eredmények

Az elemzési módszertan után eredményeink ismertetését leíró statisztikával kezdjük. A hat intézmény publikációs teljesítményét és általános tendenciákat figyelhetjük meg.

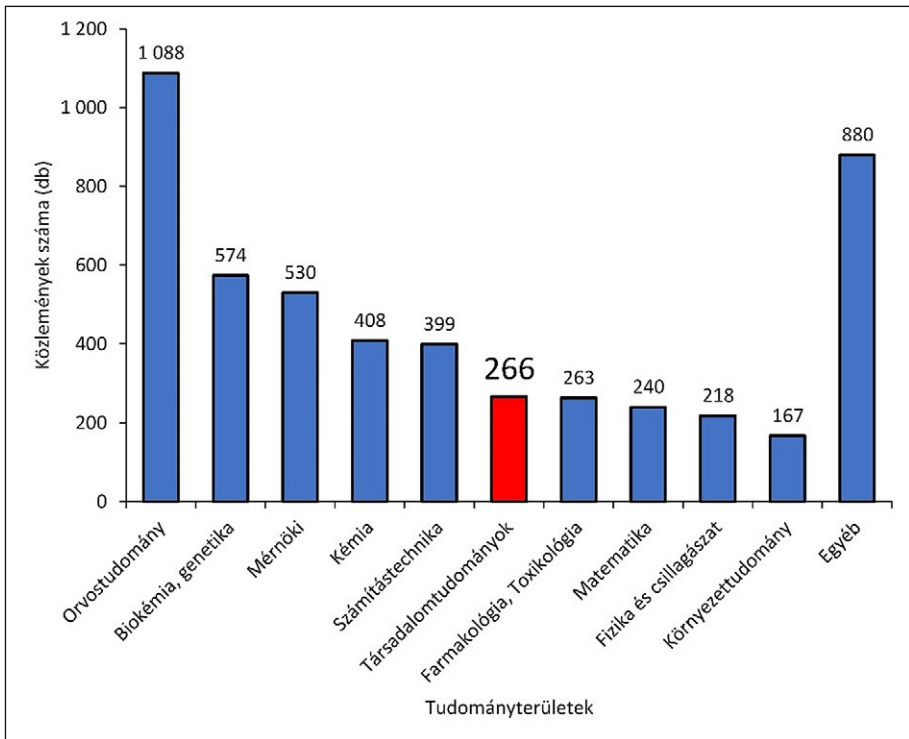
1. számú ábra: Közleménytípusok szerinti megoszlás

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

Az 1. számú ábrán a hat intézmény szerzői által megjelentett közlemények közleménytípus szerinti megoszlását láthatjuk. E szerint a folyóiratcikkek döntő fölényrel dominálnak (79%, 2261 közlemény). Ezeket követik a konferenciaközlemények (14%), a review áttekintő jellegű közlemények (2%), a könyvfejezetek (2%). Legkisebb hányaddal találjuk meg végül a könyveket (0%) és az egyéb közlemény típusokat (3%). Ez azt mutatja, hogy a vizsgált intézmények a folyóiratban való publikálást részesítik előnyben, ami illeszkedik az általában is látható nemzetközi trendek sorába.

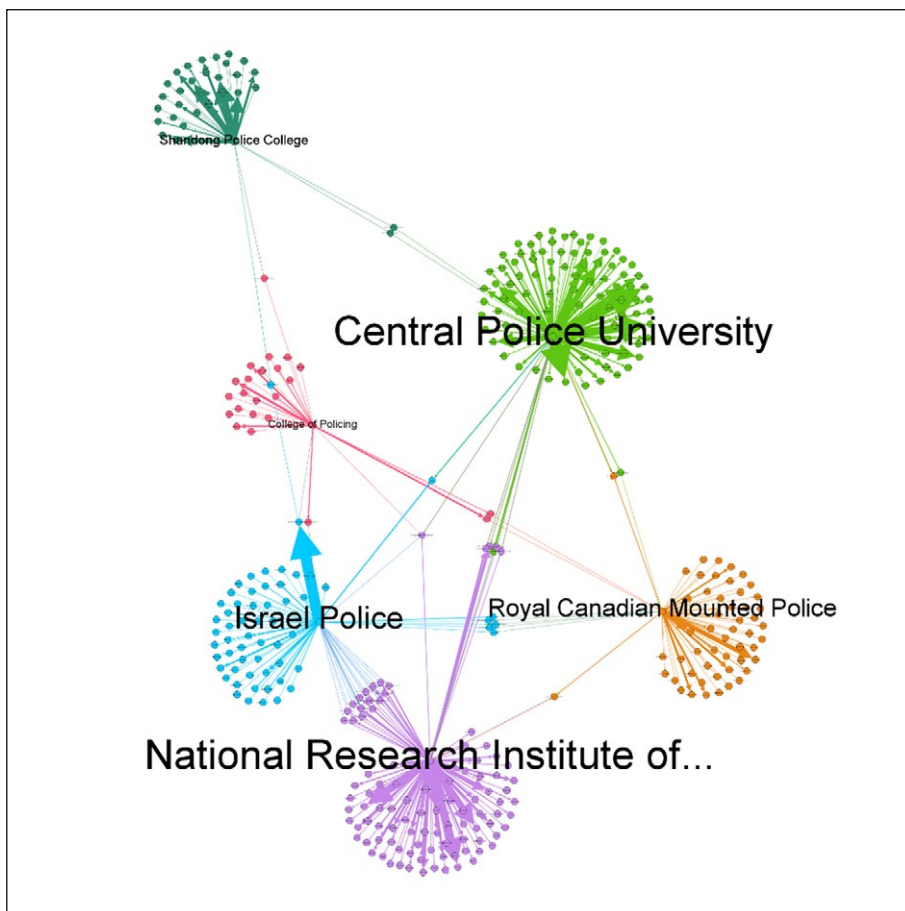
2. számú ábra: Tudományterületek szerinti megoszlás

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A 2. számú ábrán jól látszik az orvostudományok kiemelkedő jelentősége (1088 közlemény), melyet további természettudományi tudományterületek követnek. Második helyen találjuk a biokémia és genetika területét (574 közlemény), majd a mérnöki közleményeket (530 közlemény). A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának elsődleges profilját is jelentő társadalomtudományokat mindössze a hatodik helyen olvashatjuk, összesen 266 közleménnyel. Ez tehát azt mutatja, hogy a vizsgálatba bevont, rendészettudományi profillal rendelkező intézmények elsősorban nem társadalomtudományi vetülettel és megközelítéssel művelik fő profiljukat, hanem orvos-, természet- és műszaki tudományi megközelítésben.

3. számú ábra: Rendészettudománnyal foglalkozó intézmények publikációs hálózata

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A 3. számú ábra a vizsgált intézmények társszerzőségi hálózatát mutatja, általános képet adva az együttműködés intenzitásáról. Az ábrán az egyes csomók (node) az intézményeket jelölik, az élek (edge) pedig a társszerzőségi megírt közleményeket, így minél vastagabb adott él, annál több közlemény született együttműködésben a két intézmény szerzői által. Jól látszik, hogy a vizsgált intézményekhez további egyetemek és kutatóközpontok csatlakoznak, egyfajta holdudvart képezve számukra. A legtöbb ilyen együttműködő partnerrel a National Research Institute of Police Science rendelkezik, utána a Central Police University és az Israel Police következnek. A két vezető intézmény között

a társzerzőségi kapcsolat is jelentősnek mondható, az izraeli intézmény pedig közvetlenül partnerei által kapcsolódik hozzájuk. A leginkább periférián elhelyezkedő a Shandong Police College, míg a legkevesebb partnerrel rendelkező (legkisebb ponttal jelzett intézmény) a College of Policing.

1. számú táblázat: Leggyakoribb témák előfordulása és azok népszerűségi indexe a társadalomtudomány területén 2010 és 2019 között

Sorszám	Témák	Előfordulás (db)	Népszerűségi index (1–100 között)
1	Homicide; Serial Killer; Murderers	13	90,95
2	Procedural Justice; Police; Police Community Relations	10	95,89
3	Guns (Armament); Dismemberment; False Starts	7	76,32
4	N,N'-Diethylcarbanilide; Lobeline; Organic Residues	5	89,05
5	Digital Forensics; Cybercrime; Court of Law	4	97,19
6	Confession; Suggestibility; Police Interview	4	86,48
7	Gunshot Wounds; Guns (Armament); Firearms	4	65,86
8	Crash Injuries; Road Accidents; Random Parameters	3	99,47
9	Distracted Driving; Young Drivers; Cell Phone Use	3	97,92
10	Vehicle Scheduling; Timetabling; Rapid Transit	3	95,81
11	Gangs (People); Delinquency; Roads and Streets	3	89,11

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

Az 1. számú táblázat a vizsgált intézmények szerzői körében népszerű kutatási tématerületeket foglalja össze a társadalomtudományok területén. A legnagyobb témák a közleményszámok alapján az emberöléshez kapcsolódnak (Homicide; Serial Killer; Murderers), amit a rendészeti eljárásokhoz kapcsolódó (Procedural Justice; Police; Police Community Relations), valamint a fegyverekhez kapcsolódó (Guns (Armament); Dismemberment; False Starts) tématerület követ. A népszerűségi indexeket tekintve valamelyest más kép mutatkozik. Ilyen szempontból a hasonló témákhoz viszonyítva nagyobb aktivitást láthatunk a közúti balesetekhez (Crash Injuries; Road Accidents; Random Parameters), a felelőtlen vezetéshez (Distracted Driving; Young Drivers; Cell Phone Use) és a kibérbűnözéshez (Digital Forensics; Cybercrime; Court of Law) kapcsolódó témák esetében.

2. számú táblázat: Leggyakrabban használt folyóiratok a társadalomtudomány területén 2010 és 2019 között

Sorszám	Folyóirat neve	Kvartilis	H-index
1	Accident Analysis and Prevention	Q1	139
2	Building and Environment	Q1	138
3	Journal of the Association for Information Science and Technology	Q1	134
4	Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology	Q1	116
5	IEEE Transactions on Human-Machine Systems	Q1	115
6	Safety Science	Q1	100
7	Speech Communication	Q1	99
8	Criminal Justice and Behavior	Q1	90
9	Violence Against Women	Q1	90
10	Journal of Economic Psychology	Q1	90
11	British Journal of Criminology	Q1	89
12	Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour	Q1	86
13	Marine Policy	Q1	86
14	Computers, Environment and Urban Systems	Q1	84
15	Society and Natural Resources	Q1	82
16	Journal of Criminal Justice	Q1	73
17	International Journal of Law and Psychiatry	Q1	62
18	Psychology, Public Policy, and Law	Q1	59
19	Administration and Society	Q1	57
20	Psychology, Crime and Law	Q1	56

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A legnépszerűbb folyóiratok listáját a társadalomtudományok területén – a vizsgált intézmények szerzőinek profiljában – a 2. számú táblázat foglalja össze. Fontos kiemelni, hogy a top 20 folyóirat körében mindegyik Q1-es, tehát a legmagasabban jegyzett lap. Ezen kívül azt is láthatjuk, hogy ezek a lapok igen magas h-indexszel rendelkeznek társadalomtudományi profiljukhoz képest.

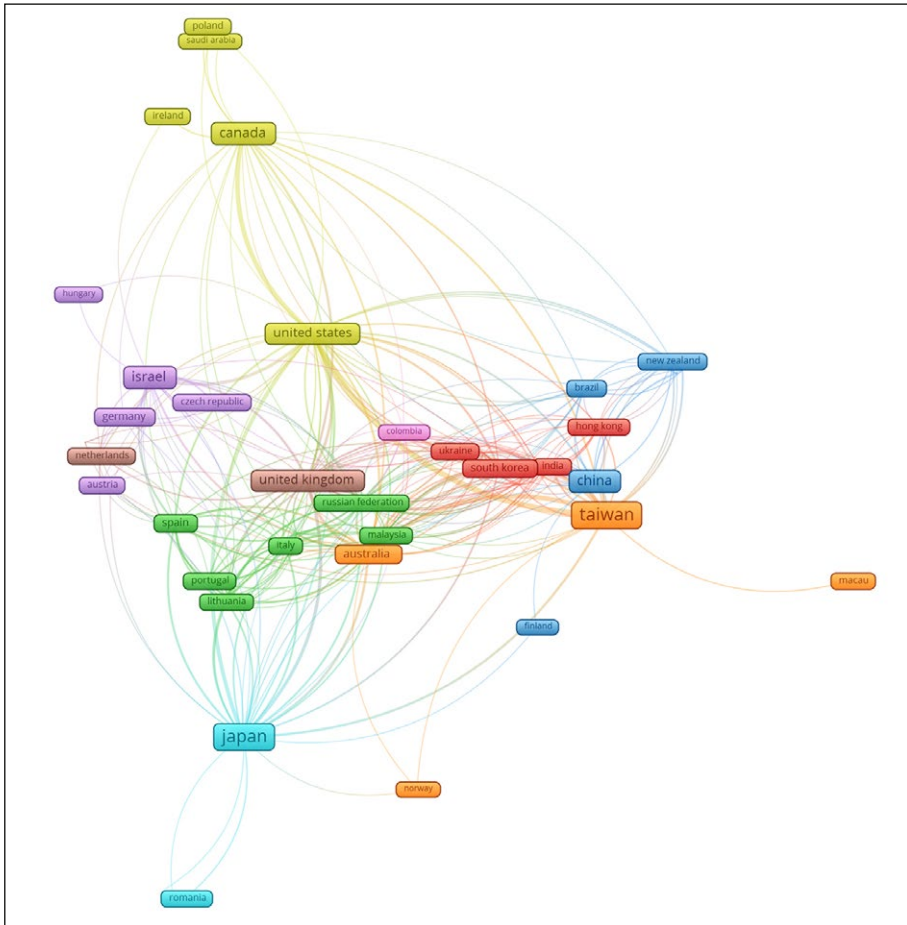
**3. számú táblázat: Leggyakoribb együttműködő partnerek listája
társadalomtudomány területén 2010 és 2019 között**

Sorszám	Intézmény neve	Tudományterületi súlyozott hivatkozási hatás
1	Simon Fraser University	1,56
2	University of Liverpool	2,79
3	University of Cambridge	1,07
4	University of Oxford	4,07
5	Shandong Normal University	0,20
6	Hebrew University of Jerusalem	0,52
7	University of British Columbia	1,09
8	The University of Tokyo	0,64
9	National Taiwan Ocean University	0,00
10	Carleton University	0,68
11	Shandong Jianzhu University	0,00
12	National Taiwan University	0,53
13	Shandong University of Finance and Economics	0,34
14	Victoria University of Wellington	0,76
15	Nanyang Technological University	0,76
16	Hung Kuang University Taiwan	6,13
17	National Cheng Kung University	0,98
18	National Taipei University	0,37
19	National Taipei University of Technology	0,00
20	Tamkang University	0,00

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A 3. számú táblázat a vizsgált intézményekhez legszorosabban kapcsolódó partnerintézményeket mutatja be. A legmagasabb tudományterületi súlyozott hivatkozási hatást a Hung Kuang University Taiwan (6,13 érték) és a University of Oxford partnerségben írt közlemények után szerezték a vizsgált intézmények. A gyakoriságot tekintve a kanadai Simon Fraser University (1,56 FWCI érték), a brit University of Liverpool (2,79 FWCI érték) és a brit University of Cambridge (1,07 FWCI érték) állnak listavezető helyeken. A partnerintézmények közül a legtöbb természetesen a vizsgált intézmények országaiból kerülnek ki.

4. számú ábra: Rendészettudományi intézmények országainak publikációs hálózata

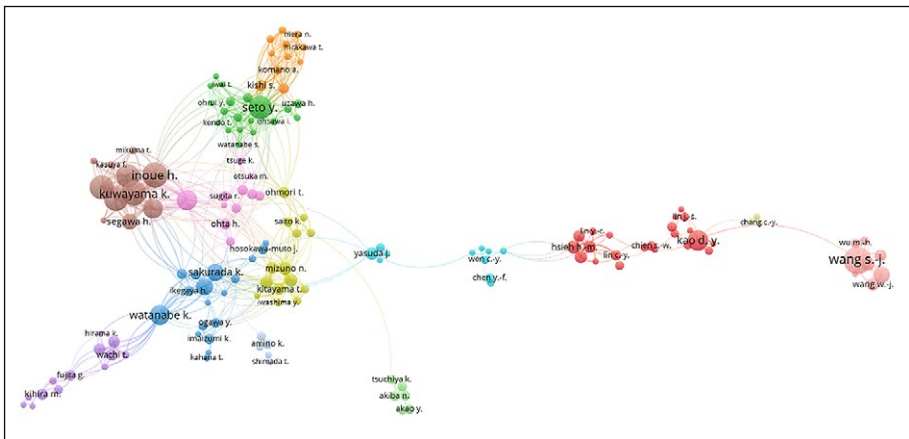

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

Az országok együttműködési kapcsolatainak hálózatát az intézmények, valamint az ezekben aktívan kutató szerzők publikációs teljesítménye alapján határozzuk meg. Ezek alapján jól láthatóan kilenc klasztert különíthetünk el. A klaszterek központi országai a vizsgált intézmények országai mentén szerveződnek, ezekhez kapcsolódnak a társszerzőségek révén a további államok. Tajvan, Kína és Japán mind-mind külön klaszterben található meg, habár megfigyelhetjük, hogy Tajvan és Kína sokkal közelebb helyezkedik el egymáshoz képest, mint Japán. Japán csak önmagával alkot klasztert, míg a Tajvan által vezetett

klaszterben találjuk Ausztráliát és Norvégiát, a Kína által vezetettben pedig Brazíliát és Új-Zélandot. Központi helyzetben lévő klasztert képez az Egyesült Királyság (Hollandiával jelentős kapcsolattal), míg érdekesség, hogy habár a vizsgált intézmények körébe nem került be amerikai intézmény, az Egyesült Államok szintén klasztervezető szerepet tölt be Kanadával, Lengyelországgal és Szaúd-Arábiával partnerségben. Kirajzolódik egy közép-európai klaszter is, Magyarország, Csehország, Ausztria és Németország részvételével, melyekhez vezető államként kapcsolódik Izrael az elemzésben.

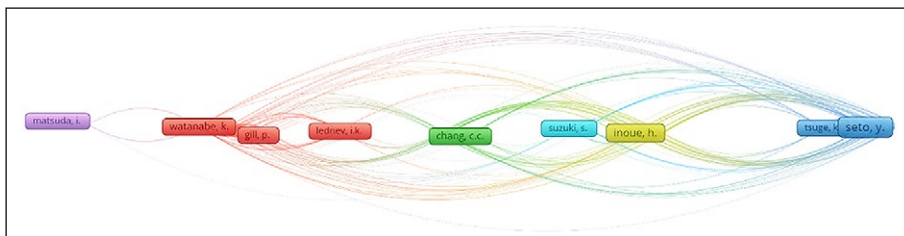
5. számú ábra: Rendészettudományi intézmények szerzőinek társpublikációs hálózata

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

Az 5. számú ábrán a társszerzői hálózatot láthatjuk. A hálózatban jól körülhatárolható, de a műhelyeken belül összetartó társszerzői műhelyeket találunk. Ez azért is érdekes, mert a legnagyobb műhelyek vezetői két intézményből kerülnek ki, hozzájuk kapcsolódik a többi intézmény szerzői köre is. Kuwayama K., Seto Y., Watanabe K., Sakurada K. a japán National Research Institute of Police Science szerzői, ezek a kutatók alkotják a központi személyeket is a hálózatban. A perifériára eső és távolról kapcsolódó műhelyek vezető alakjai a tajvani Central Police University kutatói, közöttük is kiemelhetjük Wang S.-J. és Kao D.-Y. nevét.

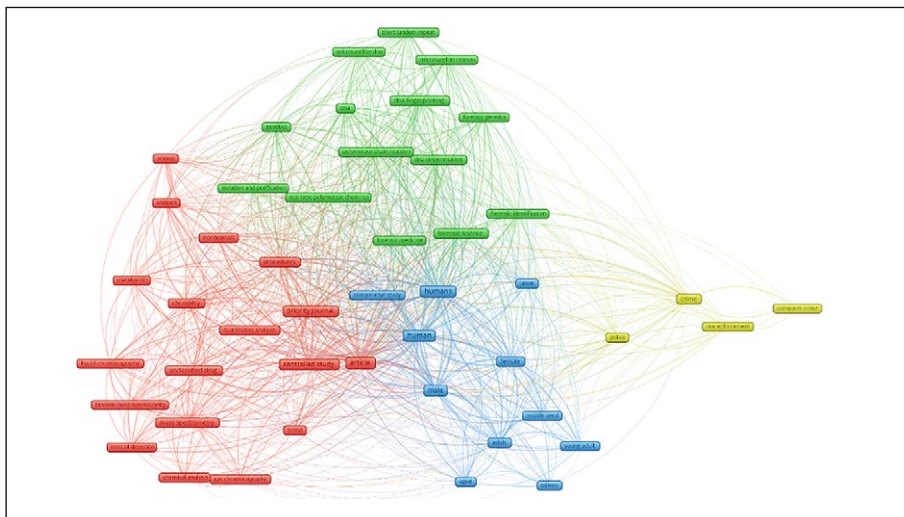
6. számú ábra: Rendészettudományi intézmények szerzőinek keresztivatkozási hálózata

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A 6. számú ábra a keresztivatkozási hálózatot foglalja össze. Ilyen tekintetben is a japán intézmény szerzői helyezkednek el központi helyzetben, a legtöbbet hivatkozott szerző Watanabe K. Ezzel szemben egyfajta híd szerepet a legtöbb kapcsolódó ponttal Cheng C. C. (a tajvani intézményből) tölt be. A keresztivatkozási hálózat sokkal szorosabban szőtt, mint a társszerzői hálózat. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált szerzők aktívan követik egymás munkásságát, még ha nem is társszerzőként működnek együtt.

7. számú ábra: Leggyakoribb kulcsszavak együttes előfordulási hálózata

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

A 7. számú ábrán a leggyakrabban előforduló kulcsszavak együttes előfordulását figyelhetjük meg. A kulcsszavak mind a szerzői kulcsszavakat, mind az

indexáló szervezet által kiadott kulcsszavakat tömörítik. Négy klasztert láthatunk, melyek közül a legtöbb kulcsszót tömörítő biokémiai jellegű, elsősorban drogkutatással foglalkozik. Ezt követi a nyomozással, például DNS és ujjlenyomat olvasás kutatásával foglalkozó klaszter. Harmadikként szerepel az inkább szociológiai, kriminológiai jellegű klaszter, míg a legkisebb klasztert a rendészettudomány és kiberbűnözés szavak alkotják. A kutatási tématerületek és a leggyakoribb kulcsszavak meghatározása megadja azokat a kutatási irányokat, melyek a legaktívabbak a vizsgált intézmények körében.

Összefoglalás

Jelen tanulmányban rendészettudományi profillal rendelkező intézmények – négy egyetem, egy rendőrség és egy kutatóintézet – tudományos teljesítményét és tudományos versenyképességét mértük. Érdekes kiemelnünk, hogy az intézmények változatos földrajzi elhelyezkedést mutatnak, többségükben távol-keleti országokba találhatóak. Az elemzést a nemzetközi és hazai szakirodalom a rendészettudománnyal, mint tudományággal foglalkozó eredményeire alapoztuk. A nemzetközi szakirodalmi kitekintésben azt láthattuk, hogy a rendészettudomány igencsak vitatott, illetve a szerzők többsége hozzáteszi, hogy a rendészettudomány nem igazán értelmezhető tudományos diszciplínaként gyakorlatias jellege miatt. A hazai szakemberek és kutatók a rendészettudományt számos más tudományterülettel és tudományággal igyekeznek megfogalmazni, ugyanakkor egyetértenek abban, hogy a rendészettudomány nem működhet „maradékul” alapján. Munkáik mentén a rendészettudományt transzdiszciplínaként határozhatjuk meg, mely egyaránt merít a társadalom-, a természet-, a műszaki- és az orvostudományok eszközeiből, módszertanából és elméleteiből.

Hazánkban tipikusan rendészettudománnyal foglalkozó intézmény a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara, ahol a társadalomtudományi – főleg jogtudományi – vonatkozások dominálnak. Ezzel szemben a vizsgált intézmények körében főleg az orvostudományi és műszaki tudományi közlemények kerülnek előtérbe. Az intézmények szerzői által alkotott hálózatban érdemes kiemelnünk a távol-keleti intézmények dominanciáját, ami igaz a társszerzői műhelyekre és a kereszthivatkozási hálózatra is.

Javaslatunk a rendészettudománnyal foglalkozó hazai szerzők számára a következők pontokban kerülnek összefoglalásra.

- Érdemes a legnépszerűbb kutatási tématerületek és legnépszerűbb folyóiratok listáját olvasni, tanulmányozni, majd saját kutatási munkájukat is ezek

köré szervezni. Ezek által hatékonyan tudnának a nemzetközi tudományos diskurzusba tagozódni.

- Érdemes a kutatóműhelyek vezetőinek munkáit olvasni, majd azokat módszertani és tartalmi szempontból is követni, illeszkedve azok sorába.
- Hosszabb távú célkitűzésként érdemes ezekkel a rendészettudományi profilal rendelkező intézményeket felkeresni tudományos együttműködés céljából. Intézményi szinten prioritás lehetne az ezekkel való cserekapcsolat és élő partnerség kialakítása.

Felhasznált irodalom

- Boda J., Finszter G., Imre M., Kerezszi K., Kovács G. & Sallai J. (2016). A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. *Államtudományi Műhelytanulmányok, 1*, 1-24.
- Boda J. (2019). *A rendészettudomány helyzete – nemzetközi kitekintés*. In Gaál Gy. & Hautzinger Z., (Szerk.), *Gondolatok a rendészettudományról* (pp. 51-61). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Finszter G. (2013). *A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt.
- Gevers, M. (2014). Scientific performance indicators: a critical appraisal and a country by-country analysis. In Blockmans, W., Engwall, L. & Weairepp, D. (Eds.), *Bibliometrics: Use and Abuse in the Review of Research Performance* (pp. 43-53). Portland Press. https://portlandpress.com/pages/vol_87_bibliometrics_use_and_abuse_in_the_review_of_research_performance
- Jaschke, H-G. & Neidhardt, K. (2007). A Modern Police Science as an Integrated Academic Discipline: A Contribution to the Debate on its Fundamentals. *Policing & Society, 17*(4), 303-320. <http://doi.org/10.1080/10439460701717882>
- Janza F. (2016). A hadtudomány és a rendészettudomány művelőinek felelősségéről. *Hadtudomány, 26*(1–2), 116-117. <http://doi.org/10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.116>
- Kis N. (2015). Metszéspontok - rendészettudomány, bünyügyi-tudományok, közigazgatástudomány és transzdiszciplinaritás. *Magyar Rendészet, 15*(4), 83-92.
- Nägel, C. & Antonio, V. (2020). Police Science as an Emerging Scientific Discipline. *International Journal of Police Science & Management, 22*(3), 242–252. <https://doi.org/10.1177/1461355720917413>
- Papp B. (2020). A rendészettudományi State-of-the-Art értelmezési lehetőségei, illetve annak biztonságpolitikai aspektusai. *Belügyi Szemle, 68*(2), 41-49. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.3>
- Sallai J. (2019). A magyar rendészettudomány akkreditációja. *Belügyi Szemle, 67*(10), 7-23. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.10.1>
- Weisburd, D. & Neyroud, P. (2011). Police Science: Toward a New Paradigm. *New Perspectives in Policing, January*, 1-24. <https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/wiener/programs/pcj/files/Police%2BScience-TowardsNewParadigm.pdf>

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *QS World University Rankings by Subject 2020: Methodology. Top Universities.* <https://www.topuniversities.com/subject-rankings/methodology>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Urbanovics A. & Sasvári P. (2021). Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2209-2226. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.9>

Böröcz Miklós

Az európai IT-biztonság jelenlegi kihívásai

Current challenges for IT security in Europe

Absztrakt

Egy 2020. december 11-én publikált sajtóhír ([URL1](#)) nagy visszhangot keltett az információs technológia (IT¹) világában. Ebben Alaa Abdulridha írta le, hogyan talált komoly sebezhetőségeket a Facebook subdomainjaiban². Mindez azért történt meg, mert a COVID-19 vírus miatti távmunka alatt sok szabadideje maradt, amit „hasznosan” kívánt eltölteni. Érdekeség, hogy a sajtóhírt olvasva a cikkben megjelölt Twitter hivatkozásra ([URL2](#)) kattintva egyből üzenetet kaptam, miszerint illetéktelenek hozzáfértek az általam használt fiókhhoz, így jelszómódosítást javasoltak. Mindez elegendő motivációt adott számomra ahhoz, hogy a témát mélyrehatóbban kezdjem el vizsgálni.

Kulcsszavak: egységes digitális piac, digitális Európa, kiberfenyegetések, IT-biztonság, kiberreziliencia

Abstract

A press release published on 11 December 2020 has caused a great echo in the IT world. In it, Alaa Abdulridha described how he found serious vulnerabilities in Facebook's subdomains. All of this happened because during home office due to the COVID-19 pandemic, he had plenty of free time left that he wanted to spend productively. Interestingly, while reading the press release, I immediately received a message by clicking on the Twitter link marked in the article that unauthorized people had access to the account I was using, so they suggested to change my password. All of this gave me enough motivation to start exploring the topic in more depth.

1 Information Technology: információs technológia, informatika.

2 Az aldomain a webhely domain nevének egy alacsonyabb szintű része.

Keywords: uniformed digital market, digital Europe, cyber threats, IT security, cyber resilience

Napjaink legjelentősebb IT-kockázatai Európában

A COVID-19 világjárvány ráébresztett bennünket arra, hogy egy ilyen agresszíven terjedő fertőzéssel szemben nemcsak egészségügyi szempontból vagyunk kiszolgáltatottak ebben a globalizált világban, hanem a terjedés visszaszorítására bevezetett otthoni munkavégzésből fakadó kihívások tekintetében is. A kijárási tilalmak, korlátozások jelentette akadályok miatt nemcsak munkafolyamataink, hanem vásárlási szokásaink, ételrendeléseink, társas érintkezéseink is jelentős mértékben áttevődtek a kibertérbe. Ez jelentős mértékű sebezhetőséget okozott, amit az Európai Bizottság *Cybercrime and COVID-19* című publikációja ([URL3](#)) szerint rosszindulatú szereplők ki is használnak. Adathalász tevékenységükhöz vírussal kapcsolatos weboldalakat és elérhető dokumentumokat – információknak, tanácsoknak álcázva – készítettek, hogy ezzel fertőzzék meg a számítógépeket. Zsarolóvírusokkal olyan egészségügyi, illetve kutatóközpontokat támadtak, ahol COVID-19 elleni vakcinák fejlesztésén dolgoztak. A sérülékenységeket kihasználva olyan kritikus infrastruktúrákat, illetve nemzetközi szervezeteket támadtak meg, mint például az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO). Pénzügyi adatok jogtalan kinyerése érdekében olyan applikációkat készítettek, amelyek állítólagosan a vírussal kapcsolatos információk megosztását biztosították. Maszkok, kézfertőtlenítő szerek ígéretével, hamis gyógyszerek árusításával elkövetett csalások modus operandiját dolgozták ki. Kiberbűnözők a nagyvállalatok és egyéb szervezetek rendszereibe a távmunkát végző munkavállalók felhasználói fiókjain keresztül próbáltak – néha sikerrel – bejutni.

A pánik és a társadalmi bizonytalanság elérése érdekében félrevezető információkat és hamis híreket terjesztettek a kormányzati és egészségügyi hatóságok intézkedéseivel kapcsolatban. A fentiek miatt elengedhetlenné vált a biztonsági intézkedések megerősítése, és egy jóval elővigyázatosabb felhasználói magatartás szükséges, amihez az EUROPOL (European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, Európai Rendőrségi Hivatal) szakanyaga is segítséget nyújt ([URL4](#)). Hasonló támogatást ad az ENISA (European Union Agency for Cybersecurity, az Európai Unió Kibervédelmi Intézete) *A kibervédelmi ötletek az otthondolgozáshoz* című szakanyagával ([URL5](#)).

Ugyanakkor a kihívások – amelyek rohamos léptékkal fejlődnek – igen rugalmasan alkalmazkodnak a hétköznapok újabb és újabb lehetőségeihez.

A Kaspersky³ szakértői szerint a blackhat hackerek⁴ lényegesen több mobiltelefon (42 973 darabot) fertőztek meg a felnőtt-tartalmú platformok használata által 2019-ben, mint az azt megelőző évben, ugyanis 2018-ban ez a szám még csak 19 699 volt. A koronavírus okozta, magánéletre is kiható izoláció megnövelte a felnőtt-tartalmú videókat megosztó oldalak forgalmát, s ezt felismerve a rosszindulatú hackerek valószínűsíthetően több eszköz fertőzését érték el 2020-ban, és fogják elérni 2021-ben (URL6).

Egyéb biztonsági kockázatokra hívja fel a figyelmet az ESET⁵ IT-biztonsági szakembereinek elemzése is, amely szerint a kiberbűnözők míg 2015-ben 3 ezer milliárd dollár kárt okoztak világszerte, addig ez a szám 2021-re 6 ezer milliárd dollárra fog emelkedni. A károkba bele kell számítani a váltságdíjfizetést, a termelékenységcsökkenést, továbbá a szükséges technológiai védelmi beruházásokat is. Az elemzés kitért arra is, hogy a bűncselekményeket is könnyebb elkövetni, mivel például a Ranion⁶ oldalain már havi vagy éves előfizetéssel is elérhetők zsarolóvírusok. Másik modell, miszerint a vásárlók a kártevőt és az infrastruktúrát ingyen kapják, a beérkezett váltságdíjból pedig részesedést adnak. Kijelenthető, hogy a kiberbűnözők szinte egy iparágat hoztak létre, ami a marketingtől kezdve az ügyfélszolgálatot is magába foglalja, s nemcsak felhasználói kézikönyveket, de frissítéseket is biztosítanak (URL7).

Az EUROPOL 2019-ben kibocsájtott IOCTA⁷ jelentése alapján a támadások tekintetében még mindig a zsarolóvírusok jelentették a fő kockázatot. A korábbi tendenciákhoz képest ezek immáron célzottabbak, és a velük okozott gazdasági károk is kiemeltebbek, annak ellenére, hogy számukban csökkenés mutatkozott. A zsarolóvírusok által elkövetett bűncselekmények, a jelentés szerint, továbbra is a leggyakoribb modusok maradnak a közeljövőben, hiszen relatíve könnyű bevételi forrást nyújtanak a kiberbűnözők számára. Ezt követik – a rendszertől szervek és a magáncégek által is megerősítve – a CNP csalások⁸, amelyeket leginkább jogtalan adatgyűjtést (például adathalászatot), illetve social engineeringet⁹ felhasználva hajtanak végre. Ugyancsak az előbb említett két eszköz igénybevételével valósítják meg a BEC¹⁰ nyújtotta pénzügyi visszaéléseket,

3 A világ élvonalába tartozó, IT-védelemmel foglalkozó cég.

4 Rosszindulatú tevékenységet folytató IT-szakemberek; emellett megkülönböztetünk még whitehat és grayhat hackereket is.

5 Az ESET egy pozsonyi központú, IT-biztonsággal foglalkozó cég.

6 A Ranion az egyik elérhető, nem kimagasló szakmai tudást igénylő zsarolóvírus-csomag.

7 Internet Organized Crime Threat Assessment, a szervezett bűnözés internetes fenyegetését vizsgáló jelentés.

8 Card Not Present – kártya nélküli pénzeszközök jogtalan megszerzése.

9 Magyarul: pszichológiai befolyásolás; a támadó nem a technikai hiányosságokat, hanem a felhasználó megtévesztését használja ki.

10 Business E-mail Compromise – az üzleti e-maileket érintő visszaélések.

amiben az elkövetőket a szegregált vállalati struktúra is segíti. Megemlítendő, hogy a DDoS¹¹ támadások, illetve az azokkal való fenyegetés továbbra is olyan adatfókuszú fenyegetés, amivel szükséges foglalkozni. Ezek után következnek az ATM-ek¹² elleni bűncselekmények, majd az adathalászat, valamint a távoli asztal kapcsolatok (RDP) sérülékenységeinek kihasználása. Az elkövetők ugyanúgy a sebezhetőségeket keresik, amelyek továbbra is leginkább az üzemeltetői oldal hanyagságára (például nem megfelelő erősségű jelszavak alkalmazása, frissítések elmulasztása) vezethetők vissza. Ugyanakkor a területen egyre jelentősebb kihívást jelentenek a social engineering támadások finomodásai. Az erősödő európai adatvédelmi szabályozásoknak köszönhetően a jogsértések ezen a téren is emelkedést mutatnak (mivel a jogi szigorítások miatt több jogsértés válik ismertté, amelyek korábban látenciában maradtak volna), ami szintén tendenciaként értékelhető. Nem felejtkezhetünk meg azonban a gyermekpornográfia és a SGEM¹³ jelenség általi, kiskorúakat érintő bűncselekményekről sem (URL8), de ennek vizsgálatától jelen tanulmányban eltekintek.

Álláspontom szerint vizsgálni szükséges a növekvő jelentőségű kriptovaluták kérdéskörét is, mivel egyre nagyobb számban alkalmazzák például a bitcoint a bűncselekményből származó vagyonok elrejtésére, vagy azokat eszközként használják, illetve illegális tevékenységek céljaként határozzák meg. Fenti álláspontom megegyezik az EUROPOL 2020-as IOCTA dokumentumában (URL9) szereplő, a kriptovalutákra vonatkozó megállapításokkal, miszerint azok továbbra is jelentős szerepet játszanak a kiberbűnözésből származó haszon nyom nélküli eltüntetésének megkönnyítésében. Ebben a kriptovaluták földrajzi érzéketlensége, valamint ismeretlenséget biztosító adottságai jelentős segítséget nyújtanak (Simon, 2018).

Konstans és jelentős kihívásként kell tekinteni a dark weben¹⁴ található illegális piacokra is, amelyek éves bevétele 860 milliárd USA dollárra tehető. Itt szinte minden elérhető, ami nemcsak a kiberbűnözéssel, hanem annak klasszikus formájával is összefüggésbe hozható (kábitószer, lőfegyver, hackelt szoftver, hackerszolgáltatás, hamis vagy hamisított közokirat, hamis készpénz, banki adat, lopott hitelkártyaadat, gyermekpornográfia stb.). Bár az utóbbi idők bűnüldöző tevékenysége a legnagyobb piacot jelentő, felhasználóbarát Tor környezetét elbizonytalanította, a vásárlói bázis nem pártolt át egyéb alternatív piacokra.

11 Distributed Denial of Service – elosztott szolgáltatásmegtagadással járó támadás, aminek következtében a rendszer összeomolhat, elérhetetlenné válhat vagy csak lelassulhat, ami a felhasználókat megakadályozhatja a tevékenységük végzéséhez szükséges adatok elérésében.

12 Automated Teller Machine – bankautomata.

13 Self-generated Explicit Material – saját magunkról készített kompromittáló fotók.

14 Az úgynevezett sötét web az internet legkisebb, legrejtettebb része.

Amennyiben ez meg is történne, a kereslet miatt hamarosan újabb illegális dark web piac venné át a helyét (Serbakov, 2020).

Fontos szempont, hogy az IT-képességeket nemcsak bűncselekmények elkövetésére használják, hanem a titkosszolgálatok eszköztárát is erősítik; országok belpolitikai eseményeit, így például választásokat is megpróbálnak ezzel befolyásolni. Legutóbb az amerikai elnökválasztás alkalmával – feltehetően orosz hackerek – mintegy 200 olyan szervert támadtak, amelyeknek köze volt a választáshoz (URL10). Az ehhez hasonló támadások már Európát is elérték, hiszen a 2018-as angliai választások napján kibertámadás érte az elektromos hálózatot, a vízellátást és bizonyos feldolgozóipari cégeket. A GCHQ (Government Communications Headquarters, az Egyesült Királyság egyik hírszerző szervezete) nem nevesítette, de sajtóértesülések szerint a támadás hátterében Oroszország állt (URL11). Ezt erősítették azon sajtóhírek is, miszerint Emmanuel Macron elnökválasztási kampányában a GRU-hoz (az orosz katonai hírszerzéshez) köthető hackercsoport¹⁵ adathalászattal, illetve a kampányoldalra malware¹⁶ elhelyezésének szándékával megkíséreltek beavatkozni (URL12).

Kimagasló kockázatot jelentenek és a jövőben több komoly támadás várható az orosz APT-csoportoktól¹⁷ (például: Cozy Bear, Fancy Bear, Sandworm, Silence APT, Turla), amelyek nevéhez köthető a dán Maersk elleni kibertámadás, amihez a NotPetya zsarolóvírust alkalmazták. A számlájukra lehet írni még az áramszünetet okozó, ukrán energiaszektor elleni támadást vagy az amerikai elnökválasztásba való beavatkozást is. Oroszország korán felismerte a kiberműveletekben rejlő kimagasló lehetőségeket, emiatt képességeik nagyarányú fejlesztésébe kezdett, ami mára hackercsoportok komplex struktúráját eredményezte, akik ellen nagyon nehéz felvenni a küzdelmet (URL13).

Jelentős szakirodalom áll rendelkezésre az Európát fenyegető hibrid hadviselés tekintetében. Az újfajta támadásról kijelenthető, hogy egészen addig észrevétlen marad, amíg a megtámadott állam vagy akár az Európai Közösség már képtelen a hatékony reakcióra. A hatalmi eszközök több dimenzióban és szinten történő összehangolása a kulcsmozzanata a hatékony hibrid hadviselésnek (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2019). Ezt az offenzívát indító entitások úgy tudják hatékonyan kifejteni, hogy olyan tevékenységet folytatnak, ami a lakosság ingerküszöbét nem éri el, és az állami szervek – a rendes jogrendből következően – nem folytatnak ellentevékenységet (Somodi & Kiss, 2019).

15 Pawn Storm.

16 Malicious software – rosszindulatú szoftver.

17 Advanced Persistent Threats – fejlett, folyamatos fenyegetés.

A hacktivizmus jelensége is kockázatként értékelendő az EU vonatkozásában. A hacktivisták a hacker és az aktivista szavakból tevődik össze, amely olyan személyek gyűjtőfogalma, akik a szólásszabadságért, illetve abból levezetve az internet szabadságáért, illetőleg egyéb társadalmi igazságtalanságok ellen (olykor csupán vélt indokok alapján) küzdenek a kibertérben. Legjelentősebb társulásuk az Anonymous csoport, amelynek kiemelkedő támadásai a szociológiai egyház ellen vagy a Wikileaks¹⁸ hátráltatását elősegítő pénzügyi intézetek ellen irányultak. Fontos tény azonban, hogy az Anonymous 2015-ben harcot kezdett az Iszlám Állam ellen is, feltörve a terrorszervezet több szerverét, közösségi hálón regisztrált fiókját, amelyeket nyilvánosságra hozott, segítve ezzel a terrorellenes intézkedéseket. A csoport egyebek mellett világméretű pedofil-hálózat feltörésében is segítséget nyújtott, így tevékenységük nem értékelhető színtiszán kockázatnak, annak vannak pozitív oldalai is (Berki, 2018).

Fontos kockázatot jelenthet a közeljövőben – az EUROPOL és az ENSZ (United Nations – Egyesült Nemzetek Szervezete) közös jelentése (URL14) alapján – a kiberbűnözők általi, a mesterséges intelligencia (továbbiakban: MI) rosszindulatú felhasználása. A jelentés értelmében az MI jelenlegi deep fake¹⁹ anyagok készítése mellett már megjelentek egyéb felhasználást bizonyító ügyek is. Az MI alkalmazása a zsaroló vírusok esetén olyan gyorsulást eredményezhet, ami képtelenné teszi a rendszereket az időben történő reagálásra. A technológia segíthet olyan vakfoltok felfedezésében is, ahová algoritmusokat rejthetnek anélkül, hogy azok detektálásra kerüljenek (URL15). Másik veszélyforrás az MI jelenlegi infrastruktúrájának támadása lehet, elérve ezzel a folyamatban lévő projektek sikerességének megakadályozását.

Az európai 5G hálózatok kiépítése komoly biztonsági kockázatot fog magában hordozni, ha abban a Huawei eszközeit is felhasználják, állítja az Amerikai Egyesült Államok. A nagyhatalom mindemellett aktívan kampányol amellett, hogy a NATO tagországok mellőzzék a kínai cégekkel való együttműködést (URL16). Azonban az sem zárható ki, hogy a háttérben csupán az USA és Kína között fennálló gazdasági verseny áll. Igaz, hogy nem Európában, hanem a floridai Oldsmar városában, de kibertámadás ért egy víztisztító üzemet, ahol a behatoló megkísérelte az ivóvizet megmérgezni úgy, hogy a nátrium-hidroxid koncentráció normál szintjét több mint százszorosára kívánta emelni (URL17). Ez az eset megmutatta, hogy a kritikus infrastruktúrák elleni, a kibertérben történő offenzíva valós veszéllyé vált hétköznapjainkban, ami hamarosan kontinensünkön

18 Julian Assangehoz köthető nemzetközi nonprofit szervezet, amely kiemelt jelentőségű, jogsértő eseteket leplezett le.

19 A szó jelentése a deep learning és a fake szavakból képződött; egy algoritmus segítségével egy emberi arcot tehetünk például egy másik testre vagy hitelesnek tűnő számla készíthető vele.

is valósággá válhat. Összegezve a fentieket megállapíthatjuk, hogy a kutatott terület rendkívül gyorsan változik, fejlődik és a hétköznapi kihívásokhoz szinte azonnal alkalmazkodik. Az EU által megálmodott egységes európai kibertér biztonságát azonban nemcsak a bűnelkövetők, hanem idegen nagyhatalmak – politikai befolyásolási szándékaik miatt is – napról-napra veszélyeztetik; a hírszerzés fókusza emiatt erre az irányra is kiterjed. A kihívásokra adott megfelelő védelmi stratégia megvalósításához azonban az állami szereplőknek a magáncégekkel együttműködve van egyedül lehetősége a sikerre.

Kiemelt európai IT-támadások a közelmúltban

2018 decemberében, egyfajta adventi naptár formájában, egy 16 ezer követővel rendelkező Twitter-fiókra töltötték fel folyamatosan csaknem ezer német közszereplő személyes adatait és magántitkait, köztük jelentős számban politikusokét is, úgy mint Angela Merkel kancellár és Frank-Walter Steinmar államfőjét is. Az ismeretlen elkövetők a legtöbb esetben kizárólag telefonszámokhoz, e-mail címekhez jutottak hozzá, de körülbelül ötven esetben személyes levelezésekhez és családi fotókhoz is. Az incidens a hatóságoknak hetekig fel sem tűnt ([URL18](#)).

2019 szeptemberében hackerek bejutottak az Osztrák Néppárt (ÖVP) informatikai rendszerébe és több hétig információkat szivárogtattak a választásokkal és a párt tevékenységével kapcsolatban. A mintegy 1300 gigabájt adat között kampánytervek, érzékeny tartalmú e-mailek, politikai ellenfelekről készült jelentések is szerepeltek, de az illetéktelen behatolók hamis tartalmú információkat is megkíséreltek feltölteni ([URL19](#)).

2020. január 5-én súlyos kibertámadás érte Ausztria külügyminisztériumát, aznap, amikor az Osztrák Zöld Párt koalíciót kötött a konzervatív oldallal. A támadás hátterében újfent Oroszországot sejtik ([URL20](#)).

2020 tavaszán hackerek kilencmillió ügyfél adatait lopták el az angol EasyJet diszkont légitársaságtól. A támadók utazási adatokat, e-mail címeket, és kb. 2200 esetben hitelkártya-információkat is megszereztek. Belső források szerint a háttérben kínai hackerek álltak ([URL21](#)).

2020 szeptemberében egy düsseldorfi kórházat ért kibertámadás során leállt az intézmény IT-rendszere, így számos tervezett beavatkozást kellett elhalasztani. Közük volt egy sürgős eset is, melynek során egy beteg – másik egészségügyi intézetbe történő átszállítását követően – életét veszítette, mivel a szükséges segítséget nem tudta időben megkapni. A kibertámadás eredeti célja a Düsseldorf Egyetemet érintő, zsarolóvírus útján történő jogtalan haszonszerzés volt. Ez az első eset Európában, amely kritikus infrastruktúrát érő kibertámadás alkalmával halált okozott ([URL22](#)).

2020 szeptemberében minden eddiginél nagyobb túlterheléses támadást (DDoS) indítottak három magyar pénzintézet, valamint a Magyar Telekom telekommunikációs cég ellen. A több hullámban indított kibertámadás elsősorban Oroszországból, Kínából és Vietnámból indult. Minden eddigi, hasonló jellegű, Magyarországot érintő támadáshoz képest az akció tízszer nagyobb és jóval komplexebb volt ([URL23](#)).

2020. december 9-én támadás érte az Európai Gyógyszerügynökséget, amely az illegális akció során éppen a koronavírus-vakcinák forgalomba hozatali engedélyezést végezte. A hackertevékenység eredményeként különböző dokumentumokhoz fértek hozzá ([URL24](#)).

A REvil hackercsoport 2020 decemberében az Egyesült Királyság Transform Hospital Group kórházlánctól 900 gigabájtnyi adatot – köztük jelentős számú intim képet – loptak el paciensekről ([URL25](#)).

2021 februárjában Franciaországban, a délnyugati Dax és az ország középső részén fekvő Villefranche-sur-Saône kórházakat kibertámadás érte. A zsarolóvírusok lebénították az egészségügyi intézmények IT-rendszereit, amelyek következtében fontos műtéteket kellett elhalasztani, és betegeket átszállítani más egészségügyi intézetekbe.

A helyzetet a COVID-19 pandémia tovább súlyosbítja, a betegadminisztráció jelenleg papíralapon folyik ([URL26](#)). A támadások sokszínűsége megmutatja, hogy a kérdést megfelelően csak komplex intézkedésekkel lehet kezelni. Ennek közösségi vetületét a következő fejezetben vizsgálom.

Az EU IT-biztonság érdekében hozott intézkedései

A tanulmány következő részében az Európai Unió jogalkotását (Mezei, 2018), majd egyéb intézkedéseit – köztük különböző szervezetek létrehozását – gyűjtöttem össze, amelyek az előzőkben bemutatott kockázatok leküzdését hivatottak előmozdítani. Az EU első témában megalkotott sarokköve az Európai Tanács 9. (89.) számú ajánlása (Computer-Related Crime, Számítógépekkel kapcsolatos bűncselekmények) volt, amelyben megtalálható lista²⁰ iránymutatásul szolgált a tagállamoknak az elfogadni kívánt új jogszabályok tekintetében. Az ajánlás – a hatékony eljárások érdekében – egy egyetemes, kötelező erejű jogi norma megalkotását tartja megfelelőnek a tagállamok számára. A jogfejlődés ezen

20 A témában hozott új tagállami jogszabályoknak vagy módosításoknak tartalmazniuk szükséges a listában szereplő meghatározásokat, például számítógépes csalás, hamisítás, szabotázs, jogellenes titokszerezés stb.

szakaszában viszonylag hamar felismerésre került, hogy az anyagi jogi mellett az eljárásjogi szabályok²¹ is fejlesztésre szorulnak, ami az Európai Tanács 95. (13.) számú ajánlásához vezetett. Ennek egyik legfontosabb dimenziójának a kölcsönös, határon átnyúló együttműködés tekinthető. Az egyik legnagyobb előrelépést az Európai Tanács 2001. november 23-án, Budapesten kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye (Convention on Cybercrime) jelentette. Az Egyezmény Preambulumában kifejtésre került, miszerint egy olyan közös büntetőjogi politika megteremtését hivatott szolgálni, melynek elsődleges célja – a megfelelő jogszabályok elfogadásával és a nemzetközi együttműködés elősegítésével – a társadalom védelme a számítástechnikai bűnözéssel szemben. A joganyagban újabb jogi kategóriák kerültek meghatározásra, biztosítva ezzel az IT-fogalmak egységes értelmezését. Ugyanakkor nemcsak anyagi, hanem eljárásjogi szabályokat is tartalmaz.

Az Európai Parlament és a Tanács 2002/58/EK irányelve (2002. július 12.) az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről (Elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv) elsősorban a felhasználók személyes adatainak és a magánélet tiszteletben tartásához való joguk védelmét hivatott biztosítani a korszerű digitális technológiák által jelentett veszélyekkel szemben. Elsődlegesen a spamek²² visszaszorítására, a felhasználó előzetes beleegyezést kérő rendszerekre²³ és a cookiek²⁴ telepítésére határoz meg szabályokat. Ezt később az Európai Parlament és a Tanács 2009/136/EK irányelve (2009. november 25.), az úgynevezett „süti” irányelv egészítette ki. A következő fontos szabályozásnak az Európa Tanács az információs rendszerek elleni támadásokról szóló 2005/222/IB (2005. február 24.) kerethatározata tekinthető. A határozat elsődleges célja a tagállamok közötti együttműködés fokozása, amelyet az országok információs rendszerek elleni támadásokra vonatkozó büntetőszabályainak közelítése által lát biztosítottnak. Ebben a szabályozásban már megjelent a kritikus infrastruktúrákat irányító IT-rendszerek elleni támadások egyre növekvő kockázata. Az aggodalmakat akkor még a terrorizmushoz kötötték elsődlegesen, de mára – a hibrid hadviselés fejlődésének köszönhetően – más nagyhatalmak beavatkozása is komoly kihívást jelenthet. Jelentős lépés volt a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint

21 Az elektronikus adatok bizonyítékként történő felhasználásának eljárási rendje, például lefoglalásuk, kezelésük.

22 Kéretlen elektronikus üzenetek.

23 Opt-in.

24 A sütik olyan apró adatrészletek, amelyeket a webhelyek tárolnak a felhasználók számítástechnikai eszközein.

a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelve (2011. december 13.). A szabályozás legfőbb indoka, hogy a gyermekpornográfia vagy a gyermekek szexuális bántalmazásának, kizsákmányolásának egyéb súlyos formái az internet használata révén egyre növekvő méreteket öltenek. 2013-ban került elfogadásra az információs rendszerek elleni támadásokról és a 2005/222/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, az Európai Parlament és Tanács 2013/40/EU irányelve. Az irányelv célja, hogy „*a bűncselekmények tényállására és vonatkozó szankcióikra vonatkozó minimumszabályok megállapítása révén közelítse a tagállamok büntetőjogát az információs rendszerek elleni támadások terén, és hogy javítsa a tagállamok illetékes hatóságai, így a rendőrség és az egyéb bűnüldözési szakszolgálatok, valamint az Unió illetékes szakosított ügynökségei és szervei – például az Eurojust, az Europol és annak a számítástechnikai bűnözés elleni európai központja, valamint az Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség (ENISA) – közötti együttműködést.*” A döntéshozók az információs rendszerekre az EU kulcstényezőiként tekintenek a politikai, a társadalmi és a gazdasági dimenziók vonatkozásában. Az irányelv fontos újdonsága, hogy a robothálózatokra²⁵ vonatkozó tiltott cselekményeket is definiálta és büntetni rendelte. 2014-ben az Európai Parlament és a Tanács a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 910/2014/EU számú rendeletet adott ki, amelynek elsődleges célja az online környezet iránti bizalom, valamint a jogbiztonság megeremítése, mélyítése.

2016. július 6-án került elfogadásra az Európai Parlament és a Tanács a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész Európai Unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről szóló (EU) 2016/1148 irányelve (az úgynevezett NIS direktíva), mivel megállapításra került, hogy a rendelkezésre álló képességek nem voltak elégségesek ahhoz, hogy garantálják a hálózati és információs rendszerek magas biztonsági szintjét. A biztonsági kihívások hatékony kezelése globális megközelítést igényel uniós szinten, ezt hivatott biztosítani az irányelv, egyfajta jogi keretet biztosítva.

2017 szeptemberében megszületett az Európa Bizottság nagyszabású kiberbiztonsági eseményekre és válsághelyzetekre való összehangolt reagálásról szóló 2017/1584 ajánlása, valamint az Európai Parlament és a Tanács az Ellenálló képesség, elrettentés és védelem: az Unió erőteljes kiberbiztonságának kiépítése (JOIN [2017] 450 final) című közös véleménye.

25 A botnet fertőzött informatikai hálózat, amelyet többféle károkozásra is alkalmazhatnak.

Az EU kibervédelmét támogató szervezetei

Az EU 2004-ben létrehozta²⁶ az Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökséget (ENISA – továbbiakban: Ügynökség), amely arra volt hivatott, hogy biztosítsa az EU és tagállamai számára a minél sikeresebb felkészülést az információbiztonsági kihívások felderítésében, kezelésében és megelőzésében. Az Ügynökség gyakorlati tanácsokkal látta el az uniós intézményeket, valamint a közösség köz- és magánszektorának képviselőit az információbiztonság területén (URL27). Az Ügynökség feladatköre – már a korábbiakban is említettek szerint – 2018 decemberében kibővült, s az EU hálózat- és információbiztonság európai szakértői központjaként folytatja tevékenységét, Európai Kiberbiztonsági Ügynökség²⁷ néven (URL28).

2012. december 1-jén megkezdte működését a Szabadságon, a Biztonságon és a Jog Érvényesülésén Alapuló Térség Nagyméretű IT-rendszereinek Üzemeltetési Igazgatását Végző Európai Ügynökség (eu-LISA). A Tallinni székhelyű ügynökség igazgatja a schengeni övezet biztonsága érdekében a Vízum-információs Rendszert (VIS), a Schengeni Információs Rendszert (SIS II), és az Európai Ujjnyomat-azonosító Rendszert (Eurodac) (URL29).

2013-ban került felállításra az EUROPOL Európai Kiberbűnözés-elleni Központja (EC3), amely arra hivatott, hogy támogassa az EU-ban a bűnüldöző szervek hatékony fellépését a kiberbűnözéssel szemben. Létrehozása óta számos nagy horderejű ügyben volt érintett, több száz sikeres letartóztatáshoz nyújtott helyszíni segítséget, és elemző tevékenysége során több százezer file átvizsgálását hajtotta már végre. Minden évben elkészíti az IOCTA jelentését, amely az adott időszakra a számítógépes bűnözés legfontosabb megállapításait, valamint az új fenyegetéseket is magába foglalja (URL30). A szervezeten belül a Focal Point Cyborg²⁸ egység hatáskörébe tartozik az elsődlegesen az európai kritikus infrastruktúrákat veszélyeztető high-tech bűncselekmények elleni küzdelem. Az EC3 képességei az igazságügyi informatika szakterületén is kimagasló, ennek a tevékenységnek a támogatására létrehozott laboratóriumában saját IT-kutatást és fejlesztést is folytat.

Szintén 2013-ban került létrehozásra az Európai Tanács Kiberbűnözés Programirodája (C-PROC), amelynek feladata, hogy a jogállami normákkal összhangban támogassa a kiberbűnözésre és az elektronikus bizonyítékokra vonatkozó jogszabályok fejlődését, biztosítsa a bírák, az ügyészek és a rendvédelmi

26 Az Európai Parlament és a Tanács 460/2004/EK rendeletével, amelyet felváltott az Európai Parlament és a Tanács 526/2013 rendelete.

27 EU Agency for Cybersecurity.

28 Kiberbűncselekményekkel foglalkozó fókuszpont az EC3 egyik egysége.

szervek tagjainak képzését. További feladatköre a kooperáció előmozdítása az igazságügy területén, az állami és magánszféra közti párbeszéd mélyítése, és a nemzetközi együttműködés fokozása a kiberbiztonság témakörében. Kiemelt terület a programiroda számára a gyermekek védelme az online szexuális erőszakkal szemben ([URL31](#)).

Érdemes röviden bemutatni a 2000-ben létrehozott Trusted Introducer (Megbízható Bevezető – továbbiakban: TI) szolgáltatást, amit az európai CERT (Computer Emergency Response Teams – Számítógépes Vészhelyzeti Reagáló Csoportok) közösség hívott életre. A TI legfontosabb szolgáltatása egy megbízható gerinchálózat biztosítása az eseménykezelő szervezetek számára.

Ugyancsak említést érdemel a Közép-európai Kiberbiztonsági Platform (Central European Cyber Security Platform – CECSP), amely Magyarország, Lengyelország, Ausztria, Csehország és Szlovákia kiberbiztonsági együttműködési platformja.

Végezetül pedig két nonprofit szervezet tevékenységét érdemes megismerni; az egyik a 2012-ben alapított ENCS (European Network for Cyber Security), amelyet az európai kritikus infrastruktúrák biztonságos támogatására hívtak életre, a másik a 2016-ban létrehozott ECSO (European Cyber Security Organisation), amely az ipari szereplőket képviseli az Európai Bizottság előtt a kiberbiztonság témakörében (Kovács, 2020).

A digitális Európa jövőképe

Tekintettel arra, hogy az EU-ban a kritikus infrastruktúrának számító szektorokban, így a közlekedésben, az energetikában, az egészségügyben és a pénzügyi ágazatban a digitális technológiák fokozatosan átveszik az alapvető tevékenységeket, jelentősebb kockázatok keletkeznek, amelyekre megfelelő válaszokat kell adni. Az Európai Bizottság és az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője 2020. december 16-án előterjesztette az új uniós kiberbiztonsági stratégiát. Ez lehetővé fogja tenni, hogy az EU megőrizze vezető szerepét a kibertérrel kapcsolatos nemzetközi normák kidolgozásában, és jelentősen hozzájáruljon a globális, stabil, szabad és nyitott kibertér biztosításához. A stratégia azonban nemcsak az egységes gazdasági térség kiberbiztonságát célozza, hanem a demokratikus értékeken, így az emberi és alapvető szabadságjogokon alapuló jogállamiság teljes érvényesülését is. Az EU elkötelezettségét a témában jól szemlélteti, hogy a 2021–2027 közötti költségvetésében a Digitális Európa Programra 7,5 milliárd EUR összeget különít el ([URL32](#)), jelentősen támogatva ezzel a digitális átállás megvalósulását.

Kiemelkedő javaslat az Európai Parlament és Tanács a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről szóló 2016/1148 irányelvének (2016. július 6.) felülvizsgálata, ami az állami és magánszektor kiberrezilienciáját hivatott emelni. Ugyanakkor fontosnak tartja kiterjeszteni az Európa Tanács az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről szóló 2008/114/EK irányelvének hatáskörét is.

Az Európai Bizottság egy mesterséges intelligenciával működő műveleti központ kialakítására is javaslatot tett, amely az EU számára egy kiberbiztonsági pajzsot jelentene. Ez egy EU ellen intézett kibertámadást lenne hivatott időben észlelni, és azt biztosítani, hogy a támadást proaktív fellépéssel – még a kár bekövetkezése előtt – elhárítsa. Fontos intézkedésként jelölik a digitális innovációs központok keretében történő kis- és közepes vállalkozások célzott támogatását, valamint a kutatásfejlesztésbe való befektetések ösztönzését. A stratégiában megfogalmazásra került egy új, közös kiberegység felállítása²⁹, amely az EU szervei és a tagállamok hatóságai közötti együttműködést lenne hivatott előmozdítani, aminek köszönhetően egységesen nőne a kibertámadások elleni megelőzés, elrettentés és válaszadás eszköztára. Az előbbiekre erősítésére a főképvisező az EU kiberdiplomáciai eszköztárának bővítésére is javaslatot tett, különös tekintettel arra, ha kritikus infrastruktúrákat, ellátási láncokat vagy demokratikus intézményeket érnének rosszindulatú támadások.

Az Európai Bizottság az ENISA támogatásával arra ösztönzi a tagállamokat, hogy az 5G hálózatok kiberbiztonságról szóló bizottsági ajánlásban (URL33) foglaltak minél szélesebb körben megvalósuljanak. Az Európai Bizottság további célja az EU kiberbiztonsági ipari és technológiai kapacitásának erősítése, amelynek fontos eleme a felhőszolgáltatások, az új generációs processzorok technológiája, a kiemelt biztonságú összeköttetés és a 6G hálózatok területén történő előrelépés (URL34).

Összegzés

Európa lakosságának 87,1 százaléka használt internetet 2020 negyedik negyedévében, nála Észak-Amerika mutat egyedül magasabb arányszámot 89,9 százalékkal. A világ összlakosságának 63,2 százaléka élt a vizsgált időszakban a világháló nyújtotta lehetőségekkel (URL35). Ennek ellenére a svájci székhelyű Nemzetközi Távközlési Egyesület (ITU) Globális Kiberbiztonsági

29 Joint Cyber Unit

Indexe Európát a legbiztonságosabb régiónak értékeli évek óta. A rangsor kialakításában a jogszabályalkotást, technikai, szervezeti, kapacitásfejlesztési és együttműködési intézkedéseket veszik elsődlegesen figyelembe (URL36). Tekintettel arra, hogy az EU fejlődésének fő irányvonala az egységes digitális piac megteremtése, szükséges is ez a kimagasló teljesítmény a kibereziliencia szavatolása érdekében. Ugyancsak ezt szorgalmazza az a tény, miszerint az információs és kommunikációs technológia vált az Európai Közösség gazdasági növekedésének gerincévé. Ugyanakkor erre a fejlődési irányvonalra a külföldi nagyhatalmak – leginkább titkosszolgálateaik segítségével – vissza nem térő lehetőségként tekintenek.

A kibertérre nemcsak mint a modernkori hírszerzés új irányára, hanem egyéb operációk, műveletek új, kedvezőbb helyszínére tekintenek. Oroszország Ukrajnával szemben vezetett hibrid hadviselése is megmutatta, hogy napjainkra a rendelkezésre álló eszközök kombinatív alkalmazása a leghatékonyabb módja egy sikeres katonai konfliktusnak. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a bűnözés is folyamatosan alkalmazkodik a gazdasági fejlődés nyújtotta lehetőségekhez. A digitális piac kiépítése nemcsak az uniós állampolgárokat, hanem a nagyvállalatokat is az újgenerációs bűnözők célpontjává teszik. Mindemellett a hacktivizmus és a terrorizmus kibertérben (Besenyő, 2017) történő megjelenése is komoly kihívásokat jelenthetnek a jövőben. Álláspontom szerint az EU megfelelő válaszokat ad a jogszabályi keretek és a szervezeti struktúra alakításában, de a védelmi ipari kutatás, fejlesztés, innováció területén folyamatos előrelépéseket kell tennie, mivel az euroatlanti szövetségen kívülről származó technikai eszközök biztonsági kockázatot jelenthetnek. Paradigmaváltás szükséges abban a tekintetben, hogy a biztonságra proaktív módon kell gondolni, amire olykor jelentős összegeket kell fordítani, mert az esetleges kibertámadásokra adandó reakciók már nem képesek az elvárt rehabilitációra. Fontosnak tartom továbbá az uniós állampolgárok és a közösség gazdasági szereplőinek képzését, valamint annak elérését, hogy felismerjék a biztonságtudatos viselkedés jelentőségét. Hiszen csupán a technikai megoldások sosem fognak elegendő védelmet nyújtani a kibertámadásokkal szemben.

Felhasznált irodalom

- Berki G. (2018). A kibertér, annak veszélyei és a kibervédelem jelenlegi helyzete Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6(3), 5-21.
- Besenyő J. (2017). Low-cost attacks, unnoticeable plots? Overview on the economical character of current terrorism. *Strategic Impact*, 62(1), 83-100.

- Fekete-Karydis K. & Lázár B. (2019). A kibervédelmi stratégiák fejlődése, kibervédelmi kihívások, aktualitások (2.). *Honvédségi Szemle*, 147(4), 38-49.
- Kovács Z. (2020). Kibervédelem és biztonság. In Kiss T. (Szerk.), *Kibervédelem a bűnügyi tudományokban* (pp. 65-90). Dialóg Campus Kiadó.
- Mezei K. (2018). Az informatikai bűnözés elleni nemzetközi fellépés – különös tekintettel az Európai Unió és az Egyesült Államok szabályozására. *JURA*, 24(1), 349-360.
- Cullen P. & Reichborn-Kjennerud E. (2019). Understanding Hybrid Warfare. In Monaghan, S. (EDS.), *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Countering Hybrid Warfare* (pp. 13–16). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf
- Serbakov M. (2020). Kriminális a dark weben: illegális piacok, pedofil oldalak, terroristák és az ellenük való küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 91-107.
- Simon, B. (2018). Kriptoaluták – rendészeti válaszok. *Belügyi Szemle*, 66(10), 71-87. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.5>
- Somodi Z. & Kiss Á. (2019). A hibrid hadviselés fogalmának értelmezése a nemzetközi szakirodalomban. *Honvédségi Szemle*, 147(6), 22-28. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2019.6.2>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *How I hacked Facebook: Part One*. <https://medium.com/bugbountywriteup/how-i-hacked-facebook-part-one-282bbb125a5d>
- URL2: *Alaa Abdulrida*. <https://twitter.com/alaa0x2>
- URL3: *Cybercrime and COVID-19*. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/-/cybercrime-and-covid-19>
- URL4: *Make your home a cyber safe stronghold*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/make-your-home-cyber-safe-stronghold>
- URL5: *Tips for cybersecurity when working from home*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/make-your-home-cyber-safe-stronghold>
- URL6: *2019-ben megduplázódtak a pornónak álcázott mobil-fenyegetések*. <https://computer-world.hu/ceginfo/kaspersky-2019-ben-megduplazodtak-pornonak-alcazott-mobil-fenyegetesek-280342.html>
- URL7: *Pénzben alig kifejezhető, ésszel alig felfogható nagyságú károkat okoznak a kiberbűnözők*. <https://www.digitalhungary.hu/e-volution/Penzben-alig-kifejezhető-ésszel-alig-felfogható-nagyságú-károkat-okoznak-a-kiberbunozok/8237/>
- URL8: *Internet Organised Crime Threat Assessment 2019*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2019>
- URL9: *Internet Organised Crime Threat Assessment 2020*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2020>

- URL10: *Russian Hackers Have Targeted 200 Groups Tied to U.S. Election, Microsoft Says.* https://www.wsj.com/articles/russian-hackers-have-targeted-200-groups-tied-to-presidential-election-microsoft-says-11599763502?mod=hp_lead_pos2
- URL11: *Russians hacked energy companies on election day, GCHQ claims.* https://www.telegraph.co.uk/news/2017/07/18/russians-hacked-energy-companies-election-day-gchq-claims/?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=a83b139846-EMAIL_CAMPAIGN_2017_07_19&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-a83b139846-189703869
- URL12: *Macron campaign was target of cyber attacks by spy-linked group.* <https://www.reuters.com/article/us-france-election-macron-cyber-idUSKBN17Q200>
- URL13: *Ki kicsoda az orosz kiberkémkedésben?* <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/ki-kicsoda-az-orosz-kiberkemkedesben/>
- URL14: *UN and Europol Warn of Growing AI Cyber-Threat.* <https://www.infosecurity-magazine.com/news/un-and-europol-warn-of-growing-ai/>
- URL15: *Malicious Uses and Abuses of Artificial Intelligence.* https://documents.trendmicro.com/assets/white_papers/wp-malicious-uses-and-abuses-of-artificial-intelligence.pdf
- URL16: *Huawei labelled as security threat to the EU's 5G network.* <https://www.brusselstimes.com/news/eu-affairs/135929/huawei-zte-eu-european-union-5g-threat-security-high-risk-digital-network-thierry-breton-margrethe-vestager/>
- URL17: *Az ivóvízkészlet-mérgezési incidens tanulságaira figyelmeztet az FBI.* <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/az-ivovizkeszlet-mergezesei-incidens-tanulsagaira-figyelmeztet-az-fbi/>
- URL18: *German politicians targeted in mass data attack.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-46757009>
- URL19: *Austrian People's Party calls alleged hack an 'attack on democracy'.* <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/austrian-people-s-party-calls-alleged-hack-an-attack-on-democracy-1.4010308>
- URL20: *'Serious cyber-attack' on Austria's foreign ministry.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-50997773>
- URL21: *EasyJet admits data of nine million hacked.* <https://www.bbc.com/news/technology-52722626>
- URL22: *A murderous cyber-attack is only a matter of time.* <https://www.economist.com/the-world-ahead/2020/11/17/a-murderous-cyber-attack-is-only-a-matter-of-time>
- URL23: *Példátlan hackertámadás érte Magyarországot tegnap.* <https://www.portfolio.hu/uzlet/20200925/peldatlan-hackertamadas-erte-magyarorszagot-tegnap-450324>
- URL24: *Hacker greifen Daten von Biontech ab.* <https://www.tagesschau.de/ausland/pfizer-biontech-ema-cyberattacke-101.html>
- URL25: *Hackers threaten to leak plastic surgery pictures.* <https://www.bbc.com/news/technology-55439190>
- URL26: *Cyber attacks hit two French hospitals in one week.* <https://www.france24.com/en/europe/20210216-cyber-attacks-hit-two-french-hospitals-in-one-week>

- URL27: *European Union, European Union Agency for Cybersecurity (ENISA)*. <https://www.enisa.europa.eu/about-enisa>
- URL28: *European Union Agency for Cybersecurity, Homepage*. <https://www.enisa.europa.eu/>
- URL29: *EULISA*. <https://eulisa.europa.eu/>
- URL30: *EUROPOL, European Cybercrime Centre - EC3*. <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>
- URL31: *Council of Europe, Cybercrime Programme Office (C-PROC)*. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/cybercrime-office-c-proc>
- URL32: *European Commission, Press release, Commission welcomes political agreement on €7.5 billion Digital Europe Programme*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2406
- URL33: *A BIZOTTSÁG (EU) 2019/534 AJÁNLÁSA (2019. március 26.) az 5G hálózatok kiberbiztonságáról*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0534&from=EN>
- URL34: *Közös közlemény az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. Az EU kiberbiztonsági stratégiája a digitális évtizedre*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0018&from=EN>
- URL35: *Internet World Stats*. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- URL36: *ITU Publications, Global Cybersecurity Index (GCI) 2018*. https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2018-PDF-E.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Böröcz M. (2021). Az európai IT-biztonság jelenlegi kihívásai. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2227-2243. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.10>

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé

A rovat ezúttal a rendészeti igazgatás és a bűnüldözés több területéről villant fel nemzetközi méretekben is érdeklődést kiváltó kutatási eredményeket. Ezek sorában történeti áttekintésen keresztül, statisztika megjelenítésével ismerhetjük meg a bérgyilkosságok alakulását az Orosz Föderációban a 2003–2019 közötti időszakban. Két további recenzió a COVID–19 járvány rendészeti és közpolitikai összefüggéseit tárgyalja. Egyfelől megismerkedhetünk az Egyesült Államokban követett gyakorlattal, ami jellemezte a rendőrség járványkezelésben játszott szerepét, másfelől pedig képet kapunk a koronavírus-járványnak a környezetvédelemre és közegészségügyre gyakorolt hatásairól. Visszatérő téma a rendőrségeket sújtó korrupció, ezúttal törökországi példákon keresztül bemutatva. Új megvilágításban olvashatunk a köz- és a magánbiztonság hibridnek is nevezhető gyakorlatáról. Izgalmas téma a rendészettudomány és a gyakorlat között jelentkező vitakérdések áttekintése. Kulcskérdés, hogy a biztonság- és rendészetelmélet területén végzett tudományos kutatások egy független tudományos diszciplína keretében történhetnek, illetve társulhatnak-e más tudományágakkal is? A bűnmegelőzésnek egy sajátos területe az építészet, amelyben szempont a városi biztonság növelése a lakótelepek környezetében. Ennek érdekében várostervezők, kriminológusok és rendőrségi szakemberek együttműködésére van szükség..

Recommendation on the column International Law Enforcement Review

The column flashes excellent and also internationally interesting research results from several fields of law enforcement management and law enforcement practice at this time. Here you can get acquainted through several historical surveys and by use of statistics the course of contract killings in the Russian Federation between 2003 and 2019. Two further recensions focus on the coherences of law

enforcement and public policy during the COVID-19 pandemic. On one hand you can get known the practice in the United States, characteristic for the role of the police in management of the pandemic, and on the other hand you can get a picture of the effects of coronavirus pandemic on environment protection and public health. A recurring topic is the corruption meeting the police organisations, through Turkish examples at this time. You can read in a new aspect about the „hybrid” practice of public and private security. An exciting topic is the review of debate questions between law enforcement science and practice. Here is a key question whether the scientific researches on the fields of security and law enforcement theory can be realised within the frames of an independent discipline and if they can consort with other scientific branches, too. A special area of crime prevention is architecture, where an important aspect is the increase of urban security in the environment of housing estates. To realise that, a cooperation among urban planners, criminologists and police experts is needed

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

**Dragon Sándor, Nagy Ivett, Pék Richárd Tamás,
Pásztai Péter Gergely, Németh Gábor, Beke József,
Veprik Zita**

Nemzetközi Rendészeti Figyelő IV.

International Law Enforcement Observer IV.

Dragon Sándor

**Emberölés megrendelésre (bérgyilkosság): az aktuális állapot
kriminológiai elemzése az Orosz Föderációban**

**Murder for Hire: Criminological analysis of the Current Situation in the
Russian Federation**

A szerzők által feldolgozott téma kiemelt jelentőséggel bír kriminológiai szempontból is. A tanulmány inkább a további kutatói munkát támogatja, a benne szereplő adatok teljes részletességgel tükrözik az adott bűncselekmény-kategória kapcsán kimutatható összefüggéseket. A téma feldolgozásának fő módszere a statisztikai elemzés.

Mindamellet a tanulmány a bérgyilkosság témakörét életszerűen igyekszik feldolgozni, habár a valóság nem adható át teljes mértékben. A szerzők történeti áttekintésen keresztül, kvantitatív módszer segítségével, táblázatok és grafikonok felhasználásával, statisztika megjelenítésével mutatják be és elemzik a 2003–2019 közötti időszakban a bérgyilkosság alakulását az Orosz Föderációban. A tanulmány egyrészt kitér arra a tényre, amely szerint az elmúlt évtizedben a bérgyilkosságok részaránya nem haladta meg a 15%-ot az elkövetett emberölések vonatkozásában, továbbá, hogy maga az emberölés, mint bűncselekményi kategória az összes elkövetett bűncselekményekhez képest

is csak 0,5%. Másrészt kvantitatív módon bemutatja, az összes emberölés és kísérlet, és az ezekből bérgyilkossággal elkövetett bűncselekmények arányát, amely szerint például:

- 2003-ban 31 630 emberölés és kísérletből, 67 eset volt bérgyilkosság, amely 0,21% arány;
- 2019-ben 7948 emberölés és kísérletből, 11 eset volt bérgyilkosság, amely 0,13% arány.

A fenti adatokból is látható a csökkenés, de amennyiben a teljes táblázatot elemeznénk, megállapíthatnánk, hogy az arány minden kategóriában változó dinamika mellett, de folyamatos csökkenést mutat. Ezen csökkenés a tanulmányban közzétett többi elemzett adat vonatkozásában is kimutatható.

A tanulmányt hiánypótlónak tekinthetjük, mivel a feldolgozott téma olyan területet mutat be, melynek publikálása érzékenyen érintheti az állami érdekeket. Kiemelt jelentősége van annak is, hogy az Orosz Föderáció közelmúltját dolgozza fel.

A bevezető rész után a szerzők kitérnek más orosz és külföldi kutatásokra, helyesen megjegyezve, hogy az Orosz Föderációban az elmúlt időszakban nem készült ilyen jellegű és mélységű elemzés. Jelen esetben büntetőjogi, kriminológiai, pszichológiai, társadalomtörténeti szempontok is érvényesülnek. Az egyes részek tartalmát a kutatások eredményei, illetve azok összehasonlításai adják. Kiemelt figyelmet fordítottak arra is, hogy az adatok évekre lebontva is megismerhetők legyenek, ezzel is bemutatva a tendenciákat, rávilágítva az összefüggésekre.

A tanulmány nincsen fejezetekre bontva, de szerkezetileg a bemutatott táblázatok és grafikonok tagolják, amelyek az alábbi részekre oszthatók:

- a felderített, az azonosított bérgyilkosságok számának dinamikája;
- a látencia;
- a regisztrált bérgyilkosságok dinamikája;
- a bérgyilkosságok aránya az emberölésen belül;
- a bérgyilkosságok számában történő változás intenzitásának dinamikája, a növekedés tempója;
- az emberölések, a bérgyilkosságok és a szervezett bűnözői csoportok által elkövetett bérgyilkosságok ütemének csökkenése;
- a szervezett bűnözői csoport által elkövetett bérgyilkosságok számában történő változás dinamikája.

Végül a lőfegyverrel és robbanószerkezetekkel elkövetett bérgyilkosságok számának aránya és számokban bekövetkező változás dinamikája az összes mutató

alapján. Az adatok leellenőrizhetők, alátámasztják a szöveges magyarázatot, a hivatkozások pontosak és elegendők, ezzel is erősítve az anyag tudományos minőségét. Alapvetően hazai hivatkozások találhatók túlsúlyban – hiszen az orosz helyzetet vették górcső alá –, amelyek segítik az anyag általános megértését.

Összefoglalásképpen: a szerzők szakmailag átfogóan mutatják be a 2003–2019 közötti állapotokat. A témához kapcsolódó széles körű forrás- és irodalomjegyzék (hazai és külföldi egyaránt) megfelelő alapot biztosít a jövőbeni, a témához kapcsolódó további kutatásokhoz, illetve az itt publikált eredmények felhasználásához.

Felhasznált irodalom

Repetszkaja, A. L. & Gabejev, Sz. V. (2020). Убийство по найму: криминологический анализ современного состояния в РФ. *Всероссийский Криминологический Журнал*, 14(4), 541–552.

Nagy Ivett

A COVID–19 közvetlen hatása a rendészetre az Egyesült Államokban

The Immediate Impact of COVID–19 on Law Enforcement in the United States

A szerző a napjainkban is zajló COVID–19-világjárvánnyal kapcsolatban olyan területeket mutat be, amelyek az Egyesült Államok bűnüldöző szerveit érintették. Kitekintést kaphatunk arról, hogy a történelem során, korábban zajlott világjárványok hogyan befolyásolták a bűnüldöző hatóságok munkáját, valamint milyen válaszokkal szolgáltak a helyi rendőri szervek a COVID–19-járvány kezdetekor. Felhívja a figyelmet arra is, hogy milyen akadályok vannak, melyekkel szembe kell néznie a rendészetnek, illetve a jövőre mutató javaslatokkal is szolgál a tanulmány.

Először is a mű arra mutat rá, hogy a világjárvány által mutatkozott meg, mennyire felkészültek – akár gazdasági, akár stratégiai szempontból – a rendészeti szervek egy ilyen járványra. A szerző ajánlásokon, példákon keresztül mutatja be az egyébként embert próbáló helyzetet, ami az Egyesült Államokban, 2020 márciusában és áprilisában kialakult. Bemutatja a különbségeket egy természeti katasztrófa és a világjárvány között. A természeti katasztrófa adott földrajzi területet érint és rövid idő alatt megy végbe, a világjárvány viszont egyszerre több államot (országot) érint, hosszabb ideig tart, és globális szintű kihívásokat

jelent. A történelem során már volt példa arra, hogy a bűnüldöző szerveknek, a kormánynak és az egészségügyben dolgozóknak is meg kellett küzdeni egy-egy járvánnyal (például H1N1 influenza 1918-ban és 2009-ben).

A COVID-19-járvány kezdetekor az Egyesült Államok is meghozta azokat az intézkedéseket, melyeket a világban több országban is alkalmaztak, mint például a nyilvános találkozók betiltása, iskolák, színházak, templomok bezárása. A rendészeti szerveknek volt a feladata, hogy az újonnan alkotott vagy módosított jogszabályokat betartassák az állampolgárokkal, és a járvány terjedésének csökkentése érdekében mindent megtegyenek. Ennek megfelelően, ahogyan a szerző is fogalmaz, a különböző bűnüldöző szervek végig a frontvonalban végezték/végzik tevékenységüket. Emellett a rendőri egységek fellépnek annak érdekében, hogy megvédjék dolgozóikat. Többek között biztosítják az egyéni védőfelszereléseket, és a szükséges tájékoztatásokat is megadják. Tekintettel arra, hogy a személyi állomány kénytelen érintkezni a közösség tagjaival, a számadatok szerint 2020. április elején már több mint kétezer rendőrnek lett pozitív a COVID-19 tesztje. A védekezést és a bűnüldöző hatóságok munkáját megnehezítette az is, hogy olyan szélsőséges csoportok szerveződtek, amelyek szándékosan terjesztették a vírust (olyan emberek köhögtek rá vagy köptek le a rendőröket, akik azt állították, hogy fertőzöttek), és a csoport tagjait is erre biztatták. Így a hatóságok úgy döntöttek, hogy a védelem és a kockázatok csökkentése érdekében – ahol lehetőség van rá – a távmunkára térnek át. Azoknak, akik akaratlanul is kapcsolatba kerülnek az állampolgárokkal, maszkot, eldobható kesztyűt, eldobható köpenyt biztosítanak.

Több ajánlás, javaslat került megfogalmazásra a bűnüldözésben részt vevő személyek részére, amelyek teljesülése esetén alacsonyabb a megfertőződés kockázata. A különböző egészségügyi és rendészeti érdekképviselői szervek kifejezetten erre a célra szerveztek oktatásokat, tájékoztatókat a hivatásban dolgozók részére, annak érdekében, hogy megismerjék a COVID-19 vírus minden jellemzőjét.

A tanulmányban bemutatásra kerül többek között az is, hogy egy-egy helyi hatóság hogyan reagált a járványra. Néhány példát említve: volt olyan rendőrség, ahol a korábban irodai munkát végző hivatásosokat áthelyezték jól látható területekre, zsúfolt, nyilvános helyekre, például élelmiszerboltokba, hogy segítsék a közrend fenntartását. Az arizonai Tempe Rendőrség a hivatásos személyeket két csoportra osztotta, őket teljesen elkülönítve egymástól, eltérő munkaidőben foglalkoztatta, így azt kívánták megelőzni, hogy a rendőrségük összes dolgozója egyszerre legyen kitéve a járványnak. A Nashville-i Rendőrség egy olyan programot fejlesztett ki telefonokra, amelyekben a nem sürgősségi vagy erőszakos bűncselekmények, mint például kisebb járműbalesetek, bolti lopás,

elvesztett vagy ellopott vagyontárgyakkal kapcsolatos bejelentések megtételére van lehetőség. Arra is volt példa, hogy drónokat használtak a bűnüldöző szervek a távolságtartás ellenőrzésére. Az Omaha-i Rendőrség úgy lépett fel, hogy a körleteiket bezárták és ehelyett telefonos ügyfélszolgálatot hoztak létre az esetleges bejelentések fogadása végett.

A műben bemutatásra kerül négy olyan akadály, amelyek a COVID-19-járvány első heteiben alakultak ki.

Az első ilyen akadály volt a kommunikáció, ami jellemezte az egészségügy, a bűnüldöző hatóságok és az lakosság közötti kapcsolatokat. Mind az egészségügyi dolgozók, mind a hatóságok kommunikáltak az állampolgárokkal, de a rendészeti szervek feladata volt az is, hogy a lakosokat megnyugtassák, szükségesség és kellő tájékoztatást adjanak számukra, vagy éppen a karantén ellenőrzéseket elvégezzék. Együttműködés alakult ki a hatóságok és az egészségügyi intézmények között annak érdekében, hogy az egészségügytől érkező információk, statisztikai adatok mindig naprakészek legyenek. Az intézkedések hatékonysága érdekében szükséges volt az állampolgárok és a hatóságok közötti közbizalom növelésére.

A második fő akadály az erőforrások hiánya volt. A tanulmányban említésre kerül a létszámgond. Ha valaki fertőzötten megy be dolgozni, a vírus gyorsan elterjedhet az adott osztályon, és így sokan kieshetnek a szolgálatból. Pénzügyi problémák is megjelentek, miszerint nem várt költségek halmozódhatnak fel ebben az időszakban. Voltak olyan termékek, amelyek egyébként is hiánycikknek számítottak a járvány első hónapjában, mint a köpenyek, légzőkészülékek, szemvédő eszközök, így ezek beszerzése a hatóság tagjai számára nehézkessé vált.

A harmadik fő akadály az egészségügyi korlátozások betartatása volt. Ez alatt azt érti a szerző, hogy 2020. április elejére a világ kötelező vagy önkéntes karanténba vonult, de ennek betartatása megoldásra váró feladatot jelentett. A világban a karanténnal kapcsolatos rendeletek eltérőek ugyan, mint ahogyan a karantén szabályokat megszegők büntetése is. Volt olyan ország, ahol a szabályokat megszegőket letartóztatták, előfordultak fegyverhasználatok is. A szerző felteszi a kérdést, milyen konkrét szabályozást kell alkotni, és hogyan szükséges intézkedni a rendőröknek, ha egyesek megsértik a karantén előírásait vagy az utazási szabályokat? A fokozott rendőri jelenlét mindenképp egy megelőző lépés lehet, a bírságok kiszabás is hatékonynak bizonyult. Ami fontos, hogy a kommunikáció, a tájékoztatás megfelelő, gyors és hatékony legyen a lakosság felé, annak érdekében, hogy mindenki önként tartsa be a szabályokat.

A negyedik fő akadályt a bűnözés változása és a szolgáltatásokban bevezetett intézkedések jelentették. A vidéki területeken nagyobb arányban jelenik meg a bűnözés, hisz a hatóságok az erőiket inkább a lakottabb területekre csoportosították.

Ezt felismerve a bűnözők inkább vidéken jelentek meg és követtek el bűncselekményeket. Az otthonmaradásnak, a bezártságnak, a stressznek köszönhetően erőteljesebben terjedt a családon belüli erőszak, a bántalmazások száma, és ezen bűncselekmények növekedése a tanulmány szerint komoly aggodalomra adhat okot az Egyesült Államok rendészete számára. A világjárvány bűnüldözésre gyakorolt hatásaival hosszabb távon is számolni kell.

Említésre kerül a műben a hatóságok tagjai és a közösség védelme, miszerint részletes tervvel kell rendelkeznie az intézményeknek a jövőbeni esetleg bekövetkező veszélyhelyzetekre. Ilyenkor különösen fontos lehet a munkaerő ésszerű átcsoportosítása. Egységes politikákra van szükség a betegszabadság, távmunka, veszélyességi pótlék területén is. Továbbra is fontos marad a járvánnyal összefüggő képzések, oktatások megtartása. A rendkívüli helyzetekben a kórházak és helyi rendőrségek együttműködéssel fejlesszék problémamegoldó képességeiket.

Végezetül a szerző úgy fogalmaz, hogy ez a helyzet mindenkit felkészületlenül ért és jelenleg is folyamatos készültség szükséges az alakuló helyzet függvényében a bűnüldöző hatóságok tevékenységében. A frontvonalban lévőket katonáknak nevezi, akik a COVID–19 háborúban harcolnak, de ebben a küzdelemben növekedni fog a rendészet társadalmi elismertsége.

Felhasznált irodalom

Jennings, W. G. & Perez, N. M. (2020). The Immediate Impact of COVID-19 on Law Enforcement in the United States. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 690-701. <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09536-2>

Pék Richárd Tamás

COVID–19 és az arra adott társadalmi válaszok: büntetőjogi és kriminológiai tanulságok, valamint a törvények uralmát érintő hatások

COVID–19 and the Social Responses thereto: Penal and Criminological Lessons, Human Rights and Rule of Law Implications

A 2020. március vége és 2020. május eleje között, még a COVID–19 vírusjárvány kezdeti, európai szakaszában íródott cikk a COVID–19-járvány első hullámában tapasztalt társadalmi hatásokat vizsgálja a társadalmi viselkedés és annak jogi szabályozásának több aspektusából. Teszi ezt azzal, hogy külön-külön

vizsgálja a járványhelyzet miatt kialakult új társadalmi viselkedéseket és annak szabályozási rendszerét, valamint a járvány hatásait egyes területeken.

Azon járványét, mely csakhamar a mindennapi élet része lett, és számos intézkedést, új élethelyzetet teremtett mindenki számára más-más módon. Gondoljunk itt csak egyes országok teljes bezárására (lockdown), vagy éppen a nyájimmunitásra törekvésre (például Svédország), továbbá a gazdasági hatásokra (munkanélküliség növekedése, GDP csökkenés), vagy különleges intézkedések bevezetésére (például kijárási tilalom bevezetése). A koronavírus-járvány ugyanakkor a környezetvédelemre és a közegészségügyre is ráirányította a figyelmet. Előbbi területen a járvány miatt jelentősen csökkent a légi forgalom (melyért a környezetvédők már évek óta hiába harcoltak), a fogyasztás, mely a környezetre is kihat, vagy éppen felmerült azon kérdés, hogy egyes állatokat (például denevér) nem kellene enni, illetve az egzotikus állatok adásvételét be kellene tiltani. Utóbbinál felmerül az azokkal való kereskedelem büncselekményé minősítésének lehetősége, azonban az azt a kockázatot rejti magában, hogy a tiltás esetén a fekete piaci kereskedelem fog nőni. Sok helyen javult a víz- és levegő tisztasága, illetve egyes állatfajok olyan helyekre tértek vissza, ahol már kihaltak hitték őket.

A közegészségügyben egyrészt mindenki szembesülhetett a rendszer működési nehézségeivel, másrészt azzal, hogy hiába van adott esetben egyéni biztosítása valakinek, ha a gyógyítására nincsen ellátórendszerbeli kapacitás.

A járvány idején meghozott jogi szabályozások, intézkedések felvetették a társadalmi önkorlátozást, felügyeletet, valamint az emberi jogok és különleges intézkedések megsértésének lehetőségét és annak büntetését is.

Miközben a frontvonalban dolgozókkal, szegényekkel és idősekkel szemben nőtt a tolerancia, addig csökkent a sokféleség ellen. A COVID–19 idején az elsődleges szükségletek (saját élet, egészség, biztonság, megélhetés) sokkal jobban féltett értékek lettek, mint a társadalmi státusz. Ezek a szükségletek, a bizonytalan jövő és a mozgási szabadság korlátozása miatt sok frusztráció alakult ki, ami viszont növelte az agressziót. Az államok a járványhelyzet miatti különleges jogi szabályozás során kihasználhatják azt a helyzetet, hogy a járvány miatti félelmek a szabadság korlátozásával járó intézkedéseket, jogszabályokat is elfogadhatóvá teszik. A szerző két példát is említ erre. Az egyik az úgynevezett rendeleti kormányzás és annak meghatározatlan időre történő bevezetése, mely inkább az állampolgárok feletti uralomra törekvésről, mintsem a vírus elleni harcról szól. A másik az adatvédelem megsértésének lehetősége az állampolgárok mobil telefonjainak és helyadatainak ellenőrzésével.

A vírus által okozott helyzet Európában is előhozta a demokráciák sötét oldalát, amikor nőtt a gyűlöletbeszéd, a xenofób magatartás, a szekularizáció.

A másik emberre mint veszélyforrásra és potenciális vírushordozóra tekintenek, és a fentiek alapján nőtt az agresszió is, ami a bűncselekmények számában is tetten érhető. Néhány európai országban ugyan csökkent a bűncselekmények száma, de a családon belüli erőszak több országban (például Németország, Olaszország) nőtt.

Összességében a cikk megállapítja, hogy mindenki másképpen kezeli a helyzetet, de fontos figyelembe venni, hogy az emberi jogok és törvények uralma milyen sérülékenyek és ezeket ilyen helyzetben még jobban meg kell védeni és tartani.

Felhasznált irodalom

Persak, N. (2020). COVID-19 and the Social Responses thereto: Penal and Criminological Lessons, Human Rights and Rule of Law Implications. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 28(3), 205-216. <https://doi.org/10.1163/15718174-02803001>

Pásztai Péter Gergely

A rendőrkadétek korrupcióval kapcsolatos felfogásának vizsgálata

An examination of police cadets' perceptions of corruption

A korrupció a történelem során mindig része volt a különböző társadalmak életének. A rendőri korrupció pedig mind a mai napig a vesztegetések egyik legérzékenyebb területe. Ezért is érthető, hogy világszerte nagy kutatói érdeklődés övezi. Ebben a tanulmányban Cetinkaya, Guclu és Ozer török kutatók bemutatják a rendőrkadétek körében végzett vizsgálataik eredményét. Azt szerették volna megtudni, hogy milyen tényezők befolyásolhatják a hallgatók alapvető korrupciós típusokról vallott felfogását. A tanulmány elsődleges célja felvázolni és összevetni két típusú rendőrképző intézetnél, a rendőr akadémiánál és a rendőr szakközépiskolánál, a tanulók kis stílusú korrupciót övező felfogásának jellemzőit, és ezeknek a viselkedésükre gyakorolt hatását.

A kutatást három török nagyváros, Izmir, Isztambul és Ankara rendészeti iskoláiban végezték el 2004-ben. A kérdőívek 96%-át (676/700) juttatták vissza, amelyből, a hiányosan kitöltöttek eltávolítása után 656 darab állt a rendelkezésre, így a kutatás reprezentatívnak tekinthető.

A kérdőív négy részből állt. Az első a válaszadó szociális és társadalmi helyzetével, például a szülők végzettségével, munkájával és keresetével, illetve a lakóhellyel,

az adott város méretével volt kapcsolatos. A kérdőív más részei azt mérték, hogy a hallgató mennyire gondolja komolynak a felvázolt korrupciós helyzetet.

A kutatók szerint a vizsgálat Törökországra kivetítve megmutatja, hogy bizonyos demográfiai karakterekből adódó körülmények, például a rendőri munka ismerete, a család anyagi és szociális helyzete, illetve a különböző szervezetekhez köthető faktorok, például a korrupció fenyegető hatására elindított figyelmeztető intézkedések vagy a rendőrképzés, hogyan befolyásolják a kadétek korrupciót kísérő felfogását. A vizsgálat során a hallgatóknak kizárólag az olyan, kismértékű korrupciós ügyekről kialakított nézeteit figyelték, amelyekkel a civil emberek is találkozhatnak a hétköznapi életükben hivatalos ügyintézés során. A feltett kérdések kapcsolatban voltak a kadétek társadalmi hátterével, jelenlegi képzettségükkel, az érintett ügy súlyosságával és az arról alkotott véleményekkel.

A kutatók szerint a kapott eredmények azt sugallják, hogy a családi környezet, illetve a különböző intézmények tevékenysége a felelős azért, hogy a korrupció negatív hatásai mennyire keltik fel az emberek figyelmét. A kismértékű korrupció tolerálása nagyban függ az illető személyiségétől, szociális és intézményi hátterétől. Elképzelésük szerint a vesztegetési hajlam csökkentése érdekében elengedhetetlen az adott szociális közegen belül kialakult értékrend feltérképezése és teljes megértése. A tanulmány rámutat a közélet tisztaságáért folytatott törvényhozási munka jelentőségére, valamint a korrupció elleni harcban résztvevők felelősségvállalási kötelezettségére.

A szerzők úgy gondolják, hogy a rendészeti szervek működését mindig annak a társadalomnak vagy szociális közegnek a karakterei alapján kell szabályozni, amelynek szolgálatára létre lett hozva. A globalizációnak a társadalom működésében szerepet játszó intézményekre gyakorolt különböző hatásait – így például a nemzetközileg elfogadott normák követését – azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, sem a rendőrképzésben, sem a rendészeti szervek munkájában.

A tanulmány rámutat arra, hogy bár – intézmény típustól függetlenül – a kadétek nagy része olyan alacsony keresetű családokból származik, ahol a szülők maximális végzettsége a középiskola vagy az alatti szint, a rendőr akadémia hallgatói sokkal szigorúbb elutasítást mutattak, mint szakiskolás társaik. A szerzők szerint ez azért van, mert a szakiskolába jelentkezők úgy tekintenek a rendőrségre mint közönséges munkalehetőségre az adott társadalmi körülmények között, illetve, hogy ezeknek a tanulóknak a korrupció komolyságáról kialakított véleményét leginkább a környezetük túlzottan megengedő értékelése befolyásolta. A kutatók kiemelik a szülők képzettségének és a munka világában betöltött helyének több szinten is jelen lévő, szignifikáns hatását. A családi háttér, a gyermekkort befolyásoló szociális és társadalmi közeg, illetve a szűkebb otthoni körülmények, mind hatással vannak a véleményalkotásra. A szerzők

úgy gondolják, hogy ezek a hatások pozitív irányba megváltoztathatók, ha meg tudjuk érteni kialakulásuk hátterét, és ezt a tudást sikeresen hasznosítjuk a rendőrképzés morális arculatának alakításában.

Felhasznált irodalom

Cetinkaya, N., Guclu, I. & Ozer, M. M. (2020). An examination of police cadets' perceptions of corruption. *International Journal of Police Science & Management*, 22(3), 1-11. <https://doi.org/10.1177/1461355720911944>

Németh Gábor

A köz- és magánszféra megosztottságának és együttműködésének vizsgálata, a középutas hibrid alapú rendészet kérdése

The public-private divide revisited: questioning the middle ground of hybridity in policing

Korábban az állam monopóliumaként működött a közbiztonság, közrend fenntartása. Mára megvalósult a köz- és magánszféra szoros együttműködése, amely biztosítja az állampolgárok részére a megfelelő védelmet. A társadalmi változások szükségessé teszik, hogy a rendőrségnek, különböző rendészeti szervezeteknek az eredményes feladatellátáshoz, a biztonság szavatolásához hatékony együttműködése legyen a nem állami szektor szereplőivel is. Ennek megfelelően a közrend, közbiztonság fenntartása, megőrzése érdekében szükséges az információcsere, a koordináció, a tudás, szakértelem és erőforrások megosztása a köz- és a magánbiztonsági szereplők között. Az 1990-es évek óta több kutató a rendészet összetett jellegére hivatkozva javasolja, hogy a köz- és magánszférát együtt tekintsük a biztonság letéteményesének. Egyre többen tekintik úgy, hogy növekszik az egyenrangúság az állami és a magánszereplők között a biztonsági szektorban. A szerző nem vitatja ezeket a megállapításokat, viszont felteszi a kérdést, hogy van-e egyfajta középút a köz- és magánbiztonsági szereplők közötti feladatmegosztásban. A kérdés megválaszolása érdekében a cikk a köz- és a magánszféra biztonsággal kapcsolatos együttműködési tevékenységét vizsgálja Norvégia nemzetközi tengeri kikötőiben és repülőterein. Az ott tevékenykedő rendészeti szervek és magánbiztonsági szolgálatok együttműködésének vizsgálatán keresztül igyekszik feltárni a hasonlóságokat és különbözőségeket, az esetleges tevékenységbeli átfedéseket. Hogyan látják

a különböző szereplők az együttműködés lehetőségét, a partnerséget. Másodszorban vizsgálja az együttműködési folyamatokat, különös tekintettel az információcserére, az erők és eszközök alkalmazására. A cikk öt fő részre oszlik. Az írás a témához kapcsolódó szakirodalom áttekintésével kezdődik. A következő rész a különböző norvég repülőtéri és kikötői rendőri egységek és magánvállalkozások tagjaival folytatott személyes interjúkon keresztül vizsgált együttműködési tevékenységgel foglalkozik. Majd ezt követően felvázolja az alkalmazott kutatási módszereket. Majd következik a témában végzett empirikus kutatások bemutatása. A befejező szakasz tárgyalja az eredményeket és javaslatokat tesz.

A középút a köz- és magán biztonsági feladatokban, a „hibriditás”

A szerző itt a korábbi kutatásokra, írásokra hivatkozva elemzi a rendészet pluralizmusát. A témához kapcsolódó korábbi tanulmányokban közös, hogy a rendészet sokszereplős tevékenység, ahol a közhatalom mellett megjelenik a magánszféra is. Először Less Johnston (1992) használja a hibrid rendészet fogalmát, amely az összes rendészeti tevékenységre kiterjed, beleértve az állami rendőrséget és a magánbiztonsági szervezeteket. A kutatók a hibrid rendészetre úgy tekintenek, mint az állami és magán biztonsági szektor közös tevékenységére. Sokan a hibrid megközelítést egyfajta középútnak tekintik, kilépést a korábbi köz- és magánbiztonság statikus kategorizálásból.

Számos korábbi tanulmány megvizsgálta a köz- és magánbiztonság elkülönülését, az állami és magánügynökségek közötti kapcsolatokat és együttműködését. A szakirodalom azt mutatja, hogy a két fél közötti hatékony együttműködés kiterjedt információ-, erőforrás- és szakértelemcserével valósulhat meg. Az együttműködésnek azonban számos akadályát figyelték meg, ideértve az együttműködésre, információmegosztásra való személyes hajlandóság hiányát, a strukturális vagy jogi korlátokat (például a titoktartással kapcsolatos kérdések).

Ezek alapján azt láthatjuk, hogy a rendfenntartás hibrid megközelítése, a középutas megoldás komoly empirikus vizsgálatot igényel, amelynek középpontjában az együttműködés mindennapi gyakorlata áll.

A felek közötti együttműködés szabályozása Norvégiában, a repülés és a tengerhajózás rendszete területén

A kikötők és repülőterek olyan helyszínek, ahol a köz- és magánszféra szorosan együttműködik a biztonság szavatolása érdekében. Ezeken a helyszíneken

védni kell magukat az objektumokat és az azokon áthaladó személy- és áruforgalom biztonságát is. Ennek érdekében ott meg kell valósuljon a köz- és magánbiztonság műveleti és stratégiai szintű együttműködése. Mind a légi, mind a tengeri közlekedés, a repülőterek és a kikötők biztonsága érdekében nemcsak a nemzeti szereplők kell, hogy együttműködjenek, de szükség van a nemzetközi összefogásra is. A nemzeti jogszabályok mellett be kell tartani a nemzetközi egyezményeket, például a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (International Civil Aviation Organization – ICAO) szabályait is.

A repülőterek és kikötők biztonsági infrastruktúrája több szervezetet is magában foglal különböző feladatkörökkel, amelyben együtt jelenik meg a köz- és magánbiztonsági szektor. A helyzetet tovább bonyolítja az, hogy a repülőtereken és a kikötőkben a biztonsági, nemzetbiztonsági érdekek mellett figyelembe kell venni a gazdasági és üzleti érdekeket is. Ezek az érdekek ütközhetnek és hatással lehetnek az együttműködés eredményességére.

Norvégia esetében a repülőtereken és a kikötőkben működő állami rendészeti szervek között kiváló az együttműködés. Az oslói repülőtéren a rendőrségnek és a vámhatóságnak közös érdeke a határbiztonság és a közrend fenntartása. Azt csak együttműködés keretében lehet hatékonyan megteremteni. Ezek a szervezetek közös műveletek végrehajtásával teszik hatékonyabbá tevékenységüket, ennek támogatására létrehozta egy közös hírszerző egységet. Az együttműködés lehetővé teszi az információk széles körű megosztását. Az állami szereplők együttműködésén túl egyre erősebb igény merül fel arra, hogy a magánszféra is be kell vonni a kooperációba.

Kutatási módszerek

A cikkben felhasznált adatok egy nagyobb projekt kutatásain alapulnak. A projekt a kikötők és repülőterek biztonságának különböző aspektusait elemezte Norvégia területén. A cikkben felhasznált adatok mélyinterjúkból és elektronikus kitöltött kérdőívek adatainak elemzéséből származnak. A kutatás során a biztonsági szektor érintett szereplőit (állami és magán) hallgatták meg. A kutatásba bevonták az érintett bűnüldöző és hírszerző ügynökségeken túl a Közlekedési és Hírközlési, Igazságügyi és Közbiztonsági Minisztériumot, továbbá a Norvég Parti Őrséget, a Norvég Polgári Repülési Hatóságot, a vámhatóságot, a kikötőkben repülőtereken működő magánbiztonsági vállalatokat, valamint légi és tengeri közlekedésben érdekelt vállalkozásokat, gazdasági szereplőket (például repülőter-üzemeltetők, kikötői hatóságok, légitársaságok, hajózási társaságok).

A félig strukturált interjúk során számos témát érintettek, többek között a biztonsággal kapcsolatos együttműködés hatékonyságát, annak rendszerét. Hogyan működik a bizalom és kölcsönösség, az információcserében milyen kihívásokkal szembesülnek, milyen lehetőségeket látnak az érintettek az együttműködés fejlesztésére. Az interjúk mellett egy online kérdőívet is kidolgoztak az együttműködés hatékonyságának felmérésére. A 2017. év első felében a kérdőívet 896 fő részére tették elérhetővé. Ők olyanok személyek, akik a biztonsági szektorban teljesítenek szolgálatot. Összesen 511 fő töltötte ki a kérdőívet. A kérdőív a különböző szervezetek közötti biztonsággal kapcsolatos együttműködésre fókuszált.

A köz- és magánbiztonság együttműködése, különböző megközelítések az együttműködésben

A felmérés eredményei arra utalnak, hogy különbségek vannak abban, hogy a különböző szervezetek milyen szempontokat helyeznek előtérbe az együttműködési folyamatokban. Az is kiderült, hogy összességében a közrendészet állami szereplői fontosabbnak tartják a hatékony együttműködést, mint a magán szereplők.

Konszenzus elérése, a különböző érdekek kérdése

Az együttműködés egyik fontos eleme, amit minden fél kiemelt, a kölcsönösség elve. Az együttműködési tevékenység tervezésekor fontos tisztázni a célokat, a felelősséget, ki miért felel, mi a feladata. Az együttműködés során a konszenzust minden résztvevő döntő fontosságúnak tekinti, de azt is elismerik, hogy ezt nehéz elérni. A kikötők és repülőterek rendjének többszintű biztosítása miatt az interjúalanyok többsége hangsúlyozta, nagyon hasznos, hogy támaszkodhat a partnerszervezetekkel való informális kapcsolatokra. Azonban ezek az informális kapcsolatok nem feltétlenül olyan strukturáltak, mint az együttműködési megállapodáson nyugvó kapcsolatok. Viszont egy írásos megállapodáson alapuló együttműködés kialakítása feszültségeket generálhat, mivel az egyes szervezetek saját érdekeiket helyezik előtérbe és azokat igyekeznek érvényesíteni az együttműködésben is.

Hatalmi viszonyok és konfliktusok az együttműködésben

A különböző szervezetek természetesen tisztában vannak azzal, hogy a rend fenntartása sok szereplős feladat, és együttműködés nélkül az nem működhet hatékonyan. Ugyanakkor az együttműködés végrehajtása során a különböző szervezetek saját érdekeik előtérbe helyezésével megnehezíthetik a közös munkát. Ahogy az egyik rendőr az interjú során elmondta: a különböző szereplőknek különböző céljaik vannak, különböző és néha ellentmondó érdekek vezérik őket. Néhány esetben, amikor felvettem egy ötletet vagy javaslatot tettem a változtatásokra, a hatékonyabb működésre, de annak költségvonzata volt, azt a magánszereplők nem támogatták. Nem tudtak elfogadni semmilyen többletköltséget. A különböző érdekek a gyors és hatékony együttműködés gátjává válhatnak. Ennek ellenére szükséges és elengedhetetlen az együttműködés, meg kell találni a konszenzust a különböző és néha ellentmondó érdekek között.

Szervezetek közti hatalmi harcok, információmegosztás, bizalom és kölcsönösség

A kikötők és repülőterek működtetésével kapcsolatos nehézségek ellenére is vannak jó példák a hatékony együttműködésre. Ilyen például a rendőri-vámügyi együttműködés az információcsere terén, amelyet Oslo repülőterén hoztak létre. Az információcsere központi szerepet játszik a partnerek támogatásában. A bizalom és a kölcsönösség alappillére az információcsere. Viszont a vizsgálat során az interjúalanyok nagy része hangsúlyozta, hogy a kölcsönösség megjelenése eltérhet a különböző szervezetek, ügynökségek közötti együttműködésben. Úgy tűnik, hogy az információk megosztása ágazatfüggő. Például az állami ügynökségek általában könnyebben osztják meg az információkat más állami ügynökségekkel, a magánszervezetek más magánszervezetekkel.

A kölcsönösség ezen eltérő perspektíváiról szólva az interjúalanyok elmondták, hogy a rendőrség és más állami szervek túlságosan zárt működésüknél fogva a rendelkezésükre álló információkat gyakran minősítetten kezelik, és nem osztják meg a magánszereplőkkel. Hasonló módon a repülőter egyik magáncégének képviselője azt mondta: a hatékony együttműködést akadályozza a minősített információk vételére vonatkozó engedélyük hiánya. Ugyanakkor a magánrendészeti szervezetek részéről van igény arra, hogy az állami ügynökségek információkat osszanak meg velük. Elvárnák, hogy bizonyos esetekben, tájékoztassák őket lehetséges konkrét fenyegetésekről, olyan alkalmazottakról, akik potenciális biztonsági fenyegetést jelenthetnek. Az interjúalanyok közül

sokan kiemelték, az ilyen információk hozzájárulhatnak a biztonság erősítéséhez. A rendőrség is elismerte, hogy bizonyos információkat külsős partnerek rendelkezésére lehet és kell bocsátani.

Következtetések

A kutatás megállapításainak fényében a szerző azt javasolja, hogy a biztonsággal kapcsolatos együttműködés során tisztában kell lenni a létező, eltérő érdekekkel, amelyek megjelennek a magán vagy állami biztonsági szereplők oldalán. A tanulmány megerősíti, hogy a köz- és magánbiztonsági szféra közötti választóvonal még mindig fennáll és jól kivehető. A biztonság elsődleges letéteményese továbbra is az állami szektor. A tanulmány azonban rámutat a további kutatások fontosságára, amelyek kell, hogy vizsgálják a pluralizált rendfenn tartást és azon belül az együttműködés hatékonysága növelésének lehetőségeit a különböző állami és magán szereplők között.

Felhasznált irodalom

Nokleberg, M. (2019). The public-private divide revisited: questioning the middle ground of hybridity in policing. *Policing and Society An International Journal of Research and Policy*, 30(6), 601-617. <https://doi.org/10.1080/10439463.2019.1576673>

Beke József

Közigazgatási tudományok, közbiztonsági igazgatás és a rendészet

Verwaltungswissenschaften, Öffentliche Sicherheitsverwaltung und Polizei

A szerző a rendészettudomány és a rendészeti kutatások körül az elmúlt években kialakult vitás területet elemzi cikkében. A publikáció kulcskérdése az, hogy a rendőrség számára vagy érdekében, a biztonság- és rendészetelmélet területén végzett tudományos kutatások egy független tudományos diszciplína keretében történhetnek, vagy társulhatnak-e más tudományágakkal is. A Németországban tartományi szinten működő Rendőrtiszt (Rendészeti) Főiskolák (Deutsche Hochschule der Polizei, DHPol), melyek felelősek a rendőri állomány kiképzésért, továbbképzésért és egyben a rendészeti célú tudományos munkáért is, vitát és kutatásokat kezdeményeztek a rendészettudomány, az igazgatástudomány, valamint a közbiztonság kapcsolatáról.

A megoldatlan kapcsolat a rendészet, a biztonság és a tudomány között

Az elmúlt években a Münster-ben található Német Rendőregyetem (DHPol) átfogó, elsősorban tartalommal kapcsolatos szerkezetátalakítás alatt áll. 1945-ben alapították Németország brit zónájában. Központi Rendőriskolaként (Zentral-Polizeischule) hozták létre a német rendőrtisztek kiképzésére, mindezzel segítve a háború utáni demokratikus rend megszilárdítását. 1973-ban, az intézményt Rendőrségi Akadémiává (Polizei Führungsakademie) alakították, ahol a tartományok és a szövetségi kormány összes rendőri szervének felsővezetői szintű képzését és továbbképzését végezték. 2000-ben született döntés arról, hogy az akadémiát egyetemmé alakítják, melyre végül 2006. március 1-jén került sor. Tíz évvel később az intézet egyetemi státuszát megerősítette az, hogy belefoglalták Észak-Rajna-Vesztfália tartomány felsőoktatási törvényébe. A szerkezetátalakítás és az évforduló kapcsán két központi kérdés is felmerült: egyrészt, hogy mely területeken kell a német rendőregyetemnek fejlődnie, és hogy mindez milyen tudományos keretrendszeren alapuljon? Az egyetem célja, hogy a rendészettudományt fejlessze. Ez az irány az intézet tudományos koncepciójában is megjelenik, mely kimondja, hogy „(...) az egyetem feladata a rendészettudomány fejlesztése kutatás, oktatás és továbbképzés révén.” A szerző álláspontja szerint az elmúlt tíz évben nem sikerült önálló tudományágat kialakítani a rendészettudományból. Szerinte ugyanis ilyen tudományág felállításához többek között rendészeti elméletekre és módszerekre lenne szükség, amelyeket azonban az közigazgatási főiskolák és a rendőrségi akadémiák, valamint a német rendőregyetem eddig még nem tudtak kidolgozni. Ehhez pedig a következő kérdés is kapcsolható: van-e értelme önálló tudományágat kiépíteni a rendészet összetett, ugyanakkor koherens jelenségéhez, vagy a rendészet inkább szerves része egy átfogóbb biztonsági rendszernek?

A közigazgatás és a rendészet tudományának integratív megközelítése

A szerző alternatív javaslattal él arra az esetre, ha a független rendészettudomány létrehozása valótlan elképzelés lenne. Szerinte a rendészettudományt a közigazgatási tudományokban kellene megjeleníteni és rögzíteni, olyan más létező fókuszpontok mellett, mint például a közjog, a közigazgatás vagy a szervezeti szociológia. Az érv egy ilyen jellegű szintézis mellett az, hogy a közigazgatási tudományok jelenleg is intenzív vitákat folytatnak saját tudományáguk

orientációjáról, ezért kölcsönösen mindkét tudományág számára előnyös lehetne a beemelés. A rendészettudománynak az igazgatási tudományokban való rögzítése két központi feltételezésen alapul: először is azon, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része. Másodsor, a közigazgatási tudományok nagyon sok alapvető eredményt tudnak felmutatni, amelyek a közbiztonság és a rendőrség megfelelő kutatásához hozzájárulhatnak. A lényeg tehát, hogy a rendészet elválaszthatatlan részét képezi az állami és közigazgatási tevékenységnek, sőt, a rendőrséget a lakosság az államiság meghatározó képviselőjeként érzékeli. A rendőrség legalább ugyanolyan alaposan – adott esetekben erősebben – szabályozott, mint bármely más közigazgatási ág.

A közbiztonsági igazgatás mint kapcsolat a közigazgatás és a rendészet között

A szerző szerint nem igaz az a megállapítás, hogy a német rendőregyetem pusztán közigazgatási intézménynek akarja tekinteni magát a jövőben. Éppen ellenkezőleg. Az alkalmazott igazgatási tudományok mind az elmélet, mind pedig a gyakorlat szempontjából releváns ismereteket nyújtanak az államról és a közigazgatásról, és így hallgatólagosan a biztonsági igazgatásról is, amelynek szerves része a rendőrség. Közbiztonsági igazgatásról beszélhetünk szűkebb és tágabb értelemben. Tág értelemben véve a közbiztonsági igazgatás kiterjed valamennyi kormányzati területre, amelyekre biztonsági feladatokat bízunk.

A szerző megjegyzezi, hogy kutatási szempontból is fontos különbséget tenünk külső és belső biztonság között. Az előbbi olyan kutatási megközelítéseket tartalmaz, amelyek a kül- és biztonságpolitikával foglalkoznak, továbbá sok tekintetben a politikatudományhoz kapcsolódik, különösen a nemzetközi kapcsolatok területén. A belső biztonság ezzel szemben a belpolitika és a politikai rendszerek elemzését jelenti. Az igazgatás területén olyan hatóságokat és intézményeket lehet ide sorolni, amelyek biztonsági feladatokkal vannak megbízva, kiterjedt beavatkozási hatáskörrel rendelkeznek, és főszabály szerint fel vannak ruházva a közvetlen kényszer alkalmazásának jogával.

Összegzés

A szerző következtetést von le a közigazgatási tudományok, a közbiztonsági igazgatás és a rendészettudomány közötti kapcsolatáról. Szerinte a közigazgatási tudományok szempontjából ez azt is jelenti, hogy a közbiztonsági

igazgatással kapcsolatos kutatásokat a saját tudományos koncepciójának fókuszaként kell feltüntetni, mely által lefedhető a közigazgatás minden ága a kutatás és az oktatás területén. Mindez legalábbis szoros kapcsolat létrehozását jelenti az közigazgatási tudományok és a közbiztonsági igazgatás kutatásai között. A rendészettudomány számára ez a folyamat tartalmi szempontból összehasonlítható ugyan, de terminológiai vonatkozásban már sokkal nehezebb megoldani. Ha a rendészettudomány, annak a ténynek köszönhetően, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, akkor a közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatásokat is el kell fogadja. Ez esetben ismét az a kérdéssel szembesülünk, hogy miért hívják rendészettudománynak és nem például biztonságtudománynak. Végző soron a fogalmi dilemma csak koncepcionálisan és a gyakorlatban oldható fel. A közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatások kapcsolatot képezhetnek az igazgatási tudományok, valamint a rendészettudományok között, melyek egy szorosan működő biztonsági rendszer részeként tekintik magukat, nem pedig tudományos entitásként. A cikk másik fontos megállapítása, hogy a közigazgatás és rendészettudomány integratív megközelítése megfelel egy olyan fejlesztési modellnek, amely a többlépcsős folyamatban való együttműködésen alapul. A résztvevő tudományágak lazán összekapcsolt multidiszciplináris együttműködéséből mára eljutottunk az interdiszciplináris együttműködés szorosabbá válásának szakaszába, amelyben már a kutatás, az oktatás és a képzés közös integratív normáit fejlesztik. Azonban az, hogy ezek végző soron független tudományággá sűrűsödnek-e, továbbra is nyitott kérdés marad.

Felhasznált irodalom

Hans-Jürgen, L. (2019). Verwaltungswissenschaften, Öffentliche Sicherheitsverwaltung und Polizei. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 2, 31-44. https://www.bmi.gv.at/104/Wissenschaft_und_Forschung/SIAK-Journal/SIAK-Journal-Ausgaben/Jahrgang_2019/files/Lange_2_2019.pdf

Veprík Zita

Biztonságot tervezni és kialakítani a rendőrséggel – új elemzési eszközök a városépítés bűnmegelőzési rendeltetéséhez

Mit der Polizei Sicherheit planen und gestalten.

Neue Analyseinstrumente für die Kriminalprävention im Städtebau

A KURBAS-t (Városi Biztonság Kompetenciaközpont) 2017-ben hozták létre. Célja annak a kutatása, hogy a rendőrségi tudás miként illeszthető be a várostervezési folyamatokba. A tanulmány kitér arra, hogy milyen összefüggések vannak a nagyvárosi kontextusok és a feltörő társadalmi változások között.

A „Chicago School of Sociology” iskolairányzat elsősorban magával a várossal foglalkozott, és alapvetően empirikus szociológiai kutatásokat alkalmazott módszerként. Szakmai szempontjai máig élen járnak a városszociológiában és a humán geográfiában. Emellett a nem kevésbé népszerű irányzat, a „Chicago School of Architecture” inkább olyan konstruktív újításokkal foglalkozott, amelyek új építészeti kifejezőmódok lehetőségeit fejlesztették. Ez az irányzat máig inkább az építészetre és a várostervezésre fejtette ki a hatását.

Amíg a kriminológiában hosszú éveken keresztül kizárólag a tettesekre, azaz a személyekre irányuló megközelítés volt a mérvadó, és a tér, a teret meghatározó elemek nem álltak a vizsgálódás középpontjában, addig a tértudományokban elsősorban a formai szempontok kerültek előtérbe a tervezéskor. Kriminológiai szempontból ugyanakkor a szituatív megközelítés a térre vonatkozó elemzési szempontokat is kínált. Az úgynevezett „Broken Windows”-tételből kiindulva (Kelling & Wilson, 1982) a bűnözésnek, a tettes társas viselkedésének, és az elkövetői magatartás tényezőinek összefüggéseit vizsgálva az épített és alakított környezetet is figyelembe vették, ezáltal megnőtt a szituatív megközelítés jelentősége. A térbeli adottságok a bűnözés adott feltételeként jelennek meg. Ezeket tárgyalja az úgynevezett „Crime Triangle” (Clark & Eck, 2005) és a „Situational Action”-elmélet (Wikström, 2009). Ezeknek a tételeknek a megfogalmazását követően kapcsolódott össze a két, eddig különálló szemlélet, amely használhatónak bizonyult.

Az építési-tervezési szakágban a lakókörnyezet biztonságának a szempontjait vették alapul, a lakóközösségek esélyegyenlőségi szerveinek a véleményéből kiindulva. A mindennapi és igényorientált tervezés felé vezető úton új megközelítéseket dolgoztak ki az építészet és a városfejlesztés terén. Elemezték a nyilvános terek használhatóságát, melynek során a lakáshoz közeli oktatási intézményeket, a személyes gondoskodás intézményeit, a mobilitást, az egészségügyi, kulturális, szabadidős infrastruktúrát, valamint mindezek közelségét és minőségét vették figyelembe.

A lakossági igény szerinti várostervezés és a bűnmegelőzési szempontok stratégiai összekapcsolása Európa területén először Ausztriában valósult meg. 1999 óta működik a „Szociális város – különleges fejlesztési igényű városrészek” nevű program. Az integrált fejlesztési koncepcióknak nagy szerepe van a szövetségi programban. Ebben a szemléletben a tér komplex konstrukció, melynek alakításában számos érdekelt fél vesz részt.

A városfejlesztésen belül a bűnmegelőzésnek összetársadalmi feladatként kell működnie, melyet a különböző szakterületeknek kell továbbfejlesztenie. Ebből a célból tíz éve jött létre a SIPA (Biztonsági partnerség a városfejlesztésben) Alsó-Szászországban. Tagja 21 állami, illetve nem állami intézmény és egye-sület, amelyek együtt dolgoznak azért, hogy a közterületek biztonsága javuljon.

A rendőrség bevonására a törvényi felhatalmazásuk alapján került sor, részvétele a közbiztonságot és a rendet garantálja. A bűncselekmények és a szabálysértések megelőzése és felderítése, továbbá az áldozatok védelme a feladata. A bűnmegelőzés feladatai sokoldalúak, a városfejlesztésben kiemelt feladatai vannak. A SIPA az ismert társadalomtudományi szempontok mellett különböző célcsoportokra (gyerekek, fiatalok, nyugdíjasok) és témákra (drogprevenció, unokázós család, képzési kérdések) összpontosít, az építkezési perspektívákat is figyelembe veszi. Kiemelt prioritást élveznek a gyermekeket és időseket védő szabályozások, a forgalmat szabályozó, illetve a forgalmat csökkentő szerkezeti és tervezési intézkedések.

A SIPA biztonsági partnerségből két eredmény született. Egyrészt a nyilvános terek tervezése és értékelése, másrészt pedig a már meglévő épületek és lakások biztonsági szempontból történő értékelése. Mindkét eredménynek három védelmi tartomány képezi az alapját: 1) városfejlesztési, valamint építészeti kivitelezés és műszaki kialakítás; 2) a menedzsment általi védelem; 3) a használati felelősség általi védelem. A három dimenzióhoz kritériumokat rendeltek, melyek lehetővé teszik az építészeti, a térbeli aspektusok mellett a szociális és társadalmi igények figyelembevételét is.

A tartományi szinten bevezetett partneri együttműködés kifejlesztette a biztonságos lakókörnyezethez az „Alsó-Szász Minőségi Tanúsítványt”, hogy ki lehessen emelni azokat a már meglévő és építés alatt álló lakóövezeteket, lakóterületeket, amelyek a három védődimenzió tekintetében megfelelő minőségűek és ezáltal biztonságos lakókörnyezetet jelentenek.

A különböző érintettek együttműködésére, másrészt ennek eredményére építve az Alsó-Szász Tartományi Bűnügyi Hivatal (LKA NI) továbbfejleszti és professzionális szintre emeli a városépítésben alkalmazható bűnmegelőzési intézkedések figyelembevételét. A kutatási projektekből való részvételtől standardokat készítettek, amelyek a projektek időtartamán túl is jelentőséggel bírnak. Az

EU által támogatott projekt keretében az úgynevezett „Planning urban Security” képzési modell is kifejlesztésre került, mégpedig a bűnmegelőzés professzionális vizsgálása céljából a városfejlesztésben. Egy további, a tartományi minisztérium által képzési és kutatási célokra létrejött kutatási projektben (TRANSIT – Transzdiszciplináris Kutatási Stratégiák a Rendőrség, Építési Vállalkozások és Közösségek Számára) kifejlesztésre kerültek közös biztonsági stratégiák a lakónegyedekben, valamint új módszereket hoztak létre a biztonságközpontú rendőrségi szociális téranalízisben.

Az Alsó-Szász Belügy- és Sportminisztérium 2017-ben egy kompetenciacentrumot hozott létre a városi biztonság érdekében (KURBAS), amely hozzájárul ahhoz, hogy a rendőrség ismereteivel kapcsolatos, a városok biztonságára vonatkozó mindenféle kérdést fel lehessen dolgozni. A KURBAS célja, hogy a városok biztonságának területén az egyre növekvő mértékű feladatokra és azok dinamikus fejlődésére felkészítsen. Mint tartományi intézmény a KURBAS témákat köthet össze a városok biztonságának területén, amelyek a rendőrség számára a jövőbeli kutatási területekhez történő csatlakozást segítik, valamint a tudásbázisú, gyakorlatközeli tanácsadás kiépítését és továbbfejlesztését erősítik. A kompetenciacentrum összeköt tudományos, alkalmazásorientált feleket a városépítéssel kapcsolatos bűnmegelőzésben, tevékenysége három szinten jelenik meg.

Alkalmazásorientált kutatás

A nyilvános tereken tapasztalható biztonságérzet javítását célzó feladatok száma folyamatosan nő és differenciálódik. A KURBAS a városi biztonság témáit a kriminológiai kutatások és a rendőrségi megelőzés szempontjából dolgozza fel. Nemzeti és nemzetközi kutatások folynak azzal a céllal, hogy a megelőző biztonsági tevékenységekbe tudásalapú ismereteket hozzanak.

Hálózati tevékenység és együttműködés

A KURBAS aktívan közreműködik interdiszciplináris hálózatokban, hogy a bűnmegelőzés küzdelmét annak minden fázisában támogatni tudja. Minden tervezési síkon – kezdve az új építési területek tervezésétől a már meglévőek fejlesztéséig – tanácsokat kell kidolgozni a lakókörnyezet és a szomszédság biztonságát illetően. Azonosítani kell azon helyeket és tereket, ahol a tényleges bűncselekmények megtörténnek (veszélyzóna), vagy az emberek nem érzik magukat biztonságban (félelmi zóna), és ajánlásokat kell közzétenni.

A városok biztonságával, valamint a gyakorlati projektek támogatásával kapcsolatos tanácsadás

A tanácsadás és támogatás tervezői, kriminológiai és rendőrségi kompetenciákkal valósul meg. A műszaki-építészeti dimenzió mellett szociáltérbeli aspektusokat is figyelembe vesznek. Az adott szituációból kiindulva az egyes perspektívák kistérségi kontextusban kerülnek egyeztetésre. A KURBAS biztonsági szempontok mentén nyújt támogatást új és már meglévő építkezések tervezésénél és értékelésénél.

Az interdiszciplináris biztonsági audit analíziseszköze

Az interdiszciplináris biztonsági vizsgálat módszere egy fogékonyra tevő, érzékenyítő eszköz a félelmi zóna és veszélyzóna által az érintettekre kifejtett bizonytalanságérzet vonatkozásában. Egy, a rendőrség által létrehozott kistérségi helyzetképre építve, valamint a jószomszédi együttélést befolyásoló bűncselekményeket és rendbontásokat alapul véve kialakításra kerülnek ellenőrzési útvonalak, azon belül pedig ellenőrzési pontok. Az ellenőrzés eszközének segítségével ismerik meg a különböző szakterületek szakértői, hogyan lehet felismerni és megítélni a pozitívumokat és a bizonytalanságokat nyilvános területeken, hogyan kell megvitatni a javítási lehetőségeket, és hogyan kell elosztani a felelősségi köröket. Az interdiszciplináris együttműködés segítségével lehet kifejleszteni a mindig változó perspektívákkal kapcsolatos megértést, ami javítja a közös munkát. A záró beszélgetés során jelölik ki a célokat a további stabil folyamatokhoz. Az ellenőrzések alapvető építőelemek, amelyek segítenek a tapasztalatokat, az eredményeket, a sikereket hatékonyan láthatóvá tenni.

Kitekintés

A bűncselekmény-specifikus kiértékelést alkalmazó kistérségi helyzetkép analíziseszközének kifejlesztésével, valamint az érintett területek bejárását magában foglaló eszköz segítségével a helyi rendőrség olyan helyzetbe hozható, hogy felismerjen konkrét, biztonságreleváns aspektusokat, és olyan helyszíneket tudjon megnevezni, amelyek a bűnelkövetés lehetőségének kedveznek, vagy éppen azt csökkentik.

Felhasznált irodalom

- Behrmann, D. & Schröder, A. (2019). Mit der Polizei Sicherheit planen und gestalten. Neue Analyseinstrumente für die Kriminalprävention im Städtebau. *SIAK-Journal*, 1, 4-10. https://www.bmi.gv.at/104/Wissenschaft_und_Forschung/SIAK-Journal/SIAK-Journal-Ausgaben/Jahrgang_2019/files/Behrmann_1_2019.pdf
- Eck, J. E. & Clarke, R. V. (2003). Classifying Common Police Problems: A Routine Activity Theory Approach. In Smith, J. M. & Cornish, D. B. (Eds.), *Theory and Practice in Situational Crime Prevention. Crime Prevention Studies*, 16. (pp. 7-39). Criminal Justice Press.
- Kelling, G. L. & Wilson, J. Q. (1982). *Broken Windows. The police and neighborhood safety*. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>
- Wikström, H. Per-Olof. & Treiber, K. H. (2009). Violence as Situational Action. *International Journal of Conflict and Violence*, 3(1), 75-96.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Dragon S., Nagy I., Pék R. T., Pászti P. G., Németh G., Beke J. & Veprik Z. (2021). Nemzetközi Rendészeti Figyelő IV. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2247-2269. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.11>

R E C E N Z I Ó

Christián László

Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve című ünnepi különszám bemutatása

**Magyar Rendészet: Presentation of the special issue
„50 years of higher education in law enforcement”**

Absztrakt

A 2021-ben immár XXI.-k évfolyamát ünneplő Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve címet viselő ünnepi különszámát szeretném a kedves olvasó számára ajánlani. A Magyar Rendészet nagy utat járt be az elmúlt két évtizedben, hogy mára a rendészettudomány megkerülhetetlen folyóiratává válhasson (MTA besorolása B kategóriás). A különszám a rendészeti felsőoktatás 50 éves fennállásának alkalmából szervezett ünnepsorozatra készült el abból a célból, hogy hiteles áttekintést adjon az elmúlt fél évszázadról, olyan szerzők révén, akik kulcsszereplői voltak ennek az időszaknak.

Kulcsszavak: rendészeti felsőoktatás, 50 év, jubileum, különszám

Abstract

I intend to commend our readers the festive special issue of the journal Magyar Rendészet in its Volume 21 in 2021, titled „50 years of higher education in law enforcement”. The periodic Magyar Rendészet made big steps in the last two decades to become an unavoidable journal of law enforcement science by today. (It has the classification B of the Hungarian Academy of Sciences). The special issue was published for the festivities on the 50th anniversary of the higher education in law enforcement with the goal to give an authentic review about the half-century with the help of authors, who were key figures of this period.

Keywords: higher education in law enforcement, 50 years, jubilee, special issue

A különszám 241 oldala 16 szerző 15 tanulmányát tartalmazza, továbbá három utánközlés teszi még hitelesebbé a különszámot. Egyszerre vagyok nehéz és könnyű helyzetben, mert a lapszám nemcsak terjedelmes, hanem nagyon tartalmas is. Úgy gondolom, az ünnepi különszám bemutatásának leghitelesebb módja, ha szerzőink gondolataiból emelek ki néhányat a teljesség igénye nélkül, felkeltve a szakmai olvasóközönség érdeklődését.

A kötet alaphangját a jelenleg hivatalban lévő országos rendőrfőkapitány, Dr. Balogh János r. altábornagy adja meg hiteles visszaemlékezéseivel. Hiteles, mert őszintén, egyúttal fontos tapasztalatokat és gondolatokat kiemelve beszél a rendőri munka alapkérdéseiről, a vezetői kihívásokról, a tanulás jelentőségéről és a Rendőrtisztai Főiskolán (RTF) szerzett élményekről, egyebek mellett Blaskó professzorral történt emlékezetes találkozásairól.

Dános Valér nyugállományú r. vezérőrnagy, aki korábban maga is az RTF hallgatója volt, őszintén vall arról, hogy mire jutott az RTF vezetőjeként 1994–1996-ig, amikor célja nem kevesebb volt, mint „fenekestől felfordítsa” az addigi képzési rendszert egy praxisorientált képzés bevezetése érdekében, amely a szocialista típusú ismeretalapú megközelítés helyett a gyakorlatot helyezte a középpontba. A komoly empirikus kutatáson alapuló, átfogó reformcsomag új alapokra helyezte volna a tisztképzést az RTF-n. A kormányrendelet-tervezetbe foglalt elképzelésekben már akkor felmerült a négyéves képzésre történő áttérés javaslata. A tervezetben foglaltak csak látszólag vesztek el, hiszen Dános Valér vezérőrnagy úr új beosztásában, a rendőrségi vezetőképzés kiépítése során a kompetenciaalapú megközelítést alkalmazta.

A már életében legendává váló Blaskó Béla professzor úr magától értetődő módon főszereplője a kötetnek, mint ahogy az ötven esztendőnek is. 1978-ban lépte át először az RTF küszöbét, és ma professor emeritusként is hihetetlen vitalitással, szerteágazó, fáradhatatlan tevékenységével támogatja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Rendészettudományi Kar (RTK) működését. Ezért különösen értékes, hogy két írásból is megismerhetjük gondolatait. A kiadványban előbb az 1996–2005 közötti időszak áttekintése található, amelynek ezen időszak alatt (egészen pontosan 1997–2005-ig) Blaskó Béla volt a főiskola a főigazgatója. Ebből megtudjuk, hogy 1996-ban az Országos Rendőr-főkapitányság átszervezésével összefüggésben albizottság alakult az oktatási kérdések áttekintésére, és ebből, valamint más okból készült helyzetértékelések alapján egy átfogó reformcsomag körvonalazódott 1996-ra. Megjegyzem, hogy nincs új a nap alatt, hiszen 1996-ban az intézmény 25 éves, most pedig éppen az 50

éves évfordulója is reformelképzelésekkel esik egybe, hiszen a közelmúltban hirdettük meg az RTK jövője fejlesztési programot. Finszter Géza ennek okán idézi a Koltay András rektor úrral készült Belügyi Szemle interjút. No de térjünk vissza a kilencvenes évekbe.

1997-ben történt első alkalommal, hogy az RTF főigazgatói beosztására pályázat került kiírásra, amelyet Blaskó Béla nyert el, aki nem volt irigylésre méltó helyzetben, hiszen komoly reformokat kellett megvalósítania, de ezúttal is sikerrel járt. Történt ugyanis, hogy egy bátor húzással – ahogy ő fogalmaz „előre menekülés jelleggel” – soron kívüli akkreditációt kért az RTF a MAB-tól. Az 1998. január 8-án elfogadott küldetésnyilatkozatra épülő akkreditációs beadvány alapján sikeres zárult az akkreditáció, amely a 2008/2009 tanévig rendezte ezt a fontos feltételt. Nem szabad megfélemlkezni, hogy ebben az időszakban (1998–2005) már ismét az RTF-en működött a Rendészeti Vezetőképző, Továbbképző és Kutatóintézet (RTF RVTKI) is, és a 2000-es évek elején betette a lábát a civil biztonsági szféra is a főiskolára. Érdekességként jegyzem meg, hogy a Blaskó Béla főigazgatói érának köszönhetően lett 45 percre megemelve a tanórák hossza, és ekkor lett a záróvizsgára bocsátás feltétele a középfokú C típusú nyelvvizsga.

A Bolognai folyamat adaptációja 2004-ben realizálódott az RTF-en a sikeres felsőoktatási szakalapításokkal. 2004. május 24-én az RTF mint gesztor háttérintézmény bázisán megalakult a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT).

Sárkány István professzor főigazgatói, majd rektori időszakában *„a megszorítások következményeinek elhárítása érdekében paradigmaváltásra volt szükség”*. Ez egyrészt a tudományos kutatómunka iránti elköteleződés a kutatások finanszírozásában volt tetten érhető, de ennek jegyében jelent meg a főiskolán a civil képzési terület. *„A szakma objektíve létező képzési igényeire is figyelemmel kezdeményeztük – a civil biztonsági szektor prominenseinek bevonásával – a magánbiztonsági szakirány főiskolai elindítását. A megfelelő előkészítést és engedélyeztetést követően alapításkori jogosítványunkhoz 35 éven át tartó következetes ragaszkodás után – az említett okokra tekintettel – kiléptünk a civil képzési területre is”*, amely azóta stabil képzési területté fejlődött immár mesterképzéssel is megerősödve (2020-tól). 2008-ban elindult a rendészeti vezetői mesterképzés, majd a következő mérföldkő már az NKE alapítással kapcsolatos előkészítő munka volt, jegyzi meg Sárkány professzor.

Boda József nyugállományú nb. vezérőrnagy a rendészeti felsőoktatás szakmai követelményeiről ad áttekintést, amely egyben a Belügyminisztérium által támasztott elvárásként is tekinthető a kar polgárai felé. A múltbeli szakmai követelmények áttekintése után a jelenre vonatkozó elvárások közül kiemelhető a parancsnoki, vezetői feladatokra történő hatékonyabb felkészítés, a szakmai

gyakorlatok eredményesebb végrehajtása, az idegen nyelvek ismerete, és a rendvédelmi hagyományörzés jelentősége.

Hautzinger Zoltán r. ezredes és Kovács Gábor r. dandártábornok jómagam segítségével igyekezett éles pillanatfelvételt adni a rendészeti felsőoktatásról 2021-ben. Ez különösen hasznos lehet 50 év múlva, amikor az RTK dékánja által említett időkapuszulából előkerül a mostani különszám, így az érdeklődő olvasó 2071-ben is tiszta képet kaphat az ötven évvel korábbi helyzetről. Ezen túlmenően a szerzők a jelenlegi fejlesztési elképzelések (lásd RTK jövője program) mentén tesznek kitekintést a jövő irányába.

Dsupin Ottó r. vezérőrnagy a társadalmi és a képzést érintő változásokat jelentő mérföldkövek mentén elemzi a képzés szakmai tartalmának alakulását az elmúlt öt évtizeden át. A mérföldkövek közül kiemeli a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és azon belül a Rendészettudományi Kar megalakulását, „*amely megteremtette a nemzetközi követelményeknek megfelelő felsőoktatási intézményrendszert*”. Tábornok úr pozitívan értékeli a tisztjelölti jogviszony bevezetését és javaslatokat, mérlegelendő szempontokat is megfogalmaz a parancsnoki, vezetői felkészítés fejlesztése kapcsán.

Finszter Géza professor, a hazai rendészettudomány géniusza, sokunk példaképe egy izgalmas és fontos kérdéskört jár körbe a tőle megszokott eleganciával és őszinteséggel, történetesen, hogy az egyetemi autonómia és a rendvédelmi szervezetek szigorú rendje közötti harmónia miként egyeztethető össze? Ennek során előbb emlékezteti az olvasót a rendészet és a rendészeti képzés civil gyökereire, majd jelzi, hogy meglátása szerint az útkeresés még napjainkban is tart.

Györök Ferenc, az RTF alapító parancsnoka nyomán Finszter professor arra világít rá, hogy a most ünnepelt öt évtized első felében a zárt pályakép volt jellemző, amely teljesen más megközelítést igényelt, hiszen az ő megfogalmazásában: „*A zártpályás rendszer specialistákat fogad hallgatóvá, és a tanulmányok során felruházza őket generális ismeretekkel. A nyitott rendszer ennek éppen a fordítottja, a belépő az általános tanoktól fog eljutni a speciális tudásig.*” Talán az 50 év legnagyobb kihívása abban rejlik, hogy időközben (a rendszerváltozást követő időszakban) mennyire sikerült alkalmazkodni a nyíltpályás rendszer előterbe kerüléséhez, és stabilizálni az RTF helyét a felsőoktatás folyamatosan változó rendszerében. Az egyik legégetőbb konfliktus feloldása a mai napig időszerű: a rendészeti hierarchia által megkövetelt viselkedési minták elfogadtatása a hallgatókkal, ami nem csak generációs probléma, mert a hierarchia diktálta nevelési célt az egyetemi léttel is összhangba kellene hozni.

A közigazgatási, a honvédelmi és a rendvédelmi szakirányok egyetlen intézménybe integrálására sincs példa a nemzetközi szinten. Hogy ezeket a szervezeti kereteket értékes tartalommal töltsük ki, ez a felelősségünk és előttünk

álló feladatunk. Erről is szólt egy interjúban a Nemzeti Közszerológati Egyetem hivatalban lévő rektora, Koltay András: „*A félvszázados rendészeti felsőoktatás eredményeire és hagyományaira építve kiemelt feladatként tekintünk annak továbbfejlesztésére, modernizálására, hiszen korunk új típusú kihívásainak jelentős része a biztonság, a rendészet területét érinti. Kezdeményezésemre az oktatási rektorhelyettes koordinálásával a közelmúltban elindultak a pontos helyzetértékelésen alapuló, a jövőbe mutató fejlesztések előkészületei a Rendészettudományi Karon.*” (Hornyik, 2021).

Fórizs Sándor r. dandártábornok és Mészáros Bence r. ezredes a jeles évforduló alkalmából megvizsgálják az Egyesült Királyság és az Európai Unió néhány tagországa (német, osztrák, finn, francia, holland, román, szlovák) hasonló jellegű rendészeti felkészítéseinek sajátosságait, bemutatják az azokban érvényesülő, esetlegesen hazánkban is felhasználható jó gyakorlatokat. Az olvasó kiváló áttekintést kaphat a rendőrtisztképzést folytató intézményekben történő bekerülés nemzeti sajátosságairól, az alap és mesterképzések szerkezeti, tartalmi megoldásairól és egyes kapcsolódó PhD-kurzusokról, de olyan megoldásokat is bemutatnak, amelyekben a rendőri felkészítés polgári felsőoktatási intézményekben történik.

Németh Zsolt 2006-ban készült tanulmányának felhasználásával hiteles képet kaphatunk az RTK alapító parancsnokáról Györök Ferencről. Álljon itt egy rövid visszaemlékezés közvetlen munkatársától. „*A munka volt az életcélja. A főiskolát teljesen a magáénak »saját gyerekének« érezte, azért élt, éjszaka és a hétvégén is dolgozott. Éjszaka írt anyagokat, minden – a kezébe kerülő – papírra. Ami ötlete, gondolata volt, akár a szalvétára is leírta. Egyszer reggel beállított egy nagy halom kézzel írt papírral, 20 db A/4-es papír volt tűzőgéppel összetűzve.*”

Ruzsonyi Péter prodékán első dékáni ciklusa (2012–2015) kapcsán összegzi az RTK integrációjának releváns körülményeit és nehézségeit az Nemzeti Közszerológati Egyetem szervezetébe: *Még a Hegyén – régi helyszínen új identitás építése* címmel.

Másik tanulmányában az utóbbi évek eredményeit bemutató (2018–2021) összegzésének képzésfejlesztéséről szóló áttekintése már-már futurisztikus utópiának is tűnhet öt évtized kontextusába helyezve, hiszen többek között Z generációról, kreatív tanulás-programról és digitális bennszülöttekről van szó benne. Sajnos vagy hál’ Istennek (ez persze nézőpont kérdése), de csak megérkeztünk a jelenbe. Az említett kihívásokat tovább fokozta a COVID–19 által előidézett világjárvány az elmúlt szűk két évben, amely során az oktatóknak és hallgatóknak egyaránt több fronton kellett helytállni, amelyért köszönet és elismerés illet minden érintettet.

Sallai János professzor úr a rendészeti tisztképzést dolgozta fel az RTF

megalakulásáig, míg Sárkány István professzor az alapítástól 1990-ig folytatta a történeti áttekintést, mindketten értékes történeti csemegéket elrejtve a sorok között.

Tőreki Sándor r. vezérőrnagy, aki szintén az RTF padjait koptatta 1993–1995-ig, impozáns nemzetközi kitekintéssel kezdi írását. A legmeghatározóbb nemzetközi szakemberek írásain keresztül világítja meg a folyamatosan változó társadalmi közegben a rendőrség tevékenységét és a képzés összefüggéseit. A pár éve egyetemünkön járt amerikai vendégprofesszor Robert W. Meadows nyomán kiemeli, hogy „*a képzés célja olyan tanulási élmény biztosítása, amely egyidejűleg magában foglalja az elméletet és a gyakorlatot, amely alkalmassá teszi a frissen toborzottakat, hogy hatékonyabban működjenek rendőrként.*

A 21. század rendőrségétől a mai társadalom azt várja el, hogy kifinomult mód-szerekkel éljen, a jelentkező összetett feladatok megoldása során legyen innovatív. A modern rendőrnek ezért szakmailag képzettnek, rugalmasnak, az adott keretek és lehetőségek között kreatívnak és empatikusnak, eredményorientálnak, illetve fegyelmezettnek kell lennie. Egyes munkakörök pedig tudományos szintű felkészültséget követelnek meg (...).”, állapítja meg Tőreki tábornok.

Történelmi lapszámot ajánlok a szíves figyelmükbe, amelynek elolvasása kivételes élményt nyújt és bepillantást enged a rendészeti felősktatás 50 esztendejébe, a kulisszákon innen és túl.

Jó olvasást kívánok!

Felhasznált irodalom

Hornyik Zs. (2021). Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában. Interjú Koltay Andrással, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem rektorával. *Belügyi Szemle*, 69(5), 875-885.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Christián L. (2021). Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve című ünnepi különszám bemutatása. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2271-2276. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.12>

I N T E R J Ú

Hornyik Zsuzsanna

„Szakmaiság, minőség, hatékonyság, közösség”

**Interjú dr. Kovács Gábor r. dandártábornokkal, a
Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi
Karának dékánjával**

„Professionality, quality, effectivity, community”

**Interview with Dr. Gábor Kovács, pol. brigadier-general, dean of
the Faculty Law Enforcement at the University of Public Service**

Absztrakt

2021. július 16-ával kezdődően dr. Kovács Gábor r. dandártábornok tölti be a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE RTK) dékáni pozícióját. Több évtizedes oktatói, tanszékvezetői és az egyetem korábbi rektorhelyettesi beosztása alatt szerzett tapasztalatai birtokában kezdte meg dékáni munkáját. A Magyar Rendészettudományi Társaság főtitkára, a Belügyi Szemle Szakmai Tanácsadó Testületének közelmúltban felkért tagja. Szakterülete a határrendészet, rendészeti képzés, vezetés- és szervezéselmélet, rendészeti vezetéselmélet. A fenti témákban több publikációja is megjelent. Saját bevétele szerint mind a hivatásos előmenetelben, mind az oktatói pályán minden lépcsőfokot végigjárt. Jelentős tapasztalattal a birtokában, de mindig készen az újra, a szükséges változtatásra. A minőségi rendészeti tisztképzés feltételeinek biztosítása mellett szerethetővé is kívánja tenni a kart és az egyetemi hétköznapokat a hallgatók számára. Arról kérdeztük dandártábornok urat, hogy milyen elvárásokkal, tervekkel kezdte meg a Rendészettudományi Kar vezetését, hogyan látja a rendészeti képzés jelenét és jövőjét.

Kulcsszavak: interjú, közszolgálat, felsőoktatás, tisztképzés

Abstract

From 16th July 2021 is Dr. Gábor Kovács, pol. brigadier-general, the dean of the Faculty Law Enforcement at the National University of Public Service. He began his work as dean with experiences of decades in his positions as university lecturer, department leader and deputy rector. He is secretary general of the Hungarian Association of Police Science and member of the Professional Advisory Board of Belügyi Szemle. His speciality is border policing, law enforcement education, leadership and organisation theory, leadership theory in law enforcement. In these topics several publications of him were released. According to his self-declaration he has undergone each grade as police professional and as educator. With considerable experiences he is always ready for new development and necessary changes. Beside safeguarding the conditions for a qualitative education for law enforcement officers he intends to make the faculty and the weekdays at the university tenderly for the students. We asked Dr. Gábor Kovács about his expectations and plans when he began leading the Faculty Law Enforcement, and what he means about present and future of law enforcement education.

Keywords: interview, public service, higher education, officer training

Tisztelt dékán úr! Milyen célkitűzéseket fogalmazott meg előzetesen a Rendészettudományi Kar vezetését, irányítását illetően?

A Rendészettudományi Kar a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyik meghatározó kara, ahol a rendészeti szféra részére készítünk fel felsőfokú végzettséggel rendelkező szakembereket. A karon folytatott képzések többsége kiforrott, hiszen a nálunk végzettek beválási adatai azt bizonyítják, hogy szakembereink sikeresen megállják helyüket a munkaerőpiacon. A szervezetek vezetésirányítása nem egyszerű feladat, így van ez a Rendészettudományi Kar esetében is. A kar legfontosabb alapegységei az egyetemi tanszékek, ahol az oktatás, a kutatás és a tudományos tevékenység folyik. Esetünkben ez a feladatsor kiegészül még a kiképzéssel, az oktatással és a neveléssel. A karon kitűnő szakemberek dolgoznak, akik évek óta sikeresen teszik dolgukat. Dékáni munkaprogramom zászlajára a szakmaiság, minőség, hatékonyság és a közösség kifejezéseket tűztem ki, amelyekkel természetesen a szavak általános jelentésén túl jóval szélesebb elvárásokat fogalmaztam meg. A karon minden tevékenységnek a szakmaiságot kell szolgálnia, ezért folyamatosan figyelemmel kell kísérni a szakmai fejlődést, a legjobb gyakorlatok alkalmazását. Hasonló a helyzet a minőség követelményével is, hiszen ennek belső igényévé kell válnia minden szakmai területen tevékenykedő munkatársamnak, illetve át kell ültetnünk a hallgatóink szellemiségébe is. Már most, az iskolapadban szokjanak hozzá, hogy csak a minőségi munkának van létjogosultsága a rendvédelmi szervezetekben. Fontos követelmény a hatékonyság, a hatékony feladatvégrehajtás. A ráfordított erőfeszítés mindig álljon arányban az eredményességgel, a befektetett energia biztosítsa a lehető legnagyobb sikerességet. Az utolsó és egyben legfontosabb szempont a közösség kérdése. Hallgatóinknak meg kell szokniuk, hogy sikeresek csak csapatban dolgozva, a többi szervezettel, csak a többi szervezeti taggal együtt lehetnek. Ehhez kapcsolódóan fontos még az együttműködés kérdése; mindenkinek meg kell szoknia, hogy a feladatokat a közös célok elérése érdekében hajtjuk végre, ebben mindenkitől elvárt a maximális teljesítmény. A közösségépítésnek nemcsak a tanulásban van jelentősége, fontos, hogy a hallgatók hogyan érzik magukat az egyetemen. Mindenkinek, az oktatóknak és a hallgatóknak is egyaránt az a jó, ha nap mint nap megtapasztalják a közösséghez tartozást. A kollégáim figyelmét igyekszem felhívni arra, hogy azok a hallgatók, akiket most tanítunk rövidesen a munkatársaink, kollégáink lesznek, ezért így is kell tekintenünk rájuk. A Rendészettudományi Kar oktatói, kiképzői és hallgatói állománya már a korábbi években is bizonyította a sikerességét, ezt a megkezdett folyamatot kell továbbfejleszteni, hiszen mindent lehet még jobban csinálni.

Milyen rövid, illetve hosszú távú fejlesztési elképzelései vannak a karon folyó képzési rendszert illetően az elmúlt időszak ismeretében?

A kar képzései folyamatos fejlődésen mennek keresztül, hiszen időről-időre áttekintésre kerülnek a képzési dokumentumok. A képzéseket megrendelő Belügyminisztériummal való kapcsolat példaértékű, a képzéseinkben rugalmasan alkalmazkodunk az elvárásokhoz. Az alapképzésben nappali és levelező munkarendben folyik a hallgatók felkészítése. Az egyenruhás alapképzések tekintetében már néhány éve tisztjelötekről beszélhetünk. Újdonság az is, hogy a négyéves alapképzések mellett a rendőr tiszthelyettesek számára is megkezdtük a hároméves nappali munkarendes felkészítést is, biztosítva számukra a tiszti rendfokozat megszerzésének lehetőségét. A jövő rövid távú feladatának a három- és a négyéves alapképzések ismeretanyagának összehangolását tekintem. A karon folyó mesterképzések rendszere kiforrott, azok levelező munkarendben működnek. Ezekre a képzésekre az érdeklődés folyamatos, a minőség magas szintű, amelyet fenn kell tartanunk hosszabb távon is. Szólni kell a dékán irányítása alá tartozó Rendészettudományi Doktori Iskoláról is, ahol a PhD doktori felkészítés folyik. Az első védések már meg is történtek, az itteni munka jó irányba fejlődik.

Rövid távú feladatként szükségesnek látom felülvizsgálni a szakirányú továbbképzési szakok rendszerét és annak belső tartalmát, amelynek áttekintésére legutóbb intézkedtem. A jövő hosszú távú stratégiai feladata egy angol munkanyelvű rendészeti mesterképzés előkészítése lehet, de ehhez a képzéshez széles nemzetközi együttműködésen alapuló közös szándék szükséges. Terveink szerint a képzést az NKE RTK akkreditálná, bevonva más külföldi társintézményeket is az oktatásba.

Hogyan értékeli, mennyire tartja hatékonynak az egyetemen elindult Kreatív Tanulási Program projektet?

Megítélésem szerint az oktatást dinamikus rendszernek kell tekinteni, hiszen semmi sem állandó, minden változik, fejlődik. Mindenki előtt ismertek többek között a generációs igények és az oktatási módszerek változása. Ennek egyik ékes bizonyítéka a COVID–19-járvány alatt megvalósított digitális oktatás térnyerése. Egyetemünk vezetése felismerve ezt a körülményt széles körű, oktatókat és hallgatókat egyaránt megszólító, új képzési módszerek fejlesztésbe kezdett, amelynek a *Kreatív Tanulási Program* elnevezést adta. A munkacsoportok tevékenysége kézzel fogható eredményeket vonultat fel, jelentős lépéseket tettünk az élményszerű oktatás megvalósítására, a hallgatók és az oktatók

partnerként történő bevonására az oktatási folyamatba. Az eredmények már most láthatók, a program sikeressége számomra nem kérdés. E mellett a karon elindult a *Rendészeti képzések jövője* címet viselő fejlesztési program, ahol különböző munkacsoportok tesznek gyakorlati javaslatot arra, hogy milyen irányba fejlődjenek a kari képzések, megoldásokat keresnek olyan kérdésekre, mint az oktatói kiválóság mérése, a nemzetköziesítés, a hallgatói kiválóság, a bevélestervezés rendszere, a hallgatói toborzás, hogy csak néhány aktuális témát említsek. Azt várjuk, hogy a munkánk egy-két éven belül kézzel fogható eredményeket hozzon. A Kreatív Tanulási Program mellett már vannak működő, jövőbe mutató kezdeményezések. Ilyen a minden évben megrendezésre kerülő Közös Közzolgálati Gyakorlat, ahol csoportokban dolgoznak a hallgatók, és nem szokványos, jól körülhatárolható elméleti és gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk. Az oktatási folyamat minden részletébe igyekszünk belecsempészni a gyakorlatias elemeket, hiszen képzéseinkben az elméleti és gyakorlati oktatás megbonthatatlan egységet alkot. A valódi hivatásos szolgálatra készülés érdekében további terveink vannak. Vezetőtársaimmal azt szeretnénk elérni, hogy tisztjelöltjeink járőrtársként vegyenek részt egyes kiemelt rendezvények biztosítási feladataiban.

Milyennek látja a rendészeti felsőoktatás jelenét, indokolt fejlesztési irányokat, jövőjét, különös tekintettel a rendőrtisztképzés ötvenéves jubileumára?

Ahhoz, hogy a rendészeti képzések erre a mostani fejlettségi szintre jussanak el, a Rendészettudományi Kar elődszervezetének, a Rendőrtisztzi Főiskolának a kiváló munkájára is szükség volt. A rendészeti tisztképzés 1971. szeptember 1-jén vette kezdetét a Rendőrtisztzi Főiskolán, és mára, 50 év múlva már a Nemzeti Közzolgálat Egyetem egyik meghatározó karáról, a Rendészettudományi Karról beszélünk, alap- és mesterképzésekkel, valamint PhD tudományos képzéssel.

A rendészeti képzések jelene megítélésem szerint meglehetősen beágyazott, helyén vannak a képzéseink, és a kar is az egyetem szervezetében. Minden lehetőségünk adott a további fejlődésre.

A Belügyi Személben megjelent Christián László és Erdős Ákos *Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei* című tanulmányban felvetettekkel egyetérték. Kihívást jelent a jövőbeni hallgatói utánpótlás biztosítása. A demográfiai hullámvölgy miatt a felsoktatásba jelentkezők száma csökken, az egyre növekvő egyéb továbbtanulási lehetőségek is csökkentik a rendvédelmi pálya iránt érdeklődők számát. Az egyetem és a Rendészettudományi Kar néhány éve aktív toborzó munkába kezdett, nyílt napokat, kihelyezett helyszíni tájékoztatókat

szervezünk az oktatók és a hallgatók közreműködésével, igyekszünk vonzóvá tenni a hallgatói életet és a rendvédelmi pályát. Tehát ezen a területen is van bőven tennivalónk.

Az egyetemen 2022-ben várjuk a Magyar Akkreditációs Bizottság látogatását, ahol az akkreditációs eljárás keretében áttekintésre kerülnek a képzéseink. Nyugodt szívvel állunk a vizsgálat elé, hiszen ismerjük teljesítményünket, esetleges hiányosságainkat, de megvan bennünk az a szándék, hogy a rendészeti felősktatást még magasabb szintre emeljük a jövőben.

Az ötvenéves jubileumot a kar már szeptember hónapban méltó módon megünnepelte, tudományos kiadványokat jelentettünk meg, konferenciát tartottunk, emléktáblát avattunk fel. Az eseménysorozat a kari napon tovább folytatódik, ünnepi állománygyűlést tartunk, időkapszulát helyezünk el, amelyet jelenlegi hallgatóink közreműködésével 50 év múlva (2071-ben) lehet majd felnyitni, és zárásként Jubileumi Kari Napi Estélyt szervezünk, méltóképpen emléket állítva elődeinknek, és megköszönve jelenlegi munkatársaink munkáját.

Milyen jótanácsokkal látná el a Rendészettudományi Kar hallgatóit?

A karon tanuló hallgatók lehetőségei kitűnőek arra, hogy minden olyan tudást, jártasságot, képességet, készséget megszerezzenek, amelyek elősegítik őket abban, hogy sikeres rendvédelmi életpályát tudjanak bejárni. Tanácsom az, hogy az iskolaévekben minden alkalmat ragadjanak meg saját maguk fejlesztésére, legyenek nyitottak a világra, kezeljék kiemelt figyelemmel az informatikai alapokon nyugvó ismeretköröket, és a rendészeti szakmai angol nyelv ismeretét, mivel az alapos szakmai felkészültség mellett ez jelenti a jövőbeni egyéni lehetőséget arra, hogy felülemelkedjenek az átlagon. Mindezek mellett ne felejtsek el fiatalok maradni, hiszen az egyetemen töltött éveeknek a legszebbeknek kell lenniük. Használják ki jól az itt töltött idejüket, hogy évek múlva is jó szívvel gondoljanak vissza az alma materre és az egykori oktatókra, parancsnokokra.

Milyen kapcsolata van a Belügyi Szemle szakmai, tudományos folyóirattal? Milyen együttműködést tud elképzelni annak szerkesztőségével?

A Magyar Rendészettudományi Társaság főtítkáráként, a Belügyi Szemle Szakmai Tanácsadó Testületének közelmúltban felkért tagjaként, s a kar dékánjaként a felelősségem nem vitatható a rendészettudomány további fejlesztése területén. Ebbe a körébe tartoznak a különböző tudományos kiadványok is. A kar tudományos folyóirata a Magyar Rendészet, de ugyanilyen fontos kiadványnak tartom a Belügyi Szemlét is. Mindkét folyóiratban én magam is megjelentettem néhány

írásomat, valamint lektori feladatokat láttam el néhány alkalommal. Örömmel tölt el mindkét kiadvány vonatkozásában az utóbbi években tapasztalt minőségi fejlődés, amelynek továbbviteléhez vezetőként szeretnék hozzájárulni. A Rendészettudományi Kar oktatói számára kiemelt jelentőséggel bír a tudományos igényvel elkészített magyar és angol nyelvű szakmai témájú tanulmányok publikálása, melynek kitűnő színhelyei lehetnek az említett kiadványok. Dékánként ösztönözni fogom munkatársaimat arra, hogy még aktívabbak legyenek ezen a téren is. Szeretném még szorosabbra fűzni a kapcsolatot a Belügyi Szemlével. A jövő feladata lehet a „rendes számokon túl”, egy, a képzéssel foglalkozó tematikus szám megjelentetése is.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hornyik Zs. (2021). „Szakmaiság, minőség, hatékonyság, közösség” Interjú dr. Kovács Gábor r. dandártábornokkal, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának dékánjával. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2277-2283. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.13>

TARTALOMJEGYZÉK

1. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	7
Dános Valér – Hornyik Zsuzsanna – Szabó Csaba: Tükör. A Belügyi Szemle útja a kvartilisek táborába – fejlesztések, eredmények, feladatok	11
Amberg Erzsébet – Pallagi Anikó: Mire jó a büntetőjog? Célszerűségi megfontolások kontra ultima ratio.....	35
Ambrus István: Se veled, se nélküled – a pénzbüntetés és a kiutasítás kötelező együttes kiszabásának problémái	75
Herke Csongor: A kriminalisztika alapkérdései és az önvezető járművek.....	87
Kemény Gábor: Az Egyedüli Kapcsolattartási Pont és a Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely által foganatosított információcserét befolyásoló környezeti tényezők.....	107
Szerencsés Viktória – Palicz Tamás – Joó Tamás – Lám Judit – Demeter-Fülöp Virág – Ugrin Irina: A Covid19 járvány során hozott egészségügyi intézkedések és hatásaik Magyarországon és Ausztriában.....	123
Beregnyei József: Egy „Előszó” utáni „Utószó”-ra történő reflexió	143
Hengl Melinda: Könyvismertetés. Recenzió Kármán Gabriella: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás című könyvről	151
Hornyik Zsuzsanna: Interjú. Legyen a tudomány az iránytű mindenki számára!.....	157

2. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	173
Vörös Tamás – Sándorné Kovács Judit: Kriminalisztikai üvegvizsgálat.....	177
Dobák Imre – Tóth Tamás: Régi módszerek a kibertérben? (CYBER-HUMINT, OSINT, SOCMINT, Social Engineering).....	195
Forgács Judit: Rendszerváltozás a börtönnevelésben	213
Kollár Csaba: A magánbiztonsági szektor fontosabb pozícióinak és foglalkoztatási formáinak a vizsgálata	227
Prantner Zoltán: Az Iszlám Állam nyugat-balkáni önkéntesei és visszatérésük problematikája.....	247
Korinek László - Finszter Géza: Ajánlás a Belügyi Szemle új rovata, a Nemzetközi Rendészeti Figyelő elé.....	283

Borbély Zsuzsanna, Cielešky Péter, Csizner Zoltán, Éberhardt Gábor, Pesti Tünde, Schmidt Laura, Veprik Zita, Vizvári Fanni: Nemzetközi Rendészeti Figyelő I.	285
Éberhardt Gábor: Recenzió. Menekültügy és tömeges fogvatartás az Egyesült Államokban a mexikói határ mentén a COVID-19 időszakában	305
Dános Valér – Szabó Csaba: Kitekintés: A tudomány fejlődése töretlen. Interjú Karikó Katalin professzor asszonnyal, a hírvivő RNS terápiás alkalmazás kidolgozójával.....	311
Dános Valér: Reflexió. A tökéletlen tökéletesség avagy a Rendészettudományi szaklexikonnal kapcsolatos reflexiók margójára	321
Korinek László: Nekrológ: Kozáry Andrea 1953–2020.....	329

3. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	339
Éberhardt Gábor: Magyarország az újabb tömeges nemzetközi migráció kapujában	345
Póczik Szilveszter – Sárík Eszter – Vass Péter – Bolyky Orsolya: A COVID-19 pandémia egyes kriminológiai aspektusai	375
Herke-Fábos Barbara Katalin: A bírói útról való elterelés lehetőségei Magyarországon a Gyermekjogi Egyezmény 40. cikkének tükrében.....	397
Mátyás Szabolcs – Frigyer László – Prilenszky Géza: A virtuális fizetőeszközök szerepe és jelentősége a vagyonvisszaszerzés során	417
Sandra Sándor: A COVID-19 (koronavírus okozta megbetegedés) kezelési lehetőségei a fizioterápia eszközeivel, kiemelt figyelemmel a fototerápia eddigi eredményeire.....	431
Németh Viktor: Magyarországi szervezeti participációs döntéshozatali jó gyakorlatok az integrátsmenedzsment területén.....	447
Lippai Zsolt – Kardos Sándor: A Becsületbíróság működésének helye és szerepe a fegyelemkezelés rendszerében.....	469
Rottler Violetta: Magánbiztonsági tevékenységek végzésének engedélyezése az Egyesült Királyságban, valamint a magyar magánbiztonsági szakirányítás működésének vázlata.....	487
Szabó Csaba: Könyvismertetés. A közelség végtelen. A mediáció mint problémamegoldó a PTC tükrében	505
Hornycik Zsuzsanna: Interjú. Vízügyi igazgatás a mindennapokban. Interjú Láng Istvánnal, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetőjével .	511

4. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	529
Rompos Éva – Baráth Noémi Emőke – Bellavics Zsóka Mária – Lohner Klaudia – Haller József: A „bika drog” rendészeti neurobiológiája	531
Kovács Edina – Süvegh Gábor: Befolyásoltságot okozó szerek a gépjárművezetésben – biológiai minták igazságügyi szakértői vizsgálatainak tapasztalatai	553
Czér Polla – Túri Gergő – Kaposvári Csilla – Horváth Krisztián – Farkas Borbás Fanni: A társadalmi hatáskötvények szerepe a bűnisméltés megelőzését célzó programok finanszírozásában	561
Nagy Richárd – Vári Vince: Új irányok a vagyonvisszaszerzésben.....	579
Sikó Ildikó – Danielisz Béla: Bűnözési szorongástól a klímafelelemig.....	595
Tihanyi Miklós: Rendőri intézkedésekkel szembeni panasz jogintézményének fejlődése és aktuális kérdései.....	611
Szagos Judit – Szádeczky Tamás: Gamification, mint tehetség gondozási eszköz a közszolgálati oktatásban – a kiberverseny példája	625
Tózsér Erzsébet: A rendőrségi parancsnoki gondoskodás, mint servant leadership	639
Csizner Zoltán: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának titkos felderítést érintő ítélkezési gyakorlata	651
Mogyoródi Gergely: Kitekintés. Tanulmány a Ciprusi Köztársaság Rendőrségének kiválasztási rendszeréről	667
Finszter Géza – Korinek László: Reflexió. A tények makacs dolgok... Annál rosszabb a tényeknek?!	683
Éberhardt Gábor: Könyvismertetés: Kihívás és kockázat. Az államok XXI. századi hazai és nemzetközi kihívásai a fegyverigazgatás vonatkozásában	693
Hornyik Zsuzsanna: A büntetőjog elméleti dilemmái egyházjogi és világi jogi szemszögből. Interjú Erdő Péter esztergom-budapesti érsekkel.....	699

5. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	721
Bilicsi Erika: Hazai folyóiratok minősítése a Magyar Tudományos Művek Tára alapján	723
Bogdány Gyula: Sértő mellkasi szúrások többszemponú vizsgálata I.	735
Borszéki Judit: Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban...751	
Pesti Tünde: Rendőrségi kultúra – A tisztképzés és a szervezeti keretek elméleti vizsgálata az előítéletek elleni fellépés tükrében	781

Szijártó István: Állami áldozatsegítés: legjobb gyakorlatok a dél-dunántúli régióból.....	799
Minkó-Miskovics Mariann – Szabó Csaba: A polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök szabályozásának hazai és nemzetközi kérdései	817
Makkos Nándor: A tisztviselők általános magatartási követelményeiről	835
Deák József – Nagy Ivett – Csaba Zágon: Együttműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák	851
Sándor István: Könyvismertetés: A római jogi tankönyv és kézikönyv jubileumi kiadásáról	869
Hornyik Zsuzsanna: Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában. Interjú Koltay Andrással, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem rektorával	875
Kerezsi Klára: Nekrológ. Vóók György 1946–2021	887
Kóhalmi László: Nekrológ. Mészáros Ádám 1978–2021	893

6. SZÁM

A 75 éves Korinek László köszöntése	907
Czebe András: Szemben az ismeretlen elkövetővel I. Helyzetkép a forenzikus DNS-fenotipizálási eredményeiről és korlátairól	909
Bogdány Gyula: Sértő mellkasi szúrások többszemponú vizsgálata II.	927
Görbe Attiláné Zán Krisztina – Éberhardt Gábor: Xenofóbia vizsgálati eredmények és ajánlások Magyarországon a humán migráció kezelésének rendészeti feladatait ellátók között	945
Molnár Katalin: Biztonság mindenhol mindenkor. Egy Nógrád megyei bűnmegelőzési projekt hatásvizsgálata.....	983
Major Róbert: Közúti közlekedési balesetek miatt kialakult torlódások okozta idővesztés csökkentésének lehetőségei, avagy miként gyorsítható a helyszíni eljárás	1009
Mészáros Gábor – Felföldi Péter: Autópályán biztonságosan?	1027
Korinek László – Finszter Géza: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé	1043
Beke József, Cielezky Péter, Nagy Ivett, Fejes Attila, Rompos Éva, Kalmár Ádám, Urbán Ferenc, Lippai Zsolt, Pászti Péter Gergely: Nemzetközi Rendészeti Figyelő II.....	1045
Schmidt Laura: Könyvismertetés. A Kriminológia MA	1069
Budavári Árpád: Embernek maradni és segíteni. Interjú dr. Sipos Gyula ny. r. vezérőrnaggyal.....	1075

7. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	1097
Czebe András: Szemben az ismeretlen elkövetővel II. A forenzikus DNS-fenotipizálás jogi szabályozásának és gyakorlati alkalmazásának kezdő lépései	1099
Schmidt Laura: Helyénvaló-e a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazása a szexuális jellegű bűncselekmények esetében?	1115
Gárdonyi Gergely: Az állóképes arcképezonosítás Magyarországon.....	1133
Tóth Nikolett Ágnes: Rendészeti funkció történet	1149
László Balázs: Felderítés és vizsgálat egy elfeledett büntetőkódex-javaslatban ..	1165
Nándori Nikolett Petra: A rendőri hivatás története és elemei	1181
Csizner Zoltán: Ellenőrzött szállítás – az illegális kereskedelem elleni módszer szabályozásának története és új lehetőségei.....	1209
Homonnai Péter: Megkülönböztető jelzést használó gépjárművezetők reakcióvizsgálata laboratóriumi körülmények között.....	1227
Felföldi Péter: Gyengébb közlekedők és átalakuló mobilitás Budapesten	1239
Budavári Árpád: Recenzió: A változás, amiről akár a Jereváni Rádió is tudósíthatott volna, avagy a betört ablakok elméletére épített rendészeti reform végrehajtása Kazahsztánban és Ukrajnában	1261
Hornzyk Zsuzsanna: Az emberi szervezetnél nincsen csodálatosabb. Interjú prof. habil. Sandra Sándor főorvossal	1269

8. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	1283
Hazafi Zoltán: Közszolgálati minták, modellek és trendek az Európai Unió tagállamaiban.....	1285
Ludányi Dávid: A közszolgálati életpályák szabályozásának jogalkotói megközelítése	1309
Hazafi Zoltán – Szekér Enikő: Személyügyi döntéstámogatás informatikai rendszerének bevezetése a magyar közszolgálatban	1335
Malét-Szabó Erika – Balázs Katalin – Kurucz Győző – Münnich Ákos: Kompetenciarendszerek kialakítási és mérési módszertana a belügyi alkalmasságvizsgálati rendszerben	1361
Malét-Szabó Erika – Takács-Fehér Mária: A Kétlépcsős Integrált Alkalmasságvizsgálati Rendszer – a tudomány válasza a rendvédelmi hivatásos állomány alkalmasságvizsgálatának kihívásaira.....	1385
Magasvári Adrienn – Szakács Édua: Pályakezdőkkel kapcsolatos kompetenciaelvárások a közszolgálatban	1411

Olajos Tímea – Fodor Szilvia: Az új rendvédelmi tehetségmenedzsment-rendszer tudományos megalapozása I. Tehetséges személyek a munka világában	1449
Fodor Szilvia – Olajos Tímea: Az új rendvédelmi tehetségmenedzsment-rendszer tudományos megalapozása II. A munkahelyi tehetségmenedzsment pszichológiai alapjai	1469
Hegedűs Judit – Fibiné Babos Barbara – Szatmári Adrienn: A kompetenciafejlesztés lehetőségei a rendészetben	1485
Hertelendi Lajos: Könyvismertetés: Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989-1994)	1485
Dános Valér: Egymással a biztonsáért. Interjú dr. Takács Tibor rendőr vezérőrnaggyal a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ főigazgatójával	1491

9. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	1509
Lengyel Tibor: A pénzmosás és költségvetési csalás elhatárolási kérdései adózatlan jövedéki termékek tekintetében	1511
Uricska Erna: Online reputációmenedzsment a police_hu Instagram-profilján .	1529
Magasvári Adrienn – Olexa Péter – Szabó Andrea: „Kik is vagyunk valójában?” Az adó- és vámhatóság lehetőségei az emberi erőforrás-gazdálkodás fejlesztésében	1549
Fórizs Sándor: A német rendőrségek felvételi rendszere	1569
Németh Gábor: A lengyel rendőri alapképzési rendszer	1585
Danielisz Béla: A közegészségügy belügyi igazgatásának kezdetei 1867–1876 ..	1601
Korinek László – Finszter Géza: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé	1615
Pászti Péter Gergely, Urbán Ferenc, Molnár Tamás, Bandi István, Beke József, Erdélyi Katalin, Kalmár Ádám, Dragon Sándor, Fibiné Babos Barbara: Nemzetközi Rendészeti Figyelő III.....	1617
Mogyoródi Gergely: A lengyel rendőrség hivatásos állományú személyzetének kiválasztási rendszere	1643
Krauzer Ernő - Sallai János: Szamel Lajos a rendészettudomány megalapozója, hírnöke.....	1659
Németh Viktor: Könyvismertetés: Edzett agy. Hogyan növeli az agyad teljesítőképességét a mozgás?	1667
Dános Valér – Szabó Csaba: „Számomra a kutatás mindig személyes ügy volt, a visszajelzések másodlagos szerepet játszottak”. Interjú Haller József professzorral a Drogkutató Intézet vezetőjével.....	1673

10. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	1689
Finszter Géza: A rejtőzködő bűn és a büntető hatalom.....	1691
Herke Csongor: A mesterséges intelligencia kriminalisztikai aspektusai	1709
Gárdonyi Gergely – Hautzinger Zoltán: A kriminalisztikai kutatások fejlesztésének lehetősége.....	1725
Kovács Gábor: Forenzikus tudományok ostrom alatt	1741
Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika bűnmegelőzési funkciója	1759
Mészáros Bence: A kriminalisztika hipotézisei	1771
Vigh András: Unortodox kérdések a kriminalisztikai azonosításmélet köréből.....	1783
Angyal Miklós: Zadig, Holmes és Zoltán zászlós, avagy mit bizonyít a nyomozó?.....	1793
Dános Valér – Szabó Csaba: „Add nekem a tényt, és én szolgáltatom neked a jogot” Interjú a 80 éves Tremmel Flórián professzorral	1801
Lohner Klaudia – Hermann Zsombor – Haller József: Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig	1813
Székely György László: A felderítés értelmezési tartományai a büntető eljárásjogban és a kriminalisztikában.....	1829
Póczik Szilveszter: Embercsempészés, nemzetközi bűnügyi együttműködés, ítélethozatal	1851

11. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	1877
Báger Gusztáv: Az integritás szemléleti alapjai. Általános elméleti jellemzők ...	1881
Pulay Gyula: Az integritásirányítás lehetséges modelljei.....	1901
Jagusztin Tamás: A megbízhatósági vizsgálat az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlatának tükrében	1921
Molnár Erzsébet: Szervezeti integritás a büntetőjogi felelősségre vonás megelőzése érdekében – Integritáselmélet kriminálprofilaktikus megközelítésben	1943
Németh Erzsébet – Jakovác Katalin – Vargha Bálint: Módszertani szempontok a hazai korrupciós helyzet tudományosan megalapozott mérésének kialakításához	1963
Pesti Tünde – Kovács Gábor: A rendőri erőszakról, túlkapásokról – lehetséges magyarázatok	1981
Pintér Roberta: Drogprevenció a védett szerveknél. Elemző-értékelő esettanulmány a katasztrófavédelem állományában előfordult kábítószerkereskedelmi tevékenység többrétű vizsgálatával	1995

Klotz Péter – Szabó Csaba: Kockázatkezelés a börtöntársaságoknál – A büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok belső kontrollrendszerének kialakítása az új jogi szabályozás fényében.....	2021
Hertelendi Lajos: Könyvismertetés. Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában	2035
Szabó Csaba: Az integritás a hatékony közigazgatási rendszer sarokköve. Interjú Dargay Eszterrel, a Belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkárával	2043
Finszter Géza: Nekrológ. Bócz Endre (1937-2021)	2049

12. SZÁM

Ünnepi köszöntő	2065
Haller József – Petőfi Attila – Mészáros Kristóf: A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés	2069
Lehoczki Ágnes – Ronyecz Csaba: Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány	2087
Gárdonyi Gergely: Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorlók szakember szemével	2107
Lohner Klaudia: Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig	2119
Hermann Zsombor: Mentális zavarok és klinikai profilozás új szempontokból – a pszichopatológia hálózati megközelítése	2137
Ránki Sára: Nyelvi profilalkotás	2155
Paksi Petrő Csilla - Stréhli Georgina: Coaching szemléletű fejlesztés a közszolgálatban. Jó gyakorlatok, fejlesztési potenciálok a rendvédelemben és a közigazgatásban.....	2167
Balatonyi László – Reich Gyula – Jancsó Béla – Nagy Zsuzsanna – Buzás Kálmán – Tóth László: Fenntartható települési vízgazdálkodás, jövőkép a települések részére	2189
Urbanovics Anna – Sasvári Péter: Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében.....	2209
Böröcz Miklós: Az európai IT-biztonság jelenlegi kihívásai	2227
Korinek László – Finszter Géza: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé	2245
Dragon Sándor, Nagy Ivett, Pék Richárd Tamás, Pásztai Péter Gergely, Németh Gábor, Beke József, Veprík Zita: Nemzetközi Rendészeti Figyelő IV.	2247
Christián László: Recenzió. Magyar Rendészet: A rendészeti felsőoktatás 50 éve című ünnepi különszám bemutatása	2271

Hornyik Zsuzsanna. Szakmaiság, minőség, hatékonyság, közösség.
Interjú dr. Kovács Gábor r. dandártábornokkal, a Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Karának dékánjával.....2277

KÜLÖNSZÁMOK

SPECIAL ISSUE 2021/1.

Preface	8
Livia Horgos: Thoughts about the Definition of Ius Puniendi in Legal Theory	9
Zoltán Prantner: The problem of the return of the Islamic State’s Balkan volunteers.....	20
Radoslav Ivančik: A Treatise on the Theoretical Basis of Research on the Organizational Culture of a Police Organization	54
András László Szabó: Analysis of Lone Offenders with an Immigrant Background and a Prevention Model	75
Erzsébet Tózsér: A Survey of the Organizational Situation of New Generations at a County Police Headquarters in Hungary.....	91
Zita Veprik: The corruption risks of police tasks related to state border in connection with the handling of world pandemic COVID-19.....	109
Gábor Sinkó: Shifting the Battle to Social Media: The Effectiveness of Boko Haram’s Online Strategy in Terms of its Recruitment	123
Bence Lakatos: Investigation of Smart Tools in Order to Improve the Effectiveness of the Administration of Disaster Management I.....	142
Valér Dános – Csaba Szabó: Overview. The development of science is uninterrupted	158

KÜLÖNSZÁM 2021/2.

Szerkesztőségi előszó.....	8
Boda Zoltán: Az emberölés kriminálpszichológiai megközelítése	9
Nyitrai Endre: A sorozat-bűncselekmények nyomozásának metodikája	31
Juhász Anikó: Halálos kimenetelű közúti balesetet okozó rendőr járművezetési alkalmasságára irányuló vizsgálat tapasztalatai.....	48
Fogarasi Mihály – Máthé Izabella: Amikor a kíváncsiság elfogulttá tesz.....	66
Lippai Zsolt – Kaczvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete.....	93
Major Róbert: A közlekedési balesetek alakulása a benzinár függvényében.....	105
Gáspár Miklós – Regényi Kund: A hagyományos és modern lökiképzés, illetve a velük szoros kölcsönhatásban álló lövészportok összehasonlítása.....	120

Ujházi Lóránd: Pápai követek helye és szerepe az egyház békemissziójában az új típusú biztonsági kihívások fényében.....	138
Sivadó Máté: Könyvismertetés. A kábítószer-bűnözés elleni küzdelem, mint stratégiai kihívás a magyar bűnüldözésben	173

KÜLÖNSZÁM 2021/3.

Szerkesztőségi előszó.....	8
Cseres Judit: Eltérőzolt újszülöttek 2.	9
Tánczos Zoltán – Sipos Edina – Szeles Erika – Witzing Zoltán – Polácska Edina – Bognár József: Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrség személyi állományának körében	32
Tihanyi Miklós: Sportrendezvények büntetőjogi védelmének alapvonásai Magyarországon	48
Tóth Nikolett Ágnes: Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről.....	59
Sivadó Máté: Női alkohol- és drogrehabilitáció a Hajnalszabályban COVID-19 idején	74
Torma Albert: A COVID-19 járvány hatásai a nőkre, a rendőrség női munkatársaira	96
Minkó-Miskovics Mariann: A (lő)fegyver fogalmának változásai az 1961-es, az 1978-as és a 2012-es büntető törvénykönyvekben	108
Mogyoródi Gergely: Rendőrkiválasztás Ausztriában.....	126
Kalmár Ádám: Könyvismertetés. Gondolatok „A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” című kötetéről.....	141

SPECIAL ISSUE 2021/4.

Preface	7
Roland Bence Lakatos: Presentation of the General Industrial Safety Authority Tasks and Powers	8
Tünde Pesti: Measures against prejudice at the Hungarian Police – theoretical research on police culture and cop culture	21
Béla Szilágyi: Refugee Camp: A Tool for Dignity and Security	31
Tamás Tóth - Brenda Matias Silva: Development Directions of Water Management by Comparing Rio Grande do Norte to Hungary.....	53
Tamás Tóth: Changing Focuses Through the Progression of Hungarian Water Management	68
Upal Aditya Oikya: Incorporation of Human Rights in International Relations	85

Viktor Németh – Csaba Szabó: The characteristics of mediation according to fields of application	93
Máté Sivadó: Radical decrease in the number of homicides in Hungary.....	108
Viktor Németh: Book review. Anticorruption. The MIT Essential Knowledge Series.....	121

KÜLÖNSZÁM 2021/5.

Szerkesztőségi előszó.....	8
Czenczer Orsolya: Pandémia – Paradigmaváltás a büntetés-végrehajtásban Nemzetközi kitekintés és a magyarországi jó gyakorlatok bemutatása	12
Hinkel Tamás – Molitórisz Roland: A büntetés-végrehajtási szervezet COVID–19 humánjárvány elleni védekezésének bemutatása	36
Kovács Mihály: A koronavírus-járványhelyzet során kialakított fogvatartási stratégiák bemutatása, a védekezéssel és megelőzéssel kapcsolatosan végrehajtott feladatok és jó gyakorlatok tükrében	65
Nemes Nagy Anna – Ragó László: A személyi állomány és a fogvatartottak egészségügyi ellátásának biztosítása, a védekezés egészségügyi megszervezése a koronavírus-járvány alatt	91
Somogyvári Mihály: A koronavírus hatása a fogvatartotti kapcsolattartásra – Kihívások és szervezeti válaszok A fogvatartotti videóhívások alkalmazásának empirikus vizsgálata	109
Várkonyi Zsolt Kristóf: A koronavírus-járvány elleni rendkívül sikeres védekezés Nemzetközi kitekintés	144
Tamás Farsang: The Most Modern Mobile Epidemic Hospital of Europe Was Built in Kiskunhalas	163
János Schmehl: Operation and Role of the Operative Body of the Hungarian Prison Service Headquarters in the Fight Against Covid-19 Epidemic	183

KÜLÖNSZÁM 2021/6.

Preface	7
Ernő Krauzer: Didactic methods used in police training in some foreign countries.....	8
Boglárka Meggyesfalvi: Policing harmful content on social media platforms	26
Mónika Nogel: Contracting Forensic DNA Experts by the Defense in Hungarian Criminal Procedure	39
Vince Vári: Relationship between trust in the police and the effectiveness of the police.....	55
Viktor Németh – Csaba Szabó: The effect of community mediations in the practice through an analysis of two municipal case studies	73

Livia Horgos: Thought fragments of Preliminary Session in Relation to Accusation and Evidentiary Procedure.....	89
Ivett Nagy: Drug crime transformation under the effect of online platforms.....	107
Viktor Németh: Book review. Neuroplasticity. The MIT Essential Knowledge Series.....	124

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálpszichológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

